

UTKAST 28.8.2023**Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om hemkommun och till vissa lagar som har samband med den****PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om hemkommun. Genom den lagen är det meningen att upphäva den lag om hemkommun som trädde i kraft 1994. I propositionen föreslås det vidare att lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samt ett flertal andra lagar där det hänvisas till en persons hemkommun ändras.

Det är meningen att den nya lagen om hemkommun ska ha exaktare bestämmelser än den gällande om bestämmande av hemkommunen och bostadsplatsen där för personer som stadigvarande bor i Finland. En strävan med propositionen är att bidra till att de anteckningar om människors hemkommun och bostadsplats som görs i befolkningsdatasystemet är aktuella och så långt möjligt motsvarar det faktiska boendet, så att andra myndigheter i sina avgöranden kan lita på dessa anteckningar. Den nya lagen ska också beakta de förändringar som har skett i annan lagstiftning, i rättspraxis och i samhället efter det att den gällande lagen stiftades.

Enligt propositionen ska människors hemkommun i stor utsträckning bestämmas på samma sätt enligt den nya lagen som enligt den gällande. I den nya lagen föreslås det också bestämmelser om hur den bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet bestäms, eftersom den i praktiken utgör grunden för bestämmande av en persons hemkommun. Samtidigt är avsikten att i den nya lagen slå fast den linje som har följts inom tillämpningspraxis, nämligen att endast en sådan byggnad där det enligt befolkningsdatasystemet finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum kan antecknas som en persons bostadsplats. Enligt den nya lagen ska var och en som flyttar till en annan bostadsplats vara skyldig att göra en flyttningsanmälan oavsett hur länge personen kommer att bo på det nya stället. Hemkommunen för den som flyttar ändras i enlighet med bytet av bostadsplats. En person som flyttar till en annan kommun ska kunna behålla sin tidigare hemkommun endast om personen kommer att bo inom den andra kommunens område högst ett år och uttryckligen meddelar sin vilja att behålla sin tidigare hemkommun. Då görs det i befolkningsdatasystemet en anteckning om en temporär bostadsplats för personen. Anteckningen gäller högst ett år. Till övriga delar slopas möjligheten att i befolkningsdatasystemet göra en anteckning om en persons tillfälliga bostad. I fortsättningen ska flyttningsanmälan för en person som flyttar kunna göras av medflyttande familjemedlemmar och av personens lagliga företrädare men också av personens nära anhöriga, personer som huvudsakligen sköter personen och sådana verksamhetsenheter inom öppenvården eller institutionsvården där personen vistas, om den som flyttar inte själv kan göra anmälan exempelvis på grund av sjukdom.

I den föreslagna lagen preciseras dessutom förutsättningarna för att utländska medborgare ska kunna få hemkommun i Finland. En förutsättning för att få hemkommun ska i fortsättningen alltid vara att utlänningen har uppehållstillstånd eller uppehållskort eller har registrerat sin uppehållsrätt. Att en utlänning som har kommit till Finland har en familjemedlem med hemkommun i landet ska i fortsättningen således inte räcka som skäl för att personen själv ska ha rätt till hemkommun i Finland. Förutsättningarna för att utlänningar med tillfälligt uppehållstillstånd ska få hemkommun föreslås också bli preciserade. I den nya lagen föreslås det dessutom bestämmelser om ett förfarande enligt vilket en anteckning om en utlänningens hemkommun kan strykas ur befolkningsdatasystemet, om utlänningen inte längre uppfyller de villkor för att få hemkommun som anges i lagen. På detta sätt genomförs föresatsen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering att en person som inte längre har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt förlorar sin status i fråga om hemkommun i

UTKAST

Finland. En anteckning om hemkommun ska kunna strykas antingen utifrån personens egen anmälan eller utifrån tillförlitliga uppgifter som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fått av någon annan aktör, exempelvis en annan myndighet.

I lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata föreslås en precisering av bestämmelserna om rätten för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata att få uppgifter och av bestämmelserna om andra myndigheters skyldighet att lämna uppgifter. Lagen om beskattningsförfarande föreslås bli ändrad på så sätt att hemkommunen för en person för vars del anteckningen om hemkommun har strukits i befolkningsdatasystemet, i beskattningen ska anses vara den kommun som senast var personens hemkommun. Genom propositionen är det dessutom meningen att göra tekniska ändringar i flera andra lagar till följd av stiftandet av den nya lagen om hemkommun.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2024.

UTKAST

Innehåll

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	6
1 Bakgrund och beredning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Beredning	6
2 Nuläge och bedömning av nuläget	8
2.1 Lagen om hemkommun och dess förhållande till annan lagstiftning	8
2.2 Bestämmande av hemkommun och bostad	9
2.3 Hemkommun för personer som flyttar till Finland från utlandet	13
2.4 Hemkommunens inverkan på rättigheter och skyldigheter enligt annan lagstiftning	20
2.5 Förlust av hemkommun och avförande av anteckning om hemkommun	25
2.6 Skyldighet att göra flyttningsanmälan	26
2.7 Anteckning om hemkommun i befolkningsdatasystemet	29
2.8 Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas rätt att få uppgifter	31
3 Målsättning	34
4 Förslagen och deras konsekvenser	34
4.1 De viktigaste förslagen	34
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	38
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	38
4.2.1.1 Konsekvenser för hushållen	38
4.2.1.2 Offentlig förvaltning	40
4.2.2 Andra konsekvenser för människorna	42
4.2.2.1 Grundläggande och mänskliga rättigheter	42
4.2.2.2 Personer som bor stadigvarande i Finland	43
4.2.2.3 Hemkommun för utländska medborgare	48
4.2.2.4 Barn och unga	55
4.2.3 Övriga samhällseliga konsekvenser	57
4.2.3.1 Statliga myndigheter	57
4.2.3.2 Sysselsättning och arbetsliv	60
4.2.3.3 Informationssamhället och dataskyddet	64
4.2.3.4 Åland	64
4.2.3.5 Kommunerna och välfärdsområdena	65
4.2.3.6 Sametinget	66
4.2.3.7 Posten	66
4.2.3.8 Gränsöverskridande konsekvenser	66

UTKAST

5 Alternativa handlingsvägar	67
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	67
5.1.1 Behovet av en fullständig översyn av lagen om hemkommun	67
5.1.2 Dubbelt kommunmedlemskap och multilokalitet	68
5.1.3 Hur hemkommun och bostadplats bestäms samt flyttningsanmälningar	69
5.1.4 Utlandsfinländares folkbokföringskommun	70
5.1.5 Hur utländska medborgare får en hemkommun	72
5.1.6 Förlust av hemkommun och avförande av anteckning om hemkommun	75
5.1.7 Den rättsliga karaktären i fråga om anteckningarna i befolkningsdatasystemet	77
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	80
5.2.1 Allmänt	80
5.2.2 Sverige	81
5.2.3 Norge	83
5.2.4 Danmark	84
5.2.5 Estland	85
6 Remissvar	86
7 Specialmotivering	87
7.1 Lagen om hemkommun	87
7.2 Lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata	113
7.3 Lagen om beskattningsförfarande	115
7.4 Lagen om grundläggande utbildning	115
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	116
9 Ikraftträdande	116
10 Verkställighet och uppföljning	117
11 Förhållande till andra propositioner	117
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	118
12.1 Bestämmelserna om hemkommun i förhållande till de grundläggande och mänskliga rättigheterna	118
12.2 Bestämmande av hemkommun och bostadplats	118
12.3 Flyttningsanmälan	120
12.4 Erhållande och förlust av hemkommun	122
12.5 Flyttning utomlands och dess inverkan på hemkommun	128
12.6 Skydd för personuppgifter	129
12.7 Offentliga förvaltningsuppgifter	130
LAGFÖRSLAG	131
Lag om hemkommun	131

UTKAST

Lag om ändring av lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata	140
Lag om ändring av 5 § i lagen om beskattningsförfarande	141
Lag om ändring av 4 § i lagen om grundläggande utbildning	142
Övriga lagförslag som ska ingå i denna proposition.....	143

UTKAST

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

I lagen om hemkommun (201/1994) föreskrivs om hur i Finland stadigvarande bosatta personers hemkommun och bostad ska bestämmas samt om folkbokföringskommunen för finska medborgare som är bosatta i utlandet. Lagen innehåller också bestämmelser bland annat om anmälan om flyttning och mottagande av anmälan, om anteckningar om hemkommun, bostad och folkbokföringskommun i befolkningsdatasystemet och om förvaltningsbeslut som gäller dessa anteckningar. Lagen stiftades för nästan 30 år sedan och har ändrats många gånger, vilket försämrar lagens läsbarhet. Således talar redan de lagtekniska skälen för att ersätta den gällande lagen med en ny lag.

Uppgifter om hemkommun och bostad eller om folkbokföringskommun antecknas i befolkningsdatasystemet. Dessa anteckningar ska vara så aktuella och korrekta som möjligt och i så stor utsträckning som möjligt motsvara den faktiska boendesituationen, så att de kan tillgodose olika myndigheters och det övriga samhällets informationsbehov. Det viktigaste syftet med beredningen av en ny lag om hemkommun är att höja den grad med vilken anteckningarna om hemkommun och bostad i befolkningsdatasystemet överensstämmer med verkligheten. I den nya lagen bör förutsättningarna för bestämmandet av hemkommun för finländare och i Finland bosatta utlänningar göras tydligare än i den gällande lagen. Detta förutsätter att det föreskrivs mer exakt än tidigare om villkoren för att få en hemkommun och för att ändra eller förlora sin hemkommun. Dessutom bör de övriga bestämmelserna i lagen utvecklas så att det finns bättre förutsättningar att göra sådana anteckningar om hemkommun och bostad (i lagförslaget *bostadsplats*) som motsvarar människors faktiska boende. Viktiga åtgärder för att uppnå detta är att flyttningsanmälan ska göras även i situationer där boendet i en annan bostad endast varar en kort tid och att anteckningar om tillfällig bostad frångås. De villkor med stöd av vilka utlänningar som bor i Finland å ena sidan kan få en hemkommun och å andra sidan förlora den är också en central fråga. Till de sistnämnda delarna genomförs genom förslaget föresatsen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering om att säkerställa att en person som inte längre har uppehållstillstånd eller uppehållsrätt förlorar sin status i fråga om hemkommun i Finland med iakttagande av förbudet mot tillbakasändning. I den nya lagen bör därutöver beaktas till exempel digitaliseringen av myndigheternas verksamhet samt andra förändringar som skett i samhället, lagstiftningen, lagars tillämpningspraxis och rättspraxis.

Det hänvisas till lagen om hemkommun eller en persons hemkommun i flera lagar och förordningar inom olika förvaltningsområden. Till följd av hänvisningar i annan lagstiftning inverkar bestämmelserna i lagen om hemkommun på till exempel myndigheters behörighet, informationsinnehållet i register och många centrala individuella rättigheter och skyldigheter samt på det kostnadsansvar och ansvar för att ordna tjänster som hör till kommunen eller välfärdsområdet. Således kan ändringar i bestämmelserna om hemkommun ha avsevärda konsekvenser för människors rättsliga ställning och för verksamheten inom olika förvaltningsområden. Av denna anledning har den nya lagen om hemkommun beretts i förvaltningsövergripande samarbete med de ministerier, ämbetsverk och andra organisationer som är centrala med tanke på tillämpningen av lagen om hemkommun.

1.2 Beredning

En projektarbetsgrupp som tillsatts av finansministeriet utredde våren 2020 ändringsbehoven i lagen om hemkommun särskilt i fråga om situationer där en person som flyttat från utlandet till Finland

UTKAST

inte längre uppfyller de lagstadgade förutsättningarna för att få hemkommun. Det finns inga bestämmelser om detta i den gällande lagen. I projektet utreddes också andra angelägna behov av att ändra lagen om hemkommun, så att till exempel villkoren för att få en hemkommun preciseras och myndigheternas informationsutbyte effektivteras. Företrädna i projektarbetsgruppen var finansministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Folkpensionsanstalten, Migrationsverket och Finlands Kommunförbund. I projektarbetsgruppens slutrapport föreslogs det att lagen om hemkommun ändras särskilt så att det av lagen tydligt framgår förfarandet för att stryka en anteckning om hemkommun som i befolkningsdatasystemet gjorts för en utländsk medborgare som kommit till Finland, om personen i fråga inte längre uppfyller villkoren för att få en hemkommun. I slutrapporten föreslogs det även en separat totalreform av lagen om hemkommun. Slutrapporten kan läsas i den offentliga webbtjänsten på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskoden VM189:00/2019.

På basis av ovannämnda utredningsprojekt inleddes vid finansministeriet beredningen av en regeringsproposition om ändring av lagen om hemkommun. Utkastet till regeringsproposition bereddes som tjänsteuppdrag under sommaren 2020 och var ute på remiss i september–oktober 2020. Beredningsunderlaget till propositionen finns i den offentliga webbtjänsten på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskoden VM101:00/2020. Den propositionen överlämnades dock inte till riksdagen, utan man beslöt att de ändringar i lagen om hemkommun som föreslås i propositionsutkastet tas in i totalreformen av lagen.

Finansministeriet tillsatte hösten 2021 ett lagberedningsprojekt för att bereda totalreformen av lagen om hemkommun. Projektets mandattid var 13.10.2021–31.3.2023. Projektets uppgift var att utreda nuläget i fråga om bestämmelserna om personers hemkommun och ändringsbehov i bestämmelserna, både i lagen om hemkommun och i annan relevant lagstiftning. I synnerhet problemen vid tillämpningen av bestämmelserna om hemkommun samt konsekvenserna av lagen om hemkommun för rättigheter och skyldigheter enligt annan lagstiftning skulle beaktas inom projektet. Det centrala målet med projektet var att säkerställa att de anteckningar om hemkommun som görs i befolkningsdatasystemet är uppdaterade och korrekta så att andra myndigheter i sina egna avgöranden kan lita på dem. Samtidigt skulle det säkerställas att människornas grundläggande rättigheter respekteras. Projektarbetet genomfördes av en styrgrupp och en lagberedningsgrupp. Företrädna i grupperna var finansministeriet, justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Migrationsverket, Folkpensionsanstalten och Finlands Kommunförbund samt från och med den 1 januari 2023 Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab.

Under lagberedningsprojektet ordnande finansministeriet en remissbehandling för sådana myndigheter och andra organisationer som är viktiga med tanke på tillämpningen av lagen om hemkommun, men som inte var företrädna i beredningsgrupperna för projektet. I remissbehandlingen deltog bland annat de övriga ministerierna, de högsta laglighetsövervakarna, högsta förvaltningsdomstolen, rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten, Statens ämbetsverk på Åland, Människorättscentret samt barnombudsmannen, äldreombudsmannen och diskrimineringsombudsmannen. Remissinstanserna ombads mellan den 25 november och den 23 december 2022 lämna skriftliga utlåtanden om en promemoria som utarbetats inom lagberedningsprojektet och där de preliminära lagstiftningalternativen för en ny lag om hemkommun och de preliminära konsekvensanalyserna för dem beskrivs. Alla utlåtanden som lämnades under remissbehandlingen togs i beaktande inom lagberedningsprojektets arbete.

UTKAST

Beslutet om tillsättande av lagberedningsprojektet, materialet för ovannämnda remissbehandling, remissvaren och ett sammandrag av dem, det förslag till en ny lag om hemkommun i form av en regeringsproposition som utgör slutprodukt för projektet samt övrigt beredningsunderlag finns i den offentliga webbtjänsten på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskoden VM125:00/2021.

Det utkast till regeringsproposition som utarbetats inom lagberedningsprojektet var ute på remiss...

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagen om hemkommun och dess förhållande till annan lagstiftning

I lagen om hemkommun föreskrivs om hur hemkommunen för en i Finland bosatt fysisk person och personens bostad där ska bestämmas. Lagen innehåller även bestämmelser om folkbokföringskommunen för en finsk medborgare som är stadigvarande bosatt utomlands. Bestämmelserna i lagen om hemkommun är såtillvida heltäckande att en persons hemkommun och bostad där kan fastställas med stöd av bestämmelserna i alla situationer där de ändras (RP 104/1993 rd, s. 24). En person kan ha endast en hemkommun i Finland och endast en bostad där. Så kallat dubbelt kommunmedlemskap eller multilokalitet som ett juridiskt förpliktande begrepp har konstaterats vara förenat med betydande konstitutionella och praktiska problem (Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta, Finansministeriets publikationer 3/2018).

Bestämmandet och registreringen av människors hemkommun och bostadsplats har traditionellt hört till folkbokföringen. Tills den gällande lagen om hemkommun stiftades fanns bestämmelserna om hemkommun, bostadsplats och till exempel flyttningsanmälan i de lagar som gällde befolkningsdatasystemet. I 9 § i grundlagen tryggas för varje finsk medborgare och varje utlänning som lagligen vistas i landet rätten att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort samt att med vissa lagstadgade begränsningar resa in i och lämna landet. Bestämmelserna om bestämmandet och registreringen av människors hemkommun och bostadsplats begränsar inte denna grundläggande rättighet. De reglerar emellertid till exempel hur människors hemkommun och bostadsplats bestäms och antecknas i folkbokföringen och hur människor ska anmäla ändringar i sin boendesituation till registermyndigheterna.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata antecknar i befolkningsdatasystemet en persons hemkommun och bostad eller folkbokföringskommun i enlighet med lagen om hemkommun. I landskapet Åland sköter Statens ämbetsverk på Åland dessa uppgifter. Närmare bestämmelser om de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet finns i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009, nedan *lagen om befolkningsdatasystemet*). Enligt 13 § i lagen om befolkningsdatasystemet registreras i befolkningsdatasystemet förutom en persons hemkommun och bostad flera andra uppgifter, såsom namn, personbeteckning, medborgarskap, modersmål och kontaktspråk, födelsehemkommun, föräldrar, barn, make eller registrerad partner, uppgifter om begränsning av handlingsbehörigheten, intressebevakning och intressebevakningsfullmakt samt av personen eventuellt lämnad uppgift om postadress eller tillfällig bostad eller lämnade andra kontaktuppgifter.

Begreppet hemkommun enligt lagen om hemkommun är i bruk i stor utsträckning också i annan lagstiftning. På basis av en sökning i sektionen Uppdaterad lagstiftning i statens författningsdatabank Finlex finns det över 160 olika lagar eller förordningar som innehåller enskilda bestämmelser där begreppet hemkommun nämns. En persons hemkommun har alltså omfattande rättsverkningar,

UTKAST

även om det inte föreskrivs om dem i lagen om hemkommun. Den för individen viktigaste rättsverkan som hemkommunen har kan anses vara medlemskap i en kommun och i ett välfärdsområde, vilket uppkommer utifrån hemkommunen. Medlemskapet är för sin del förenat med ett antal rättigheter, särskilt rösträtt och valbarhet samt rätten till tjänster som ordnas av kommunen eller välfärdsområdet. I nästan alla lagar som handlar om förmåner som Folkpensionsanstalten beviljar hänvisas det antingen direkt eller indirekt till personens hemkommun enligt lagen om hemkommun. Dessutom är hemkommunen förenad med vissa offentligrättsliga förpliktelser för individen, såsom läroplikt och skyldighet att betala kommunalskatt till den kommunen. En persons hemkommun inverkar också på till exempel myndigheters och domstolars behörighet, myndigheters skyldighet att vidta åtgärder och datainnehållet i register, vallängder, intyg eller motsvarande samt på bestämmande av betalningsandelar och fördelning av kostnader. Rättsverkningarna av en persons hemkommun inom olika förvaltningsområden beskrivs närmare i avsnitt 2.4.

Lagen om hemkommun är en allmän lag, som i först hand tillämpas inom folkbokföringen. I egenkap av allmän lag är den dessutom en lag som kompletterar speciallagstiftningen och som tillämpas också i annan myndighetsverksamhet när en myndighet fattar beslut som påverkas av en persons hemkommun, bostad där eller folkbokföringskommun, om inte annat föreskrivs i någon annan lag. En persons hemkommun kan alltså avgöras självständigt i varje myndighetsprocess genom tillämpning av lagen om hemkommun. Beslut om en persons hemkommun, bostad där eller folkbokföringskommun som fattats av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland samt anteckningar om hemkommun, bostad där eller folkbokföringskommun som de fört in i befolkningsdatasystemet har inte juridiskt bindande konsekvenser för andra myndigheters verksamhet (RP 104/1993 rd, s. 24 och RP 78/2016 rd, s. 5). Även om anteckningen om en persons hemkommun alltså skulle vara felaktig i befolkningsdatasystemet avgörs de rättigheter och skyldigheter som individen på basis av hemkommunen har genom ett separat förvaltningsförfarande som gäller dem. De uppgifter om en persons hemkommun, bostad där och folkbokföringskommun som förts in i befolkningsdatasystemet anses ändå i enlighet med 18 § i lagen om befolkningsdatasystemet vara offentligt tillförlitliga. Därmed har de en stor faktisk betydelse i andra myndigheters avgöranden. Det är ofta utmanande och tidskrävande att från fall till fall tillämpa lagen om hemkommun och fastställa en persons hemkommun utifrån individuella förhållanden. På grund av detta litar andra myndigheter i sina avgöranden oftast på de anteckningar som förts in i befolkningsdatasystemet. Detta gör det desto viktigare att dessa anteckningar är korrekta och uppdaterade.

2.2 Bestämmande av hemkommun och bostad

Huvudregler för bestämmande av hemkommun och bostad

Enligt huvudregeln i lagen om hemkommun är en persons hemkommun den kommun där personen bor. Boende har inte definierats särskilt i lagen, men enligt förarbetena till lagen avses med boende faktiskt boende i en bestämd finsk kommun (RP 104/1993 rd, s. 24). Hemkommunen för ett nyfött barn är den kommun där den förälder som har fött barnet har sin hemkommun när barnet föds. Det viktigaste målet med lagen om hemkommun är att möjliggöra fastställandet av en persons hemkommun så att den så exakt som möjligt motsvarar det verkliga förhållandet, det vill säga personens faktiska boende i en bestämd finsk kommun. Endast på detta sätt kan de rättsverkningar som hänför sig till hemkommunen förverkligas så rättvist, felfritt och smidigt som möjligt (RP 104/1993 rd, s. 17).

Om en person använder flera bostäder eller helt saknar bostad, är personens hemkommun enligt lagen den kommun som han eller hon på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv anser som sin hemkommun och till vilken han eller hon har den

UTKAST

fastaste anknytningen. Huvudvikten läggs främst på personens egen uppfattning om sin hemkommun, men den kommun som uppgetts ska också vara den kommun som personen på basis av fakta som kan fastställas objektivt har fastast anknytning till (RP 104/1993 rd, s. 25). Betydelsen av den fastaste anknytningen har prövats till exempel i ett avgörande av högsta förvaltningsdomstolen 2005 (HFD 4.4.2005, liggare 735). I avgörandet ansågs det att personens egen uppfattning om hemkommun inte är avgörande för bestämmandet av hemkommun när en tillgänglig utredning över familjeförhållanden, utkomst eller andra motsvarande omständigheter tydligt visar en fast anknytning till en annan kommun än den som personen själv anser som sin hemkommun.

Om en persons egen uppfattning om vilken kommun som är personens hemkommun inte är känd eller inte har kunnat utredas, är personens hemkommun enligt lagen den kommun till vilken personen har den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter. Denna bestämmelse är närmast avsedd för sådana fall där Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland av någon annan än den berörda personen själv har fått information om att personens hemkommun har ändrats och inte har kunnat få reda på personens egen uppfattning i saken. I sådana fall avgörs personens hemkommun genom myndigheternas försorg på basis av en objektiv helhetsbedömning (RP 104/1993 rd, s. 25).

Tillfällig bostad och undantag som gäller ändring av hemkommun

I befolkningsdatasystemet antecknas enligt lagen om hemkommun även en tillfällig bostad som en person uppgett. En anmälan om tillfällig bostad ska göras till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland om boendet varar längre än tre månader. Denna anmälningsskyldighet infördes i lagen om hemkommun utifrån en lagmotion (LM 49/2001 rd, FvUB 17/2002 rd, RSk 36/2002 rd), före det var det frivilligt att anmäla en tillfällig bostad. Enligt motiveringen till bestämmelsen i fråga ska anmälan om tillfällig bostad göras genast när boendet i den tillfälliga bostaden inleds, om man vet att det varar längre än tre månader. Anmälan är obligatorisk senast när det tillfälliga boendet har varat i minst tre månader. Om den tillfälliga bostaden blir fast bostad måste en ny anmälan om detta göras.

Hemkommunen ändras inte av en tillfällig bostad på annan ort eller en anteckning om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet. Således har de inga rättsverkningar gentemot hemkommunen. Varje finsk medborgare för vilken en tillfällig bostad antecknats i befolkningsdatasystemet har också en hemkommun i systemet. Lagen eller dess förarbeten innehåller inte en tydlig definition av tillfällig bostad eller villkoren för när en tillfällig bostad ska anmälas. Detta har försvårat tolkningen av när det är fråga om tillfällig bostad enligt lagen och i viss mån gjort det svårt att avgöra när det är meningen att en tillfällig bostad ska antecknas i befolkningsdatasystemet. Enligt förarbetena till ovan nämnda lagändring kan man vara tillfälligt bosatt någonstans av olika skäl. Det kan vara fråga om till exempel kortvarigt boende hos släktingar eller deltidsboende i en så kallad andrabostad, vilket kan pågå till och med decennier. Införandet av skyldigheten att anmäla en tillfällig bostad motiverades med målet att uppgifterna i befolkningsdatasystemet bättre ska hålla sträck och vara uppdaterade och att det ska vara lättare att få tag på människor som tillfälligt vistas på annan ort när det är nödvändigt för fullföljandet av deras rättigheter och skyldigheter.

Trots anmälningsskyldigheten enligt lagen om hemkommun har endast ett fåtal anmälningar om tillfällig bostad gjorts till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland. I början av 2022 hade under en procent av alla personer med en anteckning om hemkommun anmält en tillfällig bostad. För nästan två tredjedelar av dem hade det tillfälliga boendet varat

UTKAST

över ett år. Det är alltså påfallande sällsynt att anmäla en tillfällig bostad, och en avsevärd del av dem som gjort en anmälan har sannolikt försummat sin skyldighet att anmäla att den tillfälliga bostaden blivit fast bostad. Betydelsen av anmälan om tillfällig bostad har alltså i praktiken varit mycket liten och den ovannämnda lagmotionens mål att uppgifterna i befolkningsdatasystemet bättre ska hålla sträck och vara uppdaterade har inte uppnåtts. Tvärtom kan anmälan om tillfällig bostad bidra till missförstånd och fördunkla förhållandet mellan anteckningen om hemkommun och det faktiska boendet. Anmälan om tillfällig bostad medför mycket utredningsarbete för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata vid behandlingen av flyttningsanmälningar samt olika korrigerings- och rättelsebegäranden i efterhand. Dessutom orsakar uppgifterna om tillfällig bostad oklarhet i fråga om vilka adressuppgifter som ska användas för att sända till exempel myndighetshandlingar till personen i fråga. Andra myndigheter har använt uppgifterna om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet i relativt liten utsträckning. Till exempel används uppgifterna av polisen för att nå personer och av Folkpensionsanstalten när det gäller personer som flyttar utomlands.

Bestämmelserna om tillfällig bostad strider också i viss mån mot den grundläggande bestämmelsen om bestämmande av hemkommun, enligt vilken det för att en bestämd kommun ska vara ens hemkommun krävs att man har en bostad i användning där. Dessutom antecknas det i befolkningsdatasystemet att personer som tillfälligt bor i en annan kommun saknar stadigvarande bostad i sin hemkommun, trots att sådana anteckningar enligt lagen endast är avsedda för bostadslösa (RP 104/1993 rd, s. 29). Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har börjat tolka lagen om hemkommun i regel så att hemkommunen ändras också för personer som bara tillfälligt flyttar från en kommun till en annan, om inte personen har en bostad till förfogande i den kommun som personen flyttar från.

I 3 § i lagen om hemkommun finns det bestämmelser om situationer där en persons hemkommun i regel inte ändras, trots att personen bor i någon annan kommun än sin hemkommun. Detta förutsätter att personen bor i en annan kommun huvudsakligen på grund av arbetsuppgifter, studier eller sjukdom, eller någon annan med dessa jämförbar orsak, som varar i högst ett år eller på grund av vård i familjevård eller institutionsvård, boende med boendeservice, vistelse till sjöss såsom sjöfolk, avtjänande av straff i straffanstalt, medlemskap i riksdagen eller statsrådet, ett offentligt förtroendee uppdrag eller fullgörande av värnplikt eller civiltjänst. Boendet betraktas i dessa fall som tillfälligt (RP 104/1993 rd, s. 25).

År 2010 fogades till lagen om hemkommun 3 a och 3 b § om rätt att välja hemkommun vid familjevård eller institutionsvård eller vid boende med boendeservice. Syftet med paragraferna är att trygga möjligheterna för särskilt åldringar och personer med funktionsnedsättning att fritt välja sin bostadsort (RP 101/2010 rd). Om en person med stöd av ett myndighetsbeslut är placerad i sådan familjevård eller institutionsvård eller i sådant boende med boendeservice som pågår över ett år någon annanstans än i sin hemkommun, kan personen välja den kommun där verksamhetsenheten eller bostaden finns som sin nya hemkommun. Om personen däremot flyttar till en annan kommun i en situation som avses i 55 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021), det vill säga efter att ha ansökt om och beviljats familjevård, service på institution eller boendeservice och andra behövliga socialtjänster i kommunen i fråga, ändras personens hemkommun till den kommunen.

Lagen om hemkommun innehåller alltså flera bestämmelser som utgör undantag från den huvudregeln enligt vilken en persons hemkommun är den kommun där personen bor. Det undantag som kan anses mest problematiskt finns i 3 § 1 punkten, enligt vilken en persons hemkommun inte ändras om personen i högst ett år bor i en annan kommun huvudsakligen på grund av arbetsuppgifter, studier eller sjukdom, eller någon annan motsvarande orsak. Å ena sidan kan det anses motiverat att en

UTKAST

persons hemkommun inte ändras i situationer där boendet i en annan kommun endast är tillfällig. Till exempel leder kortvarigt boende någon annanstans i så fall inte till avbrott i de tjänster personen får av sin hemkommun, och de myndigheter som ansvarar för tjänsterna blir inte skyldiga att utreda om personens hemkommun eventuellt ska ändras förrän det har gått ett år sedan personen flyttade till en annan kommun. Å andra sidan är den nuvarande regleringen inte problemfri. Det stora antalet undantag gör lagstiftningen svårbegriplig. Förhållandet mellan ovannämnda undantag och till exempel anmälan om tillfällig bostad är inte helt klart. Flyttningsanmälningar kan bli ogjorda också i fråga om stadigvarande flyttningar, eftersom den som flyttar ofta inte på förhand med säkerhet vet hur länge boendet kommer att vara. Till följd av detta motsvarar uppgifterna i befolkningsdatasystemet nödvändigtvis inte människornas egentliga boende. Utredningen av felaktiga uppgifter orsakar extra arbete vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och eventuellt också vid andra myndigheter.

Under magistraternas tid fanns det olika förfaranden för anteckning av tillfälliga bostäder i befolkningsdatasystemet och tillämpning av de undantagsbestämmelser som gäller ändring av hemkommun. Vid flyttningar mellan kommuner tolkar Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för närvarande lagen om hemkommun så att om en person i sin flyttningsanmälan meddelar att det är fråga om en stadigvarande flyttning, ändras personens hemkommun i enlighet med den nya bostaden och myndigheten utreder inte på eget initiativ om villkoren för bibehållande av den gamla hemkommunen enligt 3 § 1 punkten kan uppfyllas i ärendet. Om personen däremot anmäler att det är fråga om en tillfällig flyttning, inverkar det på behandlingen av flyttningsanmälan huruvida personen fortsättningsvis har en bostad till förfogande i den kommun som personen flyttar från och hur lång tid personen har anmält att det tillfälliga boendet varar. Om personen inte har en bostad till förfogande i utflyttningskommunen, bedömer Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata att det är fråga om en stadigvarande flyttning, och personens hemkommun ändras. Om personen har en bostad till förfogande i utflyttningskommunen, förblir personens stadigvarande bostad och hemkommun i den kommunen och endast en tillfällig bostad antecknas i den nya kommunen. För denna anteckning om tillfällig bostad ställs dock en tidsfrist på ett år, varefter anteckningen automatiskt stryks ur befolkningsdatasystemet, om inte personen anmäler att det tillfälliga boende fortsätter. Om personen i flyttningsanmälan meddelar att det tillfälliga boendet varar över ett år, betraktas flyttningen som stadigvarande och personens hemkommun ändras. Myndighetens nuvarande tillämpningspraxis innebär alltså i praktiken att en person kan bibehålla sin hemkommun i situationer som avses i 3 § 1 punkten endast om personen separat anmäler att det är fråga om en tillfällig flyttning på högst ett år och en bostad förblir till förfogande i utflyttningskommunen medan personen bor i en annan kommun.

Bostäder som antecknas i befolkningsdatasystemet

I lagen om hemkommun regleras inte vilka slags bostäder som kan antecknas i befolkningsdatasystemet som bostäder som ligger till grund för en persons hemkommun. Enligt förarbetena till lagen avses med bostad den fastighet, byggnad på fastigheten och lägenhet i byggnaden där en person bor, samt adressen till dessa (RP 104/1993 rd, s. 24). I enlighet med lagen om befolkningsdatasystemet ska uppgifter om bland annat fastigheter och byggnader, byggnaders användningsändamål och bostadslägenheter i byggnaden registreras i befolkningsdatasystemet.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata får i praktiken flyttningsanmälningar till många sådana byggnader som inte uppfyller de krav som i annan lagstiftning ställs på byggnader som är avsedda för stadigvarande boende. Myndigheten har tillämpat lagen om hemkommun så att adres-

UTKAST

sen till bostaden för personer som bor till exempel i en fritidsbostad som är olämplig för stadigvarande boende inte antecknas i befolkningsdatasystemet som personens stadigvarande adress, utan i sådana fall antecknas det att personen saknar stadigvarande bostad i kommunen i fråga. Saken har behandlats flera gånger i förvaltningsdomstolarna och de har i regel bekräftat den tolkning av lagen om hemkommun som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har tillämpat. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande av den 19 december 2008 (liggare 3385, dnr 2378/1/08) och riksdagens biträdande justitieombudsman i sitt avgörande av den 9 december 2015 bekräftat att en fritidsbostad inte kan antecknas som en persons stadigvarande adress. Däremot ansåg Tavastehus förvaltningsdomstol i sitt avgörande av den 8 november 2018 att bestämmelserna i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) saknade betydelse vid bestämmandet av faktisk bostad. Avsaknaden av tydliga bestämmelser på lagnivå om bostäder som ska antecknas i befolkningsdatasystemet orsakar alltså kontinuerligt nya rättsprocesser, vilket inte kan anses vara en önskvärd situation varken för människor eller myndigheter. Även om en för stadigvarande boende olämplig byggnad inte antecknas som en persons bostad i befolkningsdatasystemet, kan en sådan byggnad ändå utifrån en anteckning om hemkommun eller faktiskt boende utgöra personens postadress och till exempel ligga till grund för tillgång till social- och hälsovårdsservice och en skolplats i kommunen i fråga.

Folkbokföringskommun och hur den bestäms

I fråga om finska medborgare som stadigvarande bor utomlands antecknas i befolkningsdatasystemet som folkbokföringskommun den kommun som senast var personens hemkommun i Finland. Om en finsk medborgare inte har haft hemkommun i Finland, bestäms medborgarens folkbokföringskommun enligt hemkommunen eller folkbokföringskommunen för den förälder som fött personen i fråga, för den andra föräldern eller för maken, i den ordningen. Bestämmelserna om folkbokföringskommun fogades till lagen om hemkommun 1995. De behövs främst för upprättandet av rösträttsregistret. Uppgift om den folkbokföringskommun som antecknats i befolkningsdatasystemet tas upp i rösträttsregistret, och utifrån den uppgiften bestäms vilken valkrets kandidater en finsk medborgare bosatt utomlands får rösta på och i vilken kommun och vilket röstningsområde personen har rösträtt (RP 175/1995 rd, s. 15 och 36). Folkbokföringskommunen har även betydelse när det gäller till exempel övervakningen av värnpliktiga, eftersom den Försvarsmaktens regionalbyrå som ansvarar för övervakningen av utomlands bosatta värnpliktiga bestäms enligt folkbokföringskommunen för den värnpliktige i fråga.

Det är inte möjligt att byta folkbokföringskommun medan man bor utomlands, men Utlandsfinländarparlamentet har föreslagit att det ska vara möjligt till exempel med hänsyn till familjeförhållanden eller känslomässiga band. Myndigheterna har ansett att den nuvarande regleringen är fungerande och motiverad. Med tanke på val är det viktigt att det för varje röstberättigad kan exakt anges den kommun där den röstberättigade antecknas i rösträttsregistret. I riksdagsvalet 2019 fanns det 254 574 röstberättigade utlandsfinländare, medan det totala antalet röstberättigade var cirka 4,5 miljoner.

2.3 Hemkommun för personer som flyttar till Finland från utlandet

Allmänna villkor för att få hemkommun

Också utländska medborgare som flyttat till Finland kan få en hemkommun i Finland. Att få en hemkommun och en anteckning om hemkommun i befolkningsdatasystemet förutsätter alltid att en utländsk medborgare som flyttar eller har flyttat till Finland ansöker om hemkommun från Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland och att ärendet behandlas individuellt. En anteckning om hemkommun gör alltså aldrig på myndighetens initiativ. Det

UTKAST

skulle vara problematiskt med hänsyn till de omfattande rättsverkningar som följer av hemkommunen. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tolkar den gällande lagen så att den som ansöker om hemkommun personligen ska besöka myndigheten, så att det kan säkerställas att personen bor i Finland. Det är dock möjligt att ansöka om hemkommun genom en flyttningsanmälan, utan att besöka myndigheten, om personen redan har fått en personbeteckning och registrerat en uppehållsrätt för unionsmedborgare under de senaste 12 månaderna eller fått ett uppehållskort för unionsmedborgares familjemedlem.

I 4 § i lagen om hemkommun finns bestämmelser om de villkor som ska vara uppfyllda för att hemkommunen och bostaden där för en person som har kommit till Finland från utlandet och som bor här ska bestämmas enligt lagen om hemkommun. Syftet med bestämmelserna är att sådana personer som kommit till Finland i laglig ordning, har en giltig uppehållsrätt, faktiskt bor i Finland och har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i landet kan få en hemkommun (RP 104/1993, s. 26). I paragrafen nämns det ändå inte att den som flyttar in i landet ska ha de tillstånd och dokument som eventuellt krävs för ankomst till och vistelse i Finland för att kunna få en hemkommun. Enligt motiveringen till paragrafen (RP 206/2006 rd, s. 3–4) ska emellertid alltid som första fråga då det gäller hemkommun avgöras om villkoren för stadigvarande inflyttning uppfylls eller om personens vistelse i Finland bör anses vara av tillfällig karaktär. Enligt motiveringen är de allmänna villkoren för att få en hemkommun att personen har flyttat till och bor i Finland. De allmänna villkoren är ovillkorliga och gäller alla invandrargrupper. Den som flyttar in i landet ska även ha de tillstånd och dokument som eventuellt krävs för ankomst till och vistelse i Finland. Allmänna bestämmelser om utländska medborgares inresa, deras vistelse i Finland och deras utresa samt om de tillstånd och dokument som krävs för detta finns i utlänningslagen (301/2004) och i vissa lagar som kompletterar den.

Särskilda villkor för att få hemkommun

För att en person som flyttar till Finland ska få en hemkommun ska ovan beskrivna allmänna villkor vara uppfyllda, och därutöver ska personen uppfylla någon av de särskilda villkor för att få en hemkommun som uppräknas i 4 § 1 mom. 1–5 punkten i lagen om hemkommun. Enligt 1 punkten i momentet ska hemkommunen för en finsk medborgare som har kommit till Finland från utlandet och som bor här alltid bestämmas enligt lagen om hemkommun. Enligt motiveringen är denna bestämmelse närmast informativ, eftersom finska medborgare enligt grundlagen inte får hindras att resa in i landet (RP 206/2006 rd, s. 4).

Bestämmelsen i 4 § 1 mom. 2 punkten i lagen om hemkommun gäller så kallade tredjelandsmedborgare, alltså personer som inte är medborgare i någon av EU:s medlemsstater och inte heller kan jämföras med sådana. För att en sådan person ska kunna få en hemkommun krävs det ett i utlänningslagen avsett giltigt uppehållstillstånd som ger rätt till kontinuerlig eller permanent vistelse. Erhållandet av hemkommun är således direkt bundet till uppehållstillståndets status (RP 206/2006 rd, s. 4). I utlänningslagen avsedda uppehållstillstånd har i myndigheternas tillämpningspraxis jämförats med uppehållstillstånd som beviljas med stöd av lagen om villkor för inresa och vistelse för tredjelandsmedborgare inom ramen för företagsintern förflyttning av personal (908/2017) och lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärbete (719/2018). I utlänningslagen avsedda uppehållstillstånd har också jämförats med uppehållstillstånd som medborgare i Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland och deras familjemedlemmar får med stöd av avtalet om Storbritanniens utträde ur EU och lagen om genomförande av vissa bestämmelser om uppehållsrätt i avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen (666/2020).

UTKAST

I 3 punkten i momentet föreskrivs om bestämmande av hemkommunen för personer som har kommit till Finland och är medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen, Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz. Enligt bestämmelsen är det en förutsättning för att få hemkommun att personen har registrerat sin uppehållsrätt i Finland i enlighet med utlänningslagen, om sådan registrering krävs av personen. Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (nedan *direktivet om fri rörlighet*) har unionsmedborgare rätt att uppehålla sig på en annan medlemsstats territorium i högst tre månader utan några andra villkor eller formaliteter. Vid uppehåll som överstiger tre månader får den mottagande medlemsstaten ålägga unionsmedborgare att registrera sig hos behöriga myndigheter. Personer som är familjemedlemmar till unionsmedborgare men inte själva är unionsmedborgare ska ha ett giltigt uppehållskort, som är giltigt i fem år. I 159 § i utlänningslagen föreskrivs det att unionsmedborgare som vistas i Finland över tre månader ska registrera sin vistelse. Enligt 161 a § ska ansökan om uppehållskort för en unionsmedborgares familjemedlem göras inom tre månader från inresan. Försummelse av skyldigheten att registrera sin vistelse eller ansöka om uppehållskort är enligt 185 § en utlänningsförseelse, för vilken man kan dömas till böter.

Ovan beskrivna bestämmelser i lagen om hemkommun syftar till att stödja det nationella genomförandet av direktivet om fri rörlighet. Utfärdandet av uppehållskort för unionsmedborgares familjemedlem kan jämföras med registrering (RP 206/2006 rd, s. 5). I praktiken har 4 § 1 mom. 3 punkten dock inte tillämpats på sådana situationer, utan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har med stöd av antingen 2 punkten eller 4 punkten gjort en anteckning om hemkommun i fråga om unionsmedborgares familjemedlemmar som fått uppehållskort.

Enligt 157 § i utlänningslagen är nordiska medborgare befriade från kravet på registrering av uppehållsrätt. Registrering förutsätts inte heller i lagen om hemkommun (RP 206/2006 rd, s. 5). Om någon flyttar från ett annat nordiskt land till Finland eller från Finland till ett annat nordiskt land, tillämpas på flyttningen lagen om hemkommun samt överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring (FördrS 96/2006). Syftet med överenskommelsen är att säkerställa att ingen person som flyttar mellan länderna förblir oregistrerad och att ingen är registrerad i flera av länderna. Enligt överenskommelsen ska en person som är registrerad i ett annat nordiskt land och har flyttat till Finland anmäla inflyttningen till den lokala registermyndigheten, det vill säga Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland, om vistelsen i Finland varar över sex månader. Myndigheten avgör utifrån anmälan huruvida personen i fråga ska registreras som bosatt i Finland eller inte. Om personen i sin anmälan om flyttning till Finland anmäler att flytten är stadigvarande, avgör Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ärendet i enlighet med anmälan, om myndigheten anser att uppgifterna är tillförlitliga. Finland och Estland har ingått ett avtal som motsvarar överenskommelsen mellan de nordiska länderna. Överenskommelsen med Estland undertecknades i september 2022, men för att det ska träda i kraft krävs riksdagens godkännande. Regeringspropositionen om godkännande av överenskommelsen ska lämnas till riksdagen hösten 2023. Estniska medborgare är emellertid inte i utlänningslagen befriade från den registreringsskyldighet i fråga om uppehållsrätt som gäller unionsmedborgare, utan de ska fortfarande registrera sin vistelse för att kunna få en hemkommun i Finland.

Enligt 4 § 1 mom. 4 punkten i lagen om hemkommun kan en person som har kommit till Finland och är familjemedlem till någon som har hemkommun i landet få en hemkommun, även om andra

UTKAST

kriterier inte uppfylls. I motiveringen till punkten fastställs dess tillämpningsområde inte uttömmande (RP 206/2006 rd, s. 5). I motiveringen hänvisas det emellertid till 45 och 47 § i utlänningslagen om uppehållstillstånd för en familjemedlem till en utländsk medborgare. I motiveringen konstateras det också att som i punkten avsedd familjemedlem betraktas i princip en persons make eller maka, part i registrerat partnerskap, barn som är beroende av personen i fråga för sin försörjning samt minderåriga barns vårdnadshavare. Undantagsvis kan som familjemedlemmar enligt motiveringen betraktas också en persons vuxna barn samt vuxnas föräldrar, om den person som bor i Finland faktiskt har ansvarat för deras välfärd och utkomst. I motiveringen till lagen om hemkommun definieras begreppet familjemedlem därmed i princip mer extensivt än i 37 § i utlänningslagen.

Tillämpningsområdet för 4 § 1 mom. 4 punkten i lagen om hemkommun är i någon mån oklart vad beträffar syftet, ordalydelsen och motiveringen. Enligt utlänningslagens principer är utgångspunkten att en familjemedlem till en sådan utländsk medborgare som är bosatt i Finland och är anknytningsperson beviljas ett likadant uppehållstillstånd som anknytningspersonen. Därmed kan det i princip anses att en familjemedlem som avses i 4 punkten ska få en hemkommun på basis av ett med 2 eller 5 punkten förenligt uppehållstillstånd eller ett uppehållskort som är jämförbart med registrering av en med 3 punkten förenlig uppehållsrätt. Därför är det möjligt att utifrån ordalydelsen tolka 4 punkten så att en person kan få en hemkommun redan på grund av att personen betraktas som familjemedlem, oavsett om personen har ett giltigt uppehållstillstånd eller uppehållskort. En sådan tolkning skulle dock innebära att också personer som vistas i Finland utan laglig grund kan få en hemkommun i Finland, vilket strider mot de allmänna villkoren för att få en hemkommun. I praktiken har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tolkat 4 punkten så att anteckningar om hemkommun endast gjorts för personer med laglig uppehållsrätt i Finland. Myndigheten har som laglig vistelse betraktat bland annat situationer där en person har ett giltigt visum eller vistas i Finland med stöd av visumfrihet. Genom bestämmelsen har det alltså i praktiken möjliggjorts att en utländsk medborgare som flyttar till Finland kan på grund av en familjemedlem som redan är bosatt i Finland få en hemkommun, innan denna persons egen ansökan om uppehållstillstånd eller uppehållskort har avgjorts. För att personen ska kunna få en hemkommun har det dock inte absolut förutsatts att personen själv har en anhängig ansökan om uppehållstillstånd eller uppehållskort. På så sätt är det inte möjligt att vid anteckning av hemkommun kontrollera huruvida personen i fråga har för avsikt att ansöka om någon uppehållsgrund som räknas upp i 4 § 1 mom. och som anses indikera att personen har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland.

Även andra myndigheter har kunnat tolka bestämmelsen i fråga så att en person som inte har uppehållstillstånd i Finland kan få en hemkommun. I till exempel den regeringsproposition som ledde till att lagen om identitetskort (663/2016) stiftades konstateras det att en persons familjemedlem som inte har uppehållstillstånd enligt 4 § 1 mom. 4 punkten i lagen om hemkommun kan få en hemkommun. Därför ansågs det i propositionen behövligt att närmare bestämmelser om villkoren för utfärdande av identitetskort för utlänningar tas in i lagen om identitetskort samt att det för utfärdande av identitetskort krävs att sökanden har ett giltigt uppehållstillstånd eller uppehållskort eller att sökandens uppehållsrätt har registrerats (RP 41/2016 rd, s. 15 och 46).

Den ovannämnda bestämmelsen om en persons rätt att få en hemkommun enbart utifrån familjemedlemskap är inte i linje med de övriga villkoren för att få hemkommun. Dessutom är bestämmelsen problematisk i synnerhet med avseende på aktualiteten och riktigheten hos uppgifterna i befolkningsdatasystemet. I regel kan de personer som omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde få en hemkommun med stöd av en annan av punkterna i 4 § 1 mom., men det kan ta längre tid att uppfylla de villkoren och att därmed få en hemkommun.

UTKAST

Enligt 4 § 1 mom. 5 punkten i lagen om hemkommun ska en hemkommun bestämmas för personer som har ett i utlänningslagen avsett giltigt uppehållstillstånd som ger rätt till minst ett års tillfällig vistelse och dessutom med beaktande av förhållandena som helhet har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Med tillstånd som ger rätt till tillfällig vistelse avses ett med utlänningslagen förenligt tidsbegränsat uppehållstillstånd som har beviljats för vistelse av tillfällig karaktär i landet, till exempel för tillfälligt arbete, näringsidkande eller studier (RP 206/2006 rd, s. 5). Upphållstillståndets giltighetstid på ett år kan också bestå av flera på varandra följande tillstånd som beviljats för en kortare tid än ett år (RP 104/1993 rd, s. 26). I 4 § 2 mom. i lagen om hemkommun anges faktorer som bland andra beaktas vid bedömningen av huruvida en person är stadigvarande bosatt i Finland. Sådana är att personen är av finländsk härkomst, har tidigare haft hemkommun i Finland, har ett giltigt arbetsavtal eller annan därmed jämförbar utredning om minst två års arbete eller studier i Finland, eller har haft tillfällig bostad i Finland i minst ett års tid utan avbrott efter inflyttningen.

Den gällande ordalydelsen för 4 § i lagen om hemkommun är från 2007. Också i paragrafens ursprungliga ordalydelse förutsattes det att en person som flyttar till Finland har ett uppehållstillstånd som berättigar till minst ett års vistelse och för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Den ursprungliga paragrafen innehöll inte exempel på omständigheter som kan visa på avsikt att stadigvarande bosätta sig. Enligt motiveringen till paragrafen kan sådana vara till exempel en fast arbetsplats i Finland, äktenskap, adoption, något annat nära familje- eller släktskapsband till någon som är stadigvarande bosatt i Finland eller ämnar bosätta sig stadigvarande här och flyktingskap (RP 104/1993, s. 26). Förteckningen i paragrafens gällande 2 mom. över exempel på omständigheter som visar på avsikt att stadigvarande bosätta sig grundar sig på 3 a § (635/2004) i lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet (1573/1993), som gällde år 2007 men numera är upphävd. Enligt motiveringen till 4 § i lagen om hemkommun (RP 206/2006 rd, s. 6) är förteckningen i 2 mom. inte fullständig, utan även andra liknande faktorer kan beaktas vid bedömningen. Bedömningen bör dock enligt motiveringen vara så objektiv och snäv som möjligt. Till exempel är enbart en invandrades egen anmälan om avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland inte tillräckligt för att denna person ska få en hemkommun.

Anställda vid diplomatiska beskickningar och internationella organisationer

I 4 § 3 mom. i lagen om hemkommun föreskrivs det separat att lagen inte tillämpas på en person som är anställd hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller på familjemedlemmar till en sådan person eller personer i en sådan persons privata tjänst. Dessa får således inte en hemkommun i Finland. Bestämmelsen gäller emellertid inte personer som är finska medborgare eller sedan tidigare har hemkommun i Finland. Vid tillämpningen av paragrafen har som familjemedlemmar ansetts i 37 § i utlänningslagen avsedda familjemedlemmar. Bestämmelsen baserar sig på Wienkonventionerna om diplomatiska och konsulära förbindelser (RP 104/1993 rd, s. 26).

Bestämmelsen i fråga samt dess förarbeten tar inte ställning till hurdana beskickningar som är jämförbara med främmande staters diplomatiska beskickningar. Bestämmelsen eller förarbetena beaktar inte heller personer som med stöd av den fria rörligheten flyttar till Finland från EU:s område för att arbeta vid främmande staters beskickningar. Dessa personer är inte utsända av staten, utan de söker sig på eget initiativ till beskickningens tjänst. I bestämmelsen nämns inte heller uttryckligen mellanstatliga internationella organisationer och anställda vid dem. I praktiken har bestämmelsen ändå tolkats så att den också omfattar anställda vid i Finland verksamma internationella organisationer, vilket förhindrar sådana personer från att få en hemkommun.

UTKAST

Vanligtvis har de avtal om huvudkontor som ingåtts mellan Finlands regering och i Finland verk-samma internationella organisationer inte innehållit bestämmelser om hemkommun för organisat-ionernas personal. I stället kan bestämmelser som gäller frågan utfärdas genom nationell lag. Såle-des är ovannämnda 4 § 3 mom. i lagen om hemkommun tillämplig, enligt vilken sådana personer inte har hemkommun i Finland. Denna lösning grundar sig på de privilegier och den immunitet som allmänt beviljas mellanstatliga internationella organisationer och deras personal, till exempel genom avtal om huvudkontor. Privilegierna och immuniteten befriar organisationernas anställda och famil-jemedlemmar till dem från registreringsförfaranden som gäller utländska medborgare. I enlighet med 8 § i lagen om befolkningsdatasystemet registreras inte i befolkningsdatasystemet uppgifter om till exempel utländska medborgare som är anställda hos en främmande stats diplomatiska beskick-ning eller någon annan jämförbar internationell beskickning, om inte de själva begär det. Beskick-ningar och internationella organisationer ansvarar för att ordna de tjänster som deras personal behö-ver. Dessa personer deltar i regel inte heller i finansieringen, till exempel i form av skatter, av de tjänster som en kommun eller ett välfärdsområde tillhandahåller för en person som har hemkommun där. Utgångspunkten är att de privilegier och den immunitet som beviljats beskickningar och inter-nationella organisationer ska vara till fördel för dem, inte deras anställda. Därmed kan de anställda inte heller själva genom eget beslut avstå från privilegierna och immuniteten.

Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD:2019:170 bedömt rätten för anställda vid Europeiska kemikaliemyndigheten (ECHA) att få en hemkommun på ett sätt som avviker från eta-blerad tillämpningspraxis för 4 § 3 mom. i lagen om hemkommun. I regeringspropositionen om godkännande av avtalet om ECHA:s huvudkontor (FördrS 11/2008) konstateras det uttryckligen att myndighetens personal hör till de personer som avses i 4 § 3 mom. i lagen om hemkommun, vilka inte har hemkommun i Finland (RP 88/2007 rd, s. 13). Motsvarande ordalydelser finns också i ikraftträdandehandlingarna för andra avtal om huvudkontor. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg dock i sitt avgörande att kemikaliemyndigheten inte kan jämföras med sådana diplomatiska be-skickningar som avses i 4 § 3 mom. i lagen om hemkommun. Om den nationella lagstiftningen tol-kas så att inte heller en sådan anställd vid kemikaliemyndigheten som stadigvarande bor i Finland och har registrerat sin uppehållsrätt och därmed avstått från sin dispens i fråga om registreringsskyl-digheten ska ha rätt till en hemvist, innebär det enligt domstolen en begränsning av den grundläg-gande rätten för unionsmedborgare att fritt röra sig och uppehålla sig. Med vidare hänsyn till att ke-mikaliemyndigheten är en EU-byrå som i fråga om dess ställning och uppgifter på många sätt avviker från de diplomatiska beskickningar och konsulat som nämns i 4 § 3 mom. finns det inte skäl att tolka bestämmelsen så att kemikaliemyndigheten jämföras med dem. Denna tolkning upprepas även i avgörande HFD:2020:33, som gällde uppfyllande av boendetidsvillkoret enligt medborgarskapsla-gen (359/2003) i fråga om en anställd vid kemikaliemyndigheten som bodde i Finland.

Till följd av högsta förvaltningsdomstolens avgörande 2019 har utrikesministeriet och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata konstaterat att hemkommun i fortsättningen kan antecknas inte bara för de anställda vid kemikaliemyndigheten som vill det, utan också för unionsmedborgare som är anställda vid andra internationella organisationer och som stadigvarande bor i Finland och har registrerat sin vistelse samt för familjemedlemmar till dem. Sådana personer ska för att få hem-kommun uppfylla villkoren i 4 § i lagen om hemkommun, alltså i praktiken registrera sin vistelse i Finland eller ansöka om uppehållskort för en familjemedlem på det sätt som enligt utlänningslagen förutsätts av unionsmedborgare och deras familjemedlemmar. Om en anställd vid en internationell organisation eller den anställdas familjemedlem får en hemkommun, kan det påverka omfattningen av de privilegier och den immunitet som dessa med stöd avtalet om huvudkontor har. Denna nya tolkning har också beaktats i sådana avtal om huvudkontor för internationella organisationer som

UTKAST

ingåtts efter det att högsta förvaltningsdomstolens avgörande meddelats (till exempel RP 16/2020 rd). Utrikesministeriet och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har ansett att avgörandet i fråga endast är tillämpligt på unionsmedborgare och deras familjemedlemmar, inte andra länders medborgare. Villkoren för att få hemkommun uppfylls inte heller för sådana tredjelandsmedborgare som före de kommit till Finland har registrerat sin vistelse i en annan EU-medlemsstat, eftersom sådana personer får vistas i en annan medlemsstat högst 90 dygn under 180 dygns tid. Där emot ska hemkommun antecknas för familjemedlemmar till sådana unionsmedborgare som är anställda vid kemikaliemyndigheten eller en annan internationell organisation och som har registrerat sin vistelse, även om familjemedlemmen inte själv är unionsmedborgare.

Utländska medborgare som i regel inte får hemkommun

Ovan beskrivna bestämmelser i lagen om hemkommun innebär i praktiken att följande utländska medborgare i regel inte får hemkommun i Finland: personer som vistas i Finland med visum eller med stöd av visumfrihet, personer som ansökt om uppehållstillstånd men inte ännu beviljats det, medborgare i andra EU-medlemsstater eller i Schweiz eller Liechtenstein som inte har registrerat sin vistelse i Finland, unionsmedborgares familjemedlemmar som inte själva är unionsmedborgare och inte har uppehållskort för en unionsmedborgares familjemedlem, diplomater och personer som är anställda vid konsulat eller internationella organisationer med ovan beskrivna undantag samt säsongarbetare (lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsonganställning (907/2017, nedan *säsongarbetslagen*), 11 §). Även dessa personer kan få hemkommun med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten i lagen om hemkommun, det vill säga på grundval av att en familjemedlem har en hemkommun.

Möjligheten att få hemkommun beror på huruvida personen i enlighet med 4 § 2 mom. i lagen om hemkommun anses ha för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland, i sådana fall där personen beviljas ett uppehållstillstånd som ger rätt till minst ett års tillfällig vistelse och hör till någon av följande kategorier: tillfälligt arbete, företagsverksamhet eller motsvarande, au pairarbete (45 och 46 § i utlänningslagen), uppehållstillstånd på grund av att utlänningen är förhindrad att lämna landet (51 § i den lagen), offer för människohandel (52 a §), tredjelandsmedborgare som vistats och arbetat olagligt i landet (52 d §), uppehållstillstånd vid tillämpning av uteslutningsklausuler (89 §), annan humanitär invandring (93 §), tillfälligt skydd (109 §), studier vid en annan läroanstalt än en högskola, arbetspraktik eller volontärarbete som varar under två år eller jobsökning (lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärarbete (719/2018), 7–10 §).

Personer som på grund av Rysslands anfallskrig mot Ukraina har flyttat till Finland har beviljats uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd. Dessa uppehållstillstånd gällde till en början endast fram till den 4 mars 2023. Eftersom uppehållstillståndet var giltigt i mindre än ett år uppfyllde ovan avsedda personer som kommit till Finland från Ukraina inte kravet enligt 4 § 1 mom. 5 punkten i lagen om hemkommun på ett uppehållstillstånd som ger rätt till minst ett års vistelse. Till utlänningslagen har dock fogats en temporär 110 a §, enligt vilken ett uppehållstillstånd som beviljats på grund av tillfälligt skydd är giltigt under hela den tid det tillfälliga skyddet inom EU gäller. Detta gäller också redan beviljade uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd. Lagändringen trädde i kraft den 19 januari 2023, varefter personer som fått uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd har uppfyllt kravet enligt 4 § 1 mom. 5 punkten i lagen om hemkommun. Dessa personer kan få hemkommun när de dessutom uppfyller kraven enligt 4 § 2 mom., till exempel genom att ha bott i Finland i minst ett års tid utan avbrott. De kan också få hemkommun tidigare, om de uppfyller något annat krav enligt 4 § 1 mom.

UTKAST

2.4 Hemkommunens inverkan på rättigheter och skyldigheter enligt annan lagstiftning

I detta avsnitt beskrivs på en allmän nivå de konsekvenser som hemkommunen har för människornas rättigheter och skyldigheter samt för de förmåner och tjänster som människorna får. Därutöver beskrivs hemkommunens inverkan på människornas rättigheter och skyldigheter ingående i till exempel den ovannämnda publikationen *Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta*.

Medlemskap i en kommun och ett välfärdsområde samt rätt till inflytande

Medlemmar av en kommun är enligt 3 § i kommunallagen (410/2015) och 2 § i kommunallag för landskapet Åland (1997:73) de vars hemkommun enligt lagen om hemkommun kommunen är. Vidare är medlemmar av ett välfärdsområde enligt 3 § i lagen om välfärdsområden (611/2021) de vars hemkommun finns inom det område som välfärdsområdet omfattar. Det är alltså hemkommunen som avgör vilken kommun och vilket välfärdsområde som en person anses vara invånare i och medlem av. De tjänster som en kommun med stöd av lag eller självstyrelse ordnar är i regel avsedda för kommunens invånare. På motsvarande sätt ordnas och tillhandahålls ett välfärdsområdes tjänster i regel endast för invånarna i det välfärdsområdet. Som en del av reformen av ordnandet av social- och hälsovården och räddningstjänsten har lagstiftningen ändrats så att kostnadsansvaret för den social- och hälsovårdsservice som en person får alltid ligger hos det välfärdsområde som personens hemkommun finns i. Kommunernas kostnadsansvar för andra tjänster bestäms i enlighet med den aktuella speciallagstiftningen.

Rösträtt i kommunal- och välfärdsområdesval och i folkomröstningar i kommunen och välfärdsområdet samt valbarhet till förtroendeuppdrag i kommunen och välfärdsområdet bestäms enligt hemkommun. Hemkommunen och övriga grunder för rösträtt i kommunal- och välfärdsområdesval utreds i regel direkt utifrån uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Hemkommunen avgör också det röstningsområde eller den valkrets vars vallängd personen införs i vid statliga val och folkomröstningar samt vid val till Europaparlamentet. De uppgifter som behövs för att förrätta dessa val fås till exempel när rösträtsregistret upprättas direkt från befolkningsdatasystemet, på det sätt som framgår av vallagen (714/1998). Däremot beror rösträtten och valbarheten i statliga val och val till Europaparlamentet på medborgarskap, inte hemkommun. Vid val till Europaparlamentet är emellertid inte endast finska medborgare röstberättigade och valbara, utan också medborgare i andra EU-medlemsstater som har hemkommun i Finland eller som är anställda inom EU eller vid en i Finland verksam internationell organisation eller som är familjemedlemmar till sådana personer, om de bor i Finland och uppgifterna om dem har registrerats i befolkningsdatasystemet.

Därutöver har medlemmar av en kommun och ett välfärdsområde rätt till andra former av inflytande, vilket det föreskrivs närmare om i kommunallagen och lagen i välfärdsområden. Rätten till kommunalbesvär och välfärdsområdesbesvär grundar sig också på medlemskap i en kommun och ett välfärdsområde. Valbar till kommunens förtroendeuppdrag är enligt 71 § i kommunallagen den som har kommunen som hemkommun, som har rösträtt i kommunalval i någon kommun det år då fullmäktigeledamöterna väljs eller val för ett annat förtroendeuppdrag förrättas och som inte har förklarats omyndig. Valbar till förtroendeuppdrag i ett välfärdsområde är enligt 76 § i lagen om välfärdsområden den som är invånare i det välfärdsområdet, som har rösträtt i välfärdsområdesval i något välfärdsområde det år då fullmäktigeledamöterna väljs eller val för ett annat förtroendeuppdrag förrättas och som inte har förklarats omyndig.

UTKAST

Social- och hälsovården

Välståndsområdena är skyldiga att ordna social- och hälsovårdsservice för dem som bor inom det område som välståndsområdet omfattar. Ett undantag från detta är brådskande vård, som med stöd av 50 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) ska ges till den patient som behöver det oberoende av var patienten är bosatt. Brådskande vård inbegriper förutom brådskande sjukvård brådskande mun- och tandvård, mentalvård, missbrukarvård och psykosocialt stöd. Därutöver är välståndsområdena med stöd av 56 a § i lagen om ordnande av social- och hälsovård skyldiga att ordna nödvändiga hälso- och sjukvårdstjänster även för till exempel sådana utländska medborgare som inte har en hemkommun i Finland eller ett uppehållstillstånd som berättigar till laglig vistelse i Finland. Dessa personers rätt till hälso- och sjukvårdstjänster är närmast av samma omfattning som i fråga om personer som söker internationellt skydd i Finland.

Utländska medborgare som har en hemkommun har lika rätt till social- och hälsovårdsservice som finska medborgare. Det saknar betydelse vilket land personen kommit till Finland från eller vilket lands medborgare personen är. Motsvarande rätt till offentliga hälso- och sjukvårdstjänster gäller också utlänningar utan hemkommun som arbetar i Finland samt icke-arbetande familjemedlemmar till unionsmedborgare. Däremot saknar icke-arbetande familjemedlemmar till tredjelandsmedborgare rätt till offentliga hälso- och sjukvårdstjänster. Med avvikelse från vad som beskrivs ovan kan dessutom andra persongrupper med stöd av internationell rätt eller internationella överenskommelser ha rätt till hälso- och sjukvårdstjänster. Till exempel turister från EU:s område har rätt att få medicinskt nödvändig vård under sin vistelse i Finland.

Alla personer som vistas i Finland har dock alltid rätt till brådskande social- och hälsovård oberoende av huruvida de har hemkommun i Finland eller rättigheter med stöd av annan lagstiftning. Rätt till icke-brådskande socialservice gäller endast dem som har hemkommun. Hälso- och sjukvårdstjänster för personer utan hemkommun ersätts i regel av staten.

Med stöd av 47 och 48 § i hälso- och sjukvårdslagen har en person möjlighet att välja hälsostation samt verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården också inom ett annat välståndsområdes område än det som personen bor i. Personen ska göra en skriftlig anmälan om byte av enhet, och byte kan göras på nytt tidigast ett år efter det föregående bytet. Om en person regelbundet eller långvarigare vistas utanför hemkommunen kan personen ansöka om social- och hälsovårdsservice också hos det välståndsområde inom vilket personen vistas på de grunder som närmare anges i 47 § i hälso- och sjukvårdslagen och 57 § i socialvårdslagen (1301/2014).

Förmåner som Folkpensionsanstalten beviljar

Alla som vistas i Finland kan oberoende av hemkommun ha rätt till utkomststöd, om de inte på något annat sätt kan trygga sin försörjning. När rätten till stöd bestäms bedöms förutom sökandens stödbehov också karaktären av vistelsen i Finland. Vistelsens karaktär bedöms från fall till fall genom en helhetsbedömning av flera delfaktorer, varav en faktor som talar för stadigvarande vistelse är att personen har en hemkommun. Om sökandens vistelse i Finland med hänsyn till lagen om utkomststöd (1412/1997) är tillfällig, har sökanden dock rätt att i brådskande situationer få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att rätten till nödvändig försörjning och omsorg inte äventyras. Kostnaderna för grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljar hänförs till den kommun där sökanden eller sökandens familj stadigvarande vistas. Kompletterande och förebyggande ut-

UTKAST

komststöd beviljas av den kommun där sökanden stadigvarande vistas. I praktiken har hemkommunen betydelse för utkomststödet närmast med tanke på ansvars- och kostnadsfördelningen mellan kommunerna.

Med så kallade bosättningsbaserade förmåner avses förmåner på vilka lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall (16/2019) tillämpas. Sådana förmåner är till exempel folkpension, barnbidrag, handikappförmåner, moderskapsunderstöd, sjuk- och föräldradagpenningar och läkemedelsersättningar samt allmänt bostadsbidrag och bostadsbidrag för pensionstagare. Grunden för beviljande av bosättningsbaserade förmåner är enligt lagen i fråga arbete eller boende i Finland. Som stadigvarande bosatta i Finland betraktas personer som har sin egentliga bostad och sitt egentliga hem i Finland och som kontinuerligt huvudsakligen vistas här. Boendesituationen för personer som kommer till Finland från EU:s område avgörs i enlighet med EU-rätten. Tredjelandsmedborgares boende i Finland bedöms med beaktande av villkoren enligt 4 § i lagen om hemkommun. Folkpensionsanstalten bedömer självständigt huruvida villkoren uppfylls.

För att kunna få andra förmåner än bosättningsbaserade förmåner ska sökanden stadigvarande bo i Finland. Utgångspunkten enligt lagstiftningen om dessa förmåner är att en persons boende i Finland bedöms utifrån lagen om hemkommun. Vid bedömningen tar Folkpensionsanstalten hänsyn till anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet, men anteckningen är inte rättsligt bindande för Folkpensionsanstalten. Till exempel i fråga om stöd för vård av barn är det avgörande att barnet faktiskt bor i Finland, vilket Folkpensionsanstalten bedömer självständigt, men utgångspunkten för bedömningen är lagen om hemkommun. Enligt 1 § i lagen om studiestöd (65/1994) kan i Finland bosatta utlänningar som bedriver heltidsstudier och vistas i landet av någon annan orsak än studier få studiestöd, om de stadigvarande bor i landet och de har permanent eller kontinuerligt uppehållstillstånd eller har registrerat sin vistelse eller beviljats ett uppehållskort för en familjemedlem eller ett uppehållstillståndskort som bevisar uppehållsrätten i enlighet med Storbritanniens utträdesavtal. Studiestöd och stöd för skolresor beviljas också personer utan hemkommun, om Folkpensionsanstalten bedömer att villkoren enligt lagen om hemkommun ändå uppfylls.

En anteckning om hemkommun i befolkningsdatasystemet inverkar dock direkt på erhållandet av vissa förmåner. Detta är fallet till exempel vid bedömning av rätt till tolktjänst för personer med funktionsnedsättning.

Utbildning och småbarnspedagogik

Enligt 6 § i lagen om småbarnspedagogik (540/2018) ska kommunen ordna småbarnspedagogik för de barn vars hemkommun kommunen är. Kommunen är också skyldig att ordna småbarnspedagogik för varje barn som på grund av sina vårdnadshavares arbete, studier eller sjukdom eller av motsvarande skäl bor i kommunen, även om barnet inte har någon hemkommun i Finland eller barnets hemkommun är en annan kommun. Dessutom är kommunen skyldig att i brådskande fall eller när omständigheterna annars kräver det ordna småbarnspedagogik även för andra barn som vistas i kommunen än kommuninvånare. Också barn som saknar hemkommun har alltså rätt till småbarnspedagogik när särskilda förutsättningar enligt lagen om småbarnspedagogik uppfylls.

Enligt 4 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) är kommunen skyldig att för barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervisning året innan läroplikten uppkommer. Skyldigheten att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning grundar sig alltså på att barnet bor i kommunen. Också barn som saknar hemkommun har rätt till förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

UTKAST

Enligt läropliktslagen (1214/2020) är barn som har sin vanliga vistelseort i Finland läropliktiga. Enligt vedertagen praxis anses ett barn ha sin vanliga vistelseort i Finland om barnet har en hemkommun. En persons hemkommun inverkar inte på rätten till gymnasieutbildning, yrkesutbildning eller högskoleutbildning, eftersom rätten att söka sig till sådan utbildning är fri.

I enlighet med 11 § i ungdomslagen (1285/2016) kan en ung persons sekretessbelagda identifierings- och kontaktuppgifter med tanke på det uppsökande ungdomsarbetet lämnas ut enbart till den unges hemkommun. Om den unga personen saknar hemkommun, har inte den kommun där personen vistas rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter om personen. Inom den grundläggande konstundervisningen kan hemkommunen dessutom i vissa fall ha betydelse för elevantagningen eller de avgifter som tas ut av eleverna.

Sysselsättning och integration

Hemkommunen inverkar inte på utländska medborgares registrering som arbetssökande. Registrering som arbetssökande förutsätter enligt lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (916/2012) av utlänningar att de är medborgare i ett av EU:s medlemsländer eller i ett land som kan jämföras med ett sådant eller att de har uppehållstillstånd som ger rätt att arbeta. I 81 b § i utlänningslagen finns det dock bestämmelser om utlänningars rätt att arbeta inom vissa yrken och i vissa situationer utan uppehållstillstånd högst 90 dagar under den tid visumfriheten gäller eller visumet är i kraft. Om arbetet pågår längre än så ska personen ansöka om uppehållstillstånd. Säsongsarbetslagen möjliggör dessutom i vissa situationer säsongsarbete som pågår högst nio månader med stöd av tillstånd för säsongsarbete också utan uppehållstillstånd. Det krävs inte heller en hemkommun för att delta i den offentliga arbetskraftsservice som arbets- och näringsbyråerna ordnar. En person som saknar hemkommun kan emellertid inte hänvisas till de kommunförsök som gäller främjande av sysselsättningen, till vilka tjänsterna för personer med ett främmande språk som modersmål har koncentrerats i de kommuner som deltar i försöken.

Rätten till inledande kartläggning och integrationsplan enligt lagen om främjande av integration (1386/2010) bestäms inte på basis av hemkommun. Däremot har hemkommunen betydelse när det gäller ersättningar till kommunerna för ordnande av integrationsfrämjande åtgärder. Dessutom har hemkommunen betydelse för ordnandet av sådant samhällsgaranterat arbete som avses i 11 kap. 1 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice. Hemkommunen ska enligt lagstadgade villkor ordna möjlighet till arbete för arbetslösa arbetssökande. Denna skyldighet för kommunen gäller inte personer som saknar hemkommun. Dessutom har en person som saknar hemkommun inte rätt till förhöjd kostnadsersättning enligt 9 kap. 2 § i lagen, vilken betalas till en person som deltar i service som ordnas utanför hemkommunen men inom pendlingsregionen då deltagandet orsakar logikostnader.

Enligt 2 § i näringsverksamhetslagen (565/2023) får näringsverksamhet bedrivas av fysiska personer som är bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Enligt förarbetena till lagen (RP 244/2022 rd, s. 153) avser att vara bosatt enligt den paragrafen stadigvarande boende i en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Med avseende på personer i Finlands folkbokföring avser detta enligt förarbetena utgångsmässigt personer med en hemkommun enligt lagen om hemkommun eller personer som vistas i Finland med lagligt uppehållstillstånd. Bestämmelsen omfattar på så sätt även situationer som avses i 4 § 1 mom. 5 punkten i lagen om hemkommun där en person har ett giltigt uppehållstillstånd som ger rätt till minst ett års tillfällig vistelse och dessu-

UTKAST

tom med beaktande av förhållandena som helhet har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Enligt 3 § i näringsverksamhetslagen får med ett tillstånd som beviljats av Patent- och registerstyrelsen näringsverksamhet bedrivs också av sådana fysiska personer som är bosatta utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Patent- och registerstyrelsen ska bevilja tillstånd, om näringsidkaren utifrån lämnad utredning är nåbar för fullgörande av sina skyldigheter i anknytning till bedrivandet av näringsverksamheten.

Beskattning

Den kommun till vilken en person är skyldig att betala kommunalskatt bestäms på basis av hemkommunen. Enligt 5 § i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) betraktas som en skattskyldig fysisk persons hemkommun den kommun där personen vid utgången av året före skatteåret haft bostad enligt lagen om hemkommun. I den paragrafen föreskrivs det separat om hur hemkommunen bestäms för personer som saknar hemkommun, till Finland inflyttade personer och personer som flyttat utomlands. En persons hemkommun spelar en roll i beskattningen när det bestäms till vilken kommun kommunalskatt och till vilken församling kyrkoskatt med stöd av 4 § i lagen om beskattningsförfarande ska betalas samt vilken den behöriga förvaltningsdomstolen i besvärärenden är enligt 66 § i den lagen. Anteckningen om hemkommun har däremot ingen betydelse för personens ställning som skattskyldig.

En arbetstagare som temporärt vistas i Finland kan av Skatteförvaltningen få en personbeteckning för att kunna få ett skattenummer. I sådana fall har arbetstagaren endast en tillfällig adress i Finland, men det orsakar inte problem för fastställandet av skattetagare, eftersom den kommun där en person först har bosatt sig efter inflyttningen till Finland kan med stöd av 5 § i lagen om beskattningsförfarande fastställas som skattetagare. I detta avseende är bestämmelserna i lagen om hemkommun inte problematiska med tanke på lagen om beskattningsförfarande. Däremot kan tillämpningen av 5 § i den lagen visa sig vara problematisk i sådana fall där en person som fortfarande arbetar och är allmänt skattskyldig i Finland förlorar sin anteckning om hemkommun. I ett sådant enskilt fall ska det utredas på vilka grunder det fastställs vilken kommun som är mottagare för den kommunalskatt personen i fråga betalar.

Att få en personbeteckning

Personbeteckningen är ett identifieringsnummer för en person och används i stor utsträckning inom både den offentliga och den privata sektorn. Personbeteckningen i sig medför inte rättigheter eller skyldigheter för en person, men den spelar i själva verket en central roll som möjliggörare av individens rättigheter och skyldigheter i det finländska samhället. Att sakna personbeteckning begränsar en persons handlingsutrymme i samhället på flera plan.

En person tilldelas enligt 11 § i lagen om befolkningsdatasystemet en personbeteckning när uppgifter om personen första gången registreras i befolkningsdatasystemet. Enligt 9 § i den lagen har utländska medborgare en ovillkorlig rätt att bli registrerade i befolkningsdatasystemet, om dessa har hemkommun i Finland och bostad där enligt lagen om hemkommun. Uppgifter om personer som saknar hemkommun kan registreras i befolkningsdatasystemet, om personen i fråga uppfyller någon av de förutsättningar som nämns i 9 § 1 mom. i lagen. Till dessa förutsättningar hör till exempel att personen har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållskort, dennes uppehållsrätt har registrerats eller Migrationsverket har fattat ett annat positivt beslut om uppehållsrätt som gäller personen. Dessutom kan uppgifterna registreras i befolkningsdatasystemet till exempel om personerna har en

UTKAST

tillfällig bostad i Finland och registreringen behövs för att de ska kunna göra sina rättigheter gällande och fullgöra sina skyldigheter när det gäller arbete, studier eller andra motsvarande omständigheter. Uppgifterna kan också registreras om det behövs för att personerna i övrigt ska kunna göra sina rättigheter gällande och fullgöra sina skyldigheter eller av andra motsvarande särskilda och motiverade skäl. Uppgifter om personer som kommit till Finland från utlandet registreras i befolkningsdatasystemet vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Migrationsverket och Skatteförvaltningen. I regel förutsätter registrering att utlänningar personligen besöker någon av dessa myndigheters serviceställen.

2.5 Förlust av hemkommun och avförande av anteckning om hemkommun

Enligt 5 § i lagen om hemkommun förlorar en person som har bosatt sig utomlands för en längre tid än ett år sin hemkommun i Finland. Enligt bestämmelsen kan personen dock ha hemkommun i Finland, om personen med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land personen bor i. Bestämmelsen gäller alla som flyttar från Finland oberoende av medborgarskap. I motiveringen till bestämmelsen (RP 104/1993 rd, s. 27) konstateras det att tillämpningsområdet för möjligheten att behålla sin hemkommun i Finland är avsett att vara snävt. Sådana levnadsförhållanden som nämns i bestämmelsen kan vara till exempel ett familje- eller släktskapsförhållande eller omständigheter som sammanhänger med egenskaper hos bostaden och boendet eller med en persons anställningsförhållande eller utkomst. Vidare noteras det i motiveringen att det i allmänhet är lättare för en finsk medborgare än för en utlänning att påvisa en fastare anknytning till Finland än till sin boningsort i utlandet. Personen kan i allmänhet inte längre anses bo i Finland efter att ha bott utomlands oavbrutet under en längre tid, till exempel tre år. I praktiken definieras de omständigheter som gäller en persons levnadsförhållanden i motiveringen så brett att definitionen nästan alltid kan anses uppfyllas, trots att bestämmelsen i fråga är avsedd att tillämpas snävt. Utlänningars möjlighet att behålla sin hemkommun efter en stadigvarande flyttning utomlands har mycket sällan tillämpats vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Däremot saknar lagen om hemkommun bestämmelser om situationer där en person som flyttat till Finland från utlandet och fått hemkommun här inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun enligt 4 §, men ändå inte har flyttat utomlands i enlighet med 5 §. I förarbetena till lagen uttrycks det inte huruvida avsikten är att villkoren enligt 4 § ska tillämpas så att personen i fråga ska uppfylla villkoren oavbrutet eller det räcker att de uppfylls bara när personen flyttar till Finland och ansöker om hemkommun i landet. Den förstnämnda tolkningen skulle betyda att personen förlorar sin en gång erhållna rätt till hemkommun om villkoren enligt 4 § inte längre uppfylls. Den sistnämnda tolkningen skulle däremot betyda att om personen en gång har uppfyllt villkoren enligt 4 § och på den grunden ansetts ha en hemkommun, kan personen inte senare anses ha förlorat sin hemkommun, även om villkoren inte längre uppfylls.

Den förstnämnda lagtolkningen gällande att förlora sin hemkommun kan motiveras med ordalydelsen i 4 § och med de konstateranden angående bestämmelsens syfte som ingår i förarbetena till lagen. Enligt 4 § 1 mom. bestäms hemkommunen för en person som har kommit till Finland från utlandet och som bor här i enlighet med lagen om hemkommun. Momentets ordalydelse kan anses tyda mer på en varaktig än på en temporär situation. I förarbetena till lagen konstateras det att bestämmelsen i praktiken leder till att personer som tillfälligt eller utan laglig rätt kommit till Finland inte utan grund får sådana rättigheter som tillkommer dem som stadigvarande bor i landet och att utlänningar som vistas i landet utan giltigt tillstånd inte kan få hemkommun i Finland, oberoende av hur stadigvarande deras boende här är (RP 104/1993 rd, s. 26). Dessa konstateranden i förarbetena talar för tolkningen att en person ska förlora rätten till hemkommun, om ingen av villkoren enligt 4 § längre uppfylls. I annat fall skulle det vara möjligt att personer som vistas i landet utan laglig

UTKAST

rätt får rättigheter som hör till dem som bor här stadigvarande och lagligt, vilket enligt förarbetena till lagen strider mot lagens syfte.

Det gäller att i sammanhanget beakta också de rättigheter och skyldigheter som med stöd av annan lagstiftning följer av att en person har hemkommun enligt lagen om hemkommun. Det är osannolikt att syftet med denna andra lagstiftning har varit att varaktigt garantera dessa rättigheter och skyldigheter också för personer som inte har laglig rätt att vistas i Finland. För denna tolkning talar också att vissa nödvändiga rättigheter, såsom rätten till brådskande social- och hälsovård samt barns rätt till småbarnspedagogik och grundläggande utbildning, har garanterats alla som vistas i Finland oberoende av hemkommun eller avsaknad av en sådan.

Frågan om förlust av hemkommun var aktuell i samband med förberedelserna för Storbritanniens utträde ur EU. Då diskuterades det huruvida medborgare i Storbritannien och Nordirland fortfarande ska ha rätt till hemkommun i Finland, trots att de till följd av sitt lands utträde ur EU förlorar sitt unionsmedborgarskap, vilket legat till grund för rätten till hemkommun. Dessutom har frågan också på ett allmänt plan lyfts fram i situationer där inflyttade utlänningars uppehållsrätt i Finland upphör till exempel därför att deras uppehållstillstånd inte har förlängts.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har ansett att den i avsaknad av en uttrycklig bestämmelse i princip inte har möjlighet att stryka en i befolkningsdatasystemet införd anteckning om hemkommun i situationer där villkoren för att få hemkommun inte längre uppfylls i fråga om en person som flyttat från utlandet till Finland. Ofta är det också ett problem att om en person försummar sin anmälningsskyldighet har varken Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller andra myndigheter som tillämpar lagen om hemkommun någon praktisk möjlighet att få uppgifter om förändringar i personens vistelse eller rättsliga ställning och därmed inte heller om att personen inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun. Lagen om hemkommun möjliggör att anteckningen om hemkommun stryks på myndighetsinitiativ närmast bara i fråga om sådana personer vars boende eller vistelse i Finland det inte fås några uppgifter om. Förfarandet enligt 9 a § för att stryka en anteckning är emellertid påfallande långsamt, och förfarandet är inte ändamålsenligt till exempel när Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata av någon annan än personen själv får en tillförlitlig uppgift om att personen inte längre uppfyller villkoren enligt 4 § för att få hemkommun, till exempel på grund av att personens uppehållstillstånd har upphört att gälla.

De problem som beskrivs ovan kan leda till en situation där en person har en i befolkningsdatasystemet införd anteckning om hemkommun, även om personen inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun. Sådana anteckningar om hemkommun som inte överensstämmer med det faktiska läget försämrar de i befolkningsdatasystemet införda uppgifternas riktighet och aktualitet och återspeglas i verksamheten hos de myndigheter som använder uppgifterna i systemet. Därför behöver de gällande bestämmelserna om erhållande av hemkommun, införande av anteckning om hemkommun och avförande av anteckningen förtydligas. Det bör vara möjligt att under tydligare premisser än tidigare stryka anteckningar om hemkommun på myndighetsinitiativ i fråga om personer som inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun.

2.6 Skyldighet att göra flyttningsanmälan

Enligt lagen om hemkommun ska en person som flyttar från sin hemkommun eller till en annan bostad inom hemkommunen anmäla detta till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tidigast en månad före och senast en vecka efter flyttningsdagen. Anmälningsskyldigheten gäller såväl flyttning inom Finland som flyttning till och från Finland. Anmälan ska också göras till exempel när en person flyttar från en bostad till en annan i samma byggnad eller när en tillfällig bostad blir

UTKAST

stadigvarande (RP 104/1993 rd, s. 27). En familjemedlem som flyttar tillsammans med personen i fråga kan göra anmälan för personens räkning. Enligt förarbetena till lagen avses med familjemedlem i detta sammanhang åtminstone make, sambo, barn samt släktingar i rätt upp- eller nedstigande led och syskon som bor i samma hushåll, men en mera exakt definition av familjebegreppet fås på basis av förvaltningspraxis (RP 104/1993 rd, s. 27).

I praktiken gör också andra än familjemedlemmar som flyttar tillsammans med personen i fråga flyttningsanmälan för personens räkning. Det är till exempel rätt vanligt att vuxna barn anmäler en ny adress till befolkningsdatasystemet för en åldrig förälders räkning eller att en förälder som tar hand om ett vuxet barn som är sjukt gör flyttningsanmälan för barnets räkning. Dessutom gör till exempel intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktige som förordnats för myndiga personer flyttningsanmälningar för den flyttande personens räkning. Enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) har en intressebevakare rätt att företräda sin huvudman i ekonomiska angelägenheter eller ärenden som gäller huvudmannens person, i enlighet med vad domstolen förordnat. I lagen om intressebevakningsfullmakt (648/2007) föreskrivs att en intressebevakningsfullmäktig kan ges behörighet att företräda fullmaktsgivaren i ärenden som gäller fullmaktsgivarens egendom och i andra ekonomiska angelägenheter samt i ärenden som gäller fullmaktsgivarens person, om fullmaktsgivaren saknar förmåga att förstå ärendenas betydelse vid den tidpunkt då fullmakten ska användas. Beror på flyttningsens art och huvudmannens eller fullmaktsgivarens situation kan en flyttningsanmälan vara en angelägenhet som gäller både ekonomi och person. Dessutom kan rätten att göra flyttningsanmälan grunda sig på den allmänna skyldighet att ha omvårdnad om huvudmannen som gäller alla intressebevakare. Enligt 13 § i lagen om befolkningsdatasystemet registreras i befolkningsdatasystemet uppgifter om begränsning av handlingsbehörigheten, intressebevakning och intressebevakningsfullmakt samt intressebevakarens eller fullmäktigens identifieringsuppgifter. Om en person flyttar till en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården, gör även de anställda där ibland flyttningsanmälan för den flyttande personens räkning. Flyttningsanmälningar som gjorts för den flyttande personens räkning av någon ovannämnd person godkänns i regel till exempel med stöd av intressebevakarens eller intressebevakningsfullmäktigens befogenheter eller en fullmakt enligt 12 § i förvaltningslagen (434/2003). Från och med 2021 har det varit möjligt att genom stark autentisering göra en flyttningsanmälan också för en annan persons räkning. Flyttningsanmälningar som gjorts via denna anmälningskanal behandlas manuellt vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, vilket innebär att flyttningarna i fråga inte automatiskt registreras i befolkningsdatasystemet. Om myndigheten inte kan försäkra sig om att flyttningen faktiskt har skett och att det finns en fullmakt, godkänns flyttningen inte. Myndigheten kontrollerar inte nödvändigtvis fullmakten i sådana fall där den försäkrat sig om att personen verkligen bor i den anmälda nya bostaden.

Brottspåföljdsverket, verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården och verksamhetsenheter inom socialvården ska enligt 33 § i statsrådets förordning om befolkningsdatasystemet (128/2010) under januari månad för kontroll av en persons hemkommun och bostad där till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata anmäla personer som vistas i en straffanstalt eller en verksamhetsenhet i mer än tre månader. Uppgifterna sänds som en pappersförteckning per post till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Förteckningarna innehåller namn och personbeteckning för dem som vistas i verksamhetsenheter. Utifrån dessa förteckningar görs det anteckningar om personernas adresser i befolkningsdatasystemet. Det finns inte exakta uppgifter om antalet sådana anteckningar, men i fråga om uppskattningsvis en tredjedel av de personer som nämns i förteckningarna görs en adressanteckning i befolkningsdatasystemet utifrån förteckningen. I fråga om dessa personer har alltså flyttningsanmälan inte gjorts i samband med flyttningen till anstalten eller verksamhetsenheten.

UTKAST

Enligt lagen om hemkommun kan flyttningsanmälan göras skriftligen, med hjälp av elektronisk kommunikation eller muntligen i samband med kundbesök. En anmälan som inte gjorts skriftligen kan godkännas endast om det är möjligt att försäkra sig om personens rätt att göra anmälan och om anmälan kan anses tillförlitlig. Av flyttningsanmälan ska framgå den flyttandes namn, personbe-teckning, flyttningsdag, uppgifter om den bostad till vilken personen flyttar, övriga uppgifter som behövs för anteckningen om hemkommun och bostaden där eller tillfällig bostad samt uppgift om grunden för besittningen av lägenheten. Uppgifter om familjemedlemmar som flyttar samtidigt kan lämnas genom en gemensam anmälan.

För närvarande kan flyttningsanmälan göras med en optiskt läsbar blankett som planerats för ändamålet eller elektroniskt via webbplatsen flyttanmalan.fi. Flyttningsanmälningar som gjorts på detta sätt styrs direkt till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas handläggningssystem. Enligt lagen om hemkommun kan flyttningsanmälan också göras muntligen i samband med ett kundbesök, men i praktiken fylls blanketten för flyttningsanmälan i samband med kundbesöken. Trots att det inte föreskrivs om saken i lagen, godkänner Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i undantagsfall också flyttningsanmälningar som gjorts per telefon, dock inte anmälningar om flyttning till utlandet. Dessutom får myndigheten ta emot en del e-postmeddelanden där en flyttning anmäls eller som har en inskannad flyttningsanmälan som bilaga. Myndigheten måste registrera sådana anmälningar manuellt i systemet. År 2022 behandlade myndigheten sammanlagt 715 729 flyttningsanmälningar, så även om bara en liten del av dem behandlas manuellt medför det en avsevärd arbetsbörda för myndigheten. Den elektroniska webbtjänsten kräver stark autentisering och är det mest tillförlitliga sättet att göra en flyttningsanmälan, medan en anmälan på en pappersblankett eller i synnerhet via e-post är mer utsatt för till exempel identitetsstöld och andra former av missbruk.

Enligt lagen om hemkommun är en person som flyttar och de familjemedlemmar som flyttar med personen skyldiga att lämna Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata sådana ytterligare uppgifter om sig själva som behövs för att bestämma hemkommun och bostad. Som en persons flyttningsdag betraktas den dag som har uppgetts i flyttningsanmälan, om anmälan har gjorts inom en månad från flyttningen. Om anmälan kommer in efter denna tid, betraktas den dag då anmälan kommit in som flyttningsdag. Om en anteckning om flyttning görs i befolkningsdatasystemet på basis av uppgifter som fås av någon annan än den som flyttat eller familjemedlemmar till den flyttande personen, betraktas den dag då anteckningen gjorts som flyttningsdag.

Även anmälan om flyttning till Finland och anmälan om flyttning till utlandet ska göras med blanketten för flyttningsanmälan eller i det elektroniska systemet. Av anmälan om flyttning till utlandet ska utöver ovannämnda uppgifter även framgå adress utomlands, syftet med flyttningen till utlandet, tiden för vistelsen utomlands samt övriga uppgifter som behövs för en anteckning om hemkommun och bostad där. Problemet är att alla som flyttar utomlands inte gör en anmälan om flyttning till utlandet på det sätt som lagen förutsätter. I sådana fall är det svårt för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och andra myndigheter att få information om förändringar i en persons vistelse. Detta problem har fått större betydelse i och med att antalet utlänningar som bor i Finland har ökat. Vid utgången av 1990 bodde det knappt 38 000 personer med utländsk bakgrund i Finland, medan antalet vid utgången av 2022 var knappt 508 200.

Enligt lagen om hemkommun kan en flyttningsanmälan eller anmälan om flyttning till utlandet lämnas också till någon annan myndighet eller organisation än Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, om en överenskommelse om detta har träffats med myndigheten eller organisationen.

UTKAST

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan ingå avtal med andra myndigheter och organisationer om mottagande av flyttningsanmälningar och anmälningar om flyttning till utlandet och om vidarebefordran av dem till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. För att mottagandet av anmälningar ska kunna föras över på någon annan organisation än en myndighet förutsätts det enligt lagen att organisationen har tillräckliga resurser och att de personer som tar emot anmälningar har tillräcklig sakkunskap och kompetens för detta. Den som tar emot anmälningar handlar i denna uppgift under tjänsteansvar och ska vid skötseln av uppgiften iaktta allmänna lagar om förvaltning. Den som tar emot en anmälan ska kontrollera att den innehåller de uppgifter som anges i lagen och utan dröjsmål sända dem till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. I praktiken har myndigheten samarbetat med Posti Group Abp (nedan *Posten*) gällande tjänster för flyttningsanmälan och adressändring i över 30 år. Tjänsterna är producerade så att en konsument som uträttar ärendet på webben eller med blankett på en och samma gång kan anmäla sin nya adress till både Postens adressuppgiftssystem och befolkningsdatasystemet. Över 90 procent av anmälningarna görs samtidigt med samma anmälan till bägge system.

2.7 Anteckning om hemkommun i befolkningsdatasystemet

Anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet grundar sig i första hand på den flyttande personens egen anmälan. När Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tagit emot en flyttningsanmälan ska den enligt lagen om hemkommun utan obefogat dröjsmål utifrån anmälan göra en anteckning om hemkommun och bostad där, om tillfällig bostad eller om folkbokföringskommun i befolkningsdatasystemet. Utgångspunkten är att anteckningen görs så att den blir sådan som personen själv har anmält den. Myndigheten kan dock inte göra en anteckning om den har anledning att misstänka att anmälan är uppenbart felaktig eller bristfällig eller om anmälan annars är sådan att en tillförlitlig anteckning inte kan göras utifrån den. I sådana situationer ska myndigheten vid behov begära ytterligare uppgifter.

I stället för att använda uppgifter som personen själv gett kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i andra hand göra en anteckning om personens hemkommun, bostad, tillfällig bostad eller folkbokföringskommun också utifrån uppgifter som myndigheten fått av någon annan. Det kan vara fråga om en situation där någon har försummat sin anmälningsskyldighet eller i övrigt är ovillig att samarbeta (RP 104/1993 rd, s. 29). Andrahandsanteckningar görs i huvudsak utifrån uppgifter som fås av familjemedlemmar till den som flyttar, kommuner eller de nya invånarna i en bostad. Oftast är familjemedlemmarna barn till den som flyttar; de anmäler att deras äldre förälder har flyttat. Kommunerna är aktiva i synnerhet i situationer där det är fråga om ersättningsansvaret mellan två kommuner i fråga om kostnader för tjänster som en invånare behöver. De nya invånarna i en bostad anmäler att tidigare invånare ännu har kvar sin gamla adress. För att anteckningen ska kunna göras utifrån uppgifter som myndigheten har fått av någon annan ska det vara uppenbart att uppgifterna kan anses tillförlitliga. Annars ska myndigheten begära ytterligare uppgifter.

I 9 a § i lagen om hemkommun finns det bestämmelser för händelse av sådana särskilda situationer där anteckning om en persons hemkommun och bostad inte kan göras utifrån de allmänna utgångspunkter som föreskrivs i lagen. Om en person saknar bostad, antecknas det att personen saknar stadigvarande bostad i kommunen. Om en persons bostadsadress inte kan anses tillförlitlig, kan endast personens hemkommun antecknas i befolkningsdatasystemet. I praktiken kan endast hemkommunen antecknas i befolkningsdatasystemet också när en adressuppgift som personen uppgett inte kan anses vara tillförlitlig och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte lyckas ta reda på personens rätta adress.

UTKAST

Om tillförlitliga uppgifter om en persons bostad, eller vistelse i Finland över huvud taget, inte står att få kan det först antecknas i befolkningsdatasystemet att personen befinner sig på okänd ort, varvid anteckningen om hemkommun står kvar i den kommun där personen senast hade en adress. Om inga uppgifter om personens bostad eller vistelse i Finland har kommit in inom de två följande kalenderåren, kan det sedan antecknas i befolkningsdatasystemet att personen saknar hemkommun. Innan en sådan anteckning görs ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata först hos andra myndigheter göra förfrågningar om huruvida personen är vid liv och om personens boende, exempelvis hos Folkpensionsanstalten, Skatteförvaltningen eller Migrationsverket (RP 78/2016 rd, s. 15 och 23). Eftersom det får antecknas att en person är på okänd ort samt saknar hemkommun endast när personen inte kan nås har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ingen skyldighet att meddela den berörda personen om anteckningen efter att den har gjorts. Om tillförlitlig information om var en person vistas fås efter det att en anteckning gjorts, kan anteckningen rättas i enlighet med bestämmelserna om rättelse av fel i lagen om befolkningsdatasystemet (RP 78/2016 rd, s. 15 och 23).

Syftet med 9 a § i lagen om hemkommun är enligt förarbetena att förbättra riktigheten i befolkningsdatasystemets uppgifter speciellt vad gäller personer som flyttar utomlands men inte gör anmälan om flyttning till utlandet på det sätt som anges i lagen (RP 78/2016 rd, s. 15). Vidare har bestämmelsen ansetts minska kommunernas skyldigheter gentemot de berörda personerna (FvUB 12/2016 rd, s. 4). För Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har det ofta ändå varit en utmaning med tanke på bestämmelsens praktiska tillämpning att aktuella uppgifter om förändringar i uppehållsrätt och boende inte fås, särskilt inte när det gäller utläningar som har flyttat till Finland. Förfarandet enligt paragrafen kan inte inledas om myndigheten inte har kännedom om att det över huvud taget har skett en förändring i en persons boende eller vistelse. Om myndigheten får kännedom om en sådan situation, är förfarandet anmärkningsvärt långdraget. Myndighetens skyldighet att göra förfrågningar innan den antecknar att personen saknar hemkommun kan leda till att förfarandet drar ut på tiden ytterligare. Det innebär att förfarandet enligt 9 a § är sådant att uppgifterna i befolkningsdatasystemet rättas mycket långsamt. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tillämpade förfarandet första gången våren 2020, då omkring 10 000 personers förlorade sin hemkommun. Det stora antalet förklaras av att anteckning om hemkommun i det sammanhanget ströks också i fråga om personer som redan före år 2017 hade antecknats befinna sig på okänd ort.

Enligt förarbetena till lagen om hemkommun är en anteckning om en persons hemkommun, bostad, tillfälliga bostad eller folkbokföringskommun som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata gör i befolkningsdatasystemet inte i sig något överklagbart förvaltningsbeslut utan en deklarativ förvaltningshandling som utförs genom att en anteckning görs i registret (RP 104/1993 rd, s. 29). Denna utgångspunkt gäller emellertid bara situationer där en anteckning om hemkommun kan göras i befolkningsdatasystemet i enlighet med vad den som flyttar har anmält själv. Om anteckningen däremot avviker från det som personen i fråga har anmält eller om anteckningen inte heller efter en begäran om ytterligare uppgifter har kunnat göras i enlighet med personens önskan, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata med stöd av 11 § i lagen om hemkommun fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut. Ett förvaltningsbeslut ska också fattas om anteckningen har gjorts utifrån uppgifter som fås av någon annan än den som flyttat eller familjemedlemmar till den flyttande personen. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska utan obefogat dröjsmål fatta ett förvaltningsbeslut och underrätta den berörda personen om beslutet och om möjligheten att begära omprövning av beslutet. Begäran om omprövning behandlas i enlighet med förvaltningslagen och ändring i ett beslut med anledning av en begäran om omprövning får sökas i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

UTKAST

Eftersom uppgifter som fås av intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktige inte nämns i 11 § om förvaltningsbeslut i lagen om hemkommun, kan ordalydelsen i den paragrafen tolkas så att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska fatta förvaltningsbeslut också i fråga om flyttningar som anmälts av intressebevakare och intressebevakningsfullmäktige, även om flyttningsanmälan godkänns i oförändrad form. I praktiken tolkar myndigheten lagen så att den behandlar flyttningsanmälningar som intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktige gjort som om huvudmannen eller fullmaktsgivaren själv hade gjort anmälan. Myndigheten fattar alltså förvaltningsbeslut på basis av flyttningsanmälningar endast om uppgifterna i befolkningsdatasystemet avviker från de uppgifter som anmälts. Ofta anmäler intressebevakare i samband med flyttningsanmälan att huvudmannens postadress är antingen adressen till den allmänna intressebevakningsbyrån eller en privat intressebevakares egen adress. Därmed sänds det förvaltningsbeslut som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata fattat inte till huvudmannen som flyttar utan till den intressebevakare som gjort flyttningsanmälan. Det finns inte kännedom om fall där en huvudman skulle ha begärt omprövning av ett beslut som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata fattat med anledning av en flyttningsanmälan som en intressebevakare gjort. Till den del omprövning har begärts i fråga om beslut som fattats med anledning av flyttningsanmälningar som intressebevakare gjort har intressebevakarna själva framställt begäran. Det har i vanliga fall varit fråga om att intressebevakaren varit av annan åsikt än myndigheten om hur huvudmannens hemkommun ska bestämmas, eller så har intressebevakarens avsikt med anmälan varit en annan än vad som utifrån anmälan antecknats i befolkningsdatasystemet. Således har den lagstadgade skyldigheten att fatta förvaltningsbeslut sällan i praktiken fungerat som garanti för huvudmannens rättssäkerhet i fråga om flyttningsanmälningar.

Vid rättelse av felaktiga registeranteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller hemkommun, bostad, tillfällig bostad eller folkbokföringskommun tillämpas i övrigt bestämmelserna om rättelse av fel i lagen om befolkningsdatasystemet. Fel i uppgifterna i befolkningsdatasystemet kan rättas antingen på initiativ av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller på den registrerades begäran. Omprövning av ett beslut som gäller rättelse av fel får begäras och ett beslut som meddelas med anledning av en begäran om omprövning får överklagas.

I lagen om hemkommun ställs ingen åldersgräns för att göra en flyttningsanmälan. På grund av detta föreskrivs det i lagen att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska ge vårdnadshavarna tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av en flyttningsanmälan som gjorts av ett barn under 15 år. Därutöver ska myndigheten vid behov ge vårdnadshavarna tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av en anmälan som gjorts av en 15–17-årig person eller för en person under 18 år av en familjemedlem som flyttar med den minderårige. Enligt förarbetena till lagen är bestämmelsen avsedd att tillämpas i sådana fall där myndigheten har skäl att misstänka att barnets faktiska boende inte motsvarar anmälan (RP 78/2016, s. 24). I praktiken blir bestämmelsen ofta tillämplig i situationer där barnets vårdnadshavare har skilt sig och de har olika syn på barnets faktiska boende och använder flyttningsanmälan som ett verktyg för att utreda hos vilkendera föräldern barnet borde bo. Utredning av sådana frågor hör dock inte till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas uppgifter.

2.8 Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas rätt att få uppgifter

Enligt 8 § i lagen om hemkommun är ägaren av en byggnad eller ägarens företrädare samt den som äger eller innehar en lägenhet vid behov skyldiga att lämna Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata sådana uppgifter om dem som bor eller har bott i byggnaden eller lägenheten som de har i sin besittning. Samma skyldighet att lämna uppgifter gäller också statliga och kommunala myndigheter. Skyldigheten gäller bara sådana uppgifter som behövs för bestämmande av en persons

UTKAST

hemkommun och bostad, för anteckning om tillfällig bostad samt för kontroll av uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Denna informationskanal är sekundär i förhållande till anmälningsskyldigheten för den som flyttar (RP 104/1993 rd, s. 29). Den anmälningsskyldighet som avses i bestämmelsen gäller dock också sådana fall då riktigheten beträffande uppgifterna om personers boende i befolkningsdatasystemet behöver kontrolleras mera ingående och inte bara för en bestämd persons del (RP 67/2004 rd, s. 22).

Om den som flyttar försummar sin anmälningsskyldighet enligt lagen om hemkommun eller sin skyldighet att lämna tilläggsuppgifter, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata förelägga personen i fråga att inom en bestämd tid fullgöra denna skyldighet. Myndigheten ska också förelägga personen att inom en bestämd tid komplettera en anmälan som redan gjorts, om anteckning om hemkommun, bostad eller tillfällig bostad inte har kunnat göras i befolkningsdatasystemet på basis av anmälan. Myndigheten ska samtidigt meddela att försummelsen inte utgör hinder för att anteckning görs eller ärendet avgörs. Om det finns särskilda skäl behöver föreläggande inte meddelas. Ett sådant skäl är till exempel att myndigheten inte har någon adress till vilken delgivningar till personen i fråga kan sändas (RP 104/1993 rd, s. 31). För bestämmande av en persons rätta hemkommun och bostad, för anteckning om tillfällig bostad eller för kontroll av uppgifterna i befolkningsdatasystemet kan myndigheten förelägga en byggnads ägare eller ägarens företrädare samt en lägenhets ägare eller innehavare att inom en bestämd tid lämna uppgifter om dem som bor eller har bott i byggnaden eller lägenheten. Om detta föreläggande inte har följts, kan myndigheten meddela ovan nämnda aktörer ett nytt föreläggande och förena det med vite. Tills vidare har myndigheten inte behövt förena ett enda sådant föreläggande med vite.

I 8 § i lagen om hemkommun finns inget omnämnande av en skyldighet för statliga och kommunala myndigheter att trots sekretessbestämmelserna lämna uppgifter till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Till denna del bör det dock noteras att lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan *offentlighetslagen*) inte heller för närvarande begränsar utlämnandet av en persons adressinformation och annan kontaktinformation från en myndighet till en annan. Sekretessbelagda är enligt 24 § 1 mom. 31 punkten i offentlighetslagen bland annat handlingar som innehåller uppgift om en persons hemkommun och bostad, om personen har begärt att dessa uppgifter ska hållas hemliga. Enligt 29 § 2 mom. i den lagen kan en myndighet emellertid till en annan myndighet lämna ut också sådan adressinformation eller annan kontaktinformation som enligt den ovan nämnda punkten är sekretessbelagd. Lagen tillåter alltså att myndigheter lämnar ut uppgifter om en persons hemkommun och bostad till andra myndigheter även när personen har begärt att de ska hållas hemliga. Vad beträffar uppgifter om utländska medborgares uppehållsrätt i Finland är handlingar som gäller flyktingar samt personer som ansöker om uppehållstillstånd eller asyl sekretessbelagda med stöd av 24 § 1 mom. 24 punkten i lagen endast om utlämnandet av uppgifter ur handlingarna äventyrar säkerheten för personen i fråga eller personens närstående. En myndighet kan ändå med stöd av 29 § 1 mom. 1 punkten till en annan myndighet lämna ut uppgifter också ur sekretessbelagda handlingar, om det särskilt i lag tagits in uttryckliga bestämmelser om rätten att lämna ut eller att få uppgifter.

I 3 kap. i lagen om befolkningsdatasystemet finns bestämmelser om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas rätt att få uppgifter och om andras skyldighet att anmäla uppgifter i fråga om alla uppgifter i befolkningsdatasystemet. Enligt 23 § i lagen om befolkningsdatasystemet har myndigheten trots sekretessbestämmelserna rätt att av andra myndigheter få i 13–17 § i den lagen avsedda behövliga uppgifter som gäller dessa myndigheters verksamhetsområde för uppdatering av uppgifterna i befolkningsdatasystemet och för kontroll av uppgifternas riktighet och annan behand-

UTKAST

ling av uppgifterna. Uppgifter som avses i 13 § är bland annat uppgifter om personens hemkommun, bostad och tillfälliga bostad. Till exempel kan uppgifter om en utlännings uppehållsrätt vara av betydelse när det gäller att stryka anteckningen om hemkommun. Dessa uppgifter kan registreras i befolkningsdatasystemet med stöd av 17 § 1 mom. 4 punkten. Sådana i 23 § 1 mom. avsedda myndigheter som är skyldiga att lämna uppgifter är till exempel domstolarna, verksamhetsenheter och yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården, de kommunala myndigheterna, myndigheterna inom utlänningsförvaltningen, Skatteförvaltningen och Folkpensionsanstalten. Enligt 2 mom. har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata emellertid inte rätt att få uppgifter som avses i paragrafen, om den myndighet som innehar uppgifterna har fått dem på basis av ett sådant internationellt avtal om informationsutbyte som förhindrar användningen av uppgifterna för att uppdatera och i övrigt behandla uppgifter i befolkningsdatasystemet.

Enligt 25 § i lagen om befolkningsdatasystemet ska de myndigheter som avses i 23 § och de personer, företag och organisationer som avses i 24 § anmäla uppgifter till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata omedelbart efter att det har konstaterats att uppgifterna behöver kompletteras, ändras eller rättas eller Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har begärt ytterligare uppgifter eller utredningar. Uppgifterna ska anmälas tillsammans med identifieringsuppgifter för personen, fastigheten, byggnaden, lägenheten eller lokalen. Enligt 26 § i lagen ska uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet anmälas till den personuppgiftsansvarige skriftligen, via ett tekniskt gränssnitt eller annars i elektronisk form eller på något annat ändamålsenligt sätt som är tillförlitligt och säkert. Syftet med rätten enligt lagen om befolkningsdatasystemet att få uppgifter och med den anmälningsskyldighet som kompletterar rätten är att bidra till att säkerställa att uppgifterna i befolkningsdatasystemet håller en hög nivå i fråga om aktualitet och tillförlitlighet (RP 89/2008 rd, s. 95). Enligt 27 § ska den som har i uppdrag att anmäla uppgifter för registrering i befolkningsdatasystemet se till att de uppgifter som anmäls till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är tillförlitliga och hålls aktuella.

Enligt 22 § i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, nedan *informationshanteringslagen*) har myndigheterna rätt och skyldighet att överföra information till andra myndigheter via tekniska gränssnitt, om det är fråga om regelbundet återkommande och standardiserad elektronisk överföring av information och den mottagande myndigheten enligt lag har rätt till informationen. Mellan befolkningsdatasystemet och till exempel Migrationsverkets ärendehanteringssystem är ett sådant dataöverföringsgränssnitt redan i bruk. Gränssnittet omfattar också Statens ämbetsverk på Åland.

De ovan beskrivna bestämmelserna i lagen om hemkommun, lagen om befolkningsdatasystemet och offentlighetslagen ger Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata vidsträckt rättigheter att av andra myndigheter få uppgifter för bestämmande av personers hemkommun och bostad samt för kontroll av uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Bestämmelserna i 8 § i lagen om hemkommun överlappar visserligen i stor utsträckning bestämmelserna i 3 kap. i lagen om befolkningsdatasystemet. Å andra sidan finns det skillnader mellan dessa bestämmelser i lagarna. Bestämmelserna i lagen om hemkommun omfattar inte utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Bestämmelserna i fråga om uppgifter som fås av lägenhetens ägare eller innehavare i lagen om befolkningsdatasystemet omfattar å sin sida endast uppgifter om lägenheterna, inte om dem som bor i dem. Den lagens bestämmelser omfattar inte heller möjligheten att förelägga byggnaders eller lägenhetens ägare eller innehavare vite i syfte att stärka iakttagandet av deras skyldighet att lämna uppgifter. Det kan inte anses motiverat att det i två olika lagar finns bestämmelser som avviker från varandra i fråga om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas rätt att få uppgifter och motsvarande skyldighet för andra myndigheter och privata aktörer att anmäla uppgifter. Preciseringsbehov finns

UTKAST

även i bestämmelsernas innehåll. I 23 § i lagen om befolkningsdatasystemet nämns till exempel inte välfärdsområdena. Dessutom har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte med stöd av de gällande bestämmelserna alltid av andra myndigheter fått de uppgifter som den behöver för att bestämma hemkommun och bostad, till exempel uppgifter om personers inkomster i Finland eller vistelse på anstalt.

3 Målsättning

Syftet med denna proposition är att bestämmelserna om bestämmande av hemkommun och bostadsplats (*bostad* enligt den gällande lagen) ska bli tydligare än i nuläget. Målsättningen är också att de uppgifter om personers hemkommun och bostadsplats som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland registrerat i befolkningsdatasystemet hålls så aktuella och korrekta som möjligt, så att andra myndigheter kan lita på dem i sina egna avgöranden. Avsikten är att hemkommunen och bostadsplatsen bestäms så att de bättre motsvarar personens faktiska boende. För att uppnå detta syftar propositionen till att öka antalet flyttningsanmälningar så att en anmälan alltid görs när en person flyttar inom Finland eller flyttar utomlands.

Vidare är syftet med propositionen att förtydliga hur hemkommunen bestäms för utländska medborgare som flyttar till Finland. Avsikten är att säkerställa att endast personer som vistas i landet lagligt och för vars del de villkor som gäller stadigvarande inflyttning och boende är uppfyllda kan få hemkommun. Propositionen syftar också till att förtydliga situationer där personer som flyttat till Finland från utlandet och fått en hemkommun här inte längre uppfyller de lagstadgade villkoren för att få hemkommun, till exempel på grund av att personens uppehållstillstånd upphört eller personen flyttat från Finland. I fråga om personer som vistas i Finland utan giltig grund eller som flyttat från landet är syftet att säkerställa att anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet stryks och att dessa personer inte får behålla de rättigheter och skyldigheter som hemkommunen medför, eftersom de är avsedda endast för personer som vistas i Finland stadigvarande och lagligt.

Syftet med propositionen är också att reformera bestämmelserna i den gällande lagen om hemkommun så att det i lagen tas hänsyn till ändringar som gjorts i annan lagstiftning och förändringar som skett i samhället efter det att lagen stiftades samt så att lagen motsvarar sin nuvarande tillämpningspraxis. I samband med detta är avsikten att utveckla bestämmelserna om anteckning av hemkommun och bostadsplats i befolkningsdatasystemet och om ändring av redan gjorda anteckningar så att förfarandet är så enkelt, smidigt och ändamålsenligt som möjligt med tanke på såväl människor som myndigheter. Samtidigt ska förfarandet vara sådant att rättssäkerhetskraven uppfylls i alla situationer.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att det stiftas en ny lag om hemkommun, som ska ersätta den gällande lagen om hemkommun. Det är en tydligare lösning att stifta en ny lag än att ändra den gällande lagen eftersom det görs många ändringar i lagen och en ny lag också ger möjligheten att se över lagens struktur.

Bestämmelserna i den nya lagen om hemkommun motsvarar till sitt centrala innehåll den gällande lagen och dess tillämpningspraxis. Genom propositionen ändras således inte grunderna för bestämmelserna om hemkommun: Varje person som bor i Finland kan också i fortsättningen endast ha en

UTKAST

hemkommun och bostadsplats antecknad i befolkningsdatasystemet, finska medborgare som bor stadigvarande utomlands har i stället för hemkommun en folkbokföringskommun och när det gäller utländska medborgare förutsätter erhållande av hemkommun att man vistas lagligt och de facto i Finland och har som avsikt att bo stadigvarande i Finland. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland gör också i fortsättningen anteckningar i befolkningsdatasystemet om människors hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun i regel utifrån den flyttningsanmälan en person gör och personens faktiska boende. Om en person har flera bostäder i sin användning, bestäms personens bostadsplats och hemkommun utifrån den bostad som han eller hon har den fastaste anknytningen till. I detta avsnitt beskrivs de punkter i lagförslaget för vilkas del bestämmelserna om hemkommun ändras jämfört med nuläget.

Även om syftet med den nya lagen är att på motsvarande sätt som i den gällande lagen uttryckligen bestämma en persons hemkommun, tas det också in i lagen uttryckliga bestämmelser om hur den bostadsplats som antecknas för en person i befolkningsdatasystemet bestäms. Detta är motiverat eftersom bostadsplatsen i praktiken utgör grunden för bestämmande av hemkommun och det inte finns bestämmelser om detta i lagen om befolkningsdatasystemet. I den nya lagen tas också in en bestämmelse som motsvarar nuvarande tillämpningspraxis enligt vilken endast en byggnad där det enligt befolkningsdatasystemet finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum kan antecknas som en persons bostadsplats i befolkningsdatasystemet. Genom den här bestämmelsen strävar man efter att klargöra det nuvarande rättsläget, förenhetliga myndighetspraxis och förhindra att lagen om hemkommun tolkas i strid med exempelvis lagen om områdesanvändning (132/1999), bygglagen (751/2023) och kommunernas plan- och byggordningsbeslut. En fritidsbostad eller annan byggnad som inte lämpar sig för permanent boende kan ändå också i fortsättningen utgöra grund för att den kommun där byggnaden i fråga finns antecknas som personens hemkommun i befolkningsdatasystemet. Bestämmelserna om bostadsplats i den nya lagen gäller endast hur den bostadsplats som antecknas i befolkningsdatasystemet bestäms och har inte direkt inverkan på hur boende eller var människor är bosatta definieras i lagstiftningen inom andra förvaltningsområden.

I den nya lagen slopas möjligheten och skyldigheten att anmäla en tillfällig bostadsplats för en person eftersom detta lett till att skillnaden mellan stadigvarande och tillfälliga bostadsplatser suddats ut och till anteckningar i befolkningsdatasystemet som strider mot personens faktiska boende. Enligt förslaget kan man i fortsättningen anmäla en temporär bostadsplats som antecknas i befolkningsdatasystemet i stället för en tillfällig bostad. En temporär bostadsplats kan antecknas endast i en situation där en person flyttar till en annan kommun högst för ett år och han eller hon uttryckligen meddelar sin vilja att behålla sin tidigare hemkommun. På det här sättet säkerställs det att en person inte ofrivilligt förlorar centrala rättigheter, förmåner och tjänster som grundar sig på den gamla hemkommunen endast på grund av kortvarigt boende i en annan kommun. Annars ändras en persons hemkommun alltid i enlighet med flyttningsanmälan. En person som vistas temporärt i en annan kommun kan också i fortsättningen behålla utflyttningskommunen som sin hemkommun inom ramen för de allmänna reglerna om bestämmande av hemkommun, det vill säga om en person har en bostad i sin användning i utflyttningskommunen och har sin fastaste anknytning till den. Utöver stadigvarande och temporär bostadsplats kan man också i fortsättningen i personens övriga uppgifter i befolkningsdatasystemet anteckna en postadress för en annan bostad som en person uppger.

Förutsättningarna för utländska medborgare att få hemkommun i Finland bestäms tydligare än för närvarande. Enligt förslaget bibehålls förutsättningarna för att få hemkommun annars i huvudsak oförändrade, men utlänningar kan inte längre få hemkommun endast utifrån den grunden, att en familjemedlem till dem har hemkommun i Finland. Den här förutsättningen är inte i linje med övriga

UTKAST

grunder för att få hemkommun. Dessutom är den problematisk i synnerhet med avseende på aktualiteten hos uppgifterna i befolkningsdatasystemet och situationer där en person förlorar sin hemkommun. I regel har familjemedlemmar också i fortsättningen rätt till hemkommun utifrån någon annan grund i lagen, men det kan ta en längre tid än för närvarande att få hemkommun. För personer som beviljats tillfälligt uppehållstillstånd kvarstår rätten till hemkommun i huvudsak oförändrad. Exempelförteckningen i lagen över omständigheter som visar på stadigvarande boende som förutsätts av dem ändras dock något: Huvudsakligt arbete eller huvudsakliga studier i minst ett år räcker för att visa att personen har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. För närvarande är kravet två år. Att personen i fråga har en familjemedlem som bor i Finland och som har hemkommun i Finland visar att personen har som avsikt att bosätta sig stadigvarande i landet. Däremot räcker det inte i fortsättningen enbart med att personen har finsk härkomst för att visa att han eller hon har som avsikt att bosätta sig stadigvarande i Finland. Dessa ändringar förenklar de nuvarande bestämmelserna en aning men medför inga betydande ändringar i nuvarande praxis.

I den nya lagen om hemkommun tas uttryckliga bestämmelser in om hur anteckningar om hemkommun för utlänningar som flyttat till Finland kan strykas i befolkningsdatasystemet, om de inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun enligt lagen. I den nuvarande lagen finns inga bestämmelser om detta. Enligt den nya lagen får Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland stryka anteckningen om hemkommun för en utländsk medborgare, om myndigheten av någon annan än personen själv har fått uppgift om att han eller hon inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun, och uppgiften kan betraktas som tillförlitlig. Det blir sannolikt oftast aktuellt att stryka anteckningen om hemkommun för tredjelandsmedborgare och när en person flyttat bort från Finland eller hans eller hennes uppehållstillstånd har upphört att gälla. Anteckningen om hemkommun kan inte strykas i situationer där myndighetsbeslutet om att uppehållstillståndet upphör ännu inte vunnit laga kraft eller om personen har en ny ansökan om uppehållstillstånd anhängig. Om strykningen av anteckningen om hemkommun grundar sig på uppgift från någon annan än personen själv eller om personen motsätter sig att hemkommunen stryks, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut om att anteckningen stryks. Den berörda personen ska underrättas om beslutet och han eller hon kan söka ändring i det. Bestämmelserna om förlust av hemkommun och strykande av anteckning om hemkommun berör i första hand Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland. I hur stor utsträckning anteckningar om hemkommun stryks och det närmare förfarandet avgörs av myndigheten. Andra myndigheter kan bedöma en persons hemkommun och förlust av den i samband med att de fattar beslut om förmåner och tjänster som de beviljar.

I den nya lagen om hemkommun skriver man i motsvarighet till den gällande lagens tillämpningspraxis in att anställda hos internationella organisationer och deras familjemedlemmar har rätt till hemkommun om de så vill, om de är medborgare i en EU-medlemsstat, Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz och uppfyller villkoren för att få hemkommun. Hemkommun kan alltså fås av sådana anställda hos mellanstatliga internationella organisationer och deras familjemedlemmar som ansöker om det särskilt hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland och som har registrerat sin uppehållsrätt i Finland eller som har beviljats uppehållskort för familjemedlem i enlighet med utlänningslagen. En sådan bestämmelse är i linje med högsta förvaltningsdomstolens avgörandepraxis och med EU-medborgarnas rätt att fritt röra sig och uppehålla sig. Dessutom ges samma möjlighet under samma förutsättningar till personer som får anställning i Finland hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul i Finland och deras familjemedlemmar.

UTKAST

Skyldigheten att göra flyttningsanmälan kvarstår i regel oförändrad. Flyttningsanmälan ska även i fortsättningen i princip alltid göras när en person byter hemkommun eller bostadsplats där eller flyttar från Finland. Till skillnad från gällande lag ska flyttningsanmälan göras också i sådana situationer där flyttningen är av tillfällig karaktär, det vill säga också i situationer där boendet på den nya platsen varar högst tre månader. Detta motsvarar den grundläggande bestämmelsen i lagen, enligt vilken en persons hemkommun är den kommun där han eller hon faktiskt bor. Enligt den nya lagen kan flyttningsanmälan för en person som flyttar göras även fortsättningsvis av medflyttande familjemedlemmar eller av personens intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig, men om detta föreskrivs uttryckligen i lagen. Om personen som flyttar inte själv kan göra en flyttningsanmälan kan anmälan enligt den nya lagen göras av en nära anhörig, en person som huvudsakligen sköter personen eller av en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården i vilken personen bor. Det är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata som utreder om den som gör flyttningsanmälan har rätt att göra den. Myndigheten behöver inte fatta överklagbara förvaltningsbeslut i situationer där flyttningsanmälan har gjorts av en medflyttande familjemedlem eller av personens intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig och anmälan godkänns som sådan. Med tanke på rättsskyddet ska ett förvaltningsbeslut dock även i fortsättningen fattas när flyttningsanmälan görs av en nära anhörig, en person som huvudsakligen sköter personen eller en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården.

Bestämmelserna om sätten på vilka en flyttningsanmälan kan göras preciseras i den nya lagen om hemkommun. Enligt den nya lagen kan man fortsättningsvis göra flyttningsanmälan genom att fylla i en pappersblankett för ändamålet eller elektroniskt, det vill säga via webbplatsen flyttanmalan.fi. För Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland föreskrivs det ändå befogenheter att besluta närmare om anmälningssättet. Myndigheterna kan exempelvis i undantagsfall ta emot flyttningsanmälningar per telefon eller låta bli att godkänna flyttningsanmälningar som gjorts per e-post för att förhindra identitetsstöld. Även bestämmelserna om behandlingen av flyttningsanmälan preciseras i den nya lagen. Anteckningar om en persons hemkommun och bostadsplats i befolkningsdatasystemet kan i fortsättningen ändras direkt utifrån en flyttningsanmälan, om anmälan gäller flyttning inom Finland och ändringen inte kräver ytterligare uppgifter. Enligt den gällande lagen är detta möjligt endast vid flyttning inom kommunen. Bestämmelserna om den flyttningsdag som ska antecknas i befolkningsdatasystemet ändras så, att om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland får uppgift om ändringen från någon annan än en aktör som har rätt att göra flyttningsanmälan, betraktas den dag då anmälan inkommit till myndigheten som flyttningsdag. Enligt den gällande lagen betraktas i dylika situationer den dag då anteckningen görs i befolkningsdatasystemet som flyttningsdag. Genom ändringen senareläggs inte den flyttningsdag som antecknas i befolkningsdatasystemet på grund av myndigheternas interna handläggningstid. Bestämmelsen om hörande av minderårigas vårdnadshavare vid flyttning ändras så, att om flyttningsanmälan för en person under 18 år har gjorts av en medflyttande familjemedlem, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland höra vårdnadshavaren endast om det finns särskilda skäl till det. Syftet är att hindra onödiga hörandeförfaranden.

I den nya lagen om hemkommun tas inga separata bestämmelser om informationsutbyte mellan myndigheterna in, utan i fortsättningen följs de allmänna bestämmelserna i lagen om befolkningsdatasystemet, som gäller alla uppgifter som antecknas i befolkningsdatasystemet. Bestämmelserna i lagen om befolkningsdatasystemet bör dock preciseras till vissa delar. Till förteckningen över myndigheter som ger sådana uppgifter till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland som är nödvändiga med tanke på de uppgifter som ska antecknas i befolkningsdatasystemet, fogas välfärdsområdena, polismyndigheterna, försvarsmakten och Institutet

UTKAST

för hälsa och välfärd. De här myndigheterna kan ha uppgifter som behövs för att göra eller upprätthålla anteckningar om en persons hemkommun och bostadsplats. Enligt förslaget fogar man en precisering till bestämmelsen i fråga enligt vilken myndigheternas rätt att få uppgifter också gäller sådana uppgifter som behövs för att utreda innehållet och riktigheten i de uppgifter som antecknas i befolkningsdatasystemet. Till lagen om befolkningsdatasystemet fogas dessutom de bestämmelser som finns i den gällande lagen om hemkommun enligt vilka ägare och innehavare av byggnader och lägenheter vid behov ska ge Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland uppgifter om dem som bor eller har bott i lägenheten. Omnämmandet i lagen om befolkningsdatasystemet som gäller sådana tillfälliga bostäder som antecknas i befolkningsdatasystemet ändras till en hänvisning till temporära bostadsplatser enligt den nya lagen om hemkommun. De anteckningar om tillfällig bostad som redan finns i befolkningsdatasystemet raderas automatiskt senast ett år efter att de har gjorts. Om en person ändå har en sådan anteckning om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet vars slutdatum fastställts till över ett år i framtiden eller som inte har något slutdatum, ändrar Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland anteckningen så att den slutar senast den 31 augusti 2025 och meddelar detta till personen i fråga och hör vid behov honom eller henne innan ändringen görs.

När det gäller utländska medborgares förlust av hemkommun bör också lagen om beskattningsförfarande beaktas. Till lagens 5 § fogas ett omnämmande om att ifall anteckningen om en persons hemkommun stryks i befolkningsdatasystemet, ska den kommun som senast varit personens hemkommun betraktas som personens hemkommun vid beskattningen. Däremot är den egentliga skattskyldigheten inte beroende av en persons hemkommun eller avsaknad av hemkommun.

Det föreslås att ordalydelsen i 4 § i lagen om grundläggande utbildning preciseras så att rätten till grundläggande utbildning även i fortsättningen omfattar också de barn som inte har en sådan bostadsplats i kommunen som antecknas i befolkningsdatasystemet.

I propositionen föreslås det dessutom ändringar i flera sådana lagar i vilka det hänvisas till den gällande lagen om hemkommun. Det är till denna del närmast fråga om tekniska ändringar med vilka hänvisningarna ändras så att de avser den nya lagen om hemkommun. Ändringarna görs endast i de viktigaste lagarna inom olika förvaltningsområden samt i de fall där man i lagen hänvisar till vissa paragrafer i den gällande lagen. Till övriga delar är det onödigt att ändra lagarna eftersom den nya lagen om hemkommun enligt den lagen automatiskt tillämpas på alla laghänvisningar i vilken den gällande lagen om hemkommun nämns.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

4.2.1.1 Konsekvenser för hushållen

Propositionen har inga direkta ekonomiska konsekvenser för hushållen eller olika befolkningsgrupper. I lagen om hemkommun föreskrivs det om hur flyttningsanmälningar görs, hur en persons hemkommun och bostadsplats eller folkbokföringskommun bestäms och hur uppgifter om dessa antecknas i befolkningsdatasystemet. De här åtgärderna har inga direkta ekonomiska konsekvenser för människor. Eftersom en persons hemkommun och bostadsplats i annan lagstiftning antingen helt eller delvis är en avgörande faktor vid fastställandet av många rättigheter och skyldigheter och för att få olika förmåner och tjänster, kan propositionen ändå via denna andra lagstiftning ha indirekta

UTKAST

ekonomiska konsekvenser för människornas och hushållens ställning. I detta avsnitt beskrivs de mest centrala konsekvenserna.

När det gäller social- och hälsovårdstjänster innebär förslagen i propositionen om flyttningsanmälan och hur en människas hemkommun och bostadsplats bestäms, att hemkommunen och bostadsplatsen oftare än för närvarande ändras också i situationer där boendet på en annan plats varar endast en relativt kort tid. Möjligheten att behålla sin tidigare hemkommun om man kommer att bo i den andra kommunen högst ett år ger personen ändå möjlighet att själv avgöra från vilkendera kommun eller vilketdera välfärdsområde han eller hon under den här tiden vill få sina social- och hälsovårdstjänster. Dessutom ger socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen under vissa förutsättningar människor rätt att välja vårdenhet inom ett annat välfärdsområde än det välfärdsområde som är deras utifrån den hemkommun som antecknats i befolkningsdatasystemet. Således har människorna fortfarande en rätt omfattande möjlighet att välja vårdenhet. I princip kan byte av den bostadsplats eller hemkommun som antecknats i befolkningsdatasystemet inverka på den resa som personen måste göra för att komma till närmaste verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som betjänar honom eller henne. Dessa situationer är ändå mycket varierande och personens hemkommun eller bostadsplats har endast delvis inverkan på hans eller hennes vårdenhet. Därför är det inte möjligt att ge ens en riktgivande uppskattning av storleken på sådana resekostnader. Däremot är konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna om när en utländsk medborgare kan få och förlora sin hemkommun i Finland mer betydande. Utlänningar utan hemkommun har inte rätt exempelvis till icke-brådskande social- och hälsovårdstjänster utan ska i regel skaffa dem av privata serviceproducenter. Detta beskrivs närmare i avsnitt 4.2.2.2.

Alla personer som vistas i Finland kan vara berättigade till utkomststöd oberoende av hemkommun. Kompletterande och förebyggande utkomststöd beviljas av den kommun där den sökande stadigvarande vistas. När det gäller de så kallade bosättningsbaserade förmånerna, det vill säga exempelvis folkpension, barnbidrag, handikappförmåner, sjuk- och föräldradagpenningar, läkemedelsersättningar samt allmänt bostadsbidrag och bostadsbidrag för pensionstagare, är den avgörande faktorn antingen arbete i Finland eller bosättning i Finland. En persons boende i Finland bedöms med beaktande av villkoren i lagen om hemkommun. Folkpensionsanstalten bedömer självständigt huruvida villkoren uppfylls. För att kunna få andra förmåner än bosättningsbaserade förmåner ska den sökande bo stadigvarande i Finland. Även detta bedömer Folkpensionsanstalten självständigt med stöd av lagen om hemkommun, också med beaktande av anteckningarna om hemkommun i befolkningsdatasystemet. Eftersom erhållande av dessa förmåner eller deras belopp inte är beroende av i vilken kommun i Finland eller på vilken bostadsplats personen bor, har personens hemkommun eller bostadsplats inte ens indirekta konsekvenser på förmånerna. Om en person ändå inte alls anses bo i Finland, kan han eller hon inte få dessa förmåner. Syftet med propositionen är ändå inte att ändra på de utgångspunkter utifrån vilka människors boende i Finland i allmänhet bedöms. Närmast kan propositionen ha konsekvenser för tolktjänster för personer med funktionsnedsättning eftersom anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet är en faktor som direkt inverkar på Folkpensionsanstaltens förmånsavgörande. Till denna del kan de föreslagna bestämmelserna om erhållande och förlust av hemkommun i den nya lagen om hemkommun inverka på beviljande av förmånen i fråga. Detta beskrivs närmare i avsnitt 4.2.2.2.

Propositionens konsekvenser på beskattningen bedöms vara mycket små. En persons hemkommun är samtidigt den kommun till vilken en person är skyldig att betala kommunalskatt. Enligt 5 § i lagen om beskattningsförfarande betalas kommunalskatten också i fortsättningen till den kommun där personen vid utgången av året före skatteåret har bostadsplats som avses i lagen om hemkommun. På samma sätt bestäms den församling till vilken personen är skyldig att betala sin kyrkoskatt och

UTKAST

den behöriga förvaltningsdomstolen i besvärssärenden. Bestämmelserna om bestämmande av hemkommun och bostadsplats förblir i huvudsak oförändrade. En person kan även i fortsättningen bevara sin tidigare hemkommun och bostadsplats till exempel utifrån det att han eller hon på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter behåller den fastaste anknytningen till kommunen eller att boendet i en annan kommun varar högst ett år. Om personens hemkommun eller bostadsort ändras bestämmer den hemkommun personen har i slutet av året på motsvarande sätt som i nuläget den kommun och församling till vilken han eller hon betalar kommunal- och kyrkoskatt, samt den behöriga förvaltningsdomstolen. Det kan i sig anses motiverat att den kommun och församling som får skatten också i dessa fall motsvarar personens kommun enligt den faktiska bostadsplatsen. Personens hemkommun eller bostadsplats har inte heller i fortsättningen någon betydelse för själva skattskyldigheten.

Enligt propositionen ändras inte bestämmelserna i lagen om beskattningsförfarande om hur hemkommun bestäms för personer som saknar hemkommun, personer som flyttar till Finland och personer som flyttat utomlands. En arbetstagare som anländer till Finland kan av Skatteförvaltningen få en personbeteckning för att kunna få ett skattenummer även om arbetstagaren inte har en hemkommun i Finland. Då är arbetstagaren skyldig att betala kommunalskatt till den kommun i vilken han eller hon efter ankomsten till Finland först etablerat sig i. Till denna del ändras rättsläget inte. Till lagen om beskattningsförfarande fogas ändå en preciserande bestämmelse för situationer som gäller förlust av hemkommun. Enligt denna bestämmelse ska vid beskattningen som hemkommun för personer vars anteckning om hemkommun stryks ur befolkningsdatasystemet betraktas den kommun som senast har varit personens hemkommun. Man kan anta att majoriteten av de personer som förlorar sin hemkommun i Finland lämnar landet eller inte har skattepliktiga inkomster om de stannar i landet. Om de ändå har inkomster får den kommun som senast har varit personens hemkommun kommunalskatten.

Konsekvenserna för arbete och sysselsättning finns samlade i avsnitt 4.2.3.2.

4.2.1.2 Offentlig förvaltning

Propositionens konsekvenser för statsfinanserna är små. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland ansvarar för att ta emot flyttningsanmälningar och de anteckningar som görs i befolkningsdatasystemet utifrån dem. Förfarandet kring dessa uppgifter förblir i huvudsak oförändrade. En del av förslagen i propositionen ökar dock myndigheternas arbetsmängd jämfört med nuläget, medan en del kan minska mängden. I synnerhet att stryka anteckningar om hemkommun för utländska medborgare som inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun ökar arbetet vid myndigheterna. I hurdan omfattning anteckningar om hemkommun ska strykas och det närmare förfarandet avgörs ändå av myndigheterna och avsikten är att i så stor utsträckning som möjligt utnyttja det automatiserade informationsutbytet mellan myndigheternas informationssystem. Särskilt förslagen om att flyttningsanmälningar ska göras även vid kortvarigt boende på en annan plats och att anteckningar om tillfälliga bostäder ska slopas förenklar flyttningsanmälningsprocessen och minskar myndigheternas arbete med att utreda människors bostadsplatser och korrigera anteckningar i efterhand. Å andra sidan förutsätter ersättandet av anteckningar om tillfälliga bostäder med temporära bostadsplatser ändringar i befolkningsdatasystemet, i blanketterna för flyttningsanmälan och i anvisningarna som gäller dem. Det kan också kräva hörande av personer som i befolkningsdatasystemet har en anteckning om tillfällig bostad utan slutdatum eller med ett slutdatum som fastställts till över ett år i framtiden. Det här ökar arbetet vid myndigheterna i ändringsskedet och förutsätter ändringar i informationssystemen. I det stora hela kan man ändå konstatera att propositionen i sin helhet inte ändrar betydligt på myndigheternas totala arbetsmängd och därigenom på de ekonomiska resurser som de behöver.

UTKAST

Också på ett allmänt plan bedöms de ekonomiska konsekvenserna för staten, kommunerna och välfärdsområdena vara små. Konsekvenserna varierar dock beroende på kommun och välfärdsområde. Ju mindre kommun eller välfärdsområde det är fråga om desto större kan betydelsen av en enskild persons boende och ändringar i boendet ha på kommunens eller välfärdsområdets ekonomi. En persons hemkommun inverkar på den statsandelsfinansiering kommunen får och på fastställandet av den statliga finansieringen till välfärdsområdena. Befolkningsmängden i kommunen som utgör grunden för statsandelarna och individens skattskyldighet samt invånarantalet i välfärdsområdet som utgör en av grunderna för välfärdsområdenas finansiering bestäms enligt hemkommunen den sista dagen varje år. Skyldigheten att göra flyttningsanmälan också vid kortvarigt boende i en annan kommun kan öka behovet av ändringar i anteckningar i befolkningsdatasystemet och på så sätt också öka de årliga variationerna i antalet invånare och skattepliktiga i kommunen och välfärdsområdet. Den möjlighet till att bevara sin tidigare hemkommun som föreslås i propositionen minskar å sin sida byte av hemkommun, vilket igen minskar förändringarna i antalet invånare i kommunerna och välfärdsområdena. Ur statens synvinkel är det endast fråga om fördelning av finansieringen inom statsandelssystemet och finansieringssystemet för välfärdsområdena. Även de minsta välfärdsområdena är så stora när det kommer till befolkningsmängd och geografiskt område, att den ökande mängden flyttningar som antecknas i befolkningsdatasystemet inte har någon avsevärd betydelse på den statliga finansiering som de får. För en del mindre kommuner med mindre befolkningsmängd och mindre område kan ändå ändringarna i befolkningsmängden i någon mån ha konsekvenser på de statsandelar och skatteinkomster de får. Sådana ändringar i statsandelsfinansieringen kan ändå anses motiverade eftersom de grundar sig på människornas faktiska boende i en viss kommun och motsvarar på det sättet kommunens skyldighet att tillhandahålla tjänster till personerna i fråga. Möjligheten att behålla sin tidigare hemkommun om man kommer att bo i den andra kommunen högst ett år motsvarar i huvudsak den gällande lagen och ändrar på så sätt inte nuläget när det kommer exempelvis till bestämmande av statsandelar. Förslagen om hur utländska medborgare förlorar hemkommun och om strykande av anteckningar om hemkommun kan minska de statsandelar kommunerna och välfärdsområdena får eller den statliga finansieringen i synnerhet i de områden som har en större utländsk befolkning. Eftersom strykandet av anteckningar om hemkommun till största delen gäller personer som redan avlägsnat sig ur landet är den minskade finansieringen i linje med de kostnader som dessa personer medför kommunen eller välfärdsområdena.

Propositionen inverkar inte på kostnadsfördelningen mellan kommunerna och välfärdsområdena. Som en del av reformen av ordnandet av social- och hälsovården ändrades lagstiftningen så att kostnadsansvaret för de social- och hälsovårdstjänster som en person får alltid ligger hos det välfärdsområde som personens hemkommun finns i. Tidigare förblev en persons gamla hemkommun skyldig att ersätta kostnaderna för tjänsterna till den nya hemkommunen. Kommunernas kostnadsansvar för andra tjänster än social- och hälsovårdstjänster bestäms även i fortsättningen i enlighet med den aktuella speciallagstiftningen. Avvikande åsikter mellan två eller flera kommuner eller välfärdsområden om en persons hemkommun och ansvaret att ordna tjänster eller ersätta kostnader för tjänster som grundar sig på hemkommun kan i sista hand föras till förvaltningsdomstolen för behandling som ett förvaltningsvistemål.

Förlusten av hemkommun och en strykning av anteckningen om hemkommun för utländska medborgare som inte uppfyller villkoren för att få hemkommun, leder till att dessa personer inte längre har rätt exempelvis till icke-brådskande socialvårdstjänster eller flera av de förmåner som Folkpensionsanstalten beviljar. Detta minskar de offentliga utgifterna för produktion av dessa tjänster och beviljande av förmåner. I huvudsak är det fråga om utgifter för kommunerna, välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten. Eftersom antalet personer som förlorar hemkommun och ändå fortsätter att

UTKAST

bo i Finland uppskattas vara mycket litet per år, är utgiftsminskningen marginell i förhållande till dessa utgifter som helhet. Det bör dessutom påpekas att beviljandet av många förmåner till personer som förlorar hemkommun upphör också i övrigt, till exempel för att personen efter att uppehållsrätten har upphört och personen flyttat ut ur landet inte längre uppfyller de övriga villkoren för att få förmånen i fråga som fastställs i den lagstiftning som gäller förmånen. En något större betydelse kan de personer ha som flyttar till Finland, som i fortsättningen inte längre har rätt att få hemkommun med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten i den gällande lagen om hemkommun enbart på den grunden, att en familjemedlem till dem har hemkommun. Det årliga antalet sådana personer är ändå relativt litet och de har i vilket fall som helst rätt till hemkommun och till förmåner och tjänster som beviljas på basis av den så snart de har fått uppehållstillstånd eller uppehållskort. Det innebär att den utgiftsminskning som orsakas av förmåner och tjänster som beviljas dessa personer är kortvarig och obetydlig.

Propositionen minskar dessutom myndigheternas och Folkpensionsanstaltens arbetsmängd då uppgifterna som sparas i befolkningsdatasystemet är mer aktuella och korrekta. Således kommer till exempel statliga och kommunala myndigheter, välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten inte längre att ha lika stort behov av att separat utreda boendesituationen för varje person som ansöker om eller får en förmån. Det här minskar myndigheternas arbete och behovet av de ekonomiska resurser som behövs för att utreda var en person bor. Minskningen är dock mycket liten i förhållande till myndigheternas totala arbetsmängd.

4.2.2 Andra konsekvenser för människorna

4.2.2.1 Grundläggande och mänskliga rättigheter

Propositionen bedöms inte försvaga tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna för finska medborgare eller utländska medborgare som bor i Finland. Flera centrala rättigheter, förmåner, tjänster och skyldigheter är beroende av en persons hemkommun. De betydelsefulla rättigheterna med tanke på tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, som exempelvis rätt till nödvändig försörjning, brådskande social- och hälsovårdstjänster, grundläggande utbildning och arbete samt rättsskydd, är ändå enligt lagstiftningen om dem antingen helt oberoende av den hemkommun som personen har eller så är erhållandet av dem bundet till att personen har ett gällande uppehållstillstånd eller att personen de facto bor i Finland, som också är villkor för att få hemkommun. Således har bestämmelserna om hemkommun inga konsekvenser för tillgodoseendet av dessa rättigheter.

Röstberättigade och valbara vid Europaparlamentsval är enligt vallagen alla finska medborgare och sådana medborgare i andra EU-medlemsstater som bor i Finland och har hemkommun i Finland. Det samma gäller anställda inom Europeiska unionen eller en i Finland verksam internationell organisation och deras familjemedlemmar, om de bor i Finland och deras uppgifter har registrerats i befolkningsdatasystemet. Även rösträtten i kommunal- och välfärdsområdesval och rösträtten i folkomröstningar i kommunen och välfärdsområdet är bundna till hemkommunen. Rösträtt och valbarhet har enligt kommunallagen och lagen om välfärdsområden finska medborgare och medborgare i andra medlemsstater i EU samt isländska och norska medborgare vars hemkommun kommunen i fråga är den 51 dagen före valdagen. Röstberättigade och valbara är också andra utlänningar, om de vid nämnda tidpunkt har haft hemkommun i Finland i två år. Rösträtt har dessutom en anställd hos en internationell organisation som är verksam i EU eller Finland och den anställdas familjemedlem, som enligt befolkningsdatasystemet har bostadsplats i kommunen i fråga den 51 dagen före valdagen, och vars uppgifter har registrerats i befolkningsdatasystemet eller som senast den 52 dagen

UTKAST

före valdagen skriftligen har meddelat Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata att han eller hon önskar utöva sin rösträtt i kommunalvalet eller inte skriftligen har återkallat en tidigare anmälan. Eftersom finska medborgare också enligt den föreslagna lagen om hemkommun alltid har rösträtt antingen i hemkommunen eller folkbokföringskommunen, blir förlusten av rösträtt och valbarhet aktuell för deras del endast om de förlorar sitt finska medborgarskap, och när det gäller kommunal- och välfärdsområdesval också då de flyttar stadigvarande utomlands. Av medborgare i andra EU-medlemsstater förutsätts även i fortsättningen en registrering av uppehållsrätten enligt utlänningslagen innan man får hemkommun. Eftersom utlänningar enligt förslaget inte längre kan få hemkommun direkt utifrån den hemkommun som deras familjemedlem har, behöver medborgare i andra EU-medlemsstater och tredjelandsmedborgare som flyttar till Finland i fortsättningen vänta på att deras uppehållsrätt registreras eller att uppehållstillstånd beviljas innan de kan få hemkommun och därigenom också rösträtt och valbarhet i Europaparlamentsval, kommunal- och välfärdsområdesval och i folkomröstningar i kommunen och välfärdsområdet. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har inte information om hur många utlänningar som årligen får hemkommun endast på grundval av en familjemedlems hemkommun. Således finns det inga uppgifter om en hur stor grupp utlänningar denna senareläggning av rösträtten och valbarheten i praktiken gäller. Den förlust av hemkommun som föreslås i propositionen innebär samtidigt att man också förlorar rösträtten och valbarheten i de ovan nämnda valen och folkomröstningarna. Dessa personer har inte heller längre uppehållsrätt i Finland på grund av återkallande av registrerad uppehållsrätt, förfallen uppehållsrätt eller att personens uppehållstillstånd upphört, och det kan antas att de i regel lämnar landet.

Bestämmelserna om erhållande och bestämmande av hemkommun förblir i huvudsak oförändrade i den föreslagna lagen. Till den del bestämmelserna ändras jämfört med nuläget är det för finska medborgares del i huvudsak främst fråga om en tidsmässig förändring, det vill säga vid vilken tidpunkt personens hemkommun ändras till följd av flyttningen. Eftersom de grundläggande rättigheterna ska garanteras för invånarna i varje kommun i Finland påverkar inte byte av hemkommun tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna. För utländska medborgare handlar de föreslagna ändringarna främst om när personen kan få eller förlora sin hemkommun i Finland. Eftersom de rättigheter som är betydelsefulla för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i huvudsak är garanterade alla dem som vistas i Finland oberoende av om man har hemkommun eller inte, har det med undantag av ovan nämnda valrättigheter ingen betydelse med tanke på tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, om en utlänning får en hemkommun i Finland eller förlorar den.

4.2.2.2 Personer som bor stadigvarande i Finland

Flyttning inom Finland

Bestämmelserna om att göra en flyttningsanmälan och bestämmande av en persons bostadsplats och hemkommun förblir i huvudsak oförändrade i den nya lagen om hemkommun. Till den del bestämmelsernas innehåll ändras är det främst fråga om att skriva in den gällande lagens tillämpningspraxis i lagen. Den nya lagen innehåller dock vissa faktiska förändringar jämfört med det nuvarande rättsläget. Enligt Statistikcentralen gjordes 2022 sammanlagt 574 982 flyttningar inom kommunerna och 295 710 flyttningar mellan kommuner i Finland.

I den nya lagen preciseras det att en flyttningsanmälan i fortsättningen ska göras i regel alltid när en person byter bostadsplats. Enligt lagen är det inte längre möjligt att låta bli att göra en flyttningsanmälan i situationer där boendet på en annan plats varar högst tre månader. I fortsättningen kan man

UTKAST

låta bli att göra en flyttningsanmälan endast i situationer där det inte är fråga om en egentlig flyttning. Exempel på det här är fullgörande av värnplikt eller civiltjänst, vistelse till sjöss som besättningsmedlem eller vistelse i en straffanstalt eller om personen förfogar över flera bostäder och ser sin tidigare bostad som den bostadsplats som han eller hon har fastare anknytning till än sina andra bostäder. I de ovan nämnda situationerna förutsätts inte heller idag att man gör en flyttningsanmälan och de ändrar inte personens bostadsplats eller hemkommun, så rättsläget förblir till dessa delar oförändrat. En flyttning från en stadigvarande bostad till en fritidsbostad, till och med för flera månader, kräver till exempel ingen flyttningsanmälan. I övriga situationer ska personen göra en flyttningsanmälan och den bostadsplats som är antecknad i befolkningsdatasystemet ändras i enlighet med anmälan.

Enligt förslaget innebär det i regel att hemkommunen ändras när bostadsplatsen ändras, om den nya bostadsplatsen ligger inom en annan kommuns område. I lagen kvarstår ändå möjligheten att behålla den tidigare hemkommunen om personen kommer att bo högst ett år på den andra platsen och personen i sin flyttningsanmälan meddelar att han eller hon vill behålla sin tidigare hemkommun under denna tid. I lagen används i detta avseende i fortsättningen termen temporär bostadsplats i stället för tillfällig bostad. Således kan till exempel en person som flyttar till en annan kommun på grund av ett högst ett år långt arbets- eller studieförhållande också i fortsättningen behålla sin tidigare hemkommun om han eller hon så önskar. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i huvudsak den gällande lagen. I den nya lagen förutsätts dock inte särskilt, att orsaken till flyttningen ska vara arbete, studier, sjukdom eller därmed jämförbar orsak. Dessutom ska personen i fortsättningen i samband med flyttningsanmälan som gäller den temporära bostadsplatsen meddela, om han eller hon vill behålla sin gamla hemkommun. Även till dessa delar sker ändringarna jämfört med nuläget främst i ordalydelsen i lagen eftersom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte heller idag separat utreder den orsak till flyttningen som den flyttande personen uppger. I flyttningsanmälan uppges också för närvarande om det är fråga om en tillfällig eller stadigvarande flyttning och om personens hemkommun ändras eller inte. Eftersom en person som flyttar till en annan kommun för under ett år i samband med flyttningsanmälan är tvungen att meddela om han eller hon vill behålla sin tidigare hemkommun, ska personen samtidigt avgöra om han eller hon under den här tiden fortfarande vill få exempelvis kommunal basservice från sin gamla hemkommun eller från kommunen enligt den nya bostadsplatsen. Genom att behålla sin tidigare hemkommun kan en person exempelvis fortsätta en pågående service- eller vårdrelation med sin tidigare hemkommun eller sitt välfärdsområde under den tid som han eller hon bor i en annan kommun eller i ett annat välfärdsområde. Till denna del bör det dock noteras att man i hälso- och sjukvårdslagen och socialvårdslagen gett människor en möjlighet att under vissa förutsättningar välja den vårdenhet man vill använda oberoende av hemkommun. Genom att behålla sin tidigare hemkommun kan en person också bevara sitt förtroendeuppdrag i den tidigare kommunen eller det tidigare välfärdsområdet. Å andra sidan kan de föreslagna bestämmelserna i vissa fall leda till att en person anmäler en stadigvarande flyttning som en flyttning för kortare tid än ett år för att behålla exempelvis tjänster och förtroendeuppdrag i sin utflyttningkommun. Detta kan dock inte betraktas som ett allmänt tillvägagångssätt och man kan sträva efter att minska det till exempel genom anvisningar om hur flyttningsanmälningar ska göras. Om en person senare vill ändra sin hemkommun förutsätter det en ny flyttningsanmälan, på samma sätt som för närvarande.

Om en person meddelar att han eller hon vill behålla sin tidigare hemkommun antecknas den nya bostadsplatsen som en temporär bostadsplats i befolkningsdatasystemet och är i kraft högst ett år enligt uppgifterna i flyttningsanmälan. Därefter stryks anteckningen om temporär bostadsplats ur befolkningsdatasystemet. Om personen fortsätter att bo på den nya platsen en längre tid än så ska han eller hon göra en ny flyttningsanmälan. Att anteckningen är tidsbunden ändrar inte heller det

UTKAST

gällande rättsläget eftersom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata också tolkar den gällande lagen som så, att en anteckning om tillfällig bostad gäller högst ett år. Myndigheten godkänner enligt nuvarande tillämpningspraxis en tillfällig bostad som en person anmäler endast i situationer där personen kommer att bo i den andra kommunen högst ett år och fortfarande har en bostad i sin användning i utflyttningkommunen. Jämfört med denna tillämpningspraxis ökar den nya lagen i någon mån möjligheten att behålla sin tidigare hemkommun eftersom den inte förutsätter en kvarvarande bostad i utflyttningkommunen.

Hittills har relativt få tillfälliga bostäder anmälts och antecknats i befolkningsdatasystemet. I början av 2022 hade 43 651 personer anmält en tillfällig bostad. Detta är endast cirka 0,8 procent av alla personer som antecknats i befolkningsdatasystemet. Av dem bodde 8 887 personer utomlands, och för 27 868 personer hade det tillfälliga boendet varit över ett år. Man kan alltså anta att åtminstone för en del av dessa människor har den tillfälliga bostaden blivit stadigvarande, men de har inte anmält detta till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata så som lagen förutsätter för att deras tillfälliga bostad skulle ha kunnat ändras till stadigvarande.

Eftersom den nya lagen möjliggör en anteckning om temporär bostadsplats i befolkningsdatasystemet, har sloandet av anmälan och anteckningen om tillfällig bostad endast ringa betydelse för människor som bor i Finland. Dessutom förtydligar det att man slopar anmälan om tillfällig bostad och antecknandet av den i befolkningsdatasystemet bestämmelserna om hemkommun jämfört med nuläget. Den som anmält en tillfällig bostad kommer inte nödvändigtvis senare ihåg att det har varit fråga om en tillfällig adress, varvid anteckningen om hans eller hennes hemkommun inte motsvarar verkligheten. Genom propositionen görs det möjligt för en person att behålla sin tidigare hemkommun medan han eller hon bor i en annan kommun i högst ett år också i sådana situationer där personen inte har kvar en bostad i sin användning i den tidigare hemkommunen. I övrigt har propositionen konsekvenser närmast för de personer som flyttar till en annan kommun för högst tre månader, som inte har kvar en bostad i utflyttningkommunen till sin användning. De ska i fortsättningen göra en flyttansmälan och deras bostadsplats ändras enligt anmälan. De har dock möjlighet att bevara sin hemkommun enligt bestämmelserna ovan. Således inverkar inte flyttningen på de rättigheter eller skyldigheter som är beroende av personens hemkommun. Om den person som flyttar har kvar sin tidigare bostad i användning och hans eller hennes fastaste anknytning kvarstår till den, behöver ingen flyttansmälan göras oberoende av hur lång tid vistelsen i den andra bostaden varar och personens bostadsplats och hemkommun förblir oförändrade. I vilket fall som helst kan personen anmäla att den andra bostaden ska antecknas i befolkningsdatasystemet som postadress.

När man nu frångår anteckningar om tillfällig bostad ersätts de befintliga anteckningarna om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet med temporära bostadsplatser eller med andra adressuppgifter eller antecknas som avslutade. Denna åtgärd har i regel ingen inverkan på människornas rättsliga ställning, eftersom en tillfällig bostad som är antecknad i befolkningsdatasystemet inte inverkar på personens hemkommun. Varje finsk medborgare för vilken en tillfällig bostad antecknats i befolkningsdatasystemet har också en hemkommun i systemet. De anteckningar om tillfällig bostad som finns i befolkningsdatasystemet raderas i regel automatiskt senast ett år efter att de har gjorts. Om en person ändå har en sådan anteckning om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet vars slutdatum fastställts till över ett år i framtiden eller som inte har något slutdatum, meddelar Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata personen i fråga att anteckningen avslutas och ger vid behov personen möjlighet att lämna en utredning om sitt boende innan ändringen görs. Det är motiverat att höra parten exempelvis i situationer där dennes tillfälliga bostad har blivit stadigvarande. Då ska anteckningen om tillfällig bostad i regel ändras till stadigvarande bostadsplats.

UTKAST

Den föreslagna bestämmelsen i den nya lagen enligt vilken endast en byggnad där det finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum kan antecknas som bostadsplats för en person ändrar inte på gällande rättsläge. I byggnader som inte lämpar sig för permanent boende antecknas inte bostadslägenheter eller bostadsrum. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har tolkat också den gällande lagen på detta sätt och domstolarna har i regel bekräftat denna tolkningspraxis. Trots att en fritidsbostad eller en annan byggnad som inte är lämplig för permanent boende inte kan antecknas som en persons bostad i befolkningsdatasystemet, kan den även i fortsättningen utgöra grund för att den kommun där byggnaden ligger antecknas som personens hemkommun. Den rättsliga ställningen för personer som bor i andra byggnader än sådana som lämpar sig för permanent boende ändras alltså inte jämfört med nuläget. De här personerna har också i fortsättningen rätt till exempelvis social- och hälsovårdstjänster och en skolplats i sin boendekommun antingen med stöd av en anteckning om hemkommun eller med stöd av faktiskt boende. Dessutom ska en byggnad som används av en person och som inte lämpar sig för permanent boende även i fortsättningen kunna antecknas i befolkningsdatasystemet som den postadress som personen uppgett. I befolkningsdatasystemet fanns den 28 april 2023 sammanlagt 42 133 personer utan stadigvarande bostad. En del av dessa personer bor i byggnader som inte lämpar sig för permanent boende, en del av dem är de facto bostadslösa personer.

När företag exempelvis beviljar telefonabonnemang eller kredit kontrollerar de kundens kreditupplysningar och samtidigt också kundens adressuppgifter i befolkningsdatasystemet. Ofta beviljar företag inte abonnemang eller kredit till en person som saknar stadigvarande adress. Dessutom klassificeras dessa personer som bostadslösa i kommunernas invånarstatistik vilket leder till att räddningsväsendets åtgärder eller åtgärder för att avhjälpa bostadslösas situation kan basera sig på delvis felaktiga uppgifter om antal. Att en person saknar stadigvarande adress i befolkningsdatasystemet kan således ha flera negativa konsekvenser, men de orsakas av att man bor i byggnader som inte lämpar sig för permanent boende och på myndigheternas nuvarande tillämpningspraxis av lagen, som domstolarna bekräftat. Propositionen ändrar inte det gällande rättsläget till dessa delar.

Flyttning utomlands

För en finsk medborgare som flyttar utomlands ändras hemkommunen också i fortsättningen till folkbokföringskommun när personen bor utomlands i över ett år. Enligt Statistikcentralen flyttade 2022 sammanlagt 9 154 finska medborgare från Finland. I början av juli 2023 hade sammanlagt 281 505 personer en folkbokföringskommun i befolkningsdatasystemet. Enligt förslaget är det inte möjligt att byta folkbokföringskommun medan man bor utomlands, utan det förutsätter en flyttning till Finland, ny hemkommun i Finland och att man därefter återvänder utomlands. Rättsläget kvarstår till denna del. Dessutom kan finska medborgare fortsättningsvis behålla sin hemkommun i Finland, om de kan visa att de med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land de bor i. Till denna del skärps dock villkoren för att bevara hemkommun något jämfört med nuläget. I lagen skrivs också den bestämmelse in som tidigare endast fanns i motiveringen till lagen enligt vilken hemkommunen ändras till folkbokföringskommun senast i det skedet som personen bott utomlands i tre år. Dessa ändringar bedöms ha endast små konsekvenser. När en finsk medborgare flyttar tillbaka till Finland ändras folkbokföringskommunen igen till hemkommun.

UTKAST

Flyttningsanmälan

Bestämmelserna i den nya lagen om hemkommun om vilka aktörer som kan göra flyttningsanmälan för den som flyttar förtydligar främst nuvarande rättsläge. Också för närvarande kan flyttningsanmälan göras för en annan persons räkning med fullmakt av någon annan person än en medflyttande familjemedlem. I de föreslagna bestämmelserna anges uttryckligen de aktörer som har rätt att göra flyttningsanmälan. Dessutom kan flyttningsanmälan även i fortsättningen göras med stöd av en fullmakt enligt 12 § i förvaltningslagen. Förteckningen över de medflyttande familjemedlemmar som kan göra en flyttningsanmälan för den flyttande personens räkning motsvarar motiveringen till den gällande lagen och nuvarande tillämpningspraxis. Intressebevakares och intressebevakningsfullmäktiges rätt att göra flyttningsanmälan är beroende av den fullmakt de har. Enligt den nya lagen får flyttningsanmälan för den person som flyttar dessutom göras av en nära anhörig, en person som huvudsakligen sköter personen eller av en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården i vilken personen bor. En förutsättning är att den person som flyttar inte själv kan göra flyttningsanmälan. Till denna del gör den föreslagna bestämmelsen det lättare att göra en flyttningsanmälan och möjliggör det också när det inte är möjligt att göra upp en fullmakt och utan förordnande av en intressebevakare eller upprättande av en intressebevakningsfullmakt. Det är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland som utreder om den som gör flyttningsanmälan har rätt att göra den. Om de har skäl att misstänka behörigheten hos den person som gör flyttningsanmälan ska de begära ytterligare utredning innan ärendet avgörs. Om flyttningsanmälan görs av en nära anhörig, en person som huvudsakligen sköter personen eller av en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården, ska myndigheten fatta ett överklagbart beslut om ändring av bostadsplats eller hemkommun. På detta sätt äventyras inte en flyttande persons rättsskydd.

Även bestämmelserna om sätten på vilka en flyttningsanmälan görs förblir i huvudsak oförändrade. Även i fortsättningen kan flyttningsanmälan göras antingen elektroniskt via webbplatsen flyttanmalan.fi eller genom att fylla i en pappersblankett för flyttningsanmälan och lämna in den vid ett verksamhetsställe hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Posten. Det är också i undantagsfall möjligt att göra flyttningsanmälningar per telefon. Däremot kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i fortsättningen vägra att ta emot flyttningsanmälningar som gjorts till exempel per e-post eller i form av skannade versioner eller fotografier av pappersblanketten för flyttningsanmälan som skickats som bilaga i e-posten. På det här sättet är det möjligt att förhindra oegentligheter i samband med flyttningsanmälan eftersom man när anmälan görs per e-post inte på samma sätt kan försäkra sig om identiteten hos den som gör anmälan som då anmälan görs via webbplatsen flyttanmalan.fi, som kräver stark autentisering. De här begränsningarna kan inte anses problematiska med tanke på dem som gör flyttningsanmälningar eftersom det fortfarande finns tre olika sätt att göra flyttningsanmälan på och de alla är minst lika lättanvända som anmälningar per e-post.

Ändringsförslagen som gäller behandlingen av flyttningsanmälningar vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är främst tekniska och har inte någon större inverkan på de flyttande personernas ställning eller på andra som gör flyttningsanmälningar. Förslaget om att anteckningar om en persons hemkommun och bostadsplats i befolkningsdatasystemet i fortsättningen i klara fall kan ändras direkt utifrån flyttningsanmälan vid alla flyttningar inom Finland möjliggör automatisering av behandlingen av flyttningsanmälan på samma sätt som för närvarande görs vid klara fall av flyttningar inom en kommun.

UTKAST

Bestämmelserna om hörande av minderåriga personers vårdnadshavare förblir i stort sett oförändrade i den nya lagen. Den enda ändringen gäller situationer där flyttningsanmälan har gjorts för en person under 18 år av en medflyttande familjemedlem. År 2022 gjordes sammanlagt 106 735 sådana anmälningar. I sådana fall behöver Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland höra vårdnadshavaren endast om det finns särskilda skäl till det när man enligt gällande lag ska höra vårdnadshavarna vid behov. Avsikten med den föreslagna ändringen är att betona att bestämmelsen i fråga är avsedd att tillämpas endast i fall där myndigheten har skäl att misstänka att barnets faktiska boende inte motsvarar den gjorda flyttningsanmälan. Där emot behöver man inte höra vårdnadshavarna då frånskilda föräldrar använder flyttningsanmälan som ett verktyg för att utreda hos vilkendera förälder barnet ska bo. Utredning av sådana ärenden hör inte till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas uppgifter.

4.2.2.3 Hemkommun för utländska medborgare

Hur utländska medborgare får en hemkommun

Propositionen väntas ha endast relativt liten inverkan på rätten för utländska medborgare som flyttar till Finland att få hemkommun här. De lagstadgade villkoren för att få hemkommun förblir enligt förslaget oförändrade i fråga om medborgare i de andra nordiska länderna, Europeiska unionen, Liechtenstein eller Schweiz och deras familjemedlemmar samt tredjelandsmedborgare med kontinuerligt eller permanent uppehållstillstånd. Medborgare i de andra nordiska länderna behöver också i fortsättningen endast anmäla sin inflyttning och avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland. Medborgare i andra EU-medlemsstater, Liechtenstein eller Schweiz förutsätts fortsättningsvis registrera sin vistelse i enlighet med utlänningslagen. Deras familjemedlemmar förutsätts ansöka om ett i utlänningslagen avsett uppehållskort för familjemedlemmar. Förfarandet för att få hemkommun ändras enligt förslaget inte heller i fråga om sådana tredjelandsmedborgare som har kontinuerligt eller permanent uppehållstillstånd eller därmed jämförbar uppehållsrätt, såsom exempelvis uppehållsrätt i enlighet med Storbritanniens utträdesavtal.

Mer avsevärda konsekvenser har den föreslagna ändringen att sådana utlänningar vars enda grund för att få hemkommun är med stöd av 4 § 1 mom. 4 punkten i den gällande lagen om hemkommun att en familjemedlem till dem har hemkommun i Finland inte i fortsättningen ska ha rätt till hemkommun. Det är i praktiken närmast fråga om sådana medborgare i en EU-medlemsstat eller ett tredje land som kommer till Finland och vars ansökningar om uppehållstillstånd eller uppehållskort ännu är anhängiga eller i fråga om vilka förfarandet för registrering av uppehållsrätt ännu pågår. Den föreslagna ändringen kan också ha konsekvenser för sådana utlänningar vars vistelse i Finland baserar sig på ett uppehållstillstånd för säsongarbete eller något annat uppehållstillstånd som inte berättigar till en hemkommun. Sådana personer kan enligt förslaget i framtiden inte genast få en hemkommun på basis av att en familjemedlem har hemkommun, utan de ska vänta tills villkoren för att få hemkommun uppfylls i fråga om dem själva. De får ändå i regel även i fortsättningen en hemkommun, men förslaget innebär att detta sker på andra grunder och något senare än för närvarande.

Det är inte möjligt att ge en exakt uppskattning av hur många utlänningar som flyttar till Finland som i fortsättningen inte kan få hemkommun direkt på basis av familjemedlemmarnas hemkommun. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas olika serviceställen får varje vecka förfrågningar från personer som har för avsikt att ansöka om hemkommun endast på grundval av att de har en familjemedlem som har hemkommun. Denna grupp är dock liten i proportion till det totala antalet utlänningar som flyttar till Finland. Enligt Statistikcentralen flyttade år 2022 sammanlagt

UTKAST

42 470 utländska medborgare till Finland och år 2021 sammanlagt 28 043. År 2022 inleddes sammanlagt 18 981 första ansökningar om uppehållstillstånd på grund av familjeband. Dock har endast kring 7 000 av dessa ansökningar inletts i Finland. År 2022 inleddes 756 ansökningar om uppehållskort för unionsmedborgares familjemedlemmar och 232 ansökningar om permanent uppehållskort för familjemedlemmar. I regel ska första uppehållstillstånd sökas före inresan till Finland, i det land där sökanden lagligen vistas. Avgörandet av ansökan ska också inväntas utomlands. Upphållstillstånd kan dock sökas först efter att personen anlänt till Finland, om denna person är familjemedlem till en unionsmedborgare, familjemedlem till en finländsk anknytningsperson som bor i Finland eller dennes minderåriga ogifta barn, under vissa förutsättningar make eller sambo till en anknytningsperson som bor i Finland eller familjemedlem till en medborgare i ett tredje land som omfattas av den fria rörligheten inom EU. Dessutom är det möjligt att lämna in en ansökan om uppehållskort för en unionsmedborgares familjemedlem endast i Finland. För närvarande kan en person endast i de situationer som nämns ovan ens i teorin få en hemkommun på basis av familjemedlemskap. Den genomsnittliga handläggningstiden för första uppehållstillstånd på grund av familjeband var 3,4 månader i allmänhet år 2022 och mediantiden var 1,3 månader. I siffrorna beaktas handläggningstiden för första ansökningar om uppehållstillstånd på grund av familjeband för familjemedlemmar till finska medborgare, till personer som beviljats internationellt skydd och till andra utlänningar. Dessutom kan till exempel säsongarbetare få hemkommun på basis av familjemedlemskap. År 2022 fick 1 324 personer uppehållstillstånd för säsongarbete i 3–9 månader. Det kan emellertid antas att endast få utlänningar som kommer för att göra säsongarbete har familjemedlemmar med hemkommun i Finland och därmed kan få en hemkommun med stöd av bestämmelsen.

Utifrån det ovan beskrivna kan det bedömas att till följd av den föreslagna ändringen får några tusen utländska medborgare som flyttar till Finland årligen hemkommun några månader senare än för närvarande. Att dessa personer får hemkommun senare kan i praktiken betyda att de blir tvungna att vänta längre på de förmåner och tjänster där villkoret för att få dem är att man har en hemkommun. Ändringen har ingen direkt inverkan på erhållandet av till exempel brådskande social- och hälsovårdsservice, grundläggande utbildning, utkomststöd eller Folkpensionsanstaltens förmåner, eftersom de inte är direkt beroende av personens hemkommun. Enligt förutsättningarna i 9 och 11 § lagen om befolkningsdatasystemet kan uppgifter om utlänningar registreras i befolkningsdatasystemet och en personbeteckning tilldelas dem redan före de fått en hemkommun. Enligt 56 a § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska utöver brådskande vård även nödvändiga hälso- och sjukvårdstjänster ordnas för utlänningar som saknar hemkommun. Med stöd av 6 § i lagen om småbarnspedagogik är rätten till småbarnspedagogik för sådana som saknar hemkommun beroende av prövning och beror på vårdnadshavarens ställning och hur brådskande fallet är. Enligt 2 § i rättshjälpslagen (257/2002) kan rättshjälp med statlig finansiering beviljas också till personer som inte har hemkommun, om personens sak behandlas i en finsk domstol eller om det finns särskilda skäl att bevilja rättshjälp. Den mest betydande konsekvensen av ändringen är sannolikt att familjemedlemmar kan bli tvungna att vänta en aning längre än för närvarande på att få tillgång till icke-brådskande socialvårdstjänster eller under denna tid skaffa dem av privata serviceproducenter. Detsamma gäller offentliga hälso- och sjukvårdstjänster för tredjelandsmedborgares familjemedlemmar som inte är i arbete. Dessutom kan avsaknaden av en stadigvarande adress försvåra tillgången till vissa tjänster inom den privata sektorn, såsom till exempel att öppna ett telefonabonnemang eller att få lån. Å andra sidan kan samtliga ovannämnda omständigheter påverkas mest effektivt genom att förkorta längden på uppehållstillståndsprocesserna. Med tanke på likabehandlingen är det motiverat att människor inte längre i fortsättningen vid erhållande av hemkommun försätts i ojämlik ställning på grund av deras familjeförhållanden.

UTKAST

I fråga om utlänningar som beviljats tillfälligt uppehållstillstånd föreslås det endast mindre ändringar i villkoren för att få hemkommun. Dessa ändringar gäller innehållet i punktuppställningen över exempel på sätt som visar stadigvarande boende i Finland. Dessa ändringar bedöms inte ha någon betydande inverkan på nuvarande praxis för att få hemkommun, ställningen för invandrare som omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde eller de förmåner eller tjänster som de får i Finland. Den föreslagna sänkningen av minimitiden för arbete eller studier som visar att en person stadigvarande bor i Finland från två år till ett år är enhetlig med kravet på att personens uppehållstillstånd ska vara giltigt i minst ett år. Ändringens betydelse kan bedömas vara liten i fråga om såväl arbete som studier. När det gäller arbete gäller minimitiden bara arbetsavtal för viss tid, medan största delen av arbetsavtalen gäller tills vidare. I fråga om studier gäller minimitiden bara examensstuderande. De examensstuderande som kommer till Finland avlägger i regel fleråriga examina här. Att i enlighet med förslaget stryka punkten om finländsk härkomst i punktuppställningen över exempel i 4 § 2 mom. har inte heller några nämnvärda konsekvenser. Punkten i fråga har tillämpats endast sällan och personer av finländsk härkomst kan även i fortsättningen få hemkommun genom att uppfylla något annat villkor för att få hemkommun. Enligt förslaget fogas det till punktuppställningen en bestämmelse om att personen genom att ha en familjemedlem som bor i Finland kan visa att personen har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Genom denna bestämmelse ersätts möjligheten för familjemedlemmar att direkt få en hemkommun. Enligt den föreslagna punktuppställningen är det även i fortsättningen möjligt för en person att visa stadigvarande boende genom att bo i Finland i minst ett års tid utan avbrott eller ha tidigare stadigvarande bott i Finland eller haft hemkommun i landet.

År 2022 beviljades cirka 17 830 tillfälliga uppehållstillstånd för ett år och cirka 9 800 tillfälliga uppehållstillstånd för längre tid än ett år med anledning av ansökningar om första uppehållstillstånd. Sammanlagt beviljades det således cirka 27 630 tillfälliga uppehållstillstånd för minst ett år. Man kan bedöma att en majoritet av dem som beviljats ett av dessa tillstånd uppfyller något av exemplen på sätt som visar stadigvarande boende i punktuppställningen i 4 § 2 mom. i lagen om hemkommun. Det är sannolikt att de ovan beskrivna ändringar som föreslås i punktuppställningen ökar antalet utlänningar som uppfyller villkoren något jämfört med nuläget. Högst några hundra fler utlänningar än för närvarande kan således årligen få en hemkommun med stöd av den föreslagna bestämmelsen. Sannolikt skulle de i vilket fall som helst få en hemkommun efter att kravet på att bo i Finland ett år uppfyllts. I praktiken innebär de föreslagna ändringarna alltså endast att dessa personer får en hemkommun några månader eller högst ett år tidigare.

Utländska medborgares förlust av hemkommun

Enligt förslaget i denna proposition får utlänningar som flyttar utomlands för längre tid än ett år inte behålla sin hemkommun i Finland, inte ens om de kan visa att de med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land de bor i. Konsekvenserna av denna ändring blir små, eftersom utlänningars möjlighet att behålla sin hemkommun efter stadigvarande flyttning utomlands sällan har tillämpats och de inte har något behov av hemkommun i Finland eller de förmåner och tjänster som grundar sig på den. Om en sådan person flyttar tillbaka till Finland, kan denne ansöka om hemkommun på nytt. För utlänningar som saknar hemkommun kan i befolkningsdatasystemet i stället för tillfällig bostad antecknas den postadress för personen som avses i 13 § 22 punkten i lagen om befolkningsdatasystemet. Vid ingången av 2023 hade 1 677 utländska medborgare hemkommun i Finland och tillfällig bostad utomlands. För över tusen av dem hade inget slutdatum för anteckningen om tillfällig bostad fastställts.

UTKAST

Den föreslagna regleringen gör det möjligt att stryka anteckningar om hemkommun både för utlänningar som har lämnat Finland och försummat anmälan om flyttning till utlandet och för utlänningar som vistas i landet i strid med reglerna. Till denna del är propositionen förenlig med syftet med den gällande lagen om hemkommun och med målet att personer som vistas i Finland utan behörig grund inte ska ha hemkommun här och inte de rättigheter och skyldigheter som den för med sig och som är avsedda endast för personer som vistas i landet i enlighet med reglerna. Således är det inte fråga om en principiell ändring jämfört med nuläget. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland avgör i hur stor utsträckning de möjligheter som den föreslagna regleringen erbjuder används för att stryka anteckningar om hemkommun och vilket förfarande som skapas för att stryka anteckningar. Den huvudsakliga grunden för strykande av anteckningar om hemkommun som gäller utländska medborgare förblir även i fortsättningen deras anmälningar om flyttning till utlandet.

Förfarandet enligt förslaget i fråga om förlust av hemkommun och strykning av anteckningen om hemkommun kommer i praktiken oftast att tillämpas i situationer där en tredjelandsmedborgares uppehållsrätt i Finland har upphört till exempel på grund av att uppehållstillståndets giltighet löpt ut eller att utlänningen fått ett negativt beslut om fortsatt tillstånd. I princip kan strykning av anteckningen om hemkommun komma i fråga också när det gäller medborgare i de andra nordiska länderna, medlemsstater i EU, Liechtenstein eller Schweiz som kommit till Finland och deras familjemedlemmar, om villkoren för att få hemkommun inte längre är uppfyllda för deras del. Detta kan bli aktuellt närmast om en sådan person i verkligheten inte bor i Finland, personens uppehållskort eller registreringen av personens uppehållsrätt har återkallats eller personen har utvisats ur landet. Antalet situationer av detta slag väntas vara mycket litet.

I enlighet med principerna i utlänningslagen är utgångspunkten att en person vars uppehållsrätt har upphört ska avlägsna sig från Finland. Personer som inte har giltig uppehållsrätt i Finland kan i regel antas lämna landet. Omkring 10 000 anmälningar om flyttning till utlandet lämnades år 2019 till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Det finns dock personer som flyttar från Finland utan att göra någon anmälan. Ingen uppskattning av hur många som årligen låter bli att göra anmälan om flyttning till utlandet finns att tillgå. Enligt Statistikcentralen avslöjar dock till exempel returneringarna av rösträttsanmälningar som skickats till utlänningar i samband med kommunalval vanligen cirka 1 000 personer som har flyttat från Finland utan att göra anmälan, och år 2019 lades till den slutliga utflyttningsstatistiken 2 783 personer som avförts ur registret; de flesta av dem var utländska medborgare som flyttat utomlands utan att ha gjort någon lagstadgad anmälan om flyttning till utlandet (Finlands officiella statistik: Förhandsuppgifter om befolkningen, kvalitetsbeskrivningar. Statistikcentralen, oktober 2020). Strykning av anteckningen om hemkommun för utlänningar som lämnat landet är främst en åtgärd av teknisk natur som i praktiken endast har den effekten att en onödig anteckning som inte stämmer överens med personens faktiska boende avförs ur befolkningsdatasystemet.

Det finns emellertid situationer där en person fortsätter att vistas i Finland, trots att personen saknar giltigt uppehållstillstånd eller annan uppehållsrätt. Enligt riktgivande uppgifter från Migrationsverket upphörde omkring 53 000 personers uppehållstillstånd att gälla år 2022. Siffrorna inbegriper första tidsbegränsade uppehållstillstånd, fortsatta tillstånd och tillstånd som beviljats på basis av asylansökan. Enligt Migrationsverkets uppgifter har cirka 6 350 av dessa personer inte inlett en ny ansökan om uppehållstillstånd eller en medborgarskapsansökan efter att giltighetstiden för det senaste tillståndet började. År 2021 upphörde på motsvarande sätt omkring 50 700 personers uppehållstillstånd att gälla. Av dem hade cirka 6 140 personer inte inlett en ny ansökan om tillstånd. Registreringen av uppehållsrätt har inget slutdatum, förutom uppehållskorten för familjemedlemmar, vars

UTKAST

giltighetstid i regel är fem år. Giltighetstiden för uppehållskort för familjemedlemmar löpte år 2022 ut för 306 personer och år 2021 på motsvarande sätt för 305 personer. År 2022 fattade Migrationsverket 1 310 negativa beslut om fortsatt tillstånd och 1 244 utvisningsbeslut som ledde till utvisning. År 2021 fattades på motsvarande sätt 1 415 negativa beslut om fortsatt tillstånd och 1 302 utvisningsbeslut som ledde till utvisning. Det saknas dock exakta uppgifter om hur många personer som förlorat sin uppehållsrätt som fortsätter att vistas i Finland. Antalet bedöms ändå vara mycket litet årligen. Det är ytterst svårt att uppskatta hur många som över huvud taget vistas i Finland i strid med reglerna, eftersom sådana personer inte anmäler sig självmant till myndigheterna. Utifrån de uppgifter som finns att tillgå kan man grovt uppskatta att det i Finland för närvarande vistas ca 3 000–6 000 personer som är papperslösa eller i en situation som kan liknas vid att vara papperslös (RP 112/2022 rd, s. 24). Samtidigt bör det noteras att merparten av dem som vistas i Finland utan laglig uppehållsrätt sannolikt aldrig haft hemkommun här. Bara sådana personer som i något skede har fått hemkommun i Finland kan förlora den och få anteckningen om hemkommun struken. Exempelvis personer som kommit till Finland för att ansöka om internationellt skydd, till exempel asylsökande, beviljas uppehållstillstånd först när deras ansökan godkänns. Förlusten av hemkommun i enlighet med förslaget gäller således inte till exempel personer som ansöker om internationellt skydd och inte alls beviljas uppehållstillstånd i Finland.

Eftersom de finländska myndigheterna inte har heltäckande information om människors vistelse och de förändringar som inträffar i den, går det inte att ge några exakta uppskattningar av antalet personer för vars del anteckningen om hemkommun kommer att strykas årligen med stöd av den föreslagna regleringen. På basis av ovannämnda information kan det dock bedömas att största delen av strykningarna av anteckningen om hemkommun kommer att gälla utländska medborgare som redan har lämnat landet utan att göra en anmälan om flyttning till utlandet. Sådana fall kan komma att utgöra över tusen personer per år. Därutöver kan strykningarna gälla uppskattningsvis några tiotal eller möjligtvis några hundra utlänningar som har stannat i Finland efter att deras uppehållsrätt upphört.

I fråga om personer som förlorat sin uppehållsrätt i Finland, men har fått hemkommun och fortsätter att vistas i Finland, försämrar förlusten av hemkommun och strykandet av anteckningen om hemkommun sannolikt deras möjligheter att få vissa förmåner och tjänster. Rätten till offentliga tjänster eller förmåner bestäms alltid i enlighet med relevant speciallagstiftning. Offentliga tjänster och förmåner som föreskrivs särskilt i lag och anses vara nödvändiga ska ordnas för alla människor oberoende av hemkommun. Således har personer för vars del anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet enligt förslaget stryks också i framtiden rätt exempelvis till brådskande eller nödvändig vård enligt hälso- och sjukvårdslagen, brådskande socialservice enligt socialvårdslagen och småbarnspedagogik i brådskande fall enligt lagen om småbarnspedagogik samt till rättshjälp med statlig finansiering när personens sak behandlas i en finsk domstol eller om det finns särskilda skäl att bevilja rättshjälp. Många centrala rättigheter och tjänster, såsom rätten till utkomststöd, förskoleundervisning, grundläggande utbildning, yrkesutbildning och gymnasieutbildning, är inte alls bundna till hemkommunen. Förlust av hemkommun och strykning av anteckningen om hemkommun har alltså ingen direkt inverkan på dem. Tredjelandsmedborgare som förlorar sin hemkommun är inte längre vare sig röstberättigade eller valbara vid kommunal- och välfärdsområdesval och inte röstberättigade i folkomröstningar i kommunen och välfärdsområdet. Medborgare i andra EU-medlemsstater som förlorat sin hemkommun har inte rösträtt i val till Europaparlamentet. Personer som förlorar sin hemkommun upphör att ha rätt till största delen av de förmåner som Folkpensionsanstalten beviljar redan på den grunden att de inte längre har uppehållsrätt i Finland.

UTKAST

En direkt följd av propositionen och uttryckligen av att förlora sin hemkommun är att en person med funktionsnedsättning i så fall inte längre har rätt till tolkningstjänst som Folkpensionsanstalten ordnar. Rätt till tjänsten i fråga har enligt lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010, nedan *lagen om tolkningstjänst*) bara personer som enligt lagen om hemkommun ska anses vara bosatta i Finland. År 2022 fick 3 198 personer denna tolkningstjänst. Lagen om tolkningstjänst gäller dock endast situationer där en person inte har rätt till tolkningstjänst med stöd av någon annan lag. Endast personer som inte har uppehållsrätt i landet förlorar rätten till tolkningstjänst i och med propositionen. Det kan anses vara osannolikt att personer som behöver tolkningstjänst fortsätter att bo i Finland efter att deras uppehållsrätt har upphört. Vidare följer av ungdomslagen att om en ung person som flyttat till Finland från utlandet förlorar sin rätt till hemkommun i Finland, kan kommunen inte med stöd av 11 § i ungdomslagen från andra håll få information om den unge som den eventuellt behöver för uppsökande ungdomsarbete, om det är fråga om sekretessbelagda uppgifter. Det kan ändå bedömas att kommunens behov av att med tanke på uppsökande ungdomsarbete få information i situationer som avses i 11 § är ringa i fråga om unga som bor i Finland utan att ha laglig uppehållsrätt. Sådana unga deltar nödvändigtvis inte i till exempel utbildning som avses i bestämmelsen, eller så har de via någon annan kanal kunnat nås och hänvisas till tjänster som de eventuellt behöver.

Att utländska medborgare på ovan beskrivna sätt förlorar sin hemkommun och att anteckningen om hemkommun stryks i fråga om dem leder ändå inte till att de i Finland förlorar rätten till sådana förmåner eller tjänster som är nödvändiga med hänsyn till de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Dessutom bor det i Finland utlänningar som har laglig rätt att vistas i landet men inte har rätt att få icke-brådskande social- och hälsovårdsservice, eftersom de inte omfattas av den sociala tryggheten i sitt hemland eller inte har en heltäckande sjukförsäkring. Frågan om ställningen och servicen för personer som vistas i Finland är därmed mer omfattad än tillämpningsområdet för lagen om hemkommun och hänför sig uttryckligen till lagstiftningen inom andra förvaltningsområden. I den mån man vill garantera vissa rättigheter, förmåner eller tjänster för personer som vistas i landet i strid med reglerna bör detta ske i den relevanta lagstiftningen eller genom att ändra lagstiftningen om uppehållstillstånd, inte genom att bevilja dem hemkommun.

När det gäller personer som stannar i Finland och vistas här utan uppehållsrätt kan strykning av anteckningen om hemkommun inverka också på tillgången till eller utnyttjandet av tjänster som den privata sektorn tillhandahåller. Antalet tjänster som den privata sektorn tillhandahåller och i fråga om vilka en i befolkningsdatasystemet införd anteckning om hemkommun krävs för att de ska kunna fås och utnyttjas bedöms dock vara litet. Om till exempel användningen av banktjänster förhindras kan det visserligen i fråga om den elektroniska identifieringen återspeglas i tillgången till andra tjänster. En förutsättning för att få tjänster kan ofta vara att kundens identitet säkerställs utifrån handlingar som verifierar den. Detta förutsätter dock inte nödvändigtvis en anteckning om hemkommun och bostad i befolkningsdatasystemet. Enligt 15 kap. 6 § i kreditinstitutslagen (610/2014) ska en inlåningsbank på ett jämlikt och icke-diskriminerande sätt tillhandahålla grundläggande banktjänster, dvs. betalkonton, betaltjänster och elektroniska identifieringstjänster, för alla som är lagligen bosatta i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Tillhandahållandet av tjänster begränsas emellertid av lagen om förhindrande av penningtvätt och av finansiering av terrorism (444/2017). Enligt 3 kap. 1 § i den lagen får en bank inte etablera eller upprätthålla ett kundförhållande till en person som banken inte kan identifiera och vars identitet den inte kan kontrollera. I 3 kap. 3 § i den lagen nämns som uppgifter om kundkontroll bland annat namn, födelse-tid, personbeteckning och adress. Därmed kan lagstiftningen om förhindrande av penningtvätt hindra eller begränsa tillhandahållandet av grundläggande banktjänster för personer som inte kan identifieras på behörigt sätt till exempel på grund av att adressuppgift saknas. Rätten för en utländsk

UTKAST

person som förlorat sin hemkommun i Finland att få grundläggande banktjänster kan alltså vara beroende av till exempel huruvida personen fortfarande är lagligt bosatt i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och huruvida banken på behörigt sätt kan identifiera personen vad adressuppgifterna beträffar. Andra tjänster som hänför sig till det dagliga livet är till exempel att få ett bibliotekskort. Det förutsätter i regel att man har en adress i Finland, en identitetshandling och en personbeteckning. Sammantaget kan det alltså bedömas att fastän en anteckning om hemkommun i och för sig inte är en förutsättning för att få tjänster av många olika slag kan den strykning av uppgifterna om bostad i befolkningsdatasystemet som hänför sig till strykning av anteckningen inverka på möjligheterna för en person som vistas i Finland att få till exempel biblioteks- eller banktjänster.

Anställda vid beskickningar och internationella organisationer

Bestämmelserna om hemkommun för personer som är anställda hos diplomatiska beskickningar eller andra jämförbara beskickningar eller vid mellanstatliga internationella organisationer föreslås förbli i huvudsak oförändrade. Sådana personer och deras familjemedlemmar har inte heller i fortsättningen rätt att få hemkommun i Finland, om de inte är finska medborgare eller redan har hemkommun i Finland. Det är fråga om etablerad praxis i internationell rätt.

Enligt propositionen görs det i den nya lagen om hemkommun två ändringar i förhållande till den gällande lagen. För det första föreslås det i enlighet med tillämpningspraxis för den gällande lagen att anställda vid mellanstatliga internationella organisationer och deras familjemedlemmar ska ha rätt att om de så önskar få hemkommun i Finland, om de är unionsmedborgare och uppfyller villkoren för att få hemkommun. En sådan tillämpningspraxis grundar sig på högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD:2019:170) och unionsmedborgares rätt att fritt röra sig och uppehålla sig. Hemkommun kan alltså beviljas sådana anställda vid internationella organisationer och deras familjemedlemmar som ansöker om det särskilt hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och som har registrerat sin uppehållsrätt i Finland eller beviljats uppehållskort för en familjemedlem i enlighet med utlänningslagen. Eftersom medborgare i Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz omfattas av den fria rörligheten för unionsmedborgare, föreslås det att även dessa länders medborgare och deras familjemedlemmar ska kunna få en hemkommun. Däremot ska inte heller i fortsättningen anställda vid en främmande stats diplomatiska beskickning, någon annan jämförbar beskickning, ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller internationella organisationers verksamhetsställen i Finland eller deras familjemedlemmar ha rätt till hemkommun, om de inte omfattas av den fria rörligheten inom EU. Eftersom det är fråga om att ta in rådande tillämpningspraxis i lagen, har detta ingen praktisk inverkan på människors rättsliga ställning. Däremot skapar det klarhet i rättsläget och ökar rättssäkerheten. Att unionsmedborgare behandlas annorlunda än andra länders medborgare baserar sig i enlighet med högsta förvaltningsdomstolens avgörande på den fria rörligheten inom EU. För det andra gör den föreslagna lagen det möjligt för personer som utövar sin rätt till fri rörlighet och får anställning hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul i Finland och deras familjemedlemmar att på motsvarande villkor få en hemkommun. Den rättsliga ställningen för sådana personer har tidigare varit oklar, eftersom ordalydelsen i den gällande lagen om hemkommun har uteslutit dem från rätten till hemkommun, trots att deras ställning inte är jämförbar med ställningen för den så kallade utsända personalen vid beskickningarna. Det kan bedömas att endast ett tiotal personer årligen kommer att utnyttja den möjlighet att få hemkommun som ovan beskrivna ändringsförslag i lagstiftningen medför.

UTKAST

4.2.2.4 Barn och unga

Bestämmelserna om bestämmandet av människors hemkommun och bostadsplats förblir i huvudsak oförändrade i den nya lagen, och därför kan propositionen inte anses ha några särskilda konsekvenser för barn eller unga. På ett allmänt plan kan det konstateras att en persons ålder inte är en betydelsefull faktor vid bestämmandet av personens hemkommun och bostadsplats. Eftersom minderåriga i regel bor hos sina vårdnadshavare och dessa oftast ansvarar för att göra flyttningsanmälningar, följer minderårigas hemkommun och bostadsplats vårdnadshavarnas hemkommun och bostadsplats. De rättigheter och skyldigheter som är kopplade till personens hemkommun och deras tillämplighet på barn och unga beror på speciallagstiftningen om varje rättighet och skyldighet. Till vissa delar har man i speciallagstiftning kunnat garantera barn och unga mer omfattande rättigheter än personer som uppnått myndighetsåldern. Till exempel enligt 56 a § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska för minderåriga som saknar hemkommun ordnas hälso- och sjukvårdstjänster i samma omfattning som för personer som har en hemkommun. I den nya lagen om hemkommun kvarstår bestämmelsen i den gällande lagen, enligt vilken bostadsplatsen och hemkommunen för barn eller unga som placerats i familjevård, anstaltsvård eller boende som ordnats med hjälp av boendeservice inte ändras, om de inte själva vill ha denna plats som sin nya hemkommun när boendet där varar längre än ett år. Denna bestämmelse tryggar barns och ungas rätt att välja sin egen bostadsplats.

Eftersom det inte heller i fortsättningen ställs någon åldersgräns för när en flyttningsanmälan ska göras, utan flyttningsanmälan också kan göras av en minderårig person, innehåller den nya lagen motsvarande bestämmelser som i den gällande lagen om hörande av en minderårig persons vårdnadshavare i sådana situationer. I praktiken är flyttningsanmälningar från minderåriga sällsynta och de gäller närmast situationer där en 15–17-årig person flyttar från sitt barndomshem till exempel på grund av studier eller arbete.

Den enda ändringen jämfört med den gällande lagen gäller situationer där flyttningsanmälan har gjorts av en familjemedlem som flyttar med en person under 18 år. Enligt 15 § i den gällande lagen ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland i sådana situationer vid behov ge den minderåriges vårdnadshavare tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av flyttningsanmälan. I praktiken kan det till exempel vara fråga om en situation där ett barn anmäls flytta med den ena vårdnadshavaren från vårdnadshavarnas gemensamma adress till en ny adress. Då hörs den vårdnadshavare som bor åtskild för att utreda om barnet faktiskt har flyttat. Bestämmelsen var ursprungligen avsedd att tillämpas i fall där myndigheten har skäl att misstänka att den minderårigas faktiska boende inte motsvarar en flyttningsanmälan. Liksom i fråga om andra flyttningar, ska myndigheten sträva efter att utreda personens faktiska bostadsplats också i fråga om minderåriga som flyttar. I praktiken har bestämmelsen dock kunnat bli tillämplig i situationer där barnets vårdnadshavare har skilt sig och de haft olika syn på barnets faktiska bostad och har använt flyttningsanmälan som ett verktyg för att utreda hos vilkendera föräldern barnet ska bo. Sådana ärenden hör inte till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas eller Statens ämbetsverk på Ålands uppgifter. Till deras behörighet hör inte att ta ställning till eller utreda om beslutet om barnets boende har fattats t.ex. på det sätt som förutsätts i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983, nedan vårdnadslagen), och om barnets boende motsvarar det ställe där barnet enligt den lagen borde bo. För att minska sådana anmälningar och förhindra utredningar som inte hör till myndigheternas uppgifter, ska tillfälle att lämna upplysningar enligt 21 § i den nya lagen ges endast av särskilda skäl. Således ska vårdnadshavarna även i fortsättningen höras när det finns ett verkligt behov av det, till exempel i situationer där utredningen av en minderårigs faktiska boende förutsätter att vårdnadshavarnas åsikt utreds. En vårdnadshavare som bor åtskild ska höras

UTKAST

också t.ex. när myndigheten har skäl att misstänka att den bostadsplats som anmälts till myndigheten inte motsvarar parternas faktiska boende. Däremot behöver en vårdnadshavare som bor åtskilds i princip inte längre höras i en situation där barnet redan tidigare har flyttat bort från familjens gemensamma hem med bara den ena vårdnadshavaren och därefter flyttar på nytt med samma vårdnadshavare. Denna ändring av bestämmelsen om hörande av vårdnadshavare försvagar alltså inte i praktiken minderårigas eller deras vårdnadshavares ställning.

Bestämmelserna om utländska medborgares rätt till och förlust av hemkommun och de ändringar som föreslås i de bestämmelserna kan däremot ha konsekvenser också för barn och unga. Förslaget att slopa utlänningars möjlighet att få hemkommun direkt på basis av den hemkommun som deras familjemedlemmar redan har och förslagets konsekvenser för utlänningars ställning i Finland har bedömts i detalj ovan i avsnitt 4.2.2.3. Det är inte möjligt att komma med exakta bedömningar till denna del, men till följd av den föreslagna ändringen får sannolikt några tusen utlänningar som flyttat till Finland årligen en hemkommun några månader senare än för närvarande. En del av dessa utlänningar är sannolikt barn och unga. De blir på samma sätt som vuxna tvungna att vänta längre på de förmåner och tjänster för vilka en hemkommun har ställts som villkor, eller blir de tvungna att skaffa dessa tjänster av privata tjänsteproducenter. Dock kan också personer som vistas i Finland utan hemkommun få tjänster med särskild betydelse. I 56 a § i lagen om ordnande av social- och hälsovård föreskrivs det särskilt att för minderåriga utan hemkommun ska hälso- och sjukvårdstjänster ordnas i samma omfattning som för dem som har hemkommun. Dessa tjänster omfattar hälsofrämjande och välfärdsfrämjande verksamhet, primärvård och specialiserad sjukvård. Minderåriga som saknar hemkommun har således rätt till exempelvis rådgivnings- och elevhälsotjänster samt tillskolhälsovård. Även minderåriga som söker internationellt skydd har föreskrivits rätt till heltäckande hälso- och sjukvårdstjänster. Likaså kan personer utan hemkommun få brådskande socialvårdstjänster, förskoleundervisning och grundläggande utbildning, utkomststöd och rättshjälp. Småbarnspedagogik ska ordnas också för barn som saknar hemkommun och som bor i kommunen på grund av vårdnadshavarnas arbete, studier, sjukdom eller av motsvarande orsaker, samt i brådskande fall eller när omständigheterna annars kräver det. Den mest betydande konsekvensen av ändringen är sannolikt att barn och unga som flyttat till Finland kan bli tvungna att vänta en aning längre än för närvarande på att få tillgång till icke brådskande socialvårdstjänster eller under denna tid skaffa dem av privata serviceproducenter. Denna väntetid blir dock sannolikt relativt kort, eftersom den genomsnittliga behandlingstiden för de första uppehållstillstånd som grundar sig på familjeband är bara ett par månader och efter att ha fått uppehållstillståndet kan barn och unga också få en hemkommun. Det kan alltså bedömas att en så kort vistelse i Finland utan hemkommun och därmed sammanhängande förmåner och tjänster inte avsevärt försämrar ställningen för utländska barn och unga som flyttar till Finland.

I avsnitt 4.2.2.3 beskrivs i detalj de konsekvenser som följer för utlänningar av förlust av hemkommun och av slopandet av anteckning om hemkommun. Utgångspunkten är att utlänningar, även barn och unga, som förlorar sin uppehållsrätt och därmed sin hemkommun i Finland avlägsnar sig ur landet. Till den del de stannar kvar i landet försämrar förlusten av hemkommun och slopandet av anteckningen om hemkommun deras möjligheter att få vissa förmåner och tjänster. På det sätt som beskrivs ovan har barn och unga också utan hemkommun rätt att få de viktigaste tjänsterna och till exempel alla hälso- och sjukvårdstjänster på motsvarande sätt som kommuninvånarna. Därför föreslås det i propositionen att 4 § i lagen om grundläggande utbildning preciseras så att kommunen fortfarande är skyldig att ordna grundläggande utbildning för barn som bor på kommunens område trots vad som föreskrivs om boende någon annanstans. På detta sätt tryggas förskoleundervisning och grundläggande utbildning också t.ex. för papperslösa barn som inte har en i befolkningsdatasy-

UTKAST

stemet antecknad bostadsplats i kommunen. När det gäller unga kan det särskilt nämnas 11 § i ungdomslagen, enligt vilken kommunerna inte kan få sådana sekretessbelagda uppgifter om unga utan hemkommun som de eventuellt behöver för det uppsökande ungdomsarbetet av andra aktörer. Såsom det konstateras ovan i avsnitt 4.2.2.3 kan det dock bedömas att kommunernas informationsbehov är litet i fråga om de unga som bor i landet utan uppehållsrätt. Således kan inte heller bestämmelserna om förlust av hemkommun bedömas avsevärt försämra ställningen för utländska barn och unga som stannar i landet utan uppehållsrätt.

Barn med växelvist boende och möjligheten att möjliggöra två bostadsplatser och därigenom också två hemkommuner för dem behandlas separat i avsnitt 5.1.2. Såsom närmare beskrivs i det avsnittet, kan två jämlika bostadsplatser inte möjliggöras för barn med växelvist boende, liksom inte heller för andra som bor i Finland. Däremot är det motiverat att uppnå målet om två jämlika adresser för barn med växelvist boende genom att utveckla förmåns- och annan speciallagstiftning.

4.2.3 Övriga samhällliga konsekvenser

4.2.3.1 Statliga myndigheter

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland svarar för att anteckningar om människors hemkommun och bostad görs i befolkningsdatasystemet. De bestämmelser och förfaranden som gäller dessa uppgifter förblir huvudsakligen oförändrade. En del av förslagen i propositionen ökar dock myndigheternas arbetsmängd jämfört med nuläget, medan en del kan minska arbetsmängden. Sammantaget kan det bedömas att propositionen inte kommer att ha någon betydande inverkan på myndigheternas totala arbetsmängd.

Förslagen om att flyttningsanmälningar ska göras även vid kortvarigt boende på en annan plats och att anteckningar om tillfälliga bostäder ska slopas förenklar flyttningsanmälningsprocessen något och minskar myndigheternas arbete med att utreda människors bostadsplatser och korrigera anteckningar. Samma inverkan har det att den gällande lagens nuvarande tillämpningspraxis tas in i den nya lagen. Till denna del är de mest väsentliga bestämmelserna bestämmelsen om att som bostadsplats i befolkningsdatasystemet kan antecknas endast en byggnad där det finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum, bestämmelsen om anteckning om hemkommun för EU-medborgare som är anställda vid internationella organisationer och för deras familjemedlemmar, samt att de som har rätt att göra flyttningsanmälan för den flyttande personen räkning anges i lagen. Det att dessa bestämmelser tas in i lagen kan minska de processer för omprövning och ändringssökande. Däremot ökar myndigheternas arbetsmängd något till exempel på grund av flyttningsanmälningar om kortvarigt boende på en annan plats, ersättande av anteckningar om tillfällig bostad med anteckningar om temporär bostadsplats och av ändringar i system och anvisningar i anslutning till detta.

Begränsandet av användningsområdet i fråga om temporär bostadsplats inverkar knappt alls på de syften med vilka anteckningarna om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet tidigare motiverades. Riktigheten och aktualiteten hos uppgifterna i befolkningsdatasystemet förbättras när människor i stället för tillfälliga flyttningsanmälningar gör flyttningsanmälningar som visar att de flyttar stadigvarande. Personer som tillfälligt bor på en viss ort kan nå också med andra adressuppgifter som antecknas i befolkningsdatasystemet än med en anteckning om temporär bostadsplats.

UTKAST

Förslaget om strykande av anteckningar om hemkommun ökar i någon mån arbetsuppgifterna för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland. Strykande av en anteckning kan grunda sig antingen på personens egen anmälan eller på information som fås från någon annan aktör om att de lagstadgade förutsättningarna för att få hemkommun har upphört. Särskilt i de senare fallen ska myndigheterna vid behov säkerställa att de uppgifter som de fått är korrekta och till exempel att personen inte fortfarande på någon annan grund har rätt till hemkommun i Finland. Detta kan förutsätta att personen hörs eller åtminstone att personen ges tillfälle att höras. I de flesta fallen lämnas uppgifterna sannolikt av andra myndigheter, framför allt av Migrationsverket. Sådana uppgifter ska i princip anses vara tillförlitliga och personen själv behöver i regel inte höras. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland ska underrätta personen om beslutet att stryka anteckningen om hemkommun. Myndigheternas arbetsmängd ökar något till följd av sådana tilläggsutredningar och meddelanden om beslut. Det årliga antalet personer som förlorar sin hemkommun och inte gör någon anmälan om flyttning till utlandet uppskattas dock vara relativt litet. Det att en anteckning om hemkommun kan strykas utan att myndigheterna före beslutet fattas behöver höra personen i fråga, minskar dessutom sannolikt användningen av det förfarande som avses i 18 § i den nya lagen, enligt vilket det till en början för två års tid antecknas att personen befinner sig på okänd ort. Flera sådana situationer där en person inte kan nås och det inte går att få information om personens vistelse eller bostad i Finland avgörs för närvarande i ett förfarande där det antecknas att personen befinner sig på okänd ort. Det förutsätter att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland försöker nå personen i fråga och gör förfrågningar om personens situation hos andra myndigheter. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har tillämpat detta förfarande en gång våren 2020, då hemkommunen ströks i fråga om cirka 10 000 personer. Det stora antalet förklaras av att anteckning om hemkommun i det sammanhanget ströks också i fråga om personer som redan före år 2017 hade antecknats befinna sig på okänd ort. Under de kommande åren torde anteckningen om hemkommun strykas med stöd av bestämmelsen i fråga för en betydligt mindre personkrets. Det förfarande för strykande av anteckning om hemkommun som nu föreslås förutsätter inte nödvändigtvis att personen i fråga hörs, utan endast att personen underrättas om beslutet om strykande.

I hurdan omfattning anteckningar om hemkommun ska strykas och det närmare förfarandet för detta avgörs dock av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland. Propositionens konsekvenser för myndigheternas arbetsmängd beror således till dessa delar på i vilken omfattning och i vilket förfarande myndigheterna börjar stryka anteckningar om hemkommun för utlänningar som inte längre uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun. Avsikten är att i förfarandet i så stor utsträckning som möjligt utnyttja det automatiserade informationsutbytet mellan myndigheternas informationssystem. För att en anteckning om hemkommun ska kunna strykas i rätt tid för personer som inte längre uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun, behöver myndigheterna av varandra få information om att dessa förutsättningar har upphört. I praktiken är det oftast fråga om en situation där en persons rätt till hemkommun upphör på grund av att personens uppehållstillstånd upphör att gälla. Då lyder en för strykning av anteckningen om hemkommun väsentlig fråga hur uppgiften om att personens uppehållsrätt har upphört genom ett lagkraftvunnet beslut ska förmedlas från Migrationsverket till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, som sedan stryker anteckningen om personens hemkommun. Fastän en dataöverföringsanslutning mellan myndigheterna är i bruk har denna information om uppehållsrätt hittills inte förmedlats mellan myndigheterna. Orsaken har varit att det i Migrationsverkets ärendehanteringssystem (UMA-systemet) inte har automatiskt registrerats uppgifter om att beslut om personers uppehållsrätt har vunnit laga kraft eller om att personerna har en finsk personbeteckning, vilket är en absolut förutsättning för överföringen av uppgifter. Systemet har dock utvecklats så att anteckningar om lagkraftvunna beslut om uppehållstillstånd registreras automatiskt i systemet. I fortsättningen

UTKAST

får Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata automatiskt uppgifter från Migrationsverket alltid när en persons uppehållstillstånd har upphört med stöd av ett lagakraftvunnet beslut. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan således i fortsättningen stryka anteckningarna om hemkommun för sådana personer. Informationen om att beslut om uppehållstillstånd vunnit laga kraft överförs i fortsättningen också till Folkpensionsanstalten, som likaså kan utnyttja den vid prövning av förutsättningarna för att bevilja och betala ut förmåner.

Förslaget i propositionen om att samla bestämmelserna om informationsutbyte mellan myndigheter i lagen om befolkningsdatasystemet förtydligar nuläget där det föreskrivs om detta både i lagen om hemkommun och i lagen om befolkningsdatasystemet. Samtidigt preciseras bestämmelserna i lagen om befolkningsdatasystemet så att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Ålands rätt att få uppgifter om frågor som gäller människors boende förblir oförändrad. Till lagen om befolkningsdatasystemet fogas dessutom välfärdsområdena, polismyndigheterna, försvarsmakten och Institutet för hälsa och välfärd som myndigheter som vid behov ger uppgifter till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland. Alla dessa myndigheter kan inneha uppgifter som är nödvändiga för att uppdatera de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet, säkerställa att uppgifterna är riktiga eller för att behandla dem på något annat sätt. Regleringen preciseras också så, att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland av andra myndigheter får alla sådana uppgifter som de behöver inte bara för registrering i befolkningsdatasystemet utan också för att utreda innehållet i och riktigheten hos de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet. Det kan till exempel vara fråga om uppgifter om en persons inkomster eller betalda skatter med hjälp av vilka Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland kan utreda personens faktiska vistelse och boende i Finland.

Andra statliga myndigheter och Folkpensionsanstalten

Den utvidgade skyldigheten att göra flyttningsanmälningar och begränsningen av användningsområdet för anteckningar om temporär bostadsplats förbättrar aktualiteten och riktigheten hos de uppgifter som förts in i befolkningsdatasystemet. Således kommer andra statliga myndigheter och Folkpensionsanstalten inte längre att ha lika stort behov av att separat utreda boendesituationen för varje person som ansöker om eller får en förmån. Detta minskar något myndigheternas och Folkpensionsanstaltens arbete. Strykandet av anteckningarna om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet inverkar knappt alls på de statliga myndigheternas eller Folkpensionsanstaltens verksamhet, eftersom de har använt dessa uppgifter endast förhållandevis sällan och uppgifterna ersätts med anteckningar om temporär bostadsplats eller postadress i befolkningsdatasystemet.

Också de bestämmelser som gäller utlänningars möjligheter att få hemkommun samt förlust av hemkommun och strykande av anteckning om hemkommun förtydligar tillämpningen av bestämmelserna om hemkommun hos olika myndigheter. Tillämpningen av bestämmelserna om erhållande av hemkommun förenklas när utlänningars möjlighet att få hemkommun alltid ska vara kopplad till ett i utlänningslagstiftningen avsett giltigt uppehållstillstånd, uppehållskort eller något annat dokument som visar att personen har uppehållsrätt. Strykandet av anteckningarna om hemkommun i fråga om personer som inte längre har rätt till hemkommun i Finland förbättrar aktualiteten och riktigheten hos uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Detta betjänar alla statliga myndigheter och Folkpensionsanstalten, som använder uppgifterna i systemet. Många myndigheter har inte praktiska möjligheter att själva utreda om deras klienter uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun, utan de litar på uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Ofta är problemet särskilt att utlänningar

UTKAST

som flyttar ut ur landet försummar att göra en anmälan om att de flyttar utomlands, och myndigheterna får därför inte information om förändringar i deras vistelse eller om att förutsättningarna för att få hemkommun har upphört. Om anteckningar om hemkommun som inte motsvarar den faktiska situationen stryks ur befolkningsdatasystemet, försöker man till exempel inte längre i onödan sända valhandlingar eller skattehandlingar till personer som inte är röstberättigade eller skattskyldiga i Finland. Utlänningar som har anteckning om hemkommun, men som har lämnat landet förvränger också många statistiska uppgifter. Därför drar t.ex. Statistikcentralen, när den sammanställer statistik över folkmängden i Finland, årligen från antalet personer med anteckning om hemkommun i befolkningsdatasystemet av flera tusen utlänningar, som enligt Statistikcentralens egna utredningar inte längre anses vara bosatta i Finland. Statistikcentralens arbetsmängd minskar i detta avseende, om uppgifterna om dessa personer kan strykas ur befolkningsdatasystemet på det sätt som föreslås. I praktiken blir Statistikcentralen dock även i fortsättningen tvungen att ur sin statistik över folkmängden avlägsna sådana personer som centralen anser att inte längre är bosatta i Finland, eftersom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland kan stryka endast en del av dessa personer ur befolkningsdatasystemet och strykandet kan ta flera månader på grund av hörande av personerna och informerandet om beslut om strykning. I och med att de anteckningar om hemkommun som inte motsvarar verkligheten stryks kan också Folkpensionsanstalten i större utsträckning än för närvarande lita på uppgifterna i befolkningsdatasystemet i fråga om de förmåner och tjänster som den beviljar. Detta minskar behovet att utreda klienternas hemkommun- och boendesituation.

Enligt den ändring som föreslås i 5 § i lagen om beskattningsförfarande ska vid beskattningen som hemkommun för personer vars anteckning om hemkommun strukits ur befolkningsdatasystemet betraktas den kommun som senast har varit personens hemkommun. Tillämpningen av denna bestämmelse väntas inte medföra extra arbete för skattemyndigheterna. Man kan anta att majoriteten av de personer som förlorar sin hemkommun i Finland antingen lämnar landet eller inte får skattepliktiga inkomster om de stannar här. Därmed kommer det sannolikt att vara mycket sällsynt att skattemyndigheterna tillämpar den föreslagna bestämmelsen.

Förslaget i propositionen om att samla bestämmelserna om informationsutbyte mellan myndigheter i lagen om befolkningsdatasystemet och preciseringen av bestämmelserna i lagen om befolkningsdatasystemet förtydligar den nuvarande regleringen också ur andra myndigheters synvinkel. Polismyndigheterna, försvarsmakten och Institutet för hälsa och välfärd innehar sannolikt uppgifter som behövs för att fastställa människors boningsort och hemkommun och för att upprätthålla, säkerställa riktigheten hos eller på annat sätt behandla anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller dessa uppgifter. Det att dessa aktörer nämns i lagen om befolkningsdatasystemet säkerställer att de trots sekretessbestämmelserna har rätt och skyldighet att lämna Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland de uppgifter som de behöver. Beroende på antalet uppgifter kan uppgifterna lämnas ut antingen enskilt eller med hjälp av automatisk databehandling mellan myndighetens informationssystem och befolkningsdatasystemet.

4.2.3.2 Sysselsättning och arbetsliv

Propositionen bedöms ha endast ringa konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet. Särskilt när det gäller finska medborgare finns det sannolikt inga sådana konsekvenser. Bestämmelserna om bestämmande av människors hemkommun och bostadsplats förblir i huvudsak oförändrade i den föreslagna lagen, och propositionen kan således inte bedömas påverka arbetskraftens rörlighet inom Finland. Människor kan även i fortsättningen bevara sin tidigare hemkommun och bostadsplats till exempel på den grunden att de på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra mot-

UTKAST

svarande omständigheter behåller sin fasta anknytning till kommunen eller att deras boende i en annan kommun varar högst ett år. När det gäller de sistnämnda situationerna ökar förslaget möjligheterna att bevara den tidigare hemkommunen eftersom en person enligt Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas nuvarande tillämpningspraxis kan bevara den tidigare hemkommunen endast om personen fortfarande har en bostad i användning i den kommun personen flyttar från. I den föreslagna lagen finns detta krav inte. Således skulle människor inte behöva låta bli att ta emot t.ex. korta anställningsförhållanden i en annan kommun endast för att de vill behålla sin tidigare hemkommun, men de inte har möjlighet att behålla sin bostad där. Dessutom är många tjänster över huvud taget inte beroende av personens hemkommun, och till exempel hälso- och sjukvårdslagen och socialvårdslagen ger under vissa förutsättningar rätt att välja vårdenhet utanför hemkommunen. Således kan det inte anses sannolikt att människor till exempel inte söker en visstidsanställning inom en annan kommuns område, eftersom de inte vill att servicen från den gamla kommunen eller välfärdsområdet avbryts under den tid de bor i den andra kommunen. Över huvud taget påverkas människors flyttning och arbetskraftens rörlighet inom Finland av många olika faktorer, och bestämmelserna om hemkommun kan inte anses vara en väsentlig faktor i fråga om dem.

Utländska medborgare har rätt att arbeta i Finland antingen på den grunden att de är medborgare i ett EU-land eller ett land som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller att de har ett uppehållstillstånd som berättigar till arbete. Medborgare i en EU-medlemsstat, Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz kan således börja arbeta genast när de kommer till Finland. Däremot förutsätter erhållande av hemkommun även i fortsättningen att personerna registrerar sin uppehållsrätt. Denna registreringskyldighet gäller alla medborgare i EU-medlemsstater och stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som vistas i Finland i över tre månader, och brott mot skyldigheten är straffbart som utlänningsförseelse. Eftersom hemkommunen är avsedd endast för personer som stadigvarande vistas i Finland och det förutsätts att personer som har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland registrerar sin uppehållsrätt, bör det anses motiverat att även i fortsättningen koppla erhållande av hemkommun till denna registrering. Avsaknaden av hemkommun hindrar alltså inte medborgare i EU-medlemsstater och i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet från att arbeta i Finland, men om arbetet och boendet i Finland fortsätter en längre tid kan de också ansöka om och få hemkommun i Finland med tillhörande rättigheter och skyldigheter. Förlust av hemkommun blir aktuell i fråga om medborgare i EU-medlemsstater och i stater som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet närmast om registreringen av deras uppehållsrätt förfaller eller återkallas. Sådana situationer kan anses vara mycket sällsynta, och i regel kan man då anta att personerna flyttar från Finland, varvid de förlorar sin hemkommun redan till följd av att de flyttar stadigvarande utomlands.

För att tredjelandsmedborgare ska kunna arbeta i Finland krävs det i regel uppehållstillstånd. Eftersom uppehållstillstånd för deras del också är en förutsättning för att få en hemkommun, kan de efter att ha fått uppehållstillstånd också ansöka om och få en hemkommun i Finland. Enligt utlänningslagen och säsongarbetslagen har det dock varit möjligt att arbeta i Finland under vissa förutsättningar och inom vissa branscher också utan uppehållstillstånd eller med stöd av uppehållstillstånd för kortare tid än ett år. Enligt 81 b § i utlänningslagen kan en tredjelandsmedborgare till exempel arbeta som tolk, lärare eller sakkunnig med stöd av en inbjudan eller ett avtal i högst 90 dagar enbart på basis av visum eller visumfrihet utan uppehållstillstånd. Säsongarbetslagen möjliggör säsongbundet arbete inom jordbruket och turismen för tredjelandsmedborgare för kortare tid än tre månader på basis av visum och för högst nio månader på basis av uppehållstillstånd för säsongarbete. Dessa personer kan inte få hemkommun medan de arbetar i Finland, eftersom de inte beviljas tillfälligt uppehållstillstånd för minst ett år. Rättsläget kvarstår huvudsakligen till denna del. Enligt 4 § 1 mom. 4 punkten i den gällande lagen om hemkommun kan tredjelandsmedborgare som vistas

UTKAST

i Finland utan uppehållstillstånd dock få en hemkommun, om deras familjemedlemmar redan har en hemkommun i Finland. I propositionen föreslås det att denna möjlighet slopas, vilket innebär att sådana personer i fortsättningen inte längre kan få hemkommun om de inte uppfyller något annat lagstadgat villkor för att få hemkommun.

I praktiken torde ansökan om och erhållande av hemkommun komma i fråga närmast i fråga om sådana tredjelandsmedborgare som vistas i Finland i minst tre månader. Personer som vistas och arbetar i Finland en kortare tid torde inte kunna anses ha behov av de rättigheter och skyldigheter som följer av en hemkommun. År 2022 fick 1 011 personer tillstånd för säsongarbete för 3–6 månaders arbete och 313 personer för 6–9 månaders arbete. Det kan antas att endast få utlänningar som kommer för att göra säsongarbete har familjemedlemmar med hemkommun i Finland. Således har endast ett fåtal säsongarbetare för närvarande möjlighet att få hemkommun på basis av familjemedlemmarnas hemkommun. Enligt 56 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård har säsongarbetare trots avsaknaden av hemkommun rätt att få alla tjänster inom den offentliga hälso- och sjukvården. Detta förutsätter dock att säsongarbetaren av Folkpensionsanstalten begär ett intyg som styrker rätten till vård. På basis av vad som konstaterats ovan kan det bedömas att endast ett fåtal säsongarbetare ens överväger att ansöka om hemkommun för den tid de arbetar i Finland. Således har inte heller det faktum att de i fortsättningen inte kan få hemkommun på basis av sin familjemedlems hemkommun någon som helst inverkan på antalet utlänningar som söker sig till säsongarbete i Finland. Ur myndigheternas synvinkel kan det också bedömas att beviljande av hemkommun och anteckning om hemkommun för utlänningar som vistas endast en kort tid i Finland och sedan avlägsnar sig ur landet skulle sannolikt ytterligare försämra aktualiteten och riktigheten hos uppgifterna i befolkningsdatasystemet. De rättigheter och skyldigheter som följer av erhållande av hemkommun är inte heller i regel avsedda för personer som vistas i Finland endast några månader.

De bestämmelser om förlust av hemkommun som ingår i propositionen kan inte anses vara av betydelse ur säsongarbetarnas synvinkel. Förlusten av hemkommun ska kopplas till att det gällande uppehållstillståndet upphör på motsvarande sätt som dessa personers rätt att arbeta. Om en sådan person stannar i Finland efter säsongarbetet och får ett nytt uppehållstillstånd, kan personen med stöd av detta tillstånd i regel också få en hemkommun i Finland.

Utlänningar som saknar rätt att arbeta har inte rätt till arbetslöshetsdagpenning eller andra förmåner i anslutning till arbete. Det krävs inte heller någon hemkommun för att få del av den offentliga arbetskraftsservice som arbets- och näringsbyråerna ordnar. En person som saknar hemkommun kan emellertid inte hänvisas till de kommunförsök som gäller främjande av sysselsättningen, till vilka tjänster för personer med ett främmande språk som modersmål har koncentrerats i de kommuner som deltar i försöken. Kommunförsöket avslutas den 31 december 2024. Rätten till inledande kartläggning och integrationsplan enligt lagen om främjande av integration bestäms inte på basis av hemkommun. Däremot har hemkommunen betydelse när det gäller ersättningar till kommunerna för ordnande av integrationsfrämjande åtgärder. Kommunens skyldighet att ordna möjlighet att arbeta för arbetslösa arbetssökande under de förutsättningar som anges i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice gäller inte personer utan hemkommun. Personer som saknar hemkommun har inte heller rätt till förhöjd kostnadsersättning enligt den lagen, som betalas till en person som deltar i service som ordnas utanför dennes hemkommun men inom pendlingsregionen och för vilken deltagandet orsakar logikostnader. Eftersom ett giltigt uppehållstillstånd är en förutsättning för både rätt att arbeta och erhållande och förlust av hemkommun för tredjelandsmedborgare, har bestämmelserna om hemkommun knappt någon större inverkan på ovannämnda rättigheter. Kravet på registrering av uppehållsrätt för medborgare i EU:s medlemsstater och i stater som hör till Europeiska eko-

UTKAST

nomiska samarbetsområdet för att få hemkommun gäller på det sätt som konstateras ovan alla medborgare i dessa länder som vistas i Finland längre tid än tre månader, oberoende av arbete. Att registrering förfaller eller återkallas kan däremot anses vara mycket sällsynta händelser.

Enligt näringsverksamhetslagen får näringsverksamhet i Finland bedrivas av sådana utlänningar som är bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller för vilka Patent- och registerstyrelsen beviljar tillstånd att bedriva näringsverksamhet. Enligt förarbetena till den lagen anses både personer som fått hemkommun i Finland och personer som lagligen vistas i landet med stöd av uppehållstillstånd vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (RP 244/2022 rd, s. 153). En person som flyttar till Finland från en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet kan alltså i princip börja idka näring i Finland genast efter ankomsten till landet utan att vänta på att få hemkommun. De som bor i tredjeländer kan däremot börja bedriva näringsverksamhet i Finland först efter att ha fått antingen uppehållstillstånd, hemkommun eller tillstånd av Patent- och registerstyrelsen.

Också propositionens konsekvenser för bedrivandet av näringsverksamhet kan bedömas bli mycket små. Eftersom förutsättningarna att få hemkommun i regel förblir oförändrade kommer det inte att ske några betydande förändringar i rättsläget. En person som flyttar till Finland från en stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och börjar bedriva näringsverksamhet här kan alltså även i fortsättningen få hemkommun genast efter att ha registrerat sig. Förlust av hemkommun på grund av att registreringen förfaller eller återkallas är mycket sällsynta händelser. De som bor i tredjeländer blir även i fortsättningen tvungna att vänta på att de får ett uppehållstillstånd, en hemkommun som beviljas med stöd av uppehållstillståndet eller ett tillstånd som beviljas av Patent- och registerstyrelsen. Den enda betydande ändringen jämfört med nuläget är att utlänningars möjlighet att få hemkommun direkt på basis av deras familjemedlemmars hemkommun slopas. Eftersom sådana personer inte längre kan få hemkommun genast efter ankomsten till landet, kan de börja bedriva näringsverksamhet först efter att ha fått uppehållstillstånd, hemkommun eller Patent- och registerstyrelsens tillstånd. Det kan antas att endast få tredjelandsmedborgare som kommer till Finland för att bedriva näringsverksamhet har familjemedlemmar med hemkommun i Finland. Således har endast ett fåtal utlänningar för närvarande möjlighet att börja bedriva näringsverksamhet genast efter ankomsten till landet. Det kan alltså antas att propositionen till dessa delar i praktiken inte minskar arbetskraftsinvandringen till Finland eller försämrar möjligheterna för utlänningar som flyttat till Finland att sysselsätta sig som enskilda näringsidkare. De bestämmelser om förlust av hemkommun som ingår i propositionen innebär å sin sida att tredjelandsmedborgare som förlorar sin hemkommun samtidigt också upphör att ha rätt att bedriva näringsverksamhet, om de inte har ett av Patent- och registerstyrelsen beviljat tillstånd till det. Förlust av hemkommun blir aktuell i fråga om tredjelandsmedborgare närmast när deras uppehållsrätt i Finland upphör. Dessa personer lämnar i regel landet, och när de stannar i landet kommer de sannolikt inte att fortsätta att bedriva näringsverksamhet. Således försämrar sannolikt inte heller bestämmelserna om förlust av hemkommun möjligheterna för utlänningar som flyttat till Finland att sysselsätta sig som enskilda näringsidkare.

Förslaget att slopa utlänningars möjlighet att få hemkommun direkt på basis av den hemkommun som deras familjemedlemmar redan har kan dessutom bedömas i förhållande till Finlands attraktionskraft bland utländska experter samt sannolikheten för att de utländska arbetstagare som redan bor i landet stannar kvar i Finland. Det är inte möjligt att ge en exakt uppskattning av hur många utlänningar som flyttar till Finland som i fortsättningen inte kan få hemkommun direkt på basis av familjemedlemmarnas hemkommun. På de grunder som beskrivs närmare i avsnitt 4.2.2.3 kan det dock till följd av den föreslagna ändringen bedömas att årligen får några tusen utlänningar som flyttat till Finland en hemkommun några månader senare än för närvarande. På grund av detta blir

UTKAST

dessa personer tvungna att vänta längre på de förmåner och tjänster för vilka en hemkommun har ställts som villkor, eller blir de tvungna att skaffa dessa tjänster av privata tjänsteproducenter med egna medel. Däremot kan även personer utan hemkommun under vissa förutsättningar få tjänster med särskild betydelse, såsom brådskande social- och hälsovårdstjänster, förskoleundervisning och grundläggande utbildning, småbarnspedagogik, utkomststöd och rättshjälp, och de kan också få till exempel en personbeteckning. För minderåriga som saknar hemkommun ska det ordnas hälso- och sjukvårdstjänster i samma omfattning som till dem som har hemkommun. Den genomsnittliga behandlingstiden för första uppehållstillstånd på grund av familjeband är bara ett par månader. Eftersom utlännningar som flyttar till Finland alltså också utan hemkommun har rätt till viktig basservice, och uppehållstillstånd och hemkommun kan fås redan ett par månader efter inresan, kan det inte anses sannolikt att ett liv utan hemkommun och därmed sammanhängande förmåner och tjänster under en så kort tid i praktiken skulle minska Finlands attraktionskraft bland utländsk arbetskraft eller leda till att de utländska arbetstagare som redan bor i landet inte vill få sina familjemedlemmar till Finland. Dessutom kan man effektivast påskynda erhållandet av hemkommun genom att försöka förkorta uppehållstillståndsprocessernas längd jämfört med nuläget.

4.2.3.3 Informationssamhället och dataskyddet

Det att bestämmelserna om informationsutbyte mellan myndigheter samlas i lagen om befolkningsdatasystemet förtydligar nuläget och säkerställer att alla sådana myndigheter och andra aktörer som kan inneha sådana uppgifter om människors boende och vistelse i Finland eller utomlands som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland behöver nämns i lagen om befolkningsdatasystemet. Det kan vara fråga om uppgifter som registreras direkt i befolkningsdatasystemet, och också om uppgifter som behövs för att utreda innehållet i och riktigheten hos sådana uppgifter. Enligt 22 § i informationshanteringslagen ska myndigheterna i regel genomföra regelbundet återkommande och standardiserad elektronisk överföring av information mellan informationssystem via tekniska gränssnitt. En myndighet kan också i andra situationer öppna ett tekniskt gränssnitt för en myndighet som har rätt till information. Överföring av information mellan informationssystem via tekniska gränssnitt ska genomföras så att det tekniskt säkerställs att den information som ska överföras behövs i det enskilda fallet eller är nödvändig för att den mottagande myndigheten ska kunna sköta sina uppgifter, ifall överföringen avser personuppgifter eller sekretessbelagd information. Dessa krav ska iakttas också i fråga om de uppgifter om människors boende och vistelse som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland behöver samt i fråga om andra uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet. Eftersom en del av dessa uppgifter kan vara sekretessbelagda, ska myndigheterna i enlighet med 4 kap. i informationshanteringslagen säkerställa informationsmaterialet och informationssystemens informationssäkerhet under hela deras livscykel samt överföra informationen i det allmänna datanätet i ett krypterat eller annars skyddat format samt verifiera eller identifiera mottagaren av informationen på ett tillräckligt informationssäkert sätt innan mottagaren kommer åt att behandla den överförda sekretessbelagda informationen. Vid behandling och utlämnande av uppgifter som behövs för att fastställa människors bostadsplats, hemkommun och folkbokföringskommun ska dessutom alla krav på dataskydd och informationssäkerhet i lagen om befolkningsdatasystemet tillämpas.

4.2.3.4 Åland

Den föreslagna nya lagen om hemkommun ska också tillämpas på Åland, där den myndighet som tillämpar lagen är Statens ämbetsverk på Åland i stället för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. De konsekvenser som beskrivs i detta avsnitt gäller alltså på samma sätt både personer som bor på det finländska fastlandet och på Åland och de myndigheter som är verksamma inom deras områden.

UTKAST

4.2.3.5 Kommunerna och välfärdsområdena

Propositionens konsekvenser för kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet bedöms bli relativt små. Det att flyttningsanmälningar görs också vid kortvarigt boende i en annan kommun, att användningsområdet för anteckningar om temporär bostadsplats begränsas samt att anteckningar om hemkommun för utländska medborgare som inte längre har rätt till hemkommun stryks förtydligar den nuvarande regleringen och förbättrar aktualiteten och riktigheten hos de uppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet. Detta tjänar också de kommuner och välfärdsområden som utnyttjar uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Kommunerna och välfärdsområdena har ofta inte praktiska möjligheter att själva utreda om deras klienter uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun, utan de litar på de anteckningar som gjorts i befolkningsdatasystemet.

Den föreslagna lagen gör det också i fortsättningen möjligt att behålla den tidigare hemkommunen i situationer där det är fråga om högst ett års boende inom en annan kommuns område. En förutsättning är att personen meddelar att han eller hon vill behålla sin tidigare hemkommun under denna tid. När människor planerar att flytta och gör flyttningsanmälan ska de alltså avgöra om de vill förbli invånare och medlemmar i sin tidigare kommun och välfärdsområde och få de tjänster de behöver där, eller om de vill få dem från den nya kommunen eller välfärdsområdet. Dock är många kommunala tjänster inte beroende av personens hemkommun, och hälso- och sjukvårdslagen och socialvårdslagen gör det möjligt att under vissa förutsättningar välja vårdenhet oberoende av hemkommun. I en situation där en person som söker service i en kommun eller ett välfärdsområde inte har gjort en flyttningsanmälan och hans eller hennes bostadsplats är oklar, kan kommunen eller välfärdsområdet tolka lagen om hemkommun också självständigt och bedöma till vilken kommun och till vilket välfärdsområde personen ska anses höra. Då ska det på det sätt som lagen om hemkommun förutsätter också fästas vikt vid personens egen uppfattning om saken vid sidan av sådana omständigheter som kan bedömas objektivt.

De ändringar som föreslås i fråga om flyttningsanmälningar och byte av hemkommun är så små, att de inte kan bedömas ha någon betydande praktisk inverkan på invånarantalet i kommunerna eller välfärdsområdena, med undantag för de allra minsta kommunerna. Med tanke på kommunernas verksamhet och de statsandelar som riktas till dem är det i vilket fall som helst motiverat att statsandelarna motsvarar kommunernas faktiska invånarantal och de tjänster som kommunerna tillhandahåller sina invånare. Den föreslagna bestämmelsen i den föreslagna lagen enligt vilken det i befolkningsdatasystemet som bostadsplats för en person kan antecknas endast en byggnad som är avsedd för permanent boende, motsvarar det rådande rättsläget och hindrar att lagen om hemkommun tolkas i strid med lagen om områdesanvändning, bygglagen eller kommunernas plan- och byggnadsordningsbeslut. Å andra sidan ska kommunerna hålla de lägenhets- och byggnadsuppgifter som de meddelat Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata med stöd av lagen om befolkningsdatasystemet bättre uppdaterade än tidigare, så att de ska kunna användas som grund för bestämmandet av människors bostadsplats. I vilket fall som helst kan hemkommunen för personer som bor i byggnader som inte lämpar sig för permanent boende även i fortsättningen vara den kommun där byggnaden är belägen. Kommunerna och välfärdsområdena är skyldiga att ordna till exempel social- och hälsovårdstjänster för dessa personer samt en skolplats i kommunen i fråga antingen med stöd av en anteckning om hemkommun eller med stöd av faktiskt boende. Dessutom ska en byggnad som används av en person och som inte lämpar sig för permanent boende även i fortsättningen kunna antecknas i befolkningsdatasystemet som den postadress som personen uppgett. Detta kan betjäna kommunernas behov av information om de människor som de facto bor på deras område.

UTKAST

Förslaget i propositionen om att samla bestämmelserna om informationsutbyte mellan myndigheter i lagen om befolkningsdatasystemet och preciseringen av bestämmelserna i lagen om befolkningsdatasystemet förtydligar den nuvarande regleringen också ur kommunernas och välfärdsområdenas synvinkel. Kommunerna och välfärdsområdena förfogar över uppgifter som behövs för att fastställa människors bostadsplats och hemkommun och för att upprätthålla, säkerställa riktigheten hos eller på annat sätt behandla de anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller dem. Beroende på antalet uppgifter kan uppgifterna lämnas ut antingen enskilt eller med hjälp av automatisk databehandling mellan myndighetens informationssystem och befolkningsdatasystemet.

4.2.3.6 Sametinget

Enligt propositionen ska sametinget i fortsättningen vid sidan av statliga och kommunala myndigheter, välfärdsområdena och Folkpensionsanstalten ges en självständig rätt att tolka lagen om hemkommun. Sametinget är således inte juridiskt bundet till de avgöranden som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland har fattat om en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun. Saken kan ha betydelse t.ex. när vallängden enligt 4 kap. i sametingslagen (974/1995) upprättas. I regel kan sametinget dock liksom andra myndigheter antas lita på de anteckningar som gjorts i befolkningsdatasystemet.

4.2.3.7 Posten

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samarbetar med Posten i fråga om flyttningsanmälnings- och adressändringstjänster. Flyttningsanmälan kan göras elektroniskt på Postens webbplats flyttanmalan.fi eller på en pappersblankett som fås från Posten eller Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhetsställen och som kan returneras ifyllda till dem. De uppgifter som anmälts på detta sätt förmedlas till både befolkningsdatasystemet och Postens adressdatasystem. Enligt den gällande lagen om hemkommun är mottagande av och vidarebefordrande av flyttningsanmälningar till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata en offentlig förvaltningsuppgift, men till sin karaktär en uppgift av biträdande art och omfattar inte beslutanderätt som riktar sig mot individens intressen eller individens rättigheter (RP 67/2004 rd, s. 11, 19 och 23). Utifrån detta ska, när denna uppgift sköts inom Posten, tjänsteansvar och allmänna förvaltningslagar iakttas enligt den gällande lagen.

Bestämmelserna om lämnande av flyttningsanmälningar och innehållet i flyttningsanmälan förblir i huvudsak oförändrade i den nya lagen om hemkommun. Posten orsakas dock något mer arbete av att ändra blanketterna för flyttanmälan och det elektroniska systemet samt anvisningarna till kunderna till exempel så, att tillfälliga bostäder ersätts med temporära bostadsplatser och att man vid kortvarigt boende på en annan plats alltid ska fråga om den inflyttandes vilja att behålla sin tidigare hemkommun. De föreslagna bestämmelserna om de aktörer som kan göra flyttningsanmälan för en flyttande persons räkning förtydligar sannolikt nuläget och tillämpningen av den gällande lagen också ur Postens synvinkel. I övrigt har propositionen inga konsekvenser för Postens verksamhet, inte t.ex. för den postadress som bestäms enligt postlagen eller för Postens skyldigheter i fråga om postutdelningen. Också bestämmelserna i den föreslagna lagen om att de personer som tar emot och behandlar flyttningsanmälningar ska handla under tjänsteansvar och iakttä de allmänna förvaltningslagarna motsvarar den gällande lagen.

4.2.3.8 Gränsöverskridande konsekvenser

Propositionen har inga direkta konsekvenser för den överenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring som ska tillämpas mellan de nordiska länderna vid

UTKAST

flyttning. Överenskommelsen endast kompletterar avtalsstaternas nationella befolkningsregisterlagstiftning. Således avgörs möjligheten för personer som flyttar till Finland från andra nordiska länder att få hemkommun i enlighet med de förutsättningar som anges i den nya lagen om hemkommun, och dessa förutsättningar motsvarar den gällande lagen. Bestämmelserna i överenskommelsen har dock vissa konsekvenser för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas verksamhet när myndigheten i befolkningsdatasystemet gör anteckningar om hemkommun och bostadsplats för personer som flyttat till Finland från avtalsstaterna. Dessa konsekvenser gäller tillämpningen av 17, 19 och 20 § i den föreslagna lagen och de beskrivs nedan i avsnitt 7.1.

Enligt EU:s direktiv om fri rörlighet kan en medlemsstat kräva att en EU-medborgare ska registrera sig hos myndigheten i fråga, om vistelsen i medlemsstaten överstiger tre månader. Personer som är familjemedlemmar till EU-medborgare men som inte själva är EU-medborgare ska ha ett giltigt uppehållskort. Bestämmelser om EU-medborgares registreringskyldighet som motsvarar direktivet samt om kravet på att skaffa uppehållskort för familjemedlemmar finns i utlänningslagen. De i den nya lagen om hemkommun angivna förutsättningarna för att kunna erhålla hemkommun, dvs. registrering av en EU-medborgares vistelse och uppehållskort för familjemedlemmar, är således i linje med bestämmelserna i direktivet. I den nya lagen beaktas dessutom den i direktivet angivna rätten för EU-medborgare att om de så önskar få hemkommun i Finland, om personen är anställd vid en internationell organisations verksamhetsställe i Finland eller vid ett EU-organ i Finland och uppfyller de lagstadgade förutsättningarna för att få hemkommun. Samma rätt har också medborgare i Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz samt deras familjemedlemmar, som likaså omfattas av direktivets tillämpningsområde, samt sådana utlänningar som sysselsätts genom att utöva sin rätt till fri rörlighet till en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan därmed jämförbar beskickning eller till ett konsulat som förestås av en utsänd konsul i Finland, samt deras familjemedlemmar. Däremot har andra utländska medborgare inte denna rätt, eftersom de inte omfattas av EU:s rörelsefrihet. Inte heller personer som är anställda vid diplomatiska beskickningar, därmed jämförbara andra beskickningar eller mellanstatliga internationella organisationer eller deras familjemedlemmar har rätt att få hemkommun i Finland, om de inte är finska medborgare eller om de inte redan har hemkommun i Finland.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Behovet av en fullständig översyn av lagen om hemkommun

Ett alternativ till en sådan fullständig översyn av lagen om hemkommun som föreslås i propositionen skulle vara att lämna den gällande lagen om hemkommun oförändrad eller att ändra den endast partiellt. Det första av dessa alternativ kan inte anses motiverat, eftersom det i den gällande lagen och dess tillämpningspraxis har konstaterats ett behov av ett flertal ändringar som kräver ändringar i lag. Inte heller alternativet med partiell ändring av lagen kan anses vara en tillfredsställande lösning. Eftersom lagen redan ändrats ett flertal gånger, skulle en enbart partiell ändring bara göra den ännu mera fragmenterad, vilket i sin tur skulle försvaga dess läsbarhet och tydlighet ytterligare. Lagändringarna skulle dessutom gälla så många av paragraferna i den nuvarande lagen att det av lagtekniska skäl är enklast att stifta en helt ny lag.

UTKAST

5.1.2 Dubbelt kommunmedlemskap och multilokalitet

Frågan om dubbelt kommunmedlemskap och i ett vidare perspektiv multilokalitet har lyfts fram i olika sammanhang och i olika tider. En viktig orsak till att beakta frågan om dubbelt medlemskap och multilokalitet i lagstiftningen och mera allmänt i samhällets olika funktioner är den att människors rörlighet ökar i allt högre grad och levnadsvanorna blir allt mångsidigare. De delar sin tid mellan olika orter i allt högre utsträckning: en person kan bo på en ort, arbeta på en annan och tillbringa sin fritid på en eller flera andra orter. Under de senaste åren har i synnerhet covid-19-pandemin ökat mängden arbete som utförs på distans och därmed också ökat människors multilokalitet.

I samband med finansministeriets projekt Framtidens kommun utreddes frågan om en person i framtiden kan ha två hemkommuner. I den utredning om framtida multilokalitet i Finland som nämns ovan behandlades frågan om dubbelt kommunmedlemskap (Finansministeriets publikationer 3/2018) också med avseende på lagen om hemkommun och lagen om befolkningsdatasystemet (s. 53–55). Om det blir möjligt att ha två eller flera hemkommuner, så innebär det att det till lagen om hemkommun och lagen om befolkningsdatasystemet behöver fogas bestämmelser om att en person kan vara stadigvarande bosatt på fler än en bostadsplats och ha fler än en hemkommun. Som ett alternativ kan en hemkommun och en eller flera ”sekundära kommuner” registreras för personen, vilket skulle ha vissa juridiska konsekvenser. För att genomföra alternativet med flera hemkommuner krävs det dock först ett avgörande av vad det skulle innebära för invånarnas dagliga liv att ha flera hemkommuner, alternativt en hemkommun och registrering av en eller flera ”sekundära kommuner”: Till vilken eller vilka kommuner betalar de skatt, i vilken eller vilka kommuner har de rätt till service och i vilken eller vilka kommuner har de rösträtt? Utifrån svaren avgörs sedan vilka uppgifter som ska införas i befolkningsdatasystemet. Det bör också beaktas att det i många olika lagar och förordningar hänvisas till hemkommun och att uppgifter om hemkommun därmed påverkar många av de centrala rättigheter och skyldigheter invånarna har och tillgodoseendet och fullgörandet av dem. Följaktligen skulle möjliggörandet av två eller flera hemkommuner ha omfattande konsekvenser också för den övriga lagstiftningen och därigenom för människors rättsliga ställning och vardag.

I den utredning som nämns ovan bedömdes vilka konsekvenser rätten till dubbelt kommunmedlemskap skulle ha med tanke på grundlagen och lagstiftningen inom olika områden. Slutsatsen (s. 65–66) var att dubbelt kommunmedlemskap eller multilokalitet som en juridisk definition som innehåller rösträtt eller valbarhet i flera kommuner eller allokering av skatteintäkterna i flera kommuner skulle vara problematiskt med tanke på grundlagen. I Finland kan multilokalitet därför inte förenas med rättigheter eller skyldigheter som har att göra med beskattning, rösträtt eller valbarhet på grund av kommunernas grundlagstryggade beskattningsrätt, kravet på noggrann avgränsning av beskattningen och den grundlagstryggade demokratiprincipen. I fråga om flera av kommunernas olika tjänster skulle därför en allmän bestämmelse som möjliggör två hemkommuner komplicera det nuvarande systemet, försvåra ordnandet av tjänsterna och förorsaka gränsdragningsproblem när det gäller hur olika rättigheter och skyldigheter för såväl personer som kommuner ska bestämmas. Multilokalitet är en följd av vars och ens personliga val och en juridiskt noggrant avgränsad definition av multilokalitet är varken möjlig eller ändamålsenlig. Av dessa orsaker ansågs det i utredningen att det inte är möjligt att i lagstiftningen föreskriva om dubbelt kommunmedlemskap som ett juridiskt förpliktande begrepp och att det inte är ändamålsenligt att ändra den juridiska definitionen av kommunmedlem eller kommuninvånare. När speciallagstiftningen revideras bör man däremot alltid granska hur de behov som multilokaliteten skapar kan beaktas i den.

Möjligheten att ha två bostadsplatser och därigenom också två hemkommuner har särskilt aktualiserats i fråga om barn med växelvist boende. Växelvist boende är en av de boendeformer som uttryckligen anges för barnen i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Enligt den lagen

UTKAST

kan föräldrarna avtala om eller en domstol besluta att barnet ska bo växelvis hos vardera föräldern. Det anges inte i lagen hur växelvist boende ska genomföras. Det finns flera sätt att ordna boendet, till exempel så att barnet bor varannan vecka hos den ena föräldern eller så att barnet hela tiden bor på samma ställe medan föräldrarna växelvis bor tillsammans med barnet. Med tanke på lagen om hemkommun kan barn med växelvist boende ändå ha endast en officiell bostad som antecknats i befolkningsdatasystemet. I 7 b och 9 a § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt förutsätts det att det i avtalet om växelvist boende ska anges vilketdera hemmet som ska anmälas som barnets officiella bostad enligt lagen om hemkommun. Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2022:68 utgått från att ett förordnande om bostad som domstolen meddelat i samband med behandlingen av vårdnadstvisten har en faktisk inverkan också på innehållet i befolkningsregisteranteckningen om barnets officiella bostad och på vilketdera av hemmen övriga myndigheter betraktar som barnets officiella bostad.

I åtgärdsplanen för revidering av lagstiftningen och rutinerna i fråga om barn som bor växelvist (social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2021:34, på finska med presentationsblad på svenska) konstateras det att om två likvärdiga adresser möjliggörs i befolkningsbokföringen för barn med växelvist boende innebär det samtidigt att två olika hemkommuner möjliggörs för dessa barn, eftersom en del av föräldrarna till barn med växelvist boende bor i olika kommuner (s. 11). Det skulle med största sannolikhet strida mot likabehandlingen att tillåta två likvärdiga bostadplatser endast för barn vars föräldrar råkar bo inom samma kommun, men inte för barn vars föräldrar bor i olika kommuner. Av de orsaker som beskrivs ovan kan dubbelt kommunmedlemskap inte heller komma i fråga för barn med växelvist boende, utan det är motiverat att målet att barn med växelvist boende ska kunna ha två likvärdiga adresser i stället uppnås genom att förmånslagstiftningen och annan speciallagstiftning utvecklas. Det framgår av åtgärdsplanen att utgångspunkten i lagstiftningen om sociala förmåner är att barnet bor på en enda adress (s. 22). Möjligheterna att ändra till exempel bestämmelserna om bostadsbidrag, stöd för vård av barn, barnbidrag och handikappförmåner i fråga om barn med växelvist boende så att de med tanke på dessa förmåner kan anses ha två bostadsplatser och förmånerna kan delas ut till båda föräldrarna ska enligt åtgärdsplanen bedömas som en del av den pågående reformen av den sociala tryggheten.

5.1.3 Hur hemkommun och bostadplats bestäms samt flyttningsanmälningar

Vid beredningen av propositionen behandlades ett alternativ där möjligheten att behålla sin tidigare hemkommun helt och hållet skulle ha slopats i det fall att en person bor högst ett år på en annan ort. Detta skulle i betydande grad ha förenklat bestämmelserna om hur hemkommun bestäms och säkerställt att den hemkommun som antecknats för en person i befolkningsdatasystemet alltid motsvarar personens faktiska boende i en viss kommun. En anteckning om flera bostadsplatser i befolkningsdatasystemet gör det svårare att göra flyttningsanmälningar och orsakar missförstånd och fel som förutsätter att det görs utredningar om var personerna i fråga är bosatta och korrigeringar av uppgifterna i befolkningsdatasystemet i efterhand. Slopandet av möjligheten att behålla den tidigare hemkommunen skulle i betydande grad ha minskat dessa problem. Dessutom skulle sådana personer inte ha registrerats i befolkningsdatasystemet som personer som saknar stadigvarande bostad i sin hemkommun, vilket hade inneburit att befolkningsdatasystemet gett en mer realistisk bild av vilka personer som faktiskt saknar bostad. Enligt detta alternativ skulle en person ha kunnat behålla sin gamla hemkommun endast i situationer där personen har kvar en bostad som står till hans eller hennes förfogande i den kommunen och därmed behåller sin fasta anknytning till kommunen. En sådan lösning skulle till stor del ha varit förenlig med den tillämpningspraxis för lagen om hemkommun som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för närvarande tillämpar vid behandlingen av tillfälliga uppgifter om bostad. Myndighetens nuvarande tillämpningspraxis innebär alltså i praktiken att en person kan behålla sin hemkommun endast om personen separat anmäler att det är fråga

UTKAST

om en tillfällig flyttning på högst ett år och att en bostad fortsätter att stå till förfogande i utflyttningskommunen medan personen bor i en annan kommun. Flyttningen kan alltså anses vara tillfällig endast om personen flyttar från sin vanliga bostadsplats till en annan bostadsplats för kortare tid än ett år och sedan återvänder till sin vanliga bostadsplats.

Det alternativ som beskrevs tidigare skulle alltså ha lett till att även kortvarigt boende i en annan kommun skulle ha lett till att hemkommunen byts, om det i den tidigare hemkommunen inte finns en bostad som personen har tillgång till. Ett byte av hemkommun kan ha svåråtersebara och oönskade konsekvenser. Den utflyttade personens vårdrelation i en tidigare kommun eller ett motsvarande välfärdsområde kan till exempel utan grund avbrytas eller så kan personen förlora sitt förtroendeuppdrag i kommunens eller välfärdsområdets förvaltning när han eller hon inte längre är medlem i kommunen eller välfärdsområdet i fråga. Den sistnämnda konsekvensen kan dock i princip förhindras genom att det till kommunallagen och lagen om välfärdsområden fogas en bestämmelse enligt vilken en person inte förlorar sin valbarhet på grund av att han eller hon har bott högst ett år i en annan kommun. För att förhindra att dessa konsekvenser uppstår kan personer som kortvarigt flyttar till en annan kommun låta bli att göra en flyttningsanmälan. Detta skulle i sin tur strida mot den nya lagens syfte att flyttningsanmälan alltid ska göras när en person byter faktisk bostadsort. Dessutom skulle underlåtenhet att göra flyttningsanmälan medföra många slags problem, till exempel att både en person som tillfälligt flyttat till en annan ort och en ny person har registrerats i befolkningsdatasystemet som bosatta i samma bostad. Sådana oklarheter kunde i sin tur försvåra dessa personers rätt att få olika förmåner eller tjänster. Ur kommunernas, välfärdsområdenas och andra myndigheters synvinkel skulle en sådan regleringslösning innebära att om en person ville behålla sin hemkommun i den tidigare kommunen, blev myndigheterna skyldiga att ta ställning till personens boende genast och inte först ett år efter ändringen. Detta skulle kunna öka myndigheternas arbetsbörda i onödan.

Därför ansågs det vid beredningen av propositionen motiverat att göra det möjligt att behålla den gamla hemkommunen vid ändringar som varar högst ett år. Det föreslås dock att användningen av alternativet att behålla hemkommunen och registrering av bostad för viss tid begränsas till ett så snävt tillämpningsområde som möjligt för att avvikelserna mellan en persons hemkommun och faktiska bostad ska bli relativt sällsynta och kortvariga. Dessutom förutsätter bibehållen hemkommun enligt den nya lagen att den som flyttar uttryckligen meddelar att han eller hon vill behålla sin gamla hemkommun. På detta sätt strävar man efter att främja att de som flyttar redan när de gör flyttningsanmälan på ett så heltäckande sätt som möjligt bedömer i vilken kommun de vill vara invånare och till vilket välfärdsområde de vill höra under den tid de bor på annan ort och vilken aktörs tjänster de vill anlita under denna tid.

5.1.4 Utlandsfinländares folkbokföringskommun

I fråga om finska medborgare som är stadigvarande bosatta i utlandet är folkbokföringskommunen den kommun som senast var personens hemkommun i Finland. Utlandsfinländarparlamentet har föreslagit att lagen ska göra det möjligt att byta folkbokföringskommun i efterhand på basis av familjeförhållanden eller emotionella band. Frågan tas upp också i utlandsfinländarstrategin 2022–2026 (inrikesministeriets publikationer 2021:43). Det konstateras i mål 6 i strategin att folkbokföringskommunen och därmed valkretsen i riksdagsval för finländare som är fast bosatta utomlands bestäms enligt den senaste hemkommunen, men denna är emellertid inte nödvändigtvis den kommun eller region som utlandsfinländaren själv identifierar sig med, vilket kan påverka viljan att rösta. Det är således skäl att utreda förutsättningarna att ändra grunderna för bestämmande av folkbokföringskommunen.

UTKAST

Hur folkbokföringskommunen bestäms och möjligheten att senare ändra den har behandlats som ett delområde i beredningen av den nya lagen om hemkommun. Den gällande regleringen enligt vilken folkbokföringskommunen inte kan ändras senare har av myndigheterna ansetts vara fungerande och motiverad. Den viktigaste orsaken till att införa uppgifter om folkbokföringskommun hänför sig till upprättandet av rösträtsregister. Med tanke på val är det viktigt att det för varje röstberättigad går att ange exakt i vilken kommun den röstberättigade ska antecknas i rösträtsregistret före valet i fråga.

En ändring av uppgiften om folkbokföringskommun i efterhand kan vara motiverad till exempel i situationer där en person har flyttat utomlands för länge sedan och personens senare band till Finland, såsom hans eller hennes familjemedlemmar eller fritidsbostad, har övergått till en annan kommun. En ändring kan vara motiverad också om det som bokförts som ursprunglig folkbokföringskommun för en person är en kommun där han eller hon endast tillfälligt har bott, till exempel på grund av en arbetskommendering. Om utlandsfinländare ges möjlighet att ändra sin folkbokföringskommun, bör det i lagen fastställas på vilka villkor en sådan ändring kan ske. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland avgör om villkoren uppfylls. Med tanke på likabehandlingen vore det problematiskt om utlandsfinländarna hade rätt att ändra sin registrerade folkbokföringskommun på det sätt som utlandsfinländarparlamentet föreslår, till exempel på basis av personens emotionella band, när hemkommunen för finska medborgare som är bosatta i Finland i princip bestäms utifrån deras faktiska boende. Dessutom får möjligheten att byta folkbokföringskommun inte ha någon betydande inverkan på valresultatet i vissa valkretsar. I synnerhet i fråga om Helsingfors och Nylands valkretsar kunde detta vara fallet, om en stor del av utlandsfinländarna anmäler någon av kommunerna där som sin nya folkbokföringskommun. I riksdagsvalet 2023 fanns det 55 238 röstberättigade utlandsfinländare, medan det totala antalet röstberättigade var sammanlagt 546 375 röstberättigade. Förutsättningarna för ändring av uppgiften om folkbokföringskommun bör vara snäva också av den anledningen att det ska vara enkelt för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland att tillämpa dem och att byte av folkbokföringskommun inte ska försvåra ordnandet av val eller bildandet av rösträtsregister.

Av ovannämnda orsaker ska det vara tillåtet att byta folkbokföringskommun endast i begränsade fall, till exempel till den kommun till vilken en familjemedlem till utlandsfinländaren har flyttat eller där han eller hon äger en fastighet eller bostad. För att byten av folkbokföringskommunen inte ska påverka fastställandet av rösträtsregistret, bör sökande av ändring i beslut som fattats av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland sannolikt begränsas i samband med val, eftersom största delen av ansökningarna om ändring av uppgiften om folkbokföringskommun då sannolikt skulle komma att göras. Problemet med ett sådant förbud mot sökande av ändring kan minskas av att människor i vilket fall som helst behåller sin rösträtt i valkretsen enligt den ursprungliga folkbokföringskommunen och att det är möjligt att söka ändring i ett beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland som gäller rösträtsregistret till exempel på grund av att personuppgifterna är felaktiga.

På de grunder som anförts ovan borde det på det hela taget ställas så snäva villkor för ändring av folkbokföringskommunen och därutöver föreskrivas om förbud mot sökande av ändring i beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland att möjligheten att byta folkbokföringskommun inte ansågs vara ett motiverat alternativ vid beredningen av den nya lagen.

UTKAST

5.1.5 Hur utländska medborgare får en hemkommun

Enligt propositionen ska utländska medborgare i Finland i huvudsak kunna få en hemkommun på samma sätt och under samma förutsättningar som för närvarande. För att få en hemkommun krävs det också i fortsättningen att personen ansöker om hemkommun hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och uppfyller de lagstadgade förutsättningarna för att få hemkommun, det vill säga huvudsakligt och permanent boende i Finland och de krav på registrering av vistelse i Finland, uppehållskort för familjemedlemmar och gällande uppehållstillstånd eller annan uppehållsrätt som ställs i lagstiftningen om uppehållstillstånd. Om det är fråga om ett tillfälligt uppehållstillstånd, ska ett ytterligare krav på samma sätt som för närvarande vara att tillståndet ska gälla i minst ett år och att personen dessutom bedöms ha för avsikt att vara stadigvarande bosatt i Finland.

I princip vore det möjligt att alla utlänningar som flyttar till Finland automatiskt får hemkommun och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland gör en anteckning om detta i befolkningsdatasystemet direkt på tjänstens vägnar, om vissa villkor uppfylls. Eftersom Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Statens ämbetsverk på Åland eller andra myndigheter inte har exakta uppgifter om hur personer som anländer till Finland rör sig och vistas inom landet eller om deras eventuella utresa ur landet, bör anteckningen om hemkommun kopplas till vissa objektiva förutsättningar som myndigheterna känner till. Sådana förutsättningar kan vara till exempel uppehållstillstånd som beviljats personen, uppehållskort för en familjemedlem eller registrering av personens uppehållsrätt. Också i sådana fall blir problemet att personens uppehållsrätt inte är en garanti för att personen de facto stannar eller ens har för avsikt att stanna kvar i Finland. Följden av att samtliga utlänningar som flyttar till Finland beviljas hemkommun kan vara att det i befolkningsdatasystemet samlas allt fler anteckningar om hemkommun för personer som inte längre bor i Finland, om de som flyttar bort underlåter att göra en anmälan om flyttning till utlandet. Detta försämrar riktigheten och aktualiteten hos de uppgifter som förts in i befolkningsdatasystemet. Till följd av hänvisningar i annan lagstiftning inverkar bestämmelserna i lagen om hemkommun dessutom på många centrala individuella rättigheter och skyldigheter. Om hemkommun antecknas för inflyttande utlänningar direkt på tjänstens vägnar, kommer dessa rättigheter och skyldigheter att gälla även dem, eventuellt mot deras vilja. Det kan inte anses som vare sig skäligt eller ändamålsenligt att utlänningar som endast tillfälligt vistas i Finland omfattas av bland annat läroplikten i och med att de tilldelas en hemkommun. Av dessa orsaker är det motiverat att behålla nuvarande praxis enligt vilken hemkommun kan fås endast genom att ansöka om detta hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Under beredningen av propositionen diskuterades dock en lösning där erhållande av hemkommun för utlänningar skulle ha kopplats enbart till uppehållstillstånd och tillståndets giltighetstid. Till denna del diskuterades två alternativa modeller för regleringen. Enligt den första modellen skulle förutsättningarna att få hemkommun för dem som vistas i Finland med tillfälligt uppehållstillstånd ha underlättats. Enligt modellen kunde utlänningar som fått tillfälligt uppehållstillstånd ha fått hemkommun oberoende av uppehållstillståndets längd, om de haft för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Exempelförteckningen över vad det innebär att vara stadigvarande bosatt kunde då ha överensstämt med det som föreslås i propositionen och skillnaden jämfört med den modell som föreslås i den hade endast varit att också personer som beviljats tillfälligt uppehållstillstånd för kortare tid än ett år kunde fått hemkommun i Finland. En sådan modell skulle öka antalet utlänningar som får hemkommun jämfört med nuläget. År 2022 beviljades cirka 2 150 tillfälliga uppehållstillstånd för kortare tid än ett år på förstagångsansökningar om uppehållstillstånd. Endast en del av dessa personer uppfyller dock de förutsättningar för att vara stadigvarande bosatt som anges i exempelförteckningen i lagen och får i och med det en hemkommun. Modellen kan öka myndigheternas arbete

UTKAST

om fler än tidigare ansöker om hemkommun. Å andra sidan kan erbjudande av förmåner och tjänster som baserar sig på hemkommun till en större krets av personer öka Finlands attraktionskraft bland utländska experter.

Den andra av de modeller som togs upp vid beredningen av propositionen omfattar alla utlänningar som vistas i Finland med stöd av uppehållstillstånd. Enligt denna modell skulle alla utlänningar som har minst ett års uppehållstillstånd eller motsvarande uppehållsrätt kunna få hemkommun. En sådan modell är tydlig och baserar sig på ett objektiva kriterium, det vill säga uppehållstillståndets varaktighet. På grund av det spelrum som finns bedömningen av enskilda fall kan det dock i lagen föreskrivas att utlänningar som fått uppehållstillstånd eller annan uppehållsrätt i minst ett år ändå inte får hemkommun, om det tydligt kan visas att personen inte har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. Å andra sidan kan också utlänningar som fått uppehållstillstånd för kortare tid än ett år eller annan uppehållsrätt få hemkommun, om något av villkoren i exempelförteckningen som visar att de är stadigvarande bosatta i Finland uppfylls. En sådan regleringsmodell skulle utvidga antalet utlänningar som får hemkommun jämfört med nuläget; utöver de ovan nämnda utlänningar som fått tillfälligt uppehållstillstånd för kortare tid än ett år skulle också utlänningar som fått tillfälligt uppehållstillstånd för vistelser på minst ett år kunna få hemkommun. År 2022 fanns det cirka 27 630 sådana personer, men det faktiska antalet som skulle få hemkommun är mindre än så. Det ökade antalet personer som skulle få hemkommun ökar också avsevärt mängden förmåner och tjänster som de skulle få tillgång till. Detta skulle i sin tur öka kostnaderna på grund av förmåner och tjänster, men det kunde samtidigt öka Finlands attraktionskraft bland utländska experter.

Vid beredningen av propositionen ansågs det dock vara mest motiverat att behålla den nuvarande regleringsmodellen i den nya lagen enligt vilken det för att få hemkommun krävs ett tillfälligt uppehållstillstånd på minst ett år samt en avsikt att vara stadigvarande bosatt i Finland. Vid inrikesministeriet har man inlett en total översyn av lagstiftningen om uppehållstillstånd. Om den leder till en betydande ändring av bestämmelserna om uppehållstillstånd, bör bestämmelserna i den nya lagen om hemkommun ses över när det gäller hur olika ställning för dem som får kontinuerligt, permanent och tillfälligt uppehållstillstånd påverkar erhållandet av hemkommun. Då kan man också på nytt bedöma om det är motiverat att koppla erhållande av hemkommun till exempelvis enbart uppehållstillståndets giltighetstid och slopa det tilläggskrav som gäller avsikt att bosätta sig stadigvarande i landet.

Enligt förslaget i propositionen ska utlänningar i fortsättningen inte kunna få hemkommun enbart på den grunden att någon av deras familjemedlemmar har hemkommun i Finland. Det är dock i princip möjligt att antingen bevara den delvis oklara regleringen i 4 § 1 mom. 4 punkten i den gällande lagen om hemkommun eller till bestämmelsen föga de förutsättningar med stöd av vilka familjemedlemmar i vissa situationer har rätt att få hemkommun också när de inte uppfyller något av de övriga i lagen uppräknade villkoren för att få hemkommun. Sådana situationer kan vara situationer där familjemedlemmen själv inte har någon uppehållsrätt i Finland eller där hans eller hennes ansökan om uppehållsrätt eller uppehållskort ännu bara har inletts och är under myndighetsbehandling.

Genom att familjemedlemmarnas direkta rätt att få hemkommun bevaras, skulle det säkerställas att alla sådana utlänningar vars familj redan finns i Finland kan få hemkommun. En sådan reglering kunde göra det lättare för familjemedlemmarna att flytta till Finland, när de kan ansöka om och få hemkommun omedelbart efter sin ankomst till landet. Regleringen strider dock mot syftet med utlänningslagstiftningen och lagen om hemkommun, eftersom den gör det möjligt att bevilja hemkommun också för sådana utlänningar som inte har uppehållsrätt i Finland eller som inte har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i landet. I praktiken har 4 § 1 mom. 4 punkten i den gällande lagen

UTKAST

om hemkommun inte heller tillämpats vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på ett sådant sätt att det med stöd av den skulle ha beviljats hemkommun också för personer som vistas olagligt i landet. Punkten i fråga bör därför inte bibehållas i sin nuvarande form.

Ett annat alternativ skulle vara att till den nya lagen foga en separat bestämmelse om de situationer där utlänningar ska anses ha rätt till hemkommun endast på grund av att någon av deras familjemedlemmar har hemkommun i Finland. Det kunde tänkas att familjemedlemmar kan få hemkommun redan när deras ansökan om uppehållsrätt bara är anhängig hos den myndighet som behandlar ansökan och de vistas i landet till exempel på basis av visum eller visumfrihet. Enligt 60 § 1 mom. i utlänningslagen ska ett första uppehållstillstånd sökas före inresan till Finland i det land där sökanden lagligen vistas. I bestämmelsen föreskrivs det dock om vissa undantag utifrån vilka uppehållstillstånd kan sökas också i Finland, varvid en utländsk familjemedlem med stöd av 40 § 3 mom. i utlänningslagen har rätt att vistas i Finland under den tid ansökan behandlas (RP 28/2003 rd, s. 145). Bland annat familjemedlemmar till en finsk medborgare som är bosatt i Finland eller till en EU-medborgare som är bosatt i Finland kan ansöka om uppehållstillstånd också i Finland.

Genom att begränsa möjligheten att få en hemkommun till endast familjemedlemmar som ansökt om uppehållstillstånd eller uppehållskort kan man även i fortsättningen ge en hemkommun till exempel till utlänningar som vistas i landet med stöd av visum eller visumfrihet, men samtidigt stärka den grundläggande utgångspunkten i lagen om hemkommun enligt vilken endast personer som är stadigvarande bosatta i landet eller har en sådan avsikt har hemkommun. En sådan reglering skulle dock vara förknippad med flera problem. Om en person till exempel återtar sin ansökan om uppehållstillstånd men stannar kvar i landet, får Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland sannolikt inte information om saken och kan därför inte avföra anteckningen om hemkommun. Om en persons ansökan om uppehållsrätt avslås, ska anteckningen om den hemkommun som beviljats personen för endast en kort tid och de därtill kopplade rättigheterna och skyldigheterna avförs ur befolkningsdatasystemet. Detta kan inte anses motiverat vare sig med tanke på bestämmelserna om hemkommun, uppdateringen av uppgifterna i befolkningsdatasystemet eller beviljandet av tjänster eller förmåner som baserar sig på hemkommun. Det är sannolikt inte fråga om ett mer eller mindre obetydligt problem, eftersom Migrationsverket 2022 avslag cirka 7 procent av de försttagångsansökningar om uppehållstillstånd som gällde makar till finska medborgare och år 2021 så mycket som 20 procent. Regleringen skulle också kunna leda till olika tolkningar av definitionen av familjemedlem vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Statens ämbetsverk på Åland och Migrationsverket. Det blir då oklart vilken av myndigheternas tolkning som avgör personens rätt att få hemkommun eller förlust av den hemkommun personen redan har. Det skulle överhuvudtaget vara tvivelaktigt att bevilja hemkommun till personer vars uppehållsrätt ännu inte utretts vid Migrationsverket. Problematiska är också situationer där en utlänning har fått hemkommun endast på grund av sin ställning som familjemedlem, och familjerelationen senare upphör till exempel till följd av äktenskapsskillnad. Då fråntas personen också sin hemkommun, vilket kan anses vara oskäligt. Det bör dessutom noteras att exempelvis personer som vistas i Finland med stöd av visum eller visumfrihet inte nödvändigtvis har rätt att studera eller arbeta i Finland. Det är tveksamt om personer som i regel vistas i Finland med stöd av visum för kortare vistelse med fog kan anses berättigad till alla rättigheter, förmåner och tjänster som beviljas med stöd av hemkommunen, eftersom många av dem endast är avsedda för personer som är stadigvarande bosatta i landet. Också avförande av anteckningen om hemkommun kan visa sig vara arbetsdrygt, om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland i fråga om varje person som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd ska kontrollera att personen inte har ansökt om uppehållstillstånd på någon annan grund eller att ingen av hans eller hennes familjemedlemmar har hemkommun i Finland. Sådana utredningar kan lätt bli så komplicerade att

UTKAST

myndigheterna inte alls går in för att avföra anteckningarna om hemkommun, och den föreslagna propositionen blir då i praktiken helt genomförd till denna del.

I den nya lagen om hemkommun kan man i princip också föreskriva att en medborgare i en EU-medlemsstat eller en familjemedlem till en därmed jämförbar person kan få hemkommun också när dessa inte har ansökt om ett uppehållskort enligt utlänningslagen. En sådan reglering skulle minska de skyldigheter som åläggs personer som flyttar till Finland och göra det möjligt för dem att snabbare få hemkommun. Det är dock en lagstadgad skyldighet att ansöka om uppehållskort, och brott mot skyldigheten är straffbart som utlänningsförseelse. Bestämmelserna om erhållande av hemkommun bör naturligtvis inte uppmuntra till ett lagstridigt förfarande. Dessutom vore en sådan ändring inte förenlig med syftet med lagen om hemkommun.

På de grunder som redovisats har det vid beredningen av propositionen ansetts att det inte finns skäl att i den nya lagen om hemkommun ta in bestämmelser om familjemedlemmars rätt att få hemkommun, om de inte uppfyller något annat av de lagfästa villkoren för att få hemkommun.

5.1.6 Förlust av hemkommun och avförande av anteckning om hemkommun

I fråga om de bestämmelser som föreslås om förlust av hemkommun för en person som har kommit till Finland från utlandet och om avförande av en anteckning om hemkommun i befolkningsdatasystemet presenteras fyra alternativ i propositionen. Enligt det första alternativet föreslås det att det i den nya lagen om hemkommun tas in en bestämmelse enligt vilken den hemkommun som en utlänning en gång fått är permanent. Det andra alternativ som föreslås är att till lagen foga uttryckliga bestämmelser om under vilka förutsättningar en utlänning som flyttat till Finland från utlandet och fått hemkommun kan förlora sin hemkommun i Finland. Det tredje föreslagna alternativet är att inte ändra innehållet i den gällande lagstiftningen. Och som ett fjärde alternativ föreslås det att situationer där en person inte längre uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun jämföras med situationer enligt 18 § i den nya lagen där det inte går att få information om personens bostadsplats eller vistelse i Finland. Varje alternativ och dess uppskattade konsekvenser beskrivs närmare nedan.

Såsom det konstateras ovan i avsnitt 2.5 finns det i förarbetena till den gällande lagen om hemkommun inget uttryckligt omnämnande av hur de förutsättningar för erhållande av hemkommun som anges i 4 § är avsedda att tillämpas. Ska förutsättningarna uppfyllas kontinuerligt eller räcker det att de uppfylls endast när personen flyttar till landet och ansöker om hemkommun i Finland? Lagförslagen i denna proposition baserar sig på den förstnämnda tolkningen. Trots det är också den senare tolkningen i princip möjlig. Det kan motiveras med att lagen i oklara fall ska tolkas till förmån för den som anlant till landet. I förarbetena till lagen finns flera omnämmanden där det talas om kontroll av att förutsättningarna enligt 4 § uppfylls uttryckligen när en person flyttar till Finland och när han eller hon har för avsikt att stanna och stadigvarande bosätta sig här (RP 104/1993 rd, s. 18, 25 och 26). Av dessa kan man dock inte nödvändigtvis dra slutsatsen att förutsättningarna för att få hemkommun inte kan ses över senare. Vid bedömningen av frågan bör också de rättigheter och skyldigheter för personen som enligt lagen följer av att ha hemkommun med stöd av annan lagstiftning och som behandlas närmare i avsnitt 2.4, 4.2 och 10 beaktas.

Om syftet med den gällande lagen om hemkommun anses vara att förutsättningarna för att få hemkommun ska uppfyllas endast när en utlänning flyttar till landet och för första gången beviljas hemkommun, kan det till den nya lagen om hemkommun fogas en bestämmelse som bekräftar denna tolkning. En sådan bestämmelse är dock problematisk av samma orsaker som den tolkning av lagens syfte som ligger till grund för bestämmelsen. En sådan bestämmelse får inte heller stöd i förarbetena till den gällande lagen och innebär alltså att en annan utgångspunkt skulle ligga till grund för

UTKAST

bestämmelserna om hemkommun. Bestämmelsen är mycket problematisk också med tanke på den övriga lagstiftningen, eftersom syftet med övrig lagstiftning knappast har varit att garantera samma rättigheter och skyldigheter för såväl personer som vistas lagligen i Finland som personer som vistas här olagligt. Därför skulle en sådan bestämmelse sannolikt skapa ett behov av att i stor utsträckning ändra den övriga lagstiftningen så att grunden för erhållande av rättigheter, förmåner och tjänster enligt olika lagar i stället för att basera sig på hemkommun utgörs av personens regelrätta vistelse i Finland. Av dessa orsaker har ett sådant alternativ förkastats.

Om det anses att syftet med den gällande lagen om hemkommun inte kan anses vara klart, kan situationen rättas till genom att det till den nya lagen fogas uttryckliga bestämmelser om förlust av hemkommun och avförande av anteckning om hemkommun. Det blir då motiverat att till lagen foga helt nya och detaljerade bestämmelser om när rätten till hemkommun i Finland upphör, om ärendet till exempel är förenat med en övergångstid på en viss tid, vilken myndighet som konstaterar att rätten till hemkommun har upphört och vilket förfarande som hänför sig till ärendet. Det är dock inte motiverat att foga sådana bestämmelser till lagen om hemkommun redan av den anledningen att utgångspunkten för lagen om hemkommun och även för annan lagstiftning på de grunder som beskrivs ovan ska anses vara att en person uppfyller förutsättningarna i 4 § i den gällande lagen permanent för att personen ska kunna ha hemkommun i Finland. Eftersom alla myndigheter har självständig rätt att tillämpa lagen om hemkommun oberoende av anteckningarna i befolkningsdatasystemet, kunde en sådan reglering öka risken för motstridiga tillämpningar och behörighetsproblem för olika myndigheter. Detta kan inte anses motiverat vare sig med tanke på människors rättsskydd eller behörighetsfördelningen mellan myndigheterna.

Inte heller det tredje alternativet, det vill säga att bevara bestämmelserna om hemkommun oförändrade, är motiverat. Såsom det konstateras ovan är de nuvarande bestämmelserna oklara och den tolkningspraxis vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata som baserar sig på den leder till att det i befolkningsdatasystemet finns en anteckning om hemkommun också för sådana personer som inte längre uppfyller de lagstadgade villkoren för att få en sådan. Detta återspeglas också i verksamheten vid andra myndigheter som utnyttjar uppgifterna i befolkningsdatasystemet. I princip kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ändra sin egen tolkningspraxis och börja tillämpa den nya lagen om hemkommun så att myndigheten med stöd av de gällande bestämmelserna börjar avföra sådana anteckningar om hemkommun som inte motsvarar den faktiska situationen. Med beaktande av oklarheterna i bestämmelserna i lagen och till exempel rättsskyddsspekterna i anslutning till avförandet av anteckningar om hemkommun, vore det dock tydligast att avgöra frågan uttryckligen genom att ändra bestämmelserna.

Anteckningarna om hemkommun kunde alternativt avföras också i ett förfarande som motsvarar 18 § i den nya lagen om hemkommun. Paragrafen i fråga gäller situationer där Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland trots försök inte får information om en persons bostadsplats eller vistelse i Finland. Då kan det först antecknas i befolkningsdatasystemet att personen vistas på okänd ort och efter två kalenderår att personen saknar hemkommun. Det stora flertalet av de fall där en person inte längre anses ha hemkommun när förutsättningarna för att få det har upphört är sannolikt sådana där personen inte kan nås. Personen kan redan ha lämnat landet utan att göra en anmälan om flyttning till utlandet eller så vistas han eller hon i landet i strid med bestämmelserna. Förfarandet enligt 18 § är dock mycket utdraget och enligt det avförs anteckningen om en persons hemkommun ur befolkningsdatasystemet tidigast två år efter det att personens uppehållsrätt har upphört. Dessutom förutsätter förfarandet alltid att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland försöker reda ut en persons vistelse tillsammans med andra myndigheter. Av ovan beskrivna orsaker blir resultatet ofta att personen inte

UTKAST

kan nås. För att de anteckningar som registrerats i befolkningsdatasystemet och som inte motsvarar den faktiska situationen ska kunna avföras så snabbt och effektivt som möjligt, kan det förfarande som föreslås i propositionen anses vara en mer motiverad lösning.

5.1.7 Den rättsliga karaktären i fråga om anteckningarna i befolkningsdatasystemet

Enligt propositionen ska den rättsliga karaktären hos de anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller människors hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun kvarstå oförändrad i bestämmelserna om hemkommun. Liksom hittills ska det inte anses vara ett överklagbart förvaltningsbeslut att föra in och ändra dessa anteckningar, om anteckningen görs i enlighet med det som personen anmält. Det är då endast fråga om deklarativa förvaltningsåtgärder som genomförs genom en registeranteckning. Om en anteckning i befolkningsdatasystemet däremot avviker från vad personen i fråga har uppgett, om anteckningen inte ens efter begäran om tilläggsutredning kan göras i enlighet med personens begäran eller om anteckningen grundar sig på uppgifter som getts av någon annan än den som flyttar, dennes familjemedlem eller intressebevakare eller dennes intressebevakningsfullmäktige, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fatta ett förvaltningsbeslut om anteckningen. Beslutet ska delges parten och ändring får sökas först genom omprövningsförfarande och därefter genom besvärsförfarande. Det som anges ovan gäller också andra anteckningar i befolkningsdatasystemet. Enligt 75 § i lagen om befolkningsdatasystemet ska myndigheten fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut om anteckningen endast om den avviker från det som den registrerade har anmält eller om den inte ens efter en begäran om ytterligare utredningar har kunnat göras i enlighet med den registrerades önskan. Dessutom ska myndigheten med stöd av 76 § i lagen meddela ett beslut i ärendet, om den vägrar att rätta en i befolkningsdatasystemet registrerad uppgift som den registrerade yrkat rättelse av eller rättar en uppgift i strid med den redogörelse som den registrerade lämnat. Bestämmelser om en registrerads rätt att hos myndigheten begära rättelse av personuppgifter som gäller den registrerade finns i EU:s allmänna dataskyddsförordning (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG).

Vid beredningen av propositionen har det bedömts om även registeranteckningar i befolkningsdatasystemet om personens hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun enligt den registrerades anmälan ska betraktas som förvaltningsbeslut. Eftersom det inte är motiverat att behandla dessa uppgifter och anteckningarna om dem på ett annat sätt än andra uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet, har denna bedömning utsträckts till att gälla alla registeranteckningar genom vilka uppgifter om personer registreras i befolkningsdatasystemet.

I rättslitteraturen gällande förvaltningsförfaranden och förvaltningsrätt (till exempel Kulla-Salmiinen: Hallintomenettelyn perusteet och Mäenpää: Hallinto-oikeus) har det konstaterats att begreppet förvaltningsåtgärd tidigare har varit ett centralt systematiskt begrepp inom finländsk förvaltningsrätt. För närvarande är det inte längre ett centralt grundläggande begrepp inom inhemsk rätt och det har knappast alls använts i vår lagstiftning. Ett exempel på en förvaltningsåtgärd där det är fråga om faktisk utövning av offentlig makt är en polismans uppmaning till bilister att stanna. Däremot hör förvaltningsbeslut till de viktigaste begreppen inom vår förvaltningsrätt. Med det avses ett beslut som fattats i ett förvaltningsförfarande och som innefattar det slutliga avgörandet i förvaltningsärendet. Förvaltningsbeslutet innehåller i allmänhet ett avgörande i ett ärende där det fattas beslut om någons intressen, rättigheter eller skyldigheter. Också ett avgörande som innebär att ett ärende lämnas utan prövning är ett förvaltningsbeslut. Förvaltningsbeslutens form, användningsändamål och konsekvenser varierar, men i allmänhet är innehållet i ett förvaltningsbeslut ett avgörande som gäl-

UTKAST

ler en enskilds rättsliga ställning eller intresse. Förvaltningsbeslut kan grupperas till exempel i beslut som ger rättigheter, gynnar intressen och ålägger skyldigheter. Registreringsåtgärderna kan vara förvaltningsbeslut som grundar sig på rättigheter, men i allmänhet grundar sig en registreringsåtgärd, det vill säga införande av en anteckning i ett offentligt register, inte på någon självständig rätt. Administrativa åtgärder och förvaltningsbeslut kan särskiljas från faktisk förvaltningsverksamhet där det inte är fråga om utövning av offentlig makt och verksamheten inte har direkta rättsliga följder. Till exempel sjukvård och skolundervisning är faktisk förvaltningsverksamhet.

När den rättsliga naturen hos registeranteckningarna i befolkningsdatasystemet utreds ska det för det första bedömas om till exempel registeranteckningarna om hemkommun och bostadsplats ska anses ha direkta konsekvenser för människors förmåner, rättigheter och skyldigheter eller om registeranteckningarna endast är deklarativa åtgärder vars egentliga rättsverkan följer av att personens bostadsplats och hemkommun bestäms och av den speciallagstiftning om förmåner, rättigheter och skyldigheter som är kopplad till denna omständighet. På det sätt som beskrivs närmare i avsnitt 2.4 finns det hänvisningar till lagen om hemkommun eller till en persons hemkommun i flera lagar och förordningar inom olika förvaltningsområden, och på så sätt påverkar bestämmelserna i lagen om hemkommun till exempel många av individens centrala intressen, likaså rättigheter och skyldigheter. Laghänvisningarna är dock, med undantag av några få, formulerade så att de gäller personens hemkommun enligt lagen om hemkommun. Det avgörande är alltså den hemkommun som bestäms för personen till följd av tillämpningen av lagen om hemkommun, inte anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet. Dessutom har varje myndighet rätt att tolka lagen om hemkommun självständigt och avgöra en persons hemkommun oberoende av de uppgifter som förts in i befolkningsdatasystemet. Den offentliga tillförlitlighet som i 18 § i lagen om befolkningsdatasystemet föreskrivs för personuppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet ändrar inte detta faktum. Det torde därmed kunna anses som en mer motiverad tolkning att de registeranteckningar som görs i befolkningsdatasystemet i första hand endast är deklarativa åtgärder och att deras rättsverkningar uppkommer först genom annan lagstiftning och andra myndighetsavgöranden.

Förvaltningsbesluten är på det sätt som beskrivs ovan avgöranden som ger individen fördelar, skapar rättigheter eller ålägger skyldigheter. Genom att det i befolkningsdatasystemet görs en anteckning om en persons hemkommun eller bostadsplats enligt dennes anmälan ligger dock inte till grund för någon fördel, rättighet eller skyldighet som tillkommer individen. Att en registeranteckning varken lägger grund för eller avgör vad som blir personens hemkommun eller bostadsplats, utan utgör endast ett konstaterande av det rättsläge som tillämpningen av lagen om hemkommun medför. En registeranteckning enligt anmälan torde således inte på dessa grunder kunna anses vara ett förvaltningsbeslut.

För det andra bör det i ärendet avgöras om den bedömning av anmälningens tillförlitlighet, anmälan och dennes rätt att göra anmälan som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har gjort innan registeranteckningen infördes ska betraktas som avgörande av ett förvaltningsärende eller inte. Utifrån sin bedömning anser myndigheterna antingen att det i befolkningsdatasystemet kan föras in en anteckning i enlighet med anmälan och för in den, eller så anser de att anteckningen inte kan föras in i enlighet med anmälan och meddelar ett förvaltningsbeslut om att anteckningen förs in eller inte i enlighet med bestämmelserna i lagen om hemkommun eller lagen om befolkningsdatasystemet. En sådan myndighetsbedömning torde snarare betraktas som utredning av ärendet än som avgörande av det. Därmed torde den inte heller ge anledning att klassificera registeranteckningar i enlighet med anmälan som förvaltningsbeslut.

UTKAST

För det tredje bör det vid bedömningen beaktas hur ett förhållningssätt enligt vilket registeranteckningar enligt anmälningarna betraktas som förvaltningsbeslut inverkar på de avgöranden som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har fattat och på dessa myndigheters ställning i förhållande till andra myndigheter. De beslut som myndigheterna i fråga fattar om personers hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun är inte juridiskt bindande för andra myndigheter, utan de kan tolka lagen om hemkommun självständigt. Om registeranteckningarna betraktas som förvaltningsbeslut, måste det avgöras om de också är bindande för andra myndigheter eller om olika myndigheter kan fatta olika beslut om människors hemkommuner och bostadsplatser. Eftersom personens hemkommun och bostadsplats påverkar många rättigheter och skyldigheter enligt lagstiftningen inom olika förvaltningsområden, bör det också övervägas vilka aktörer som ska anses höra till kretsen av parter som berörs av dessa beslut. Part i ett förvaltningsärende är enligt 11 § i förvaltningslagen den vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller. Om denna definition används också i fråga om registeranteckningar, kunde kretsen av parter i besluten utvidgas till att gälla också ett stort antal privatpersoner och myndigheter som ska delges besluten för kännedom. Eftersom antalet sådana beslut årligen är mycket stort, skulle det förutsätta att myndigheterna reserverar personalresurser för att följa upp de beslut om hemkommun och andra registeranteckningar som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har fattat med tanke på de förmåner och tjänster som dessa myndigheter ansvarar för samt för att utreda eventuella behov av ändringsökande. Om kretsen av parter som berörs av besluten däremot blir mindre än vad som föreskrivs i förvaltningslagen, kan det medföra utmanande definitions- och gränsdragningsproblem. Möjligheten till sinsemellan motstridiga myndighetsbeslut finns också för närvarande, men en mångdubbling av antalet förvaltningsbeslut som ska fattas av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland skulle avsevärt öka denna risk.

Förutom i form av en rent juridisk bedömning kan frågan också granskas ur ett praktiskt perspektiv och med tanke på en smidig administration. Om också registeranteckningar i enlighet med anmälningarna anses vara förvaltningsbeslut, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland fatta dessa beslut på det sätt som förutsätts i förvaltningslagen. Beslut om registeranteckningar ska i så fall delges parterna antingen skriftligen eller muntligen, dessa ska informeras om hur ärendet har avgjorts och på vilka omständigheter, utredningar och bestämmelser beslutet grundar sig samt om hur ändring kan sökas i beslutet eller med stöd av vilken bestämmelse ändring inte kan sökas. Förvaltningslagen gör det dock under vissa förutsättningar möjligt att meddela ett förvaltningsbeslut utan motivering eller utan möjlighet att söka ändring i beslutet. Dessutom kan sådana beslut eventuellt fattas med hjälp av automatiserat avgörande enligt 8 b kap. i förvaltningslagen. Att fatta förvaltningsbeslut och underrätta parterna om dem skulle i vilket fall som helst öka uppgiftsbördan för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland och skulle kunna kräva betydande ändringar i informationssystemen. Enbart på grund av flyttningsanmälningarna skulle myndigheterna behöva fatta över 700 000 nya förvaltningsbeslut per år. Därtill kommer förvaltningsbeslut om registeranteckningar i fråga om andra uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet. Myndigheternas behov av tilläggsresurser på grund av meddelande av förvaltningsbeslut beror i hög grad på hur mycket tid det i praktiken går åt vid beslutsprocesserna och till vilken del det skulle vara möjligt att använda sig av automatiserat avgörande. Enligt en grov uppskattning skulle meddelandet av förvaltningsbeslut i vilket fall som helst medföra ett behov av tilläggsresurser på flera tiotals årsverken hos myndigheterna. Dessutom skulle det uppskattningsvis kosta myndigheterna cirka en miljon euro per år bara att skicka besluten per post till de parter som inte har tagit i bruk meddelandetjänsten Suomi.fi. I fråga om de personer som är föremål för registeranteckningarna kan man å sin sida bedöma på vilket sätt ett förvaltningsbeslut om registeranteckningar skulle förbättra deras rättsliga ställning. Eftersom anteckningen görs på det sätt

UTKAST

som personen uppgett och var och en med stöd av 76 § i lagen om befolkningsdatasystemet har rätt att när som helst hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland ansöka om rättelse av de uppgifter om honom eller henne som registrerats i befolkningsdatasystemet, förbättrar meddelande av förvaltningsbeslut om registeranteckningarna i praktiken inte på något sätt människors rättsskydd jämfört med nuläget. Tvärtom är det möjligt att det extra arbete som fattandet av uppskattningsvis över en miljon nya förvaltningsbeslut skulle medföra för myndigheterna och eventuella ändringar i informationssystemen kan förlänga till exempel behandlingstiderna för ärenden vid myndigheterna.

Om registeranteckningar enligt anmälningarna trots det som sägs ovan anses vara förvaltningsbeslut, kan det bli aktuellt att överväga en uttrycklig bestämmelse i den nya lagen om hemkommun enligt vilken förvaltningsbeslut med avvikelse från förvaltningslagen inte ska fattas om sådana registeranteckningar. En liknande bestämmelse om avvikelse från förvaltningslagen ingår till exempel i 43 § i lagen om yrkesutbildning (531/2017), som gäller beslut om antagning som studerande. Alternativt kan man tänka sig en bestämmelse som motsvarar 20 § i passlagen (671/2006) eller 20 § i lagen om identitetskort enligt vilken registeranteckningar i enlighet med anmälan betraktas som förvaltningsbeslut men parterna inte meddelas separata förvaltningsbeslut eller möjlighet att söka ändring. Genom en sådan undantagsbestämmelse i en speciallag som avviker från förvaltningslagen, som tillämpas som allmän lag, kan man förtydliga rättsläget och förhindra uppkomsten av negativa konsekvenser av förvaltningsbeslut eller delgivningen av dem på det sätt som beskrivs ovan i en situation där ett förvaltningsbeslut i praktiken inte förbättrar människors rättsskydd eller deras rättsliga ställning på något annat sätt.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Allmänt

Staterna har ordnat registreringen av uppgifter om sin befolkning i enlighet med sina egna historiska, ekonomiska och samhällsliga utgångspunkter och mål. Gemensamt för de olika ländernas system är ändå ofta att det primära syftet med folkbokföring är att upprätthålla tillförlitlig information för samhällsliga funktioner: beskattning, val, fastställande av identitet, hälso- och sjukvård, social trygghet, forskning, folkräkning och annan statistikproduktion. Omfattningen av de uppgifter som förs in i befolkningsregistren är olika i olika stater. I befolkningsregistren antecknas vanligen bland annat namn, födsel, död, civilstånd och medborgarskap om den befolkning som bor inom statens territorium, och beroende på stat också uppgifter om bostadsplats och invandring. De flesta länder i Europa har för närvarande något slags befolkningsregister, även om exempelvis EU-lagstiftningen inte direkt ålägger sina medlemsländer att registrera befolkningen.

De nordiska länderna har en lång tradition av befolkningsregister i vilka man i stor omfattning för in olika personuppgifter om hela befolkningen, inklusive bostadsadress och ändringar i den samt uppgifter om flyttning till och från landet. De nordiska länderna har också under flera årtionden samarbetat och utbytt uppgifter om flyttning. Samarbetet har grundat sig på en överenskommelse mellan länderna om folkbokföring. Överenskommelsen gäller situationer där en person som är registrerad som bosatt i ett nordiskt land flyttar till ett annat nordiskt land. En motsvarande överenskommelse ska ingås också mellan Finland och Estland. Förutom de bestämmelser om utbyte av uppgifter om flyttning som grundar sig på överenskommelsen finns det dessutom många likheter mellan lagstiftningen om folkbokföring i Finland och de övriga nordiska länderna och också i Finland och Estland. Likheterna gäller till exempel för vilka personer som vistas i landet man överhuvudtaget registrerar en bostadsplats och på vilka grunder den faktiska bostadsplatsen fastställs. Lagstiftningen i

UTKAST

Finland skiljer sig ändå också från lagstiftningen i de länder som tagits med i jämförelsen. Exempelvis finns begreppet hemkommun som används i Finland inte i lagstiftningen i de andra länderna. Däremot föreskrivs det i de andra länderna om de förutsättningar under vilka en person som är bosatt i landet antecknas i landets folkbokföring och en bostadsplats fastställs för personen. I de andra länderna kan det att en person i folkbokföringen är antecknad som bosatt i landet inverka på individens rättigheter och skyldigheter på motsvarande sätt som erhållande av hemkommun inverkar i Finland.

5.2.2 Sverige

I den svenska folkbokföringslagen (1991:481), som trädde i kraft 1991, föreskrivs det bland annat om förutsättningarna för att föra in en person i folkbokföringen och hur rätt folkbokföringsort ska bestämmas utifrån var personen är bosatt. Personer som är bosatta i landet ska införas i folkbokföringen. Införande av en person i den svenska folkbokföringen innebär i princip detsamma som det som i Finland är bestämmande av en persons hemkommun. I Sverige är det Skatteverket som fungerar som folkbokföringsmyndighet.

Uppgifterna i folkbokföringen utgör grunden för ett stort antal olika rättigheter och skyldigheter som för det första kan bero på hurvida personen överhuvudtaget finns införd i folkbokföringen och för det andra på var hans eller hennes folkbokföringsort finns. Uppgifterna kan inverka på till exempel bidrag, rösträtt och beskattning. Var och en som är folkbokförd får ett personnummer, det som i vårt land kallas personbeteckning. På senare år har ett flertal utredningar och lagstiftningsprojekt inletts i Sverige för att förbättra folkbokföringens kvalitet. Som exempel kan nämnas de bestämmelser som fogades till folkbokföringslagen 2022 och som innebar en utvidgad rätt för Skatteverket att utreda en persons faktiska bosättning (bostad) genom kontrollbesök och genom vilken korrigeringsuppgifterna underlättades i sådana fall då personen felaktigt var bokförd på en annan persons adress.

I folkbokföringslagen ingår det också kriterier som när de uppfylls innebär att ett barn som fötts i Sverige eller utomlands eller en person som är inflyttad till Sverige införs i folkbokföringen i landet. För att en person som flyttat till Sverige från utlandet ska folkbokföras krävs det att han eller hon antas bo i landet under minst ett år. En förutsättning för att en person ska anses vara bosatt i landet är att han eller hon regelmässigt tillbringar sin dygnsvila i landet. Begreppet dygnsvila förklaras närmare i andra bestämmelser. Kravet på minst ett års bosättning i landet gäller alla som flyttat till Sverige oberoende av nationalitet, även svenska medborgare. Både i Sverige och utomlands bosatta personer folkbokförs, om de anses ha sin egentliga hemvist i Sverige.

En utlänning som folkbokförs ska dessutom ha det uppehållstillstånd eller den uppehållsrätt som krävs för att få vistas i landet. En person som inte har ett sådant tillstånd eller en sådan rätt får folkbokföras endast av särskilda skäl. Folkbokföringslagen innehåller inte några krav på uppehållstillståndets eller uppehållsrättens varaktighet. Enligt Skatteverkets anvisningar kan en person dock förutsättas tillbringa minst ett år i landet, om det tidsbegränsade eller permanenta uppehållstillståndet har beviljats för mer än ett år. Utifrån ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som gäller mindre än ett år folkbokförs en person inte, om han eller hon inte med hänsyn till samtliga omständigheter antas komma att vistas i landet under minst ett år.

Lagstiftningen i Sverige kräver inte att medborgare i EU- eller EES-stater ska registrera sin vistelse i landet, och en registrering av rätten att vistas i landet är därmed inte heller en förutsättning för att bli folkbokförd. Det räcker att personen har uppehållsrätt enligt EU-rätten och är bosatt i Sverige under minst ett års tid. Detsamma gäller i princip också personens familjemedlemmar. Det har

UTKAST

också utretts om de bestämmelser som Skatteverket tillämpat på medborgare i EU- eller EES-stater i alla avseenden förenliga med EU-rättens bestämmelser om fri rörlighet, till exempel när det gäller kravet på att vara bosatt i landet under ett års tid. Resultatet av utredningen var att bedömningen av om kravet på bosättning uppfylls enbart grundar sig på Sveriges intresse av nationell folkbokföring i syfte att förvalta de uppgifter som krävs för samhällsfunktionerna och att kravet tillämpas på samtliga oberoende av nationalitet. Bosättningskravet ansågs inte heller utgöra något hinder för den fria rörligheten för personer.

Folkbokföringslagen anger vissa grunder för att utlänningar som vistas i landet inte omfattas av folkbokföringen. Exempelvis personer som beviljats uppehållstillstånd i landet med tillfälligt skydd folkbokförs inte om de förväntas vistas i landet under en kortare tid än tre år. Inte heller folkbokförs utländska diplomatiska sändebud jämte deras familjemedlemmar och motsvarande utländska anställda som åtnjuter privilegier och immunitet för internationella organisationer jämte deras familjemedlemmar, om de inte redan sedan tidigare varit bosatta i Sverige. Folkbokföringslagen har trots det ändrats 2022 så att utlänningar anställda av diplomatiska företrädare vid en främmande makts beskickning, som inte omfattas av privilegier eller immunitet, kan folkbokföras oberoende av om de har varit bosatta i Sverige när de kom att tillhöra det internationella organet.

Som en persons bosättning anses den fastighet där han eller hon regelmässigt tillbringar den dygnsvila som närmare anges i lagen. Personens folkbokföringsort är i sin tur den kommun där den fastighet som han eller hon anses vara bosatt på finns. En person som anses vara bosatt på fler än en fastighet anses vara bosatt på den fastighet där han eller hon med hänsyn till samtliga omständigheter får anses ha sin egentliga hemvist. Om en person inte anses vara bosatt på någon viss fastighet, anses personen vara bosatt på den fastighet till vilken han eller hon kan anses ha sin starkaste anknytning. Om det enligt lagen inte är möjligt att bestämma en bosättning för personen, anses han eller hon vara bosatt enbart i en kommun.

Lagen innehåller också bestämmelser om situationer där en persons bosättning förblir oförändrad, även om han eller hon i praktiken vistas någon annanstans. Enligt lagen ändras bosättningen inte, om en person under en på förhand bestämd tid av högst ett år regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på en annan fastighet än den där han eller hon har sin egentliga hemvist. Det är fråga om ett undantag från huvudregeln att det av folkbokföringen ska framgå var en person faktiskt är bosatt. Undantaget har motiverats med att en person inte i allmänhet anses flytta till anställnings- eller studieorten på grund av ett kortvarigt anställningsförhållande eller kortvariga studier, om det är fråga om en vistelse som är kortare än ett år. Bosättningen ändras inte i dessa situationer, om personen i sin flyttningsanmälan på förhand meddelar att han eller hon kommer att vistas någon annanstans under ett års tid och att han eller hon har för avsikt att återvända till sin tidigare bostad när tiden har gått ut.

Personens bosättning ändras inte heller om vistelsen föranleds enbart av uppdrag som riksdagsledamot, statsråd eller heltidsarvoderad förtroendevald i region. Bosättningen ändras i regel inte heller om vistelsen föranleds av vissa befattningar som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig, fullgörande av beväringstjänst eller civiltjänst eller vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare. Om en person vistas i en annan kommun i en bostad för service och omvårdnad för äldre personer ska vistelsen inte anses leda till ändrad bosättning om den har beslutats av den kommun där han eller hon varit folkbokförd. Folkbokföringslagen innehåller dock mer detaljerade bestämmelser om hur bosättningen ska bestämmas när undantagen från bibehållen bosättning blir tillämpliga.

UTKAST

En person som har för avsikt att bo utomlands under minst ett år avregistreras från folkbokföringen. Avregistreringen kan grunda sig på en anmälan om flyttning till utlandet eller på uppgifter som Skatteverket har fått från andra instanser, såsom uppgifter från en annan myndighet om att personen förmodas vara bosatt utomlands. Också sådana personer som anses vara bosatta både i Sverige och utomlands avregistreras från folkbokföringen, om de får anses ha sin egentliga hemvist utom landet. Om det inte finns någon uppgift om att personen är bosatt på någon fastighet eller i någon kommun och han eller hon inte kan registreras som utflyttad ur landet, avregistreras personen som försvunnen. En sådan avregistrering snabbades upp genom en lagändring 2022, enligt vilken den tidigare tidsfristen på två år för avregistrering av försvunna personer frångicks.

En utlänning kan avregistreras från folkbokföringen, om han eller hon anses vara bosatt utomlands. Att uppehållstillstånd saknas leder inte i sig till avregistrering från folkbokföringen, men det är en omständighet som ska beaktas när det bedöms huruvida personen är bosatt i Sverige eller utom landet. Man har dock gjort en utredning om möjligheterna att automatiskt avregistrera en person från folkbokföringen när Skatteverket får kännedom om att uppehållstillstånd saknas. Ett sådant alternativ ansågs emellertid besvärligt att genomföra och man gick inte in för att föra det vidare. Sverige har trots det effektiviserat Skatteverkets tillgång till information om utvisnings- eller avvísingsbeslut som gäller utlänningar och som införts i folkbokföringen. Man har i lagen infört en skyldighet för polis- och migrationsmyndigheter att göra en separat anmälan om sådana beslut till Skatteverket.

5.2.3 Norge

I Norge regleras folkbokföringen den lag om folkbokföring (lov om folkeregistrering) som trädde i kraft 2007 och som innehåller bestämmelser om bland annat när en person anses vara bosatt i Norge och hur detta fastställs. Bestämmelserna i lagen kompletteras genom bestämmelserna i folkbokföringsförordningen (folkeregisterforskriften), där det föreskrivs närmare om hur det bestäms att en person är bosatt i Norge och personens faktiska bosättningsort. I Norge fungerar skatteverket (skattekontoret) som folkbokföringsmyndighet och Skattedirektoratet som central myndighet. Skattedirektoratet motsvarar närmast Skatteförvaltningen i vårt land.

Att en person införs i befolkningsregistret som bosatt i Norge påverkar till exempel hans eller hennes rösträtt och gör det möjligt att få en personbeteckning (identifikationsnummer). Han eller hon får därmed i princip ta del av folkpensionen och har rätt till sociala trygghetsförmåner. Dessutom har de som fått en personbeteckning rätt att få tillgång till exempelvis allmänläkartjänster, vilket personer som vistas tillfälligt i landet inte har.

Alla som är bosatta eller har varit bosatta i Norge eller som är födda i landet eller har fått en personbeteckning registreras i befolkningsregistret. En person anses i regel vara bosatt i Norge om han eller hon lagligen vistas i en norsk kommun under minst sex månader. En utlänning som behöver uppehållstillstånd för att få vistas i landet kan dock registreras först efter det att han eller hon har beviljats ett uppehållstillstånd för minst sex månader. Utlänningar som vistas illegalt i landet registreras inte i folkbokföringen, även om deras vistelse i kommunen varar längre än sex månader. Enligt den norska folkbokföringslagen och folkbokföringsförordningen betraktas inte utländsk personal vid främmande staters diplomatiska beskickningar eller konsulat och deras familjemedlemmar som bosatta i Norge. Detsamma gäller vissa av dem som är anställda vid mellanstatliga organisationer. Enligt den norska folkbokföringsförordningen anses inte heller utländsk personal som är anknuten till exempelvis Nato som bosatt i Norge.

En person registreras som bosatt i den kommun där han eller hon lagligen är bosatt och har för avsikt att bo under minst sex månader. Som personens bostad betraktas enligt huvudregeln den plats

UTKAST

där han eller hon regelbundet tillbringar sin dygnsvila. Som bostad för en person som tillbringar sin dygnsvila på flera platser betraktas den plats där han eller hon tillbringar största delen av sin dygnsvila under året i fråga. Om personen inte tillbringar sin dygnsvila på någon viss plats, anses bostaden vara belägen på den plats som personen på grund av familjeskäl eller andra skäl har en bosättningsbaserad anknytning till. Den som saknar bostadsort kan registreras i enbart en kommun eller i landet på det sätt som anges genom närmare bestämmelser. Lagen innehåller också närmare bestämmelser om bland annat hur det fastställs var personer med familj är bosatta. I Norge är det möjligt att som sin bostad registrera till exempel en båt eller en husvagn i stället för en bostad i traditionell bemärkelse.

Det finns ett flertal undantag från huvudregeln för hur det bestäms vad som är en persons bosättningsort. En tillfällig vistelse som varar kortare tid än sex månader någon annanstans än där personen anses vara bosatt ändrar i regel inte personens bosättningsort. Trots det kan en under sex månader lång vistelse någon annanstans leda till att bosättningsorten ändras om vistelseorten är den enda bosättningsbaserade anknytningen personen har under denna tid. Lagen innehåller dessutom särskilda bestämmelser om undantag för pendlare. Enligt dessa ändras i regel inte den registrerade bostaden för en person som tillbringar sin dygnsvila utanför hemmet på grund av arbete eller andra motsvarande orsaker. Också den norska lagstiftningen innehåller bestämmelser om undantag i fråga om bibehållen bosättningsort i situationer där vistelsen på annan ort beror på till exempel politiska förtroendeuppdrag, beväringstjänst, fängelsestraff eller vård på en institution inom hälso- och sjukvården eller motsvarande institution.

Personer som anses vara bosatta utomlands registreras som utflyttade i befolkningsregistret. Lagen innehåller närmare bestämmelser om förutsättningarna för att en person ska anses ha flyttat utomlands. Också personer som inte har haft någon känd bosättningsort i Norge under två års tid registreras som utflyttade. Det finns särskilda bestämmelser om registrering av utlänningar. En utlänning som saknar laglig bosättningsort i en norsk kommun registreras som utflyttad direkt utifrån ett meddelande från de norska migrationsmyndigheterna. Dessa avgör alltså om en utlänning som uppehåller sig i landet utan en laglig bosättningsort ska registreras som utflyttad. I praktiken registreras en person som inte har ansökt om förlängning av ett uppehållstillstånd automatiskt som utflyttad utan att få något meddelande om detta på förhand. Om personen motsätter sig denna registrering, ska han eller hon ta kontakt med migrationsmyndigheterna.

5.2.4 Danmark

I Danmark regleras registreringen av befolkningsdata i lagen om det centrala personregistret (lov om Det Centrale Personregister, LBK nr. 702 af 23/5/2022). Lagen innehåller också bestämmelser om exempelvis hur en persons bostadsplats fastställs. Befolkningsdata införs i befolkningsregistret, och för registret svarar inrikes- och bostadsministeriet tillsammans med kommunernas kommunfullmäktige. I Danmark lämnas flyttningsanmälan in direkt till kommunerna, där kommunfullmäktige ser till att personens bostadsadress förts in i befolkningsregistret.

När kriterierna för registrering är uppfyllda och en bostadsplats införts i registret tilldelas personen ett personnummer. Därmed får personen också rätt till offentlig hälso- och sjukvårdsservice. Att personen införts i befolkningsregistret och har en bostadsplats i landet påverkar också hans eller hennes rösträtt i kommunal- och landskapsval.

I befolkningsregistret införs personer som ska vara registrerade i landet för att de antingen är födda i landet eller inflyttade från ett annat land. Personer inflyttade från ett annat land införs i befolkningsregistret bara om de kommer att vistas i landet längre än tre månader och har en sådan bostadsplats i

UTKAST

landet som avses i lagen Kriterierna gäller alla inflyttade i landet oberoende av nationalitet. Utlänningar ska dessutom ha ett sådant uppehållstillstånd eller uppehållsbevis som krävs enligt migrationslagstiftningen. Enligt tillämpningsanvisningarna för lagen krävs det att medborgare i en EU- eller EES-stat har ett intyg över registrerad uppehållsrätt och av den inflyttades familjemedlemmar ett uppehållskort för att inflyttningen ska registreras. Utlänningar som åtnjuter diplomatiska rättigheter, deras familjemedlemmar och personer som ingår i deras personal införs inte i befolkningsregistret som inflyttade personer.

Kommunfullmäktige registrerar bostadsplats för varje person som är bosatt i kommunen och som enligt lagen om det centrala personregistret ska vara registrerad i landet. Med bosättningsort avses den plats (bostad), där personen regelbundet sover när han eller hon inte tillfälligt vistas någon annanstans på grund av semester, arbetsresa, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak och där han eller hon har sina tillhörigheter. Om personen använder flera bostäder, ska som bostadsplats registreras den bostad som han eller hon enligt en samlad bedömning anses ha den fastaste anknytningen till. I denna bedömning tas det hänsyn till bland annat hur många nätter personen har tillbragt i bostaden, bostadens avstånd till arbetsplatsen och bostadens storlek och slag. En person som inte har en sådan bostadsplats som avses i lagen registreras på sin fasta vistelseort. Även i Danmark kan en person vara bosatt i till exempel en husvagn, båt eller liknande, om personen betraktar något av alternativen som sitt hem.

Det finns inte några bestämmelser om sådana situationer där personen tillfälligt vistas någon annanstans än på sin vanliga vistelseort. Av den bestämmelse som gäller bostadsplats framgår det dock att personen tillfälligt kan vistas någon annanstans på grund av semester, arbetsresa, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak. Enligt tillämpningsanvisningarna för lagen kan det vid bedömningen av huruvida det är fråga om en tillfällig vistelse på annan ort eller flyttning beaktas till exempel personens avsikt att återvända till bostadsplatsen och frånvarons varaktighet. Det finns enligt anvisningen inte någon fastställd gräns för hur länge en vistelse på annan ort får pågå, åtminstone kan en sådan inte ges för vistelse inom landets gränser. Lagen innehåller bestämmelser om att personens bostadsplats inte ändras om han eller hon fullgör beväringstjänst eller är internerad.

En person som anses ha flyttat utomlands registreras i befolkningsregistret som utflyttad. Enligt huvudregeln betraktas en utlandsvistelse som överstiger sex månader som flyttning utomlands. Dansk lagstiftning innehåller inga separata bestämmelser om registrering av utlänningar som utflyttade ur landet. Det finns inte heller några bestämmelser om sådana situationer där en i landet bosatt utlänning inte längre uppfyller kriterierna för registrering av laglig bostadsplats i landet. I en myndighetsutredning om folkbokföringspraxis konstateras det dock att utlänningar som i praktiken vistas i landet anses vara registrerade på bostadsplatsen, även om grunden för deras vistelse i landet har upphört. Det konstateras särskilt att detta också gäller personer som vistas på centraler för återsändande av migranter ända tills personerna har lämnat landet.

5.2.5 Estland

I Estland föreskrivs om folkbokföring i lagen om befolkningsregistret (rahvastikuregistri seadus), som trädde i kraft 2019 och som innehåller bestämmelser om bland annat förutsättningarna för registrering av uppgifter om befolkningen och boende i ett befolkningsregister. I Estland är inrikesministeriet den myndighet som för befolkningsregistret. För mottagandet av flyttningsanmälan och registrering av bostadsadresser svarar kommunerna. Registreringen påverkar till exempel rösträtten.

Enligt lagen införs estniska medborgare och medborgare från andra EU- eller EES-stater eller schweiziska medborgare som har anmält sin vistelse i Estland i registret. Andra utlänningar införs i

UTKAST

befolkningsregistret, om de har beviljats uppehållstillstånd eller uppehållsrätt eller om de i övrigt anses uppehålla sig lagligt i landet enligt estnisk utlänningslag. Annan laglig vistelse kan föreligga till exempel i sådana fall där personen har anhållit om fortsatt uppehållstillstånd och behandlingen av ansökan pågår. Lagen innehåller också närmare bestämmelser om bland annat i Estland födda barn till utländska föräldrar och kriterierna för registrering av personer som förlorat sitt estniska medborgarskap.

Som personens bostadsplats registreras den bostadsadress där han eller hon stadigvarande eller huvudsakligen är bosatt. En person som använder flera stadigvarande eller huvudsakliga bostäder ska uppge adressen till alla dessa till befolkningsregistret och välja en av dem som stadigvarande bostadsadress. De övriga bostäder registreras som extra adresser. Lagen innehåller inte några närmare bestämmelser om hur stadigvarande eller huvudsakligt boende ska bestämmas. Det finns en särskild bestämmelse om att en persons bostadsplats ska vara en sådan bostad eller fastighet avsedd för stadigvarande boende som avses enligt huvudregeln i lagen.

Till grund för en ändring av uppgiften om bostadsadress i befolkningsregistret får enligt lagen inte ligga till exempel att personen har placerats på en institution för social- och hälsovård eller hos en fosterfamilj eller att personen fullgör beväringstjänst. I sådana situationer införs vistelseortens adress för personen i fråga i befolkningsregistret, om vistelsen varar längre än tre månader. Vistelseortens adress införs också i fråga om personer som tillbringar längre tid än tre månader i fängelse eller på ett elevinternat. Om uppgifter om egentlig bostadsplats saknas i registret, betraktas uppgifterna om vistelseort som uppgifter om hans eller hennes bostadsplats.

Registreringen av en person upphör i de situationer som närmare anges i lagen. Detta gäller till exempel om en handling som ligger till grund för registreringen upphör att gälla eller om handlingen återtas eller konstateras vara ogiltig. Det kan gälla bland annat en situation där uppehållstillståndet för en utlänning går ut eller där han eller hon inte anhållit om förlängt uppehållstillstånd. Registreringen av EU- eller EES- medborgare och schweiziska medborgare upphör när uppehållsrätten går ut. Registreringen upphör också om den registrerade förlorar sitt estniska medborgarskap.

6 Remissvar

I lagberedningsprojektet för en totalreform av lagen om hemkommun utarbetades det en promemoria där de preliminära lagstiftningsalternativen för totalreformen och de preliminära konsekvensbedömningarna av dem beskrevs. Ett skriftligt samråd om promemorian ordnades den 25 november–23 december 2022. Utlåtanden begärdes av de intressentgrupper som är centrala med tanke på tillämpningen av lagen om hemkommun och som inte var representerade i beredningsgrupperna för lagstiftningsprojektet. Det lämnades 14 yttranden. Yttranden lämnades av jord- och skogsbruksministeriet, försvarsministeriet, utrikesministeriet, miljöministeriet, Statens ämbetsverk på Åland, riksdagens biträdande justitieombudsman, Helsingfors stad, barnombudsmannen, Västra och Inre Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, Posti Group Abp, Statistikcentralen, äldreombudsmannen och Skatteförvaltningen. Dessutom lämnade Sydöstra Finlands, Sydvästra Finlands, Östra Finlands och Norra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt ett gemensamt yttrande.

I utlåtandena ansågs det allmänt vara viktigt att anteckningarna om hemkommun i befolkningsdatasystemet är uppdaterade, och de ändringar som föreslogs i promemorian i syfte att förbättra anteckningarnas riktighet understöddes i huvudsak. En del av remissinstanserna konstaterade endast på ett allmänt plan att de anser att totalreformen av lagen om hemkommun är motiverad eller att de understöder alla ändringar som föreslås i promemorian. Största delen av remissinstanserna tog ställning

UTKAST

endast till vissa enskilda förslag och deras konsekvenser och framförde kommentarer eller preciseringsbehov i fråga om dem. Frågor som särskilt lyftes fram i yttrandena var boende i en annan bostad än en bostad som är avsedd för stadigvarande boende, bestämmande av hemkommun på ett sätt som avviker från personens faktiska boende, rätt att välja hemkommun i långvariga vårdförhållanden, utländska medborgares rätt att få hemkommun och förfarandet för avlägsnande av anteckningar om hemkommun som gjorts för dem samt flyttningsanmälan, vilka som har rätt att göra anmälan och sättet att göra anmälan. I yttrandena betonades dessutom en så noggrann bedömning som möjligt av propositionens konsekvenser.

Samtliga yttranden och ett sammandrag av dem finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://vm.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskoden VM125:00/2021. Remissvaren beaktades i utkastet till regeringsproposition som har beretts inom lagstiftningsprojektet, särskilt i avsnitten om konsekvensbedömning och lagstiftningsordning.

Den nya remissbehandlingen av utkastet till proposition...

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om hemkommun

1 kap. Allmänna bestämmelser

I 1 kap. föreslås det allmänna bestämmelser om lagens syfte, materiella tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning. Kapitlets innehåll motsvarar den gällande lagen. Det enda undantaget är att sametinget har lagts till bland de myndigheter som självständigt tillämpar lagen samt att anmälan om tillfällig bostad och anteckning av en sådan bostad i befolkningsdatasystemet slopas, med undantag för de situationer som avses i 10 § 2 mom., och enligt den föreslagna nya lydelsen ska gälla en temporär bostadsplats.

1 §. Lagens syfte. Enligt paragrafen är syftet med lagen att ange vad som ska betraktas som hemkommun och bostadsplats där för fysiska personer som stadigvarande bor i Finland. För att detta ska kunna bestämmas föreslås det i lagen också bestämmelser om när en person över huvud taget uppfyller villkoren för att få en hemkommun (2 kap.) samt bestämmelser om anmälan om hemkommun och bostadsplats och om anteckning av dem i befolkningsdatasystemet (4 och 5 kap.). Lagen är avsedd att vara såtillvida heltäckande att en persons hemkommun och bostadsplats kan bestämmas med stöd av lagen i alla situationer då dessa ändras. Hemkommunen och bostadsplatsen bestäms utifrån var en person faktiskt bor, på det sätt och med de undantag som närmare anges i 3 kap. I fråga om hemkommun och bostadsplats ska lagen gälla alla personer som stadigvarande bor i Finland, oavsett medborgarskap. I paragrafen används ordet ”stadigvarande” för att understryka att lagen inte är avsedd att gälla personer som vistas i Finland endast en kortare tid exempelvis som turister. I lagen föreslås det också bestämmelser om vad som ska betraktas som folkbokföringskommun för finska medborgare som stadigvarande bor utomlands. Till denna del föreslås lagen gälla enbart finska medborgare. Lagen ska endast gälla fysiska personer, och juridiska personers hemort ska bestämmas enligt annan lagstiftning som gäller detta.

2 §. Förhållande till annan lagstiftning. I paragrafen föreslås det bestämmelser om lagens förhållande till bestämmelserna om befolkningsdatasystemet och om tillämpningen av lagen i olika myndigheters verksamhet. Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 § 2–4 mom. i den gällande lagen.

UTKAST

Enligt det föreslagna 1 mom. ska en persons hemkommun och bostadsplats samt folkbokföringskommun antecknas i befolkningsdatasystemet. Närmare bestämmelser om befolkningsdatasystemet, de uppgifter som registreras i systemet, behandlingen av uppgifter och andra motsvarande frågor finns i lagen om befolkningsdatasystemet. I momentet nämns inte särskilt de temporära bostadsplatser som i situationer som avses i 10 § 2 mom. ska antecknas i befolkningsdatasystemet, utan de bostadsplatser som nämns i momentet ska anses gälla också dem. Dessutom ska exempelvis en postadress eller andra kontaktuppgifter som en person har lämnat också i fortsättningen kunna antecknas i befolkningsdatasystemet med stöd av 13 § 1 mom. 22 punkten i lagen om befolkningsdatasystemet. Postadressen kan också vara någon annan än adressen till personens stadigvarande bostadsplats, och som andra kontaktuppgifter kan exempelvis en utländsk adress i personens hemland eller bosättningsland antecknas. En sådan postadress och sådana andra kontaktuppgifter som har registrerats i befolkningsdatasystemet påverkar ändå inte personens hemkommun eller bostadsplats. Bestämmelserna i lagen om hemkommunen påverkar inte heller den postadress som bestäms enligt postlagen eller de skyldigheter som gäller postutdelning. Bestämmelser om behandlingen av sådana uppgifter om tillfällig bostad som för närvarande finns antecknade i befolkningsdatasystemet finns i övergångsbestämmelserna i 25 §.

Enligt 2 mom. är lagen om hemkommun en allmän lag. Den föreslagna lagen ska på samma sätt som den gällande tillämpas på folkbokföringen och på annan myndighetsverksamhet, om inte något annat föreskrivs i speciallagstiftningen. Således ska lagen om hemkommun även i fortsättningen, om inte något annat föreskrivs i någon annan lag, tillämpas inom den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland samt av bland annat statliga myndigheter, välfärdsområdesmyndigheter, kommunala myndigheter och Folkpensionsanstalten, när en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun påverkar myndighetens eller Folkpensionsanstaltens beslut. Därför behövs det i den övriga lagstiftningen inga särskilda hänvisningar till lagen om hemkommun när det gäller bestämmande av hemkommun eller bostadsplats. Som en ändring jämfört med den gällande lagen nämns i bestämmelsen utöver myndigheter och Folkpensionsanstalten även sametinget som självständig uttolkare av lagen. De beslut som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fattar om en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun är således inte juridiskt bindande för andra myndigheter eller Folkpensionsanstalten och inte heller för sametinget. En persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun kan således avgöras självständigt inom varje enskilt förvaltningsområde med tillämpning av lagen om hemkommun. De anteckningar om hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun som har gjorts i befolkningsdatasystemet är emellertid offentligt tillförlitliga i enlighet med 18 § i lagen om befolkningsdatasystemet, och de har således en betydande faktisk styrande effekt på andra myndigheters verksamhet.

I 3 mom. föreslås det en bestämmelse om de uppgifter som Statens ämbetsverk på Åland har i anslutning till lagen om hemkommun, eftersom det inte finns några särskilda bestämmelser om dem i lagen om befolkningsdatasystemet. I momentet anges de bestämmelser i lagen om hemkommun där det hänvisas till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata men som i landskapet Åland tillämpas på Statens ämbetsverk på Åland. Dessa bestämmelser är 12 och 13 §, om att göra och ta emot en flyttningsanmälan, 17 och 18 §, om anteckningar om hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun i befolkningsdatasystemet, 19 §, om bestämmande av flyttningsdagen, 20 §, om förvaltningsbeslut, 21 §, om hörande av minderårigas vårdnadshavare, och 25 §, med övergångsbestämmelser. Paragrafen medför ingen ändring av det rådande rättsläget, utan Statens ämbetsverk på Åland kommer också i fortsättningen att ha hand om samma lagstadgade uppgifter som för närvarande.

UTKAST

I 4 mom. föreslås det en hänvisning till 3 kap. i lagen om befolkningsdatasystemet i fråga om rätten för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland att få uppgifter. Eftersom den nya lagen inte har några bestämmelser om rätten att få uppgifter är det motiverat att ta in en uttrycklig hänvisningsbestämmelse om detta i lagen.

2 kap. Tillämpning av lagen på finska och utländska medborgare

Det föreslagna 2 kap. innehåller bestämmelser om lagens personkrets, det vill säga när en persons hemkommun och bostadsplats eller folkbokföringskommun bestäms i enlighet med denna lag. När det gäller finska medborgare är det fråga om huruvida en person ska anses ha hemkommun och bostadsplats eller folkbokföringskommun i Finland. I fråga om medborgare i andra länder ska det bedömas om en person ska anses ha hemkommun och bostadsplats i Finland eller inte. I enlighet med 3 kap. bestäms det sedan vilken kommun i Finland och vilken fastighet, byggnad och lägenhet i den kommunen som ska betraktas som en persons hemkommun och bostadsplats eller som folkbokföringskommun för en finsk medborgare som stadigvarande bor utomlands. När det gäller finska medborgare motsvarar bestämmelserna i kapitlet i stor utsträckning den gällande lagen, men i fråga om utländska medborgare ändras bestämmelserna till vissa delar.

3 §. *Finska medborgares hemkommun och folkbokföringskommun.* Syftet med paragrafen är att göra det tydligare hur lagen tillämpas på finska medborgare i olika situationer. I paragrafen samlas de bestämmelser som finns i 1 och 5 § i den gällande lagen och handlar om när en finsk medborgare anses ha hemkommun och bostadsplats (i den gällande lagen används ordet bostad) i Finland och när personen i fråga endast har folkbokföringskommun i Finland.

Enligt det föreslagna 1 mom. bestäms hemkommunen och bostadsplatsen för en finsk medborgare som bor i Finland enligt denna lag. Med att bo avses en persons kontinuerliga huvudsakliga vistelse i Finland. Om en finsk medborgare kontinuerligt och huvudsakligen vistas utanför Finland eller flyttar utomlands för längre tid än ett år, ska bestämmelserna i 2 mom. tillämpas.

Det föreslagna 2 mom. innehåller bestämmelser om situationer där en finsk medborgare inte bor i Finland eller stadigvarande bosätter sig utomlands. Då ska folkbokföringskommunen antecknas för personen i befolkningsdatasystemet i stället för hemkommun och bostadsplats. Gränsen för att en person ska anses bo stadigvarande utomlands föreslås på samma sätt som hittills gå vid ett år. En finsk medborgare ska således anses bosätta sig stadigvarande utomlands och personens hemkommun och bostadsplats ändras till folkbokföringskommun i befolkningsdatasystemet, om personen i sin flyttningsanmälan enligt 4 kap. meddelar att vistelsen utomlands kommer att vara längre än ett år. Folkbokföringskommunen antecknas också för en person som har meddelat att vistelsen utomlands kommer att vara högst ett år men fortsätter att bo utomlands också efter ett år. Skyldigheten att göra flyttningsanmälan ska också gälla sådana situationer.

Enligt momentet kan en finsk medborgare som har flyttat utomlands dock fortfarande ha hemkommun och en i befolkningsregistret antecknad bostadsplats i Finland, om personen i fråga med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land som personen bor i. En sådan anknytning ska utredas separat i varje enskilt fall. Personen i fråga ska i regel meddela sin vilja att behålla sin hemkommun i samband med flyttningsanmälan. Avsikten är att bestämmelsen ska tillämpas snävt. Vid bedömningen av en persons levnadsförhållanden och av en fastare anknytning till Finland kan liknande omständigheter komma i fråga som vid en bedömning enligt 8 § av den fastaste anknytningen till en viss bostadsplats i Finland. Tröskeln för att visa en fastare

UTKAST

anknytning ska ändå vara högre i de situationer som avses i 3 § än i de som avses i 8 §. Enbart familje- eller släktskapsförhållanden räcker exempelvis inte för att visa att en finländare som bor utomlands har fastare anknytning till Finland. Bestämmelsen ska exempelvis kunna tillämpas i situationer där en person vistas utomlands längre än ett år på grund av en vård- eller behandlingsåtgärd, en visstidsanställning, studier eller fritid och därefter omedelbart återvänder till Finland. Att en person har en bostad till sitt förfogande i Finland talar för att den fastare anknytningen till Finland kvarstår. En person som bor utomlands längre än tre år utan avbrott ska ändå inte kunna behålla sin hemkommun och bostadsplats i Finland. Senast då ska personens fastare anknytning till Finland anses upphöra.

Det föreslagna 3 mom. gäller finska medborgare som har flyttat utomlands och som är anställda hos finska staten vid en diplomatisk eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul. Med dessa arbetsgivare avses i regel desamma som i 6 §. Sådana personer har fortfarande hemkommun och bostadsplats i Finland trots att de har flyttat utomlands och oavsett hur länge de bor där. Detsamma gäller medflyttande nära familjemedlemmar, det vill säga personens make eller sambo, den andra parten i ett registrerat partnerskap och personens, makens eller sambons ogifta barn under 18 år. Undantaget för dessa personer grundar sig på Wienkonventionerna om diplomatiska och konsulära förbindelser. Enligt den gällande lagen gäller detta undantag också finska medborgare i utvecklingsamarbetsuppdrag eller missionsarbete och deras familjemedlemmar. De ska i fortsättningen inte längre omfattas av undantaget och deras hemkommun ändras således till folkbokföringskommun om de flyttar utomlands för längre tid än ett år, om det inte är fråga om en situation som avses i 2 mom. Biståndsarbetare och missionärer som arbetar utomlands ska ändå fortfarande omfattas av exempelvis lagstiftningen om bosättningsbaserade förmåner i högst fem år på det sätt som föreskrivs i 12 § i lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall. Finska medborgare som är anställda hos en främmande stats beskickning eller hos någon annan jämförbar aktör i Finland ska ha hemkommun i Finland med stöd av undantagsbestämmelsen i 6 § i lagen om hemkommun.

4 §. Bestämmande av hemkommun för utländska medborgare. I paragrafen föreslås det bestämmelser om de villkor som en utländsk medborgare som bor i Finland ska uppfylla för att kunna ha hemkommun i Finland. Det är endast för en person som uppfyller dessa villkor som hemkommunen och bostadsplatsen kan bestämmas i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. Liknande bestämmelser finns i 4 § 1 och 2 mom. i den gällande lagen. Bestämmelsernas grundläggande struktur förblir oförändrad, men den mest betydande ändringen jämfört med den gällande lagen är att utlänningar i fortsättningen inte längre ska kunna få hemkommun enbart på den grunden att en familjemedlem har hemkommun i Finland. Dessutom görs en liten ändring i förteckningen över de omständigheter som ska beaktas som bevis på att en person som vistas i landet med tillfälligt uppehållstillstånd bor stadigvarande i Finland.

Paragrafen föreslås, oberoende av medborgarskap, gälla alla personer som flyttar till och som bor i Finland, med undantag för finska medborgare, vars hemkommun det finns särskilda bestämmelser om i 3 §. Eftersom hemkommun och bostadsplats antecknas i befolkningsdatasystemet endast för utlänningar som har ansökt om detta, kan en utlänning som har anlänt till Finland och som så önskar fortsätta att vistas i landet också utan hemkommun och en bostadsplats som har antecknats i befolkningsdatasystemet. Då kan personen i fråga emellertid meddela Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata sin postadress eller andra kontaktuppgifter för anteckning i befolkningsdatasystemet. Myndigheten ska besluta om förfarandet vid ansökan om hemkommun och om de uppgifter som den behöver i enlighet med bestämmelserna i denna paragraf och i lagen om befolkningsdatasystemet.

UTKAST

Det föreslagna 1 mom. innehåller en uttömmande förteckning över villkoren för att utländska medborgare ska kunna få hemkommun i Finland. En allmän förutsättning för att få hemkommun anses enligt momentets inledande stycke vara att personen i fråga kontinuerligt och huvudsakligen vistas i Finland. Således kan exempelvis inte en person som huvudsakligen vistas inom en annan stats territorium få hemkommun, även om personen uppfyller något av villkoren i 1–5 punkten. I sådana situationer ska personens boende i Finland vid behov bedömas från fall till fall. Dessutom ska personen uppfylla något av de alternativa villkor som anges i 1–5 punkten och som hänger samman med personens medborgarskap och exempelvis typen av uppehållstillstånd.

Den föreslagna 1 punkten gäller medborgare i de andra nordiska länderna. De är enligt 157 § i utlänningslagen befriade från skyldigheten att registrera sin uppehållsrätt och förutsätts endast iaktta de krav på registrering av vistelse som ställs i överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring. Enligt överenskommelsen ska en person som är registrerad i ett nordiskt land och flyttar till ett annat nordiskt land anmäla flyttningen till inflyttningsstatens registreringsmyndighet inom den tidsfrist som gäller för flyttningsanmälan i denna stat, varefter inflyttningsstatens registreringsmyndighet i enlighet med den statens egen lagstiftning avgör om personen ska registreras som bosatt i inflyttningsstaten. Det föreslås en särskild bestämmelse i 5 § om iakttagande av överenskommelsen vid flyttning mellan de nordiska länderna, så därför behöver det i 1 punkten inte ställas ytterligare villkor, utöver den kontinuerliga och huvudsakliga vistelse i Finland som förutsätts i det inledande stycket, för att medborgare i de andra nordiska länderna ska få hemkommun. Detsamma gäller medborgare i ett nordiskt land som flyttar till Finland från ett land utanför Norden, eftersom inte heller de enligt 157 § i utlänningslagen eller den ovannämnda överenskommelsen har förutsatts registrera sin vistelse. De ska ändå vara skyldiga att anmäla sin flyttning till Finland i enlighet med 14 § i denna lag.

Den föreslagna 2 punkten gäller medborgare i andra medlemsstater i EU än de som avses i 1 mom. och i Liechtenstein och Schweiz. För dem ska ett särskilt villkor för att få hemkommun vara att de har registrerat sin vistelse i Finland i enlighet med 159 § i utlänningslagen. De kan alltså inte få hemkommun om de vistas i Finland i mindre än tre månader eller innan deras vistelse i landet har registrerats på behörigt sätt. Bestämmelsen är i linje med direktivet om fri rörlighet och det nationella genomförandet av det direktivet.

I 3 punkten föreslås det en bestämmelse om sådana familjemedlemmar till medborgare i de andra nordiska länderna och medlemsstaterna i EU och i Liechtenstein och Schweiz som inte själva är medborgare i dessa länder. Av dem krävs det ett i 161 § i utlänningslagen avsett uppehållskort för en familjemedlem. De kan alltså inte få hemkommun om de vistas i Finland i mindre än tre månader eller innan de har fått ett uppehållskort för en familjemedlem. De kan givetvis få hemkommun om de uppfyller kraven i någon annan punkt i momentet, exempelvis om de har uppehållstillstånd enligt 4 eller 5 punkten. I den gällande lagen nämns detta krav på uppehållskort endast i motiveringen till bestämmelsen (RP 206/2006 rd, s. 5).

Den föreslagna 4 punkten gäller utlänningar som inte är medborgare i något annat nordiskt land, i någon medlemsstat i EU eller i Liechtenstein eller Schweiz eller sådana personers familjemedlemmar eller som inte kan registrera sin vistelse eller få ett uppehållskort för en familjemedlem. För deras del är ett villkor för att få hemkommun att de har ett giltigt kontinuerligt eller permanent uppehållstillstånd eller motsvarande uppehållsrätt. Det kan vara fråga om uppehållstillstånd eller uppehållsrätt enligt utlänningslagen eller någon annan speciallag som gäller uppehållsrätt. För närvarande jämföras med uppehållstillstånd som avses i utlänningslagen sådana uppehållstillstånd som

UTKAST

beviljas med stöd av lagen om villkor för inresa och vistelse för tredjelandsmedborgare inom ramen för företagsintern förflyttning av personal och lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärarbete. Dessutom jämföras med dessa uppehållstillstånd uppehållsrätt som beviljas medborgare i Storbritannien och Nordirland och deras familjemedlemmar med stöd av avtalet om Storbritanniens utträde ur EU och den lag som gäller detta.

Den föreslagna 5 punkten innehåller en bestämmelse om utländska medborgare som inte är medborgare i något annat nordiskt land, i någon medlemsstat i EU eller i Liechtenstein eller Schweiz eller sådana personers familjemedlemmar och som inte har sådant kontinuerligt eller permanent uppehållstillstånd eller sådan uppehållsrätt som avses i 4 punkten. För en sådan person är det möjligt att få hemkommun endast om personen har ett giltigt tillfälligt uppehållstillstånd för minst ett år och kan visa att personen har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland. På samma sätt som hittills ska giltighetstiden på ett år också kunna bestå av flera på varandra följande uppehållstillstånd som har beviljats för en kortare tid än ett år. Att en person uppger sig ha för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland ska inte ensamt utgöra en tillräcklig förutsättning för att få hemkommun, utan avsikten att stadigvarande bosätta sig ska alltid basera sig på en subjektiv viljeyttring tillsammans med faktorer som kan slås fast objektivt och konstateras utifrån. En person som flyttar till Finland ska vara skyldig att lägga fram bevis på att avsikten är att stadigvarande bo i landet. Bevisen ska vara sådana att det utifrån dem åtminstone ska anses sannolikt att avsikten är ett stadigvarande boende. Bestämmelsen ska tolkas snävt eftersom det inte är meningen att kräva fullt bevis på avsikten att stadigvarande bo i landet.

Paragrafens 2 mom. ska utgöra ett komplement till 1 mom. 5 punkten och innehålla exempel på omständigheter som kan beaktas när det utreds om en persons avsikt är att stadigvarande bosätta sig i Finland i enlighet med 5 punkten. De omständigheter som nämns i 2 mom. 1–3 punkten är av det slaget att en person med stöd av dem i praktiken kan få hemkommun genast efter att ha flyttat till Finland och ansökt om hemkommun, om en objektiv helhetsbedömning av situationen visar att personens boende i landet de facto är av stadigvarande art.

Med stöd av 1 punkten kan det som en omständighet som visar att en person stadigvarande bor i Finland beaktas att personen tidigare har haft hemkommun i Finland. Detta kan utredas på tjänstens vägnar med hjälp av de uppgifter som har registrerats i befolkningsdatasystemet. Vid tillämpningen av bestämmelsen ska också en hemort som avses i tidigare lagstiftning kunna betraktas som likvärdig med en hemkommun.

Enligt 2 punkten kan det visas att en person stadigvarande bor i Finland genom att personen har ett giltigt arbetsavtal eller något annat jämförbart bevis på minst ett års huvudsakligt arbete eller huvudsakliga examensstudier i Finland. Bestämmelsen ska gälla personer som utför lönearbete, yrkesutövare, näringsidkare och studerande som avlägger yrkes- eller högskoleexamen. Däremot ska grundskole- och gymnasiestudier eller vistelse som utbytesstudent i Finland inte betraktas som sådana studier som avses i bestämmelsen.

Enligt 3 punkten kan det som en omständighet som visar att en person stadigvarande bor i Finland beaktas att personen har en familjemedlem med hemkommun i Finland. Bestämmelsen är ny och bidrar till att kompensera för att enbart det faktum att en familjemedlem har hemkommun inte längre ska räcka som grund för att personen själv ska få hemkommun. Att en familjemedlem har hemkommun i Finland kan i fortsättningen alltså utgöra en grund för att en person ska få hemkom-

UTKAST

mun endast om personen själv har ett tillfälligt uppehållstillstånd på minst ett år och utifrån en objektiv helhetsbedömning kan anses ha för avsikt att stadigvarande bo i Finland. Som familjemedlemmar betraktas i denna bestämmelse personer som avses i 37 och 154 § i utlänningslagen, det vill säga make, sambo, den andra parten i ett registrerat partnerskap, barn som är beroende av personen för sin försörjning och minderåriga barns vårdnadshavare samt personens vuxna barn och föräldrar till en vuxen person, om den person som bor i Finland de facto har svarat för deras välfärd och försörjning.

Enligt 4 punkten kan det som en omständighet som visar att en person stadigvarande bor i Finland beaktas att personen har bott i landet i minst ett års tid utan avbrott efter inflyttningen. Huruvida personen har bott i Finland eller inte kan utredas på tjänstens vägnar med hjälp av de uppgifter som har registrerats i befolkningsdatasystemet, utifrån uppgifter som personen lämnar eller på något annat motsvarande och tillförlitligt sätt. En person som vistas i Finland med stöd av ett tillfälligt uppehållstillstånd ska i praktiken kunna få hemkommun i Finland efter ett års oavbruten vistelse i landet, om det inte framkommer omständigheter som innebär att det ändå inte kan anses att personen faktiskt och stadigvarande bor i landet.

Enligt 5 punkten ska också andra omständigheter som är jämförbara med dem som nämns i 1–4 punkten kunna beaktas som omständigheter som visar att en person stadigvarande bor i Finland. I momentet nämns inte som en omständighet att personen är av finländsk härkomst, vilket det gör i den gällande lagen. Att en person tidigare har varit finsk medborgare men senare har förlorat sitt medborgarskap eller att en släkting i rätt uppstigande led är eller har varit infödd finländare ska även i fortsättningen kunna beaktas vid bedömningen av om en person stadigvarande bor i Finland. Enbart det räcker emellertid inte för att visa att det finns en avsikt att stadigvarande bo i landet. En sådan avsikt ska över huvud taget alltid visas genom en så objektiv helhetsbedömning som möjligt av situationen. Eftersom 2 mom. är avsett att utgöra ett komplement till 1 mom. 5 punkten, ska också den bestämmelsen tolkas snävt.

5 §. Hemkommun vid flyttning mellan de nordiska länderna eller mellan Finland och Estland. I den föreslagna paragrafen hänvisas det till två internationella överenskommelser som är bindande för Finland och till beaktandet av dem när en persons hemkommun och bostadsplats bestäms. En motsvarande bestämmelse finns i 6 § i den gällande lagen. I det föreslagna 1 mom. hänvisas det till överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring, vilken ska tillämpas när människor flyttar mellan de nordiska länderna. I 2 mom. hänvisas det till en i hög grad liknande överenskommelse mellan Finland och Estland om folkbokföring, vilken ska tillämpas när människor flyttar mellan Finland och Estland. Båda överenskommelserna gäller, oberoende av nationalitet, personer som är registrerade som bosatta i en av de avtalsslutande staterna och som flyttar till en annan av dessa stater. Enligt överenskommelserna avgör den lokala registreringsmyndigheten i inflyttningsstaten om en person som flyttar ska registreras som bosatt i inflyttningsstaten. Om den person som flyttar registreras som bosatt i inflyttningsstaten, ska personen på motsvarande sätt registreras som utflyttad i utflyttningsstaten. Med stöd av överenskommelsen kan myndigheterna dessutom utbyta personuppgifter som gäller den som flyttar och den personens familjeförhållanden. Genom överenskommelsen ändras ändå inte villkoren för människors inresa och vistelse.

Enligt den föreslagna paragrafen tillämpas dessa överenskommelser vid sidan av bestämmelserna i denna lag. I regel kompletterar bestämmelserna i överenskommelserna bara de avtalsslutande staternas nationella folkbokföringslagstiftning. Exempelvis avgörs möjligheten för personer som flyttar till Finland från de andra nordiska länderna eller Estland att få hemkommun i enlighet med villkoren i 4 § i lagen om hemkommun. Om en person uppfyller villkoren för att få hemkommun, görs

UTKAST

anteckningarna om hemkommun och bostadsplats i befolkningsdatasystemet på det sätt och under de förutsättningar som anges i den lagen. Bestämmelserna i överenskommelserna har ändå vissa konsekvenser för verksamheten vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata när den gör anteckningar i befolkningsdatasystemet om hemkommun och bostadsplats för personer som har flyttat till Finland från de avtalsslutande staterna. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 17 § ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i enlighet med överenskommelsen göra en anteckning i befolkningsdatasystemet om en persons hemkommun och bostadsplats först när registreringsmyndigheten i en annan avtalsslutande stat har sänt en underrättelse om att en bostadsplats har registrerats i denna andra stat för en person som har flyttat från Finland till ett annat nordiskt land eller till Estland. Flyttningsdagen bestäms då inte enligt 19 § utan enligt det inflyttningsdatum till inflyttningsstaten som det med stöd av överenskommelsen har sänts en underrättelse om. Något förvaltningsbeslut behöver i enlighet med 20 § i regel inte fattas till den del det är fråga om en anteckning som baserar sig på uppgifter som har fåtts av någon annan än den som har flyttat eller den personens familjemedlem, eftersom uppgiften kommer från registreringsmyndigheten i en annan avtalsslutande stat och den myndigheten redan har fattat beslut om en stadigvarande bostadsplats och delgett den berörda personen beslutet. Vårdnadshavarna behöver i regel inte höras i de situationer som beskrivs i 21 § eftersom bostadsplatsen bestäms av registreringsmyndigheten i en annan avtalsslutande stat.

6 §. *Bestämmande av hemkommun för anställda vid beskickningar och internationella organisationer.* I paragrafen föreslås det särskilda bestämmelser om personer som bor i Finland och är anställda hos diplomatiska beskickningar eller andra jämförbara aktörer samt om sådana personers familjemedlemmar. De grundläggande utgångspunkterna för paragrafen är desamma som i 4 § 3 mom. i den gällande lagen. Bestämmelsens lydelse och tillämpningsområde föreslås ändå bli preciserade för att motsvara nuvarande tillämpningspraxis. I paragrafen är det dessutom meningen att ta in en undantagsbestämmelse som gäller medborgare i de länder som omfattas av fri rörlighet. Den bestämmelsen grundar sig också på rådande rättspraxis.

Enligt 1 mom. har utländska medborgare som är anställda hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning, vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller vid en internationell organisations verksamhetsställe i Finland inte hemkommun i Finland. Hemkommun har inte heller en sådan persons make eller sambo, den andra parten i ett registrerat partnerskap, personens, makens eller sambons ogifta barn under 18 år eller någon som är i personens privata tjänst. De familjemedlemmar som avses i momentet motsvarar alltså de personer som nämns i 37 § i utlänningslagen. Bestämmelserna baserar sig på etablerad praxis i internationell rätt. Hemkommun har enligt förslaget ändå finska medborgare och utlänningar som på andra grunder sedan tidigare har hemkommun i Finland. Bestämmelsen påverkar således inte vad som i 3 § föreskrivs om finska medborgare.

Bestämmelsen får jämfört med sin tidigare lydelse en uttrycklig hänvisning till en internationell organisations verksamhetsställe i Finland. Dessa verksamhetsställen har tidigare ansetts ingå i de i momentet nämnda andra beskickningar som är jämförbara med diplomatiska beskickningar. De internationella organisationernas verksamhetsställen utgör en betydande egen kategori. Bestämmelsen gäller också deras anställda, och dessa internationella organisationers uppgifter avviker i någon mån från de diplomatiska beskickningarnas uppgifter. Det är således motiverat att de nämns särskilt i bestämmelsen. Separata avtal om huvudkontor har ingåtts mellan Finland och dessa internationella organisationer i fråga om placeringen av och verksamheten vid organisationernas verksamhetsställen i Finland. En lista över sådana internationella organisationers verksamhetsställen i Finland förs av utrikesministeriets protokolltjänster, och den finns på utrikesministeriets webbplats med namnet

UTKAST

”Helsinki Diplomatic List”. En i bestämmelsen avsedd annan beskickning som är jämförbar med en diplomatisk beskickning är exempelvis Palestinas beskickning i Helsingfors.

Enligt det föreslagna 2 mom. kan ändå sådana medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen eller i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz som är anställda vid en mellanstatlig internationell organisations verksamhetsställe i Finland eller vid ett av Europeiska unionens organ i Finland samt deras i 154 § i utlänningslagen avsedda familjemedlemmar få hemkommun i Finland. En förutsättning för att dessa personer ska få hemkommun föreslås dessutom vara att de uttryckligen ansöker om hemkommun i Finland och uppfyller kraven i 4 §, det vill säga att de antingen har registrerat sin uppehållsrätt i Finland eller har beviljats uppehållskort för unionsmedborgares familjemedlemmar i enlighet med bestämmelserna i utlänningslagen. Dessa personers möjlighet att få hemkommun ska grunda sig på högsta förvaltningsdomstolens avgörandep Praxis (HFD:2019:170) och rätten för unionsmedborgare att fritt röra sig och uppehålla sig, och den motsvarar nuvarande tillämpningspraxis i fråga om den gällande lagen vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Migrationsverket och utrikesministeriet. Eftersom tillämpningsområdet i Finland för direktivet om fri rörlighet enligt utlänningslagen utöver unionsmedborgare även omfattar medborgare i Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz, är det motiverat att också dessa länders medborgare och deras familjemedlemmar omfattas av undantagsbestämmelsen. Om en anställd vid en internationell organisation eller den anställdas familjemedlem får hemkommun, kan det påverka omfattningen av de privilegier och den immunitet som dessa har med stöd av avtalet om huvudkontor.

Möjligheten enligt momentet att få hemkommun om personen själv så önskar föreslås också gälla sådana utländska medborgare som genom att utöva sin rätt till fri rörlighet får anställning i Finland vid en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan därmed jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul, samt deras i 154 § i utlänningslagen avsedda familjemedlemmar. Också i dessa fall ska en förutsättning för att få hemkommun vara att personen har registrerat sin uppehållsrätt i Finland eller har beviljats uppehållskort för en unionsmedborgares familjemedlem i enlighet med bestämmelserna i utlänningslagen. Det ska vara fråga om arbetstagar som inte är utsända av en främmande stat utan är så kallade lokalt anställda.

Bestämmelserna i momentet påverkar inte bestämmandet av finska medborgares hemkommun. En finsk medborgare som är anställd i Finland hos en aktör som avses i momentet kan således ha hemkommun i Finland enligt vad som i 3 § föreskrivs om finska medborgares hemkommun.

7 §. Utländska medborgares förlust av hemkommun. I paragrafen föreslås det en bestämmelse om när utländska medborgare som har fått hemkommun i Finland inte kan fortsätta att ha hemkommun och en i befolkningsdatasystemet antecknad bostadsplats i Finland. När det gäller flyttning utomlands motsvarar den föreslagna bestämmelsen huvudsakligen 5 § i den gällande lagen. I fråga om när det inte längre finns förutsättningar att få hemkommun är bestämmelsen däremot ny, men den kan ändå anses motsvara syftet med den gällande lagen.

Enligt den föreslagna paragrafen förlorar utländska medborgare för det första sin hemkommun och bostadsplats i Finland, när de flyttar utomlands för längre tid än ett år. Till denna del motsvarar bestämmelsen 3 § 2 mom., som gäller finska medborgare. Till skillnad från finska medborgare ska utländska medborgare ändå inte längre kunna behålla sin hemkommun och bostadsplats i Finland med hänsyn till levnadsförhållandena och en fastare anknytning efter det att de stadigvarande har bosatt sig utomlands. En person som har återvänt till Finland ska givetvis på nytt kunna ansöka om och få hemkommun, om villkoren i 4 § uppfylls.

UTKAST

För det andra ska utländska medborgare förlora sin hemkommun och bostadsplats i Finland om de inte längre uppfyller de villkor för att få dem som avses i 4 och 6 §. Det kan exempelvis vara fråga om att giltighetstiden för uppehållstillståndet löper ut och personen inte ansöker om nytt uppehållstillstånd, att registreringen av uppehållsrätten upphör att gälla eller återkallas eller att personen inte längre kontinuerligt och huvudsakligen vistas i Finland. I regel flyttar utländska medborgare i sådana situationer bort från Finland, varvid de förlorar sin hemkommun redan till följd av att de stadigvarande bosätter sig utomlands.

Särskilda bestämmelser om strykning av sådana anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller en persons hemkommun och bostadsplats finns i 17 §. Det är meningen att 7 § vid sidan av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata också ska gälla andra myndigheter som tillämpar lagen om hemkommun. De kan göra en bedömning av en persons hemkommun och förlust av hemkommun exempelvis i samband med beslut i anslutning till förmåner eller tjänster som de beviljar och då anse att personen inte längre har hemkommun i Finland. På samma sätt som när det gäller att få hemkommun ska andra myndigheter inte heller när det gäller förlust av hemkommun vara bundna av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas avgörande i frågan. I praktiken litar de andra myndigheterna ändå i huvudsak på de anteckningar som denna myndighet gör i befolkningsdatasystemet. Om en annan myndighet självständigt börjar tillämpa 7 §, ska den försäkra sig om att personen i fråga inte har rätt till hemkommun med stöd av något annat villkor än ett som inte längre uppfylls, att personen inte har en ny ansökan om uppehållstillstånd eller någon annan uppehållsrätt anhängig och att en myndighetsprocess som gäller uppehållsrättens upphörande inte fortfarande pågår och ännu inte har vunnit laga kraft.

3 kap. Bestämmande av hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun

Det föreslagna 3 kap. innehåller bestämmelser om vilken kommun i Finland som ska betraktas som en persons hemkommun eller folkbokföringskommun och vilken bostad som ska betraktas som personens bostadsplats i hemkommunen. Innehållet i kapitlet motsvarar i huvudsak det rådande rättsläget, men det är meningen att göra undantagen i fråga om ändring av hemkommun enklare och att i fortsättningen föreskriva i lag om bestämmande av den bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet. Bestämmelser om när en person över huvud taget ska anses ha hemkommun och bostadsplats eller folkbokföringskommun i Finland ska enligt förslaget finnas i 2 kap.

8 §. Bestämmande av bostadsplats. I paragrafen föreslås det bestämmelser om vilken bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet för en person som bor i Finland och hurdan byggnad som i detta system kan antecknas som personens bostadsplats. Var och en som bor i Finland ska också i fortsättningen kunna ha endast en stadigvarande bostadsplats som har antecknats i befolkningsdatasystemet, men det är också möjligt att i systemet lämna adressuppgifter för andra bostäder som en person använder. En persons bostadsplats behöver slås fast för att personens hemkommun ska kunna bestämmas i enlighet med 9 och 10 §. Bestämmelserna om bostadsplats har ingen direkt inverkan på hur människors boende eller bostadsplats bestäms i lagstiftningen inom andra förvaltningsområden.

Enligt det föreslagna 1 mom. betraktas som en persons bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet den byggnad och den lägenhet i den som personen bor i. Att bo innebär att personen faktiskt bor i en viss byggnad i Finland och i en lägenhet i den byggnaden. Syftet med bestämmelsen är således en registrering som motsvarar den faktiska situationen. Att någon exempelvis vistas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården på grund av sjukdom ska i regel inte betraktas som att bo i enlighet med denna bestämmelse. Momentet innehåller emellertid en hänvisning

UTKAST

till de undantag i fråga om en persons faktiska boende som anges nedan i 3 kap. I dessa undantagsfall kan det exempelvis vara fråga om att en person bor på flera platser, fullgör värnplikt eller civiltjänst eller avtjänar ett fängelsestraff medan resten av familjen fortsätter att bo i den gemensamma bostaden, eller att personen vistas vid en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården.

I momentet föreskrivs det vidare att endast en byggnad där det enligt befolkningsdatasystemet finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum kan antecknas som personens bostadsplats i detta system. Bestämmelsen är ny och syftar till att göra det rådande rättsläget tydligare. Till innehållet motsvarar bestämmelsen ändå i hög grad etablerad tillämpningspraxis vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. I befolkningsdatasystemet registreras i enlighet med 15 och 16 § i lagen om befolkningsdatasystemet uppgifter om alla byggnader, lägenheter och lokaler i Finland, bland annat uppgifter som beskriver byggnadernas användningsändamål och lägenhetsyta, lägenheten eller lokalen och dess egenskaper samt besittningsrätten till och användningen av en bostadslägenhet. Utifrån dessa uppgifter kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata försäkra sig om att den byggnad och bostad som personen har uppgett som sin bostadsplats är avsedda att användas för permanent boende. Andra byggnader än sådana där det finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum ska inte kunna antecknas som en persons bostadsplats i befolkningsdatasystemet, även om personen faktiskt bor i en sådan byggnad. I sådana fall kan det exempelvis vara fråga om en fritidsbostad som inte är avsedd som åretruntbostad. De uppgifter om lägenheter och byggnader som registreras i befolkningsdatasystemet kommer från kommunerna, som har anmält dem till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. I lagen om områdesanvändning, bygglagen, områdesplanläggningen och kommunernas byggnadsordningar anges de väsentliga tekniska krav som ställs på bostadsbyggnader samt bostädernas användningsändamål och förutsättningarna för att de ska kunna ändras. Det är inte motiverat att som en persons bostadsplats i befolkningsdatasystemet anteckna en byggnad som enligt annan lagstiftning eller kommunernas beslut om planer och byggnadsordningar inte kan anses lämplig för permanent boende. Kommunerna ska hålla de uppgifter om lägenheter och byggnader som de anmäler till befolkningsdatasystemet uppdaterade.

En person som är missnöjd med ett beslut som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fattat med stöd av 1 mom. och genom vilket myndigheten exempelvis inte har godkänt en byggnad som personen har uppgett som den bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet, kan begära omprövning av och anföra besvär över beslutet i enlighet med 23 §. Ändring eller rättelse av uppgifter som redan har registrerats i befolkningsdatasystemet söks hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på det sätt som anges i 76 § i lagen om befolkningsdatasystemet. En person kan dessutom hos kommunen ansöka om ändring av användningsändamålet för en byggnad eller en del av den, exempelvis ändring av en fritidsbostad till en bostad avsedd för permanent boende. Kommunerna ska anmäla ändrade uppgifter om lägenheter och byggnader till befolkningsdatasystemet. Om en person bor i en byggnad som inte är lämplig för permanent boende och som inte kan antecknas som personens bostadsplats i befolkningsdatasystemet, kan byggnaden ändå utgöra grund för att den kommun där byggnaden ligger antecknas som personens hemkommun. Då ska en förutsättning givetvis vara att personen faktiskt bor i den byggnaden. Dessutom kan en sådan här byggnad antecknas som personens andra kontaktuppgifter i befolkningsdatasystemet. De anteckningar om en persons hemkommun och bostadsplats som görs i befolkningsdatasystemet saknar betydelse vid en bedömning av byggnadens användningsändamål i tillståndsförfaranden enligt lagen om områdesanvändning eller bygglagen. Dessutom har de betydelse med tanke på rättigheter och skyldigheter som grundar sig på annan lagstiftning endast till den del som en rättighet eller skyldighet i denna andra lagstiftning bestäms utifrån personens hemkommun eller bostadsplats enligt lagen om hemkommun.

UTKAST

I det föreslagna momentet finns det vidare en särskild bestämmelse om att ett nyfött barns bostadsplats är den byggnad och lägenhet där den förälder som har fött barnet har sin bostadsplats när barnet föds. Barnets födelsehemkommun är en uppgift som bevaras permanent i befolkningsdatasystemet. Efter det bestäms barnets bostadsplats och motsvarande hemkommun i regel enligt var barnet faktiskt bor.

I 2 mom. föreslås en särskild bestämmelse om hur bostadsplatsen bestäms i de situationer där en person har flera bostäder i sin användning. Avgörande med tanke på tillämpningen av bestämmelsen är att bostäderna står till personens förfogande och att personen använder båda bostäderna till att bo i. Det är således exempelvis inte är ägandet av bostäderna som är avgörande. I dessa fall ska som personens bostadsplats räknas den byggnad och lägenhet som personen på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv betraktar som sin bostadsplats och till vilken personen med hänsyn till dessa omständigheter har den fastaste anknytningen. När saken avgörs ska hänsyn tas såväl till personens egen åsikt om bostadsplatsen som till objektivt observerbara fakta som visar personens fastaste anknytning till en viss byggnad och lägenhet. Fakta som ska beaktas är i synnerhet personens familjeförhållanden, varmed avses personens band till familjen och till familjens gemensamma bostad, och personens utkomst, varmed avses personens arbete eller andra ekonomiska band till en viss bostadsplats. Också andra motsvarande omständigheter ska beaktas vid bedömningen av saken, såsom personens släktskapsförhållanden och fostrans- eller vårdrelationer. Dessa omständigheter bedöms uttryckligen i förhållande till personens bostadsplats, medan bedömningen i situationer som avses 9 § 2 mom. i regel sker i förhållande till personens boendekommun. Vid bedömningen av fakta ska det dessutom beaktas om personen har för avsikt att bo stadigvarande eller åtminstone tills vidare på den plats som personen har uppgett. I oklara fall är det i sista hand myndigheterna som ska bedöma fakta. I situationer där en person inte har någon bostad alls i sin användning och inte heller har anknytning till någon bostad antecknas det, i enlighet med 18 §, i befolkningsdatasystemet att personen saknar stadigvarande bostad.

I momentet föreslås det också en bestämmelse om situationer där en persons egen uppfattning om vilken plats som är personens bostadsplats inte har kunnat utredas. Denna bestämmelse är närmast avsedd för sådana fall där Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata av någon annan än personen själv har fått uppgift om att personens bostadsplats har ändrats och personens egen uppfattning inte har kunnat utredas på grund av bristande samarbetsvilja eller av någon annan orsak. Som en sådan persons bostadsplats ska den byggnad och lägenhet betraktas till vilken personen ska anses ha den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter. Myndigheterna ska avgöra saken utifrån sin objektiva helhetsbedömning av dessa omständigheter.

9 §. Bestämmande av hemkommun. Enligt den föreslagna paragrafen är en persons hemkommun den kommun där personen har sin i 8 § avsedda bostadsplats. I sak motsvarar bestämmelserna i 8 och 9 § i hög grad 2 § i den gällande lagen. Var och en som bor i Finland ska fortfarande bara kunna ha en hemkommun. Paragrafen innehåller emellertid en hänvisning till de undantag som anges nedan i 3 kap. Det som avses är situationer enligt 10 § där en persons hemkommun kan vara någon annan än den där personen har sin bostadsplats. I den föreslagna 9 § föreskrivs det dessutom att om en person inte har någon bostad alls i sin användning, bestäms personens hemkommun enligt den kommun som personen på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv betraktar som sin hemkommun och till vilken personen med hänsyn till dessa omständigheter har den fastaste anknytningen. Om en persons egen uppfattning om vilken kommun som är personens hemkommun inte har kunnat utredas, ska den kommun betraktas som

UTKAST

hemkommun till vilken personen har den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter. De omständigheter som ska bedömas är alltså desamma som i de situationer som avses i 8 § 2 mom., men eftersom det är fråga om personer som saknar bostad ska bedömningen i regel göras i förhållande till personens boendekommun. När det avgörs vilken kommun som är en persons hemkommun ska hänsyn tas såväl till personens egen åsikt om hemkommunen som till objektiva observerbara fakta som visar personens fasta anknytning till en viss kommun. I oklara fall är det i sista hand myndigheterna som ska göra en bedömning i saken. För dessa personer antecknas endast hemkommun men ingen bostadsplats i befolkningsdatasystemet. Där antecknas med andra ord, i enlighet med 18 §, att personerna saknar stadigvarande bostad i kommunen.

10 §. Undantag i fråga om ändring av bostadsplats och hemkommun. I paragrafen föreslås det bestämmelser om de undantagsfall där en persons bostadsplats eller hemkommun inte ändras trots att personen bor någon annanstans än på den bostadsplats eller i den kommun som har antecknats i befolkningsdatasystemet. I de situationer som avses i paragrafen anses en persons boende på en annan bostadsplats vara tillfälligt eller annars av sådan natur att det inte kan ses som motiverat att ändra personens stadigvarande bostadsplats eller hemkommun. För tillämpningen av paragrafen saknar det betydelse om en person i de fall som avses i paragrafen bor i Finland eller utomlands. Paragrafen motsvarar till innehållet delvis 3, 3 a och 3 b § i den gällande lagen.

Enligt det föreslagna 1 mom. ändras en persons bostadsplats och hemkommun inte, om personen bor någon annanstans än på den bostadsplats som har antecknats i befolkningsdatasystemet huvudsakligen på grund av fullgörande av värnplikt eller civiltjänst, vistelse till sjöss som besättningsmedlem eller avtjänande av straff i en straffanstalt. Den tid som en person vistas på dessa platser saknar betydelse. Om en person i stället för eller utöver dessa omständigheter bor någon annanstans huvudsakligen av en annan orsak, ändras personens bostadsplats och hemkommun antingen till denna andra kommun eller till en tredje kommun i enlighet med 8 och 9 §. Personens bostadsplats och hemkommun kan ändras till en annan under den tid som personen utför bevarings- eller civiltjänst eller vistas till sjöss eller i en straffanstalt exempelvis på grund av att familjens bostadsplats ändras.

En persons hemkommun eller bostadsplats ändras enligt 1 mom. inte heller, om personen bor inom en annan kommuns område huvudsakligen på grund av ett uppdrag som riksdagsledamot, medlemskap i statsrådet eller ett annat offentligt förtroendeuppdrag. Inte heller i dessa fall har den tid som personen bor i en annan kommun någon betydelse, så länge orsaken är någon av de ovannämnda. Bostaden i personens nya kommun kan enligt förslaget antecknas i befolkningsdatasystemet som en postadress som inte påverkar bestämmandet av personens hemkommun. Om orsaken till att en person bor i en annan kommun huvudsakligen är någon annan, ändras personens hemkommun antingen till denna andra kommun eller till en tredje kommun i enlighet med 8 och 9 §. I praktiken kommer bestämmelsen sannolikt att tillämpas endast sällan eftersom exempelvis riksdagsledamöter troligen håller kvar sin bostad i och den fastaste anknytningen till den kommun som de flyttar från. Då förblir deras hemkommun och bostadsplats oförändrade redan med stöd av 8 § 2 mom.

Det föreslagna 2 mom. gäller situationer där en persons hemkommun inte ändras trots att personen bor en kortare tid inom en annan kommuns område. En förutsättning för att en person ska kunna behålla sin tidigare hemkommun är enligt förslaget att personen kommer att bo i den andra kommunen högst ett år. Det kan exempelvis vara fråga om tillfälligt boende inom en annan kommuns område på grund av ett arbetsuppdrag eller studier. En ytterligare förutsättning ska vara att personen, vanligen i samband med flyttningsanmälan, meddelar sin vilja att behålla sin tidigare hemkommun. På

UTKAST

detta sätt kan man försäkra sig om att en person verkligen vill fortsätta att få exempelvis kommunal basservice av sin gamla hemkommun. Också i dessa situationer ska en person alltså vara skyldig att göra en flyttningsanmälan, men om de ovannämnda villkoren uppfylls ändras personens hemkommun inte. Härvid antecknas den nya bostadsplatsen i befolkningsdatasystemet som en temporär bostadsplats som enligt uppgifterna i flyttningsanmälan gäller i högst ett år. Efter det stryks anteckningen om temporär bostadsplats ur befolkningsdatasystemet. Om personen fortsätter att bo på den nya platsen längre än så, är det i regel fråga om stadigvarande boende som fordrar en ny flyttningsanmälan. Genom denna anmälan ändras personens hemkommun i enlighet med den nya bostadsplatsen. Bestämmelsen påverkar inte de situationer som avses i 8 § 2 mom., så en person som håller kvar en bostad till sitt förfogande och den i det momentet avsedda fastaste anknytningen till den ursprungliga kommunen och bostadsplatsen kan alltså behålla både sin tidigare hemkommun och sin tidigare bostadsplats och är inte skyldig att göra flyttningsanmälan. Om en person av denna eller någon annan orsak inte alls har gjort någon flyttningsanmälan och exempelvis kommunen, välfärdsområdet eller någon annan myndighet börjar utreda personens bostadsplats och hemkommun, ska myndigheten vid bedömningen av saken också beakta personens eget meddelande enligt 10 § 2 mom. och personens uppfattning om vilken kommun som enligt personens önskan ska betraktas som hemkommun. Myndigheten ska också uppmana personen i fråga att göra en befogad flyttningsanmälan.

I 3 mom. föreslås det undantagsbestämmelser i fall som gäller vissa kunder inom social- och hälsovården. Det föreskrivs om situationer där en person genom ett myndighetsbeslut har placerats i familjevård, institutionsvård eller boende som ordnats med stöd av boendeservice inom en annan kommuns än hemkommunens område. Det kan vara fråga om antingen kortvarig eller långvarig vistelse inom öppenvård eller institutionsvård vid en verksamhetsenhet inom social- och hälsovården, såsom ett sjukhus, ett servicehus för äldre eller personer med funktionsnedsättning, en enhet för missbruksvård eller ett barnhem. I sådana fall ändras hemkommunen och bostadsplatsen inte, även om en person vistas och bor under lång tid vid en verksamhetsenhet inom social- och hälsovården. Personen ska emellertid ha rätt att till ny hemkommun välja den kommun inom vars område personen bor vid en verksamhetsenhet eller i en bostad, om vården eller omsorgen inom den andra kommunens område beräknas vara eller har varat i minst ett år. Då ska också verksamhetsenheten eller bostaden i fråga antecknas som personens bostadsplats i befolkningsdatasystemet. Avsikten med bestämmelsen är att trygga rätten för personer som under lång tid bor vid verksamhetsenheter inom social- och hälsovården att välja hemkommun och bostadsplats. Utövandet av denna rätt förutsätter ett eget beslut av personen och ett anmälningsförfarande enligt 4 kap. i anslutning till det. Om personen inte själv utövar sin rätt att välja, ändras hemkommunen och bostadsplatsen inte.

Det är meningen att bestämmelsen ska tillämpas oberoende av hur vården av personen har ordnats i praktiken. Det ska inte heller vara en särskild förutsättning att boendet i en annan kommun i huvudsak grundar sig på ett behov av vård eller omsorg. När en vård- eller omsorgsrelation grundar sig på ett myndighetsbeslut eller en bedömning av servicebehovet är det i praktiken alltid fråga om en person som inte kan bo självständigt. Då kan man utgå från att grunden för att en person placeras att bo inom en annan kommuns område i huvudsak är en vård- eller omsorgsrelation. Om boendet i en annan kommun däremot i huvudsak grundar sig på något annat än vård på ett ovannämnt sätt eller om personen själv har ordnat och betalat sin vård eller service, ska bestämmelsen inte tillämpas. Då bestäms personens hemkommun och bostadsplats i enlighet med lagens allmänna bestämmelser.

I 3 mom. föreslås det dessutom en bestämmelse om situationer där en person flyttar till en annan kommun för att där få familjevård, service på institution eller boendeservice på det sätt som föreskrivs i 55 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård. När en person i sådana situationer flyttar

UTKAST

till en annan kommun, ändras personens hemkommun och personen har inte möjlighet att behålla sin tidigare boendekommun som hemkommun. Det är möjligt att en person ansöker om en plats i institutionsvård eller på serviceboende i en viss kommun i ett annat välfärdsområde men välfärdsområdet erbjuder personen plats i en annan kommun än den önskade. Om personen då tar emot den erbjudna platsen i institutionsvård eller på serviceboende, blir den kommun där platsen i fråga ligger personens hemkommun. I sådana situationer har personens rätt att välja bostadsplats redan tillgodosetts genom ansökan om och godkännande av en plats i institutionsvård eller på serviceboende, och det är inte motiverat att personen ska kunna behålla den kommun som personen flyttar från som sin hemkommun.

11 §. Bestämmande av folkbokföringskommun. Den föreslagna paragrafen gäller bestämmande av en finsk medborgares folkbokföringskommun, och den motsvarar 6 a § i den gällande lagen. Folkbokföringskommunen behöver användas främst när det upprättas ett i 3 kap. i vallagen avsett rösträttsregister.

Enligt 1 mom. ska som folkbokföringskommun för en finsk medborgare som stadigvarande bor utomlands den kommun betraktas som senast var personens hemkommun i Finland. Frågan om en finsk medborgare stadigvarande bor utomlands eller inte avgörs i enlighet med 3 §. Enligt förslaget ska det inte vara möjligt för en person att byta folkbokföringskommun medan personen bor utomlands, utan ett byte förutsätter att personen flyttar till och bor i Finland, får ny hemkommun i enlighet med bostadsplatsen och därefter återvänder utomlands.

I 2 mom. föreslås det bestämmelser om situationer där en finsk medborgare inte har haft hemkommun i Finland. Då bestäms personens folkbokföringskommun enligt hemkommunen eller folkbokföringskommunen för den förälder som har fött personen, för den andra föräldern eller för maken, i den ordningen. Som personens folkbokföringskommun ska den kommun betraktas som vid den tidpunkt då personen fick finskt medborgarskap var en förälders eller makens hemkommun eller folkbokföringskommun. Om varken föräldrarna eller maken vid den tidpunkten hade hemkommun eller folkbokföringskommun i Finland, ska Helsingfors antecknas som folkbokföringskommun. Personens folkbokföringskommun antecknas i befolkningsdatasystemet samtidigt som uppgifter om personen första gången antecknas i systemet.

4 kap. Flyttningsanmälan och behandlingen av den

I 4 kap. föreslås bestämmelser om inlämnande och mottagande av flyttningsanmälningar samt om anteckning i befolkningsdatasystemet om en persons hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun. Innehållet i kapitlet motsvarar i huvudsak den gällande lagen, men flera bestämmelser preciseras eller kompletteras i förhållande till nuläget.

12 §. Anmälningsskyldighet för den som flyttar. I paragrafen ingår bestämmelser om skyldigheten för alla personer som omfattas av lagens tillämpningsområde att göra en flyttningsanmälan till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata när de flyttar. Till skillnad från 7 § i den gällande lagen, som i stor utsträckning motsvarar den föreslagna paragrafen, ingår det inte några bestämmelser om anmälan om tillfällig bostad. I fortsättningen ska det också göras en flyttningsanmälan om kortvariga flyttningar, om det inte är fråga om sådana situationer som anges i 2 mom.

Enligt 1 mom. ska var och en som byter hemkommun eller bostadsplats göra en flyttningsanmälan till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Det är i första hand den flyttande själv som är skyldig att göra en flyttningsanmälan, men i 13 § föreskrivs det om de situationer där anmälan

UTKAST

kan göras av en annan person på den flyttandes vägnar. Anmälningsskyldigheten gäller all flyttning, såväl flyttning inom Finland som invandring och utvandring. Med flyttning avses alla sådana ändringar i en persons faktiska boende och vistelse som inverkar på personens bostadsplats. Därför ska en flyttningsanmälan göras också till exempel när en person flyttar från en bostad till en annan i samma byggnad. Som sådana flyttningar som avses i bestämmelsen betraktas däremot inte till exempel en längre vistelse i en fritidsbostad eller en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, om personens bostad fortfarande står till dennes förfogande och personen har den fastaste anknytningen till den bostaden på det sätt som avses i 8 § 2 mom. I bestämmelsen konstateras för tydlighetens skull särskilt att anmälningsskyldigheten också gäller sådana fall som avses i 3 § 2 mom. där finska medborgares hemkommun inte ändras trots en flyttning utomlands samt situationer där en person flyttar bort från bostaden och därefter inte har någon stadigvarande bostad. I bestämmelsen finns dessutom en hänvisning till situationer enligt 10 § 3 mom. där en person som genom ett myndighetsbeslut har placerats i familjevård eller i boende som ordnats med stöd av service på institution eller boendeservice inom en annan kommuns område för längre tid än ett år utövar sin rätt att välja hemkommun och som sin hemkommun väljer den kommun inom vars område verksamhetsenheten eller bostaden i fråga är belägen. Även ett sådant utövande av rätten att välja hemkommun ska anmälas till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på motsvarande sätt som en anmälan om flyttning för att myndigheterna ska kunna försäkra sig om personens vilja att byta hemkommun.

Enligt momentet ska en flyttningsanmälan göras tidigast en månad före och senast en vecka efter flyttningsdagen. De uppgifter som lämnats före flyttningsdagen registreras i systemet i väntan på behandling och den anmälda flyttningsdagen. I 19 § föreskrivs det om anteckning av flyttningsdagen i befolkningsdatasystemet.

I 2 mom. föreskrivs det för tydlighetens skull om de situationer där det med avvikelse från 1 mom. inte föreligger någon skyldighet att göra flyttningsanmälan. För det första behöver flyttningsanmälan inte göras i situationer enligt 8 § 2 mom. där personen har rätt att använda sin tidigare bostad och har den fastaste anknytningen till den. Det är alltså fråga om situationer där en person har flera bostäder till sitt förfogande och under en viss tid vistas i en annan bostad än den som personen enligt egen åsikt och med hänsyn till familjeförhållanden, utkomst eller andra motsvarande omständigheter fortfarande har den fastaste anknytningen till. I sådana fall är det inte fråga om ett sådant byte av bostadsplats som avses i 1 mom. och personen är därmed inte heller skyldig att göra en flyttningsanmälan. Om personen emellertid har den fastaste anknytningen till sin nya bostadsplats, ska en flyttningsanmälan naturligtvis göras. Anmälningsskyldighet föreligger inte heller när flyttningen huvudsakligen beror på fullgörande av värnplikt eller civiltjänst, vistelse till sjöss som besättningsmedlem eller avtjänande av straff i en straffanstalt och personen har tillgång till en bostad där till exempel den övriga familjen fortfarande bor. Inte heller i dessa fall är det fråga om en flyttning enligt 1 mom. och därför ändras inte personens bostadsplats enligt 10 § 1 mom.

13 §. Flyttningsanmälan för en annan persons räkning. De situationer där en flyttningsanmälan får göras av en annan person för den flyttandes räkning samlas i en egen paragraf. I den gällande lagen finns motsvarande bestämmelser i 7 § 1 mom. Det som föreskrivs i den föreslagna paragrafen påverkar inte den rätt den som flyttar har att själv göra en flyttningsanmälan om denne är kapabel till och behörig att göra det. Utöver vad som föreskrivs i paragrafen kan den som flyttar befullmäktiga en annan person att göra en flyttningsanmälan på de villkor som anges i 12 § i förvaltningslagen.

UTKAST

Enligt 1 mom. får flyttningsanmälan för en person som flyttar göras av en medflyttande make, den andra parten i ett registrerat partnerskap och en person som fortlöpande lever tillsammans med personen i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden samt av en sådan släkting i rätt upp- eller nedstigande led eller ett sådant syskon som bor i samma hushåll som personen. Bestämmelsen gäller situationer där flera av personerna tillsammans flyttar till samma bostadsplats. Då får en av dessa personer göra en flyttningsanmälan också för de andra personernas räkning, om det finns ett sådant par- eller släktskapsförhållande mellan dem som avses i momentet. I annat fall ska de personer som flyttar var och en göra egna flyttningsanmälningar.

I 2 mom. föreskrivs det att flyttningsanmälan för en myndig person får göras av en intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktige för dennes räkning. En sådan möjlighet gäller alltså inte personer under 18 år. Beroende på flyttingens art och huvudmannens eller fullmaktsgivarens situation kan en flyttningsanmälan vara en angelägenhet som gäller bägges ekonomi och person. Dessutom kan rätten att göra flyttningsanmälan grunda sig på den allmänna skyldighet i fråga om omvårdnad om huvudmannen som gäller alla intressebevakare. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kontrollerar uppgifterna om intressebevakning eller intressebevakningsfullmakt i befolkningsdatasystemet när den behandlar flyttningsanmälan och kan vid behov begära ytterligare information i ärendet.

Enligt momentet kan flyttningsanmälan också göras av en av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata godkänd nära anhörig till den person som flyttar eller av någon annan som sköter personen. En förutsättning är då att den som flyttar på grund av sjukdom eller av någon annan motsvarande orsak inte själv kan göra flyttningsanmälan och att den flyttande inte har någon intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig som kan göra flyttningsanmälan på dennes vägnar. Syftet med bestämmelsen är att förbättra de flyttandes rättsliga ställning och säkerställa att flyttningsanmälningar görs också i sådana situationer där den som flyttar inte har en sådan familjemedlem, intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig som avses i 12 § och inte förmår bemyndiga en annan person att göra flyttningsanmälan för sin räkning i enlighet med 12 § i förvaltningslagen. Bestämmelsen kan bli tillämplig till exempel i situationer där barn till äldre föräldrar som flyttar till ett servicehus gör flyttningsanmälan eller då den ena maken anmäler den andra makens flyttning till servicehuset. Tack vare den föreslagna bestämmelsen behöver man i sådana situationer inte vänta tills en intressebevakare förordnats och en ansökan om intressebevakare behöver inte göras endast för att denne ska göra en flyttningsanmälan. Med stöd av 35 § i förvaltningslagen ska den som flyttar ges tillfälle att bli hörd, om detta är nödvändigt med hänsyn till personens fördel eller för att saken ska kunna utredas. Den behörighet som föreslås för en nära anhörig eller någon annan som har hand om den som flyttar utsträcker sig endast till att göra flyttningsanmälan och till att föra den flyttandes talan i samband med behandlingen av anmälan. Motsvarande bestämmelser om att en nära anhörig eller någon annan som huvudsakligen sköter en person kan föra hans eller hennes talan finns t.ex. i 15 kap. 2 § i sjukförsäkringslagen (1224/2004) och i 54 § i folkpensionslagen (568/2007). Enligt lagen om befolkningsdatasystemet registreras också uppgifter om de registrerades familjeförhållanden i befolkningsdatasystemet, och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan utnyttja dem när den avgör om en annan person har rätt att göra en flyttningsanmälan för den flyttande personens räkning.

I momentet föreskrivs det dessutom att om inget av de ovannämnda alternativen kommer i fråga och det är fråga om en person som vistas vid en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården, får anmälan dessutom göras av den verksamhetsenheten. I praktiken kan anmälan undertecknas till exempel av verksamhetsenhetens direktör eller av en person som denne utsett. Det är fråga om en sistahandsbestämmelse som kan bli tillämplig endast i situationer där en person inte

UTKAST

själv kan göra flyttningsanmälan och inte har en intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig, en nära anhörig som har rätt att göra flyttningsanmälan eller en person som huvudsakligen sköter honom eller henne och inte kan befullmäktiga en annan person att göra flyttningsanmälan för sin räkning i enlighet med 12 § i förvaltningslagen.

14 §. Flyttningsanmälan och innehållet i den. Paragrafen innehåller bestämmelser om på vilket sätt en flyttningsanmälan kan göras och vilka uppgifter den som flyttar ska lämna i samband med anmälan. Paragrafen motsvarar i huvudsak 7 a § i den gällande lagen. Med flyttningsanmälan avses i den nya lagen både anmälan om flyttning inom landet och anmälan om flyttning till eller från Finland.

I 1 mom. föreskrivs det om på vilka sätt en flyttningsanmälan kan göras. Flyttningsanmälan kan enligt momentet göras via Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas e-tjänst eller genom att en ifylld blankett för anmälan lämnas till myndigheten. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska fastställa de sätt och de formulär för anmälan som avses i paragrafen, alltså i praktiken svara för innehållet i e-tjänsten och blanketterna för flyttningsanmälan med beaktande av de uppgifter som enligt 2 och 3 mom. krävs av dem som flyttar. I 1 mom. förutsätts det dessutom att en anmälan som inte gjorts skriftligen kan godkännas endast om det är möjligt att försäkra sig om personens rätt att göra anmälan och om anmälan kan anses vara tillförlitlig. Detta krav gäller alla anmälningar, inte bara sådana som gjorts på annat sätt än skriftligen, på motsvarande sätt som enligt 7 a § 2 mom. i den gällande lagen. Myndigheten ska i sin verksamhet också beakta den utgångspunkt som anges i 75 § i lagen om befolkningsdatasystemet enligt vilken den ska försäkra sig om vem som anmält uppgifterna och om dennes rätt att anmäla uppgifter samt om att anmälan i övrigt är tillförlitlig. Den som gör en flyttningsanmälan har alltså inte absolut rätt att kräva att en anmälan som han eller hon gjort till exempel per telefon eller e-post godkänns, utan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan vid behov låta bli att godkänna anmälningar som gjorts på detta sätt, om det inte på behörigt sätt går att försäkra sig om anmälares identitet, om dennes rätt att göra anmälan eller om att anmälan i övrigt är tillförlitlig. För mottagaren av anmälan innebär detta att en flyttningsanmälan som gjorts till exempel per telefon eller e-post inte får godkännas, om det har uppstått en misstanke om att ovan nämnda omständigheter kan betvivlas. För att flyttningsanmälningar som gjorts via e-tjänsten ska kunna godkännas krävs det, liksom för närvarande, att anmälan har gjorts med hjälp av ett medborgarcertifikat eller någon annan tillförlitlig identifieringsmetod. Det ska dock fortfarande vara möjligt att komplettera en flyttningsanmälan till exempel per telefon eller e-post.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs det om vilka uppgifter som ska ges i samband med flyttningsanmälan. Enligt bestämmelsen ska det av flyttningsanmälan framgå den flyttandes namn och personbeteckning, flyttningsdag, uppgifter om den bostad till vilken personen flyttar, övriga uppgifter som behövs för en anteckning om hemkommun och bostadsplats samt uppgift om grunden för besittningen av lägenheten. De uppgifter som ska framgå av anmälan om flyttning utomlands är den flyttandes namn och personbeteckning, flyttningsdag, adress utomlands, syftet med flyttningen utomlands, tiden för vistelsen utomlands samt övriga uppgifter som behövs för en anteckning om hemkommun och bostadsplats. Det som avses med övriga uppgifter som behövs för en anteckning om hemkommun och bostadsplats är sådana tilläggsuppgifter som ges genom anmälan och som gör det möjligt att bedöma om boendet är stadigvarande eller tillfälligt och att säkerställa att flyttningen registreras i rätt byggnad och lägenhet. Utöver de uppgifter som behövs för att anteckningar om hemkommun och bostadsplats ska kunna göras samlas det i samband med flyttningsanmälan också in uppgifter om grunden för besittningen av lägenheten. Anmälan baserar sig på den anmälningsskyldighet som föreskrivs för ägare och innehavaren av lokaler eller bostadslägenheter i 24 § i lagen om befolkningsdatasystemet. Uppgifterna samlas in i samband med flyttningar inom landet. I samband

UTKAST

med flyttningsanmälan kan också andra uppgifter som ska antecknas i befolkningsdatasystemet samlas in, såsom uppgifter om en persons yrke och e-postadress. Uppgifter om de personer som avses 13 § 1 mom. och som flyttar samtidigt med den som gör flyttningsanmälan får lämnas genom en gemensam anmälan.

Genom det föreslagna 4 mom. åläggs den som flyttat en skyldighet att lämna Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland ytterligare uppgifter om sig själv som myndigheterna behöver för att bestämma hemkommun och bostadsplats för den som flyttat. Samma skyldighet gäller dem som gör flyttningsanmälan för någon annans räkning för att hemkommun och bostadsplats ska kunna bestämmas för den som flyttar. Sådana uppgifter om en person som inte har betydelse för bestämmandet av hemkommun eller bostadsplats kan inte begäras. Det är å ena sidan omöjligt att allmänt taget räkna upp de uppgifter som kan komma i fråga, och å andra sidan skulle alltför många uppgifter komma att ingå i en sådan förteckning, eftersom behövliga ytterligare uppgifter ska inhämtas från fall till fall. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland får tillräckliga uppgifter om förändringar i en persons boende exempelvis när en persons anmälan är bristfällig eller felaktig eller när lämnandet av en anmälan helt och hållet har försumrats.

15 §. *Mottagande av anmälan någon annanstans än hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.* I paragrafen föreskrivs det om möjligheten att ta emot flyttningsanmälningar också någon annanstans än hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Det nuvarande samarbetet mellan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Posten när det gäller insamling av flyttningsanmälningar baserar sig på bestämmelserna i 7 c och 7 d § i den gällande lagen om hemkommun, som enligt förslaget överförs i oförändrad form till den nya lagen.

Enligt 1 mom. kan en flyttningsanmälan lämnas också till någon annan myndighet eller organisation än Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, om en överenskommelse om detta har träffats med myndigheten eller organisationen. Myndigheten ska ha behörighet att ingå avtal med en myndighet eller en organisation om skötseln av uppgifter i anslutning till mottagandet av flyttningsanmälningar. Det avtal med Posten om gemensam insamling av uppgifter som ingåtts med stöd av den gällande lagen gäller såväl flyttningsanmälningar som gjorts skriftligen som per telefon och elektroniskt. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan ett avtal med andra myndigheter och organisationer om mottagande av flyttningsanmälningar gälla till exempel mottagande av enbart skriftliga anmälningar eller enbart elektroniska anmälningar. Eventuella andra tänkbara aktörer när det gäller att ta emot sådana flyttningsanmälningar som görs per telefon kunde till exempel vara en organisation som specialiserat sig på telefontjänster. De finländska beskikningarna har för närvarande tagit emot skriftliga anmälningar om utflyttning ur landet, och avsikten är att denna praxis ska bestå.

I 2 mom. föreskrivs det om de allmänna förutsättningar för överföring av uppgifter som ska uppfyllas när uppgifter i anslutning till mottagande av anmälningar förs över på någon annan än en myndighet. Den organisation som sköter uppdraget ska ha tillräckliga resurser, såsom tillräcklig teknisk och ekonomisk beredskap och tillräckligt med personal. Organisationen ska till exempel ha tillgång till behövliga informationssystem och datakommunikationsförbindelser i de fall då anmälningar tas emot per telefon och uppgifterna i anmälan förmedlas elektroniskt till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland. Dessutom ska de personer som sköter uppgifterna vara introducerade i och utbildade för uppgifterna.

Paragrafens 3 mom. gäller de omständigheter som det åtminstone ska avtalas om i avtalet om mottagande av flyttningsanmälningar. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att de uppgifter som

UTKAST

hänför sig till mottagandet av anmälningar sköts på behörigt sätt. Enligt 1 punkten i momentet ska det i ett avtal om mottagande av flyttningsanmälningar åtminstone avtalas om omfattningen av de skyldigheter som hänför sig till mottagandet av anmälningar. Avtalet kan gälla till exempel mottagning av anmälningar som görs enbart skriftligen eller enbart per telefon. Enligt 2 punkten ska det också avtalas om skyddet för personuppgifter och datasäkerhet. När anmälningarna tas emot behandlas personuppgifter. Om avtalet gäller mottagande av anmälningar per telefon, förutsätter arbetsuppgiften rätt att använda sådana uppgifter i befolkningsdatasystemet som är nödvändiga för skötseln av uppgiften. Därför är det särskilt viktigt att försäkra sig om att kraven i lagstiftningen om skyddet för personuppgifter uppfylls. Enligt 3 punkten ska det i avtalet avtalas om hur introduktionen och utbildningen av den personal avtalet omfattar ska skötas för att det ska kunna säkerställas att den har tillräcklig sakkunskap och kompetens. Enligt 4 punkten ska det i avtalet också avtalas om hur kostnaderna för behandlingen av anmälningarna ska fördelas mellan parterna. Enligt 5 punkten ska det i avtalet dessutom avtalas om avtalets giltighet, till exempel huruvida avtalet gäller för viss tid eller tills vidare och under vilka förutsättningar avtalet kan sägas upp.

I 4 mom. föreskrivs det att den som tar emot och behandlar flyttningsanmälningar i denna uppgift handlar under tjänsteansvar. För att trygga en god förvaltning ska förvaltningslagen, språklagen (423/2003), samiska språklagen (1086/2003) och offentlighetslagen iakttas vid skötseln av uppgiften. Enligt 25 § i språklagen ska myndigheten försäkra sig om att det vid skötseln av ett uppdrag ges sådan språklig service som förutsätts i språklagen, om ett sådant uppdrag ges en enskild med stöd av ett beslut eller någon annan åtgärd av en myndighet eller ett avtal mellan myndigheten och den som tar emot uppdraget. Eftersom en enskild som tar emot flyttningsanmälningar enligt förslaget ska bestämmas på basis av ett avtal mellan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och mottagaren av uppdraget, ska myndigheten innan avtal ingås försäkra sig om att service enligt språklagen tillhandahålls i samband med skötseln av uppdraget.

16 §. Skyldigheter i samband med mottagande av flyttningsanmälningar. I paragrafen föreskrivs det på motsvarande sätt som i 7 e § i den gällande lagen om uppgifter i anslutning till mottagande av flyttningsanmälningar. Enligt paragrafen ska den som tar emot flyttningsanmälan kontrollera att anmälan innehåller de uppgifter som anges i 14 § 2 mom. Om anmälan tas emot per telefon, ska mottagaren fästa särskild uppmärksamhet vid att försäkra sig om anmälares identitet. I praktiken sker detta genom att mottagaren i enlighet med givna anvisningar kontrollerar att anmälares kan ge de personuppgifter som behövs i anmälan om sig själv och de medföljande familjemedlemmarna korrekt och också svara på rätt sätt på de tillägsfrågor som ställs för att kontrollera identiteten. I paragrafen konstateras det dessutom att en flyttningsanmälan som en annan myndighet eller organisation tagit emot anses ha gjorts inom den tid som anges i 12 §, om den har tagits emot inom den tiden.

17 §. Anteckning om hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun. I paragrafen föreslås bestämmelser om under vilka förutsättningar uppgifter om personernas hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun ska antecknas i befolkningsdatasystemet. Bestämmelserna gäller anteckningar som görs på basis av en anmälan som den som flyttar själv har gjort, en anmälan enligt 13 § som gjorts på hans eller hennes vägnar och uppgifter som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fått på något annat sätt. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 9 § och 9 a § 3 mom. i den gällande lagen. I förhållande till den gällande lagen ska användningsområdet för de anteckningar i befolkningsdatasystemet som görs direkt på basis av anmälan utsträckas till att gälla alla klara fall av flyttningar inom Finland och i paragrafen ska det föreskrivas närmare om de förutsättningar under vilka anteckningarna om en persons hemkommun och bostadsplats kan strykas ur befolkningsdatasystemet i situationer som avses i 7 §.

UTKAST

En anteckning i befolkningsdatasystemet som gäller en persons hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun är inte ett förvaltningsbeslut utan en deklarativ förvaltningsåtgärd som genomförs genom att en anteckning förs in i registret. Situationen är densamma också i fråga om andra uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet. Indirekt skapar dessa anteckningar dock rättsliga konsekvenser, eftersom de uppgifter som antecknats i befolkningsdatasystemet är offentligt tillförlitliga. Utgångspunkten är att anteckningarna i befolkningsdatasystemet ska göras i enlighet med personens anmälan, men i vissa fall som särskilt nämns i lagen får anteckningarna dock inte göras utan ytterligare utredning. Då ska personen i fråga ges möjlighet att lämna ytterligare uppgifter innan anteckningen görs. En felaktig anteckning i befolkningsdatasystemet kan rättas i enlighet med lagen om befolkningsdatasystemet, och det är möjligt att söka ändring i ett beslut som gäller anteckningen och som fattats av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på det sätt som föreskrivs i den lagen. I 20 § i den föreslagna lagen om hemkommun föreskrivs särskilt om de situationer där en anteckning om en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun ska betraktas som ett förvaltningsbeslut. Också i lagen om befolkningsdatasystemet föreskrivs det särskilt om de situationer där det ska fattas ett förvaltningsbeslut om de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet eller om ändring av dem.

Enligt 1 mom. ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata när en anmälan som avses i 14 § har kommit in till myndigheten, utan obefogat dröjsmål efter mottagandet av anmälan, i befolkningsdatasystemet utifrån anmälan göra en anteckning om hemkommun och bostadsplats, en temporär bostadsplats eller folkbokföringskommun när det är fråga om en finsk medborgare som stadigvarande har flyttat utomlands. Med anteckning avses också ändring eller strykning av en anteckning som redan finns i systemet exempelvis i en situation där en person i enlighet med 7 § inte längre har hemkommun eller bostadsplats i Finland. De rättsverkningar som eventuellt hänför sig till anteckningen kan omsättas i praktiken genast efter det att anteckningen gjorts. Dessutom föreskrivs det i momentet att de anteckningar om en persons nya bostadsplats som behövs med anledning av flyttningsanmälan i klara och enkla fall kan göras i befolkningsdatasystemet direkt med stöd av anmälan. En förutsättning är att anteckningen inte kräver ytterligare utredning och att en felfri registrering av uppgifterna kan säkerställas genom tekniska kontroller. Det som kontrolleras är till exempel att en ny bostad kan identifieras direkt utifrån de uppgifter som lämnats i anmälan och att bostaden enligt de uppgifter som registrerats i befolkningsdatasystemet är belägen i en byggnad som är avsedd för boende.

Bestämmelserna i 2 mom. gäller situationer där Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata av någon annan än personen själv eller av en aktör som avses i 13 § har fått uppgifter om att en persons hemkommun eller bostadsplats har ändrats, att personen flyttat utomlands eller att personen inte längre uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun på det sätt som föreskrivs i 2 kap. Då kan myndigheten göra en anteckning eller stryka av en anteckning i befolkningsdatasystemet i enlighet med de uppgifter den fått, om uppgifterna anses vara tillförlitliga. Exempel på sådana fall som avses i bestämmelsen är försummelse av anmälningsskyldigheten och situationer enligt 7 § som gäller förlust av hemkommun. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska utreda tillförlitligheten hos de uppgifter den fått på det sätt som förutsätts i förvaltningslagen.

På samma sätt som i fråga om andra anteckningar som avses i momentet är en förutsättning för att en anteckning om hemkommun eller bostadsplats ska kunna strykas att den information som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fått kan anses vara tillförlitlig. På grund av det stora antalet olika situationer där bestämmelsen kan komma att tillämpas är det inte motiverat att i lagen ta in en uttömmande förteckning över vad som ska betraktas som sådan tillförlitlig information. Om personen själv meddelar myndigheten att någon rätt till hemkommun i Finland enligt 4 §

UTKAST

inte längre finns, kan myndigheten med stöd av personens egen anmälan stryka anteckningen om hemkommun. Likaså kan myndigheten stryka anteckningen, om den familjemedlem som flyttar med personen i fråga har gjort anmälan på dennes vägnar i enlighet med 13 §. En förutsättning för att anteckningen ska kunna strykas är också då att situationen är klar och ostridig med stöd av den anmälan som myndigheten fått. I annat fall är myndigheten skyldigt att begära ytterligare uppgifter i enlighet med 3 mom. Uppgifter som fås från en annan myndighet kan på det sätt som avses i paragrafen anses vara tillförlitliga i enlighet med 27 § i lagen om befolkningsdatasystemet. Oftast blir en strykning av anteckningen sannolikt tillämpligt i dessa situationer i fråga om tredjelandsmedborgare och när giltighetstiden för personens uppehållstillstånd har löpt ut på basis av ett negativt och lagkraftvunnet beslut av Migrationsverket. En anteckning om hemkommun kan också strykas för medborgare i de nordiska länderna, EU:s övriga medlemsstater, Liechtenstein och Schweiz samt deras familjemedlemmar, om de inte längre uppfyller förutsättningarna för att få hemkommun, alltså inte bor i Finland eller om registreringen av deras vistelse eller uppehållskortet för familjemedlemmar har återkallats eller förfallit. En allmän och för samtliga utlänningsgrupper gemensam grund för förlust av hemkommun är utvisning och avlägsnande av en person ur landet.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan stryka en anteckning om en persons hemkommun och bostadsplats utan att begära ytterligare uppgifter och utan att höra en part på förhand endast om det är klart och ostridigt att det är fråga om en situation som avses i 7 §. I momentet konstateras det uttryckligen att en anteckning inte kan strykas i situationer där en strykning grundar sig på ett myndighetsbeslut och detta beslut ännu inte har vunnit laga kraft. I praktiken kan det då vara fråga om avslag på ansökan om uppehållstillstånd, beslut om återkallande av uppehållstillstånd och beslut om utvisning. En anteckning ska inte heller strykas till exempel om en ny ansökan om uppehållstillstånd eller någon annan form av uppehållsrätt är anhängig. Om det är möjligt att en person fortfarande har rätt till hemkommun med stöd av något annat villkor som nämns i 4 § i den föreslagna lagen om hemkommun än det att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fått kännedom om att villkoret upphört, ska myndigheten utreda saken till denna del innan anteckningarna om hemkommun och bostadsplats stryks. Om ett sådant annat villkor enligt 4 § uppfylls, ska anteckningarna givetvis inte strykas. Om strykningen av en anteckning grundar sig på uppgift från någon annan än personen själv eller om personen motsätter sig att hemkommunen stryks, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland i enlighet med 20 § fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut om att anteckningen stryks.

Enligt 3 mom. ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata begära ytterligare uppgifter i ärendet, om myndigheten har skäl att misstänka att en uppgift som den fått i situationer som avses i 1 eller 2 mom. inte är tillförlitlig. Om myndigheten har skäl att misstänka att uppgifterna är felaktiga, om anmälan är bristfällig eller annars sådan att en tillförlitlig anteckning inte kan göras utifrån den, ska myndigheten utan obefogat dröjsmål begära ytterligare uppgifter i ärendet efter det att anmälan har kommit in. Beslutanderätten i fråga om bestämmande av hemkommun och bostadsplats övergår i sådana fall till myndigheten som kan låta bli att göra en anteckning, göra en avvikelse från anmälan eller begära ytterligare uppgifter i ärendet och göra en anteckning först efter det att sådana har lämnats eller tiden för lämnande av uppgifter har löpt ut. Anmälan är felaktig till exempel när en person uppsåtligen har lämnat felaktiga uppgifter eller om de uppgifter som personen lämnat innehåller oavsiktliga fel. Bestämmelsen gäller också situationer där det är fråga om sådana brister i uppgifterna om personen i fråga eller dennes boende att myndigheten utifrån de uppgifter som lämnats inte kan göra en sådan tillförlitlig identifiering av personen eller bostadsplatsen som anteckningen förutsätter. I sådana fall ska personen i fråga ges möjlighet att lämna ytterligare uppgifter innan anteckningen förs in i registret. Om avgörandet av ett ärende förutsätter att personen själv

UTKAST

hörs och myndigheten trots sina försök inte kan nå personen, kan förfarandet enligt 18 § bli tillämpligt i ärendet.

18 §. Anteckning om hemkommun och bostadsplats i vissa fall. I paragrafen föreslås det bestämmelser om hur anteckningar om hemkommun och bostadsplats ska göras i fråga om personer som inte har en bostadsplats som uppfyller villkoren enligt 8 § och personer som befinner sig på okänd ort samt i situationer där adressen till bostadsplatsen inte kan anses tillförlitlig trots utredningar. Paragrafen motsvarar i huvudsak 9 a § 1 och 2 mom. i den gällande lagen, men bestämmelserna i 1 mom. preciseras jämfört med nuläget.

I 1 mom. föreskrivs det om situationer där endast hemkommunen för en person antecknas i befolkningsdatasystemet. Detta ska för det första ske om personens bostadsplats inte uppfyller villkoren i 8 § 1 mom. Adressen till en sådan byggnad eller bostad kan dock antecknas i befolkningsdatasystemet som personens postadress. Dessutom antecknas i befolkningsdatasystemet endast personens hemkommun, om personen inte alls har någon bostad i sin användning och inte på det sätt som avses i 8 § 2 mom. har anknytning till någon bostad eller om adressen till personens bostadsplats trots ytterligare utredning inte kan anses tillförlitlig. En persons hemkommun bestäms i sådana fall med stöd av 9 § utifrån till vilken kommun personen anses ha den fastaste anknytningen.

Enligt 2 mom. i den föreslagna paragrafen kan en person i befolkningsdatasystemet först antecknas befinna sig på okänd ort och därefter som person som saknar hemkommun. En person ska antecknas befinna sig på okänd ort, om det inte finns tillförlitlig information om dennes bostadsplats eller vistelse i Finland. En sådan anteckning kan göras till exempel när personen inte har en tillförlitlig adress och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte kan nå personen. Anteckningen om hemkommun för en person som befinner sig på okänd ort kvarstår dock i den kommun där personen senast hade en adress. Om inga uppgifter om personens bostadsplats eller vistelse i Finland har kommit in inom de två följande kalenderåren, kan det antecknas i befolkningsdatasystemet att personen saknar hemkommun. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska innan anteckningen görs dessutom på det sätt som avses i 23 § i lagen om befolkningsdatasystemet begära uppgifter om personen i fråga av myndigheter som kan bedömas ha uppgifter om huruvida personen är vid liv eller om dennes boende under perioden. Sådana myndigheter är åtminstone Migrationsverket, Skatteförvaltningen och Folkpensionsanstalten, men myndigheten kan enligt prövning begära uppgifter också av andra myndigheter som anges i 23 § i lagen om befolkningsdatasystemet. Eftersom det får antecknas att en person befinner sig på okänd ort samt saknar hemkommun endast när personen inte kan nås har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ingen skyldighet att meddela den berörda personen om anteckningen efter att den har gjorts. Det ska vara möjligt att korrigera både anteckningen om att personen befinner sig på okänd ort och anteckningen om att personen saknar hemkommun med iakttagande av de bestämmelser i lagen om befolkningsdatasystemet som gäller rättelse av fel i registret.

19 §. Flyttningsdag. De föreslagna bestämmelserna gäller hur flyttningsdagen bestäms. Paragrafen motsvarar 10 § i den gällande lagen, med undantag för situationer där Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata får uppgifter av någon annan än den som har rätt att göra flyttningsanmälan. Som flyttningsdag betraktas i fortsättningen den dag då anmälan har kommit in, inte den dag då ärendet antecknades i befolkningsdatasystemet.

Med flyttningsdag avses den dag då personens bostadsplats och eventuellt också hemkommun ändras. I regel strävar man efter att som flyttningsdag anteckna den faktiska flyttningsdagen. I fall av försummelse ska flyttningsdagen dock vara bunden till de tidpunkter som anges i paragrafen och

UTKAST

från vilka det inte är möjligt att avvika. På detta sätt främjas att personerna fullgör sin anmälnings-skyldighet inom utsatt tid och att de uppgifter om boende i fråga om dem som antecknats i befolkningsdatasystemet till alla delar motsvarar den faktiska situationen. Ett annat syfte med denna nya praxis för flyttningsdag är att förhindra missbruk av vissa samhällsliga tjänster och onödiga administrativa kostnader. Till exempel när vallängderna upprättas behöver en person inte flyttas från en vallängd till en annan på grund av sin försummelse. Den flyttningsdag som bestäms enligt paragrafen antecknas i befolkningsdatasystemet, men den anteckning om bostadsplats och hemkommun som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata gör har ingen bindande verkan för andra förvaltningsområden.

Enligt 1 mom. betraktas som flyttningsdag den dag som uppgetts i flyttningsanmälan, om anmälan har gjorts inom en månad från flyttningen. Med stöd av 12 § 1 mom. ska flyttningsanmälan göras tidigast en månad före och senast en vecka efter flyttningsdagen. Genom att den tidsfrist inom vilken det är tillåtet att i befolkningsdatasystemet anteckna den flyttningsdag som personen uppgett i en flyttningsanmälan efter att den kommit in förlängs, kommer de flyttningsdagar som antecknas i befolkningsdatasystemet bättre att motsvara de flyttningsdagar som de som flyttat anmält och därmed de faktiska flyttningsdagarna. Om flyttningsanmälan inkommer först efter mer än en månad, antecknas som flyttningsdag den dag då anmälan kom in till myndigheten. Med den dag då anmälan kommit in avses den dag då anmälan har gjorts eller kommit in till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller någon annan myndighet eller organisation som är behörig att ta emot flyttningsanmälningar. Om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata gör en anteckning om flyttning i befolkningsdatasystemet på basis av uppgifter av någon annan aktör än en sådan som avses i 12 eller 13 §, betraktas den dag då myndigheten fick uppgiften om flyttningen som flyttningsdag.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om flyttningsdagen i de specialfall där en person gör en anmälan enligt 12 § 1 mom. om utövande av rätten att välja hemkommun i situationer som avses i 10 § 3 mom., det vill säga om möjligheten att som ny hemkommun välja den kommun inom vars område personen bor i familjevård eller vid en verksamhetsenhet för service på institution eller boendeservice. Som flyttningsdag betraktas i sådana situationer den dag då anmälan har kommit in.

20 §. Förvaltningsbeslut om en anteckning om hemkommun. I paragrafen föreslås bestämmelser om situationer där det ska fattas ett förvaltningsbeslut om en anteckning i befolkningsdatasystemet som gäller en persons hemkommun och bostadsplats eller folkbokföringskommun. Den föreslagna paragrafen motsvarar 11 § i den gällande lagen med vissa preciseringar.

Enligt 1 mom. ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata fatta ett förvaltningsbeslut om en anteckning som gäller en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun när en sådan anteckning inte har kunnat göras på det sätt som personen i fråga anmält och inte heller efter begäran om ytterligare uppgifter kunnat antecknas på det sätt som personen önskat. Dessutom ska myndigheten fatta ett förvaltningsbeslut i situationer där anteckningen har gjorts utifrån uppgifter som fås av någon annan än den som flyttat eller av en aktör som avses i 13 § 1 mom. Ett förvaltningsbeslut ska med andra ord fattas i situationer där flyttningsanmälan har gjorts av en nära anhörig till den som flyttar eller av någon annan person som huvudsakligen har hand om personen, eller av den verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården där personen vistas. Syftet med bestämmelsen är att garantera att rättsskyddet tillgodoses.

Det som föreskrivs i momentet gäller uppgifter som antecknas i befolkningsdatasystemet för första gången, ändring av tidigare anteckningar och strykning av dem. Förvaltningsbeslutet ska fattas med

UTKAST

iakttagande av bestämmelserna i förvaltningslagen. Beslutet ska därmed fattas utan obefogat dröjsmål, ges skriftligen och motiveras.

I 2 mom. konstateras det dessutom särskilt att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska underrätta personen i fråga om beslutet och möjligheten att begära omprövning av det på det sätt som föreskrivs i förvaltningslagen. Med personen i fråga avses bland annat barnets vårdnadshavare när avgörandet om hemkommun eller bostadsplats avviker från den åsikt som den vårdnadshavare som hörts i ärendet i enlighet med 21 § har. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska med stöd av bestämmelsen underrätta vårdnadshavaren, som har rätt att begära omprövning av avgörandet.

21 §. Hörande av vårdnadshavarna. I paragrafen föreskrivs det om hörande av minderåriga personers vårdnadshavare, huvudsakligen på motsvarande sätt som i 15 § i den gällande lagen. Eftersom det inte heller i fortsättningen finns någon åldersgräns för flyttningsanmälan, behövs det i lagen finnas bestämmelser om hörande av barns vårdnadshavare.

Det föreslås i paragrafen att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska ge vårdnadshavarna tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan, om flyttningsanmälan har gjorts av ett barn under 15 år. Om anmälan har gjorts av en 15–17-årig person, ska verket vid behov ge vårdnadshavarna tillfälle att lämna upplysningar om anmälan inom utsatt tid. När det gäller ett barn under 15 år är det alltså en absolut förutsättning för att en registeranteckning ska kunna göras att barnets vårdnadshavare har tillfälle att bli hörd. Om vårdnadshavaren inte svarar på begäran om hörande, kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata vid behov också på något annat sätt reda ut om den bostadsplats som uppgetts är korrekt. Om anmälan har gjorts av en 15–17-årig person, ska beslutet om hörande prövas av myndigheten. Syftet med hörandet eller att ge möjlighet att bli hörd är att utreda barnets faktiska hemkommun och bostadsplats. Ju yngre barnet är, desto större betydelse ska fästas vid vårdnadshavarnas uppfattning om barnets faktiska boende. Syftet med hörandet är dock inte att utreda om barnet har haft vårdnadshavarnas tillåtelse att flytta, utan att reda ut vad som är barnets faktiska bostadsplats. Bestämmelsen förutsätter att alla barnets vårdnadshavare hörs eller ges tillfälle till det och detta gäller både de anmälningar som barnet har gjort enbart för egen räkning och de som barnet har gjort för sina familjemedlemmars räkning. Även om paragrafen inte förutsätter skriftlig form av de upplysningar som blir resultatet av hörandet, är det med tanke på rättssäkerheten i allmänhet mest ändamålsenligt att de lämnas in skriftligen. Den berörda personen ska ges en tidsfrist inom vilken upplysningarna ska lämnas.

Dessutom förutsätts det i paragrafen att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata av särskilda skäl ska ge barnets vårdnadshavare tillfälle att lämna upplysningar i situationer där flyttningsanmälan har gjorts av en familjemedlem som i enlighet med 13 § 1 mom. flyttar med en person som inte fyllt 18 år. Avsikten är att bestämmelsen i första hand ska tillämpas i sådana fall där myndigheten har skäl att misstänka att barnets faktiska boende inte motsvarar den flyttningsanmälan som gjorts. I enlighet med principerna i förvaltningslagen ska myndigheten vid behov kontakta barnets vårdnadshavare vid oklara flyttningsanmälningar. Liksom i fråga om andra flyttningar ska myndigheten sträva efter att utreda den faktiska bostadsplatsen också i fråga om minderåriga som flyttar. Däremot kan och bör myndigheten inte i denna verksamhet ta ställning till eller utreda om beslutet om barnets boende har fattats till exempel på det sätt som förutsätts i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt och om barnets boende motsvarar var barnet enligt den lagen borde bo. Utredningen av det faktiska boendet kan dock förutsätta att vårdnadshavarnas åsikt utreds, och därför ska myndigheten vid behov höra barnets båda vårdnadshavare, till exempel när det meddelas att barnet flyttar med en annan vårdnadshavare från vårdnadshavarnas gemensamma adress till den

UTKAST

nya adressen. En vårdnadshavare som bor på annat håll ska höras också t.ex. när myndigheten har skäl att misstänka att den bostadsplats som anmälts till myndigheten inte motsvarar det faktiska boendet.

5 kap. Särskilda bestämmelser

I 5 kap. föreskrivs det om begäran om omprövning och om sökande av ändring i förvaltningsbeslut som fattats av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samt om rättelse av registeranteckningar som gjorts i befolkningsdatasystemet. Till dessa delar motsvarar bestämmelserna 16–19 § i den gällande lagen.

22 §. Begäran om omprövning och ändringssökande. I 1 mom. föreskrivs det om begäran om omprövning av förvaltningsbeslut som har fattats enligt 20 §. Omprövning av dessa beslut får begäras hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på det sätt som anges i förvaltningslagen. Enligt det föreslagna 2 mom. får ett beslut som fattats med anledning av en begäran om omprövning överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Enligt den lagen får ändring i förvaltningsdomstolens beslut sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Momentet innehåller dessutom en bestämmelse om myndighetens besvärsmätt. Enligt bestämmelsen har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata rätt att genom besvär söka ändring i ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket verkets beslut har upphävts eller ändrats. En förutsättning är att högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Bestämmelsen behövs för att upprätthålla en enhetlig rättspraxis. Antalet besvär kommer sannolikt att vara mycket litet, vilket tillsammans med systemet med besvärstillstånd innebär att de fall som går vidare till högsta förvaltningsdomstolen med stor sannolikhet endast är sådana fall som anses vara av särskild betydelse just när det gäller grunderna för bestämmande av hemkommun eller bostadsplats och tillämpningen av dem.

23 §. Rättelse av fel som gäller hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun. Enligt 1 mom. kan uppgifter om en persons hemkommun, bostad eller folkbokföringskommun i befolkningsdatasystemet rättas på samma sätt som andra uppgifter i systemet på det sätt som föreskrivs i lagen om befolkningsdatasystemet. Med beaktande av rättsskyddsaspekterna är det ytterst viktigt att felaktiga anteckningar om hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun kan rättas snabbt och så enkelt som möjligt. Enligt 76 § i lagen om befolkningsdatasystemet kan uppgifter i systemet rättas antingen på initiativ av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller på begäran av den registrerade. Om det är fråga om rättelse av fel eller sökande av ändring i ett beslut som fattats av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata enligt 20 § i lagen om hemkommun, ska 22 § tillämpas. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa möjligheten att korrigera felaktiga uppgifter när de upptäcks i de uppgifter i befolkningsdatasystemet som avses i lagen om hemkommun, antingen efter utgången av tidsfristen för begäran om omprövning enligt 22 § eller när felaktigheterna uppstått under behandlingen vid registreringen av uppgifterna eller av någon annan orsak. Enligt 2 mom. tillämpas också bestämmelserna om begäran om omprövning och ändringssökande i lagen om befolkningsdatasystemet på ett förvaltningsbeslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata som gäller rättelse av uppgifter om hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun.

6 kap. Ikraftträdande

Kapitlet innehåller lagens ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Deras innehåll beskrivs i avsnitt 9.

UTKAST

7.2 Lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

9 §. Förutsättningar för registrering av utländska medborgare. I paragrafen föreskrivs det om de förutsättningar under vilka uppgifter om utländska medborgare får registreras i befolkningsdatasystemet. Det villkor för registrering av uppgifter som enligt 1 mom. 2 punkten ställs på utländska medborgares tillfälliga bostad enligt lagen om hemkommun ändras till ett krav på att personerna vistas tillfälligt i Finland. Orsaken till ändringen är att det i den nya lagen om hemkommun inte längre ingår bestämmelser om anteckning om tillfällig bostad i befolkningsdatasystemet. Om en utländsk medborgare inte har hemkommun och bostadsplats i Finland enligt lagen om hemkommun, kan det i befolkningsdatasystemet antecknas den postadress för personen som avses i 13 § 22 punkten i lagen om befolkningsdatasystemet. I övrigt ändras paragrafen inte.

13 §. Personuppgifter som registreras i systemet. I 1 mom. räknas de uppgifter upp som ska registreras i befolkningsdatasystemet om den person som är föremål för registrering. Bestämmelsen i 3 punkten i momentet ändras så att hänvisningen till en persons tillfälliga bostad ändras till en hänvisning till temporär bostadsplats i analogi med terminologin i den nya lagen om hemkommun. I övrigt motsvarar paragrafen gällande lag.

23 §. Rätt att få uppgifter från myndigheter. I 1 mom. räknas det upp vilka de övriga myndigheter är som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har rätt att få behövliga uppgifter av när det gäller dessa andra myndigheters verksamhetsområden för att kunna uppdatera de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet i enlighet med 13–17 §, för att säkerställa uppgifternas riktighet och för annan behandling av uppgifterna. De myndigheter som räknas upp i momentet är skyldiga att lämna sådana uppgifter trots sekretessbestämmelserna. Avsikten har varit att i förteckningen i momentet på ett så heltäckande sätt som möjligt ta in de myndigheter som de personuppgiftsansvariga myndigheterna ska ha rätt att få uppgifter av och som också ska vara skyldiga att anmäla uppgifter för registrering i befolkningsdatasystemet (RP 89/2008 rd, s. 92). Den rätt att få uppgifter som föreskrivs i paragrafen är nämligen förenad med en anmälningskyldighet som gäller samma myndigheter och som det föreskrivs om i 25 §. Eftersom den nya lagen om hemkommun inte innehåller några särskilda bestämmelser om rätten för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland att av andra myndigheter få sådana behövliga uppgifter som dessa myndigheter förfogar över för bestämmande av människors hemkommun och bostadsplats samt för granskning av de uppgifter om hemkommun och bostadsplats som antecknats i befolkningsdatasystemet, ska även dessa särskilda behov av information i anslutning till lagen om hemkommun i fortsättningen beaktas i bestämmelserna i lagen om befolkningsdatasystemet.

Till momentets inledande stycke fogas en mening som preciserar innehållet bestämmelsen i fråga om den rätt att få uppgifter som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har att få uppgifter och enligt vilken denna rätt också gäller uppgifter som behövs för att utreda de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet. Syftet med tillägget är att säkerställa att de personuppgiftsansvariga myndigheterna av andra myndigheter får alla sådana uppgifter som de behöver, inte bara för registrering i befolkningsdatasystemet utan också för att utreda innehållet och riktigheten i de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet. Det kan till exempel vara fråga om uppgifter om en persons inkomster eller betalda skatter med hjälp av vilka Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland kan utreda personens faktiska vistelse och boende i Finland. Även om dessa uppgifter också kan vara andra än de uppgifter som uttryckligen registreras i befolkningsdatasystemet, ska uppgifterna vara relevanta och behövliga med tanke på de uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet.

UTKAST

Till förteckningen över de myndigheter som nämns i momentet fogas de välfärdsområden som inrättats i samband med reformen av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Från och med den 1 januari 2023 har de uppgifter inom social- och hälsovården och räddningsväsendet som kommunerna hittills ansvarat för överförs till välfärdsområdena och deras myndigheter. I regel är det fråga om samma uppgifter som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har rätt att få av de verksamhetsenheter och yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och socialvården som nämns i 3 och 4 punkten; till exempel uppgifter om att ett barn har fötts och omhändertagits och om vårdnadsavtal, om att en person vistas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården eller socialvården i mer än tre månader samt om att en person avlidit. Eftersom största delen av verksamhetsenheterna inom social- och hälsovården lyder under välfärdsområden och välfärdsområdena kan förfoga också över andra uppgifter som är relevanta med tanke på befolkningsdatasystemet och i synnerhet personers hemkommun och bostadsplats, är det motiverat att nämna välfärdsområdena separat i förteckningen i momentet. Därmed omfattar bestämmelsen också till exempel sådana uppgifter som det räddningsväsende som lyder under välfärdsområdena eventuellt förfogar över och som behövs för att säkerställa att uppgifterna i befolkningsdatasystemet bevaras och är korrekta.

Till förteckningen i momentet fogas dessutom polismyndigheterna, försvarsmakten och Institutet för hälsa och välfärd. Alla dessa myndigheter kan inneha uppgifter som är nödvändiga för att uppdatera de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet, säkerställa att uppgifterna är riktiga eller behandla dem på något annat sätt. Det kan till exempel vara fråga om uppgifter om en persons faktiska boende som direkt inverkar på hur dennes hemkommun och bostadsplats bestäms.

24 §. *Annan rätt att få uppgifter.* I paragrafen föreskrivs det om rätten för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter av andra än myndigheter för att uppdatera och i övrigt behandla uppgifterna i befolkningsdatasystemet. Bestämmelsen i 1 mom. 5 punkten gäller registermyndigheternas rätt att av ägare och innehavare av bostadslägenheter som registreras i befolkningsdatasystemet på begäran få uppgifter om de bostadslägenheter som de äger eller innehar. Det föreslås att punkten i fråga ändras. Enligt förslaget ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland kunna begära sådana uppgifter om personer som bor eller har bott i byggnader och bostadslägenheter som registermyndigheterna för närvarande har rätt att få med stöd av 8 § i den gällande lagen om hemkommun. Det är fråga om uppgifter som behövs för att fastställa personers hemkommun och bostadsplats samt för att kontrollera de uppgifter om dem som antecknats i befolkningsdatasystemet. Därför utvidgas rätten att få uppgifter enligt 5 punkten till att utöver ägare och innehavare av bostadslägenheter som avses i 16 § i lagen också gälla ägare och innehavare av byggnader som avses i 15 § eller företrädare för ägarna och innehavarna, såsom disponenter. I regel finns lägenheter enligt 16 § i byggnader som används för boende, men i den aktuella punkten är det motiverat att också nämna byggnader med tanke på situationer där personer faktiskt bor i byggnader som saknar lägenheter. Till 5 punkten fogas dessutom ett omnämnande av att det är fråga om personer som bor eller har bott i byggnaderna eller lägenheterna i fråga. Invånaruppgifterna är centrala med tanke på de uppgifter om människornas hemkommun och bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet och vid uppdateringar av uppgifterna. Rätten att få uppgifter gäller också sådana situationer där det är nödvändigt att i större utsträckning kontrollera riktigheten i boendepuppgifterna om personer som införts i befolkningsdatasystemet än bara i fråga om enskilda personer. Exempelvis ägaren till en byggnad är skyldig att lämna uppgifter som antecknats i boendeförteckningen för byggnaden. Denna informationskanal är dock sekundär i förhållande till anmälningskyldigheten

UTKAST

för den som flyttar enligt lagen om hemkommun, och rätten att få uppgifter gäller inte sådana uppgifter som inte kan anses ha betydelse för bestämmandet av en persons hemkommun eller bostadsplats eller med tanke på andra uppgifter som registreras i befolkningsdatasystemet. Bestämmelser om anmälningsskyldighet som direkt hänför sig till denna rätt att få uppgifter finns i 25 § i lagen. Den föreslagna ändringen i 5 punkten utökar inte de skyldigheter som åläggs privatpersoner, eftersom de har motsvarande skyldighet att lämna uppgifter med stöd av 8 § i den gällande lagen om hemkommun.

I 3 mom. konstateras det att bestämmelser om den anmälan som ska göras med anledning av att hemkommunen, bostadsplatsen där eller en temporär bostadsplats har ändrats finns i lagen om hemkommun. Momentet ändras så att hänvisningen till en persons tillfälliga bostad ändras till en hänvisning till temporär bostadsplats i analogi med terminologin i den nya lagen om hemkommun. I övrigt ändras paragrafen inte.

31 §. Utlämnande av uppgifter för finansierings- och försäkringsverksamhet och annan motsvarande verksamhet. Bestämmelserna i paragrafen gäller utlämnande av uppgifter ur befolkningsdatasystemet. Bestämmelsen i 3 momentet ändras så att hänvisningen till en persons tillfälliga bostad ändras till en hänvisning till temporär bostadsplats i analogi med terminologin i den nya lagen om hemkommun. I övrigt motsvarar paragrafen gällande lag.

7.3 Lagen om beskattningsförfarande

5 §. Hemkommun. Enligt 1 mom. i den gällande lagen betraktas som en skattskyldig fysisk persons hemkommun den kommun där han eller hon vid utgången av året före skatteåret ska anses ha haft bostad enligt lagen om hemkommun. Med anledning av den föreslagna nya lagen om hemkommun fogas det till momentet i fråga ett omnämnande om att det som ska betraktas som personens hemkommun vid beskattningen i sådana fall där en anteckning om personens hemkommun har strukits i befolkningsdatasystemet är den kommun som senast har varit hans eller hennes hemkommun. Förfarandet är alltså i fråga om sådana personer detsamma som för sådana personer som redan nämns i momentet och som på det sätt som avses i 9 a § i den gällande lagen om hemkommun och i 18 § i den föreslagna lagen om hemkommun i befolkningsdatasystemet har antecknats sakna hemkommun. En anteckning om hemkommun enligt lagen om hemkommun eller avsaknaden av en sådan ska inte heller i fortsättningen avgöra om personen i fråga ska anses vara bosatt i Finland i skattehänseende.

I övrigt ändras paragrafen inte. Hänvisningarna i 1 mom. till den gällande lagen om hemkommun ersätts dock med hänvisningar till den nya lagen om hemkommun, och i 2 mom. stryks författningsnumret för inkomstskattelagen (1535/1992) som en ändring av teknisk natur, eftersom numret nämns redan i 1 mom. Dessutom har den svenska språkdräkten i paragrafen setts över.

7.4 Lagen om grundläggande utbildning

4 §. Skyldighet att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning. Enligt 1 mom. är en kommun skyldig att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning för de barn som bor på kommunens område. Rätten till grundläggande utbildning är en grundläggande fri- och rättighet som tryggas i 16 § i grundlagen. Därför utsträcker sig kommunens skyldighet att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning också till de barn som anses vara bosatta i kommunen även om kommunen inte är barnets hemkommun.

UTKAST

Den gällande lagstiftningen innehåller ingen definition av boende. Den har möjliggjort en flexibel tolkning och tryggt förskoleundervisning och grundläggande utbildning också för sådana barn, t.ex. papperslösa barn, som inte är bosatta i kommunen enligt 8 § i den nya lagen om hemkommun. Papperslösa barn kan bo till exempel i sommarstugor eller på campingplatser, varvid deras boende inte uppfyller kraven i den föreslagna 8 §. Eftersom syftet med propositionen inte är att inskränka barnens rätt till förskoleundervisning och grundläggande utbildning, föreslås det att det till 4 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning fogas ett omnämnande av att kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning för barn som bor inom dess område, trots vad som föreskrivs någon annanstans. Därmed kan definitionen av bostadsplats i 8 § i lagen om hemkommun inte användas som ett kriterium som utesluter ordnande av förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Den gällande lagen om hemkommun innehåller inga bemyndiganden att utfärda förordning, och inte heller vid beredningen av den nya lagen om hemkommun har man identifierat något behov av att genom förordning utfärda bestämmelser som kompletterar eller preciserar lagen. Med stöd av lagen om befolkningsdatasystemet har dock statsrådets förordning om befolkningsdatasystemet utfärdats. I 4 § i den förordningen föreskrivs det om specificerande uppgifter om en persons hemkommun och bostad samt tillfälliga bostad, som registreras i befolkningsdatasystemet. I 33 § i den förordningen föreskrivs det dessutom om Brottspåföljdsverkets samt verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvårdens och verksamhetsenheter inom socialvårdens skyldighet att årligen under januari månad till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata anmäla personer som vid tidpunkten för anmälan vistats i en straffanstalt eller en verksamhetsenhet i mer än tre månader. Förordningens innehåll ändras så att det motsvarar innehållet i de bestämmelser om hemkommun som föreslås i propositionen, till exempel ändras uppgifter om tillfällig bostad till uppgifter om temporär bostadsplats.

9 Ikraftträdande

Den nya lagen om hemkommun föreslås träda i kraft den 1 augusti 2024. Samtidigt upphävs den gällande lagen om hemkommun.

Enligt övergångsbestämmelserna i 25 § ska på ärenden som vid ikraftträdandet av den nya lagen är anhängiga vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Statens ämbetsverk på Åland eller en domstol och som gäller flyttning eller utflyttning ur landet eller något annat bestämmande av en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet tillämpas. Med anhängiga ärenden avses här endast sådana anmälningar som när den nya lagen träder i kraft har kommit in till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland och som fortfarande behandlas av myndigheterna i fråga. Om ett ärende är föremål för omprövningsförfarande eller ändringssökande när den nya lagen träder i kraft ska bestämmelserna i den gällande lagen om hemkommun tillämpas på ärendet. Eftersom det föreslås att de anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller tillfällig bostad ska slopas i den nya lagen, ska de befintliga anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller dem ändras till att ha upphört att gälla senast den 31 augusti 2025. Anteckningarna kommer ändå i fortsättningen att synas i systemets historik. De anteckningar om tillfällig bostad som ämbetsverken för närvarande gör raderas automatiskt ur befolkningsdatasystemet senast ett år efter att de gjordes, så de upphör i vilket fall som helst att gälla före den ovannämnda tidsfristen. Om det för en person ändå i befolkningsdatasystemet har gjorts en sådan anteckning om tillfällig bostad vars slutdatum infaller senare

UTKAST

än efter ett år eller en anteckning som inte har något slutdatum alls, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland underrätta personen i fråga om att anteckningen har ändrats till att ha upphört att gälla och vid behov ge personen tillfälle att inom utsatt tid lämna uppgifter om sitt boende innan ändringen görs. Det är motiverat att höra den berörda personen exempelvis i situationer där ett boende som personen tidigare har uppgett är tillfälligt senare har blivit stadigvarande. Då ska anteckningen om personens tillfälliga bostad i regel ändras till stadigvarande bostadsplats. För utlänningar som saknar hemkommun kan i befolkningsdatasystemet i stället för tillfällig bostad antecknas den postadress för personen som avses i 13 § 22 punkten i lagen om befolkningsdatasystemet.

Med en hänvisning i någon annan lag eller förordning till den gällande lagen om hemkommun och till i den lagen avsedd hemkommun, bostad där eller folkbokföringskommun avses efter ikraftträdandet av den nya lagen en hänvisning till den lagen samt till hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun som avses i den. Om någon rättighet eller skyldighet i lag eller förordning bestäms utifrån begreppet hemort eller motsvarande bostad eller mantalsskrivningsort enligt den upprädda befolkningsdatalagen, ska också bestämmelserna om hemkommun eller bostadsplats i den nya lagen tillämpas.

10 Verkställighet och uppföljning

Finansministeriet ska följa upp hur de bestämmelser om hemkommun som föreslås i propositionen fungerar med tanke på den nya lagen om hemkommun, lagen om befolkningsdatasystemet och lagen om beskattningsförfarande. Den viktigaste myndigheten som tillämpar de föreslagna ändringarna är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, som lyder under finansministeriet. Dessutom ska finansministeriet följa upp hur bestämmelserna om hemkommun fungerar på allmän nivå, medan andra ministerier följer upp dem med tanke på lagstiftning och myndighetspraxis inom deras egna förvaltningsområden. Om det framgår att de lagändringar som ingår i propositionen till exempel leder till att anteckningarna om människors hemkommun och bostad i befolkningsdatasystemet i betydande grad börjar avvika från deras faktiska boende, att utlänningar som kommer till Finland utan grund blir utan hemkommun eller att utlänningar som bor i Finland förlorar sin hemkommun med tillhörande tjänster och förmåner på ett sätt som äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, ska finansministeriet i samarbete med de andra behöriga ministerierna vidta behövliga lagändringar. Särskilt kan nämnas den totalreform av lagstiftningen om uppehållstillstånd som inrikesministeriet inlett och som beskrivs i avsnitt 5.1.5. Om den reformen leder till en betydande ändring av bestämmelserna om uppehållstillstånd, bör bestämmelserna i den nya lagen om hemkommun ses över när det gäller möjligheten för utlänningar som flyttar till Finland att få hemkommun.

11 Förhållande till andra propositioner

Överenskommelsen mellan Finland och Estland om folkbokföring har undertecknats i september 2022. Regeringspropositionen om godkännande av överenskommelsen ska lämnas till riksdagen hösten 2023. Eftersom överenskommelsen innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen ska riksdagen godkänna överenskommelsen innan utbytet av uppgifter mellan Finland och Estland kan inledas och överenskommelsen träda i kraft. Överenskommelsen och den regeringsproposition som gäller överenskommelsen är av betydelse för innehållet i den nya 5 § i lagen om hemkommun som föreslås i denna proposition.

UTKAST

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Bestämmelserna om hemkommun i förhållande till de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Den hemkommun som bestäms i enlighet med lagen om hemkommun ligger till grund för ett stort antal olika rättigheter och skyldigheter som det föreskrivs om i annan lagstiftning för personer som bor i Finland. Rättigheterna och skyldigheterna beskrivs på ett allmänt plan i avsnitten 2 och 4.2. En del av dem är relevanta också för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, särskilt sådana rättigheter som anknyter till den sociala tryggheten, social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänsterna, den grundläggande utbildningen och val samt rättsskydd. Eftersom alla finska medborgare som stadigvarande bor i Finland har en hemkommun är det för deras del främst fråga om inom vilken kommuns område de får tillgång till och tillgodogör sig dessa rättigheter.

Att få en hemkommun och hur hemkommunen och bostadsplatsen bestäms ska också bedömas med hänsyn till kravet på jämlikt bemötande av människor och rörelsefriheten. När de gäller utländska medborgare som bor i Finland ska också själva erhållande av hemkommun bedömas. Huvudregeln är att de grundläggande och mänskliga rättigheterna skyddar varje individ som omfattas av Finlands jurisdiktion, oavsett t.ex. bostadsplats eller nationalitet. Det innebär att den på lagen om hemkommun grundade rätten till hemkommun inte bör begränsas så att man på så sätt hindrar personer från att få tillgång till rättigheter, tjänster eller förmåner som är av betydelse med tanke på de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Samtidigt bör det noteras att mottagarna av dessa rättigheter, tjänster och förmåner alltid definieras i den övriga lagstiftningen som gäller dem, och där kan dessa rättigheter, tjänster och förmåner riktas också till personer som inte har hemkommun i Finland. Till den del rättigheter som fås på basis av hemkommun inte har någon inverkan på tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna kan de begränsas till att gälla t.ex. endast personer som vistas lagligt i Finland.

Dessutom ska de uppgifter om en persons hemkommun och bostadsplats som sparas i befolkningsdatasystemet, användningen av dessa uppgifter och utlämnande av dem mellan myndigheter, granskas med tanke på individens rättsskydd och skydd för personuppgifter.

12.2 Bestämmande av hemkommun och bostadsplats

Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen och ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Med stöd av 9 § i grundlagen har finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet rätt att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort. I paragrafen föreskrivs dessutom att var och en har rätt att lämna landet, att finska medborgare inte får hindras att resa in i landet och att rätten för utlänningar att resa in i Finland och att vistas i landet regleras genom lag.

Enligt propositionen ska i den nya lagen om hemkommun i motsvarighet till lagens nuvarande tillämpningspraxis tas in, att man som en persons bostadsplats i befolkningsdatasystemet endast kan anteckna en sådan byggnad där det enligt befolkningsdatasystemet finns en bostadslägenhet eller ett bostadsrum. Det här ändrar inte det nuvarande rättsläget, men förtydligar det och förhindrar att lagen om hemkommun tolkas i strid med till exempel lagen om områdesanvändning, bygglagen eller kommunernas plan- och byggordningsbeslut. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande den 24 september 2013 (liggare 3013, diarienummer 580/1/12) i enlighet med Tavastehus förvaltningsdomstol ansett att bestämmelsen om rörelsefrihet i 9 § i grundlagen inte ger någon rätten att i strid

UTKAST

med bestämmelserna i markanvändnings- och bygglagen bosätta sig på ett markområde som han eller hon äger. När ärendet bedöms ska man dessutom notera att en fritidsbostad eller annan byggnad som inte lämpar sig för permanent boende också i fortsättningen kan utgöra grund för att den kommun där byggnaden i fråga finns antecknas som personens hemkommun i befolkningsdatasystemet. Det föreslås att en sådan här byggnad därtill kan antecknas i övriga adress- och kontaktuppgifter för personen i fråga i befolkningsdatasystemet. Syftet med bestämmelserna om bostadsplats i den nya lagen är att i första hand betjäna endast bestämmande av hemkommun. Syftet är inte att direkt inverka på hur man i lagstiftningen inom andra förvaltningsområden definierar boende eller var människor är bosatta och de rättigheter och skyldigheter som hänför sig till dem. Personer som bor i byggnader som inte är avsedda för permanent boende har rätt till exempelvis socialservice och hälso- och sjukvårdstjänster samt skolplats i sin boendekommun antingen utifrån anteckningen om hemkommun eller sitt faktiska boende. Hemkommunen inverkar inte heller på den postadress som bestäms enligt postlagen eller skyldigheter som gäller postutdelning. Dessutom kan en person som bor i en fritidsbostad hos kommunen ansöka om att ändra byggnaden i fråga eller en del av den till att vara avsedd för permanent boende under de förutsättningar som anges i bygglagen. Således anses inte de föreslagna bestämmelserna ogrundat begränsa människans rätt att välja bostadsort och inte stå i strid med grundlagen.

Enligt 16 § i grundlagen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Enligt 4 § i lagen om grundläggande utbildning är en kommun skyldig att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning för de barn som bor på kommunens område. Rätten att få grundläggande utbildning gäller således också sådana barn vars hemkommun kommunen i fråga inte är. Eftersom boende inte definieras i den gällande lagstiftningen har man i samband med ordnande av grundläggande utbildning kunnat tolka begreppet flexibelt, så att också exempelvis papperslösa barn har fått förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Genom att foga en definition av boende till 8 § i den nya lagen om hemkommun har man inte velat ändra detta rättsläge. Därför föreslås det att också 4 § i lagen om grundläggande utbildning ändras genom att foga en bestämmelse om att kommunen fortfarande är skyldig att ordna grundläggande utbildning för barn som bor på kommunens område oberoende av vad som föreskrivs om boende någon annanstans. På det här sättet kan man säkerställa att det gällande rättsläget fortsätter och förslaget inte kan anses strida mot grundlagens bestämmelser om kulturella rättigheter.

Personens bostadsplats och hemkommun ska enligt den nya lagen om hemkommun så långt som möjligt motsvara personens faktiska boende. Enligt förslaget är det enda betydande undantaget från denna utgångspunkt att en person kan behålla sin tidigare hemkommun om personen flyttar till en annan kommun för högst ett år och uttryckligen meddelar att han eller hon under denna tid vill behålla sin gamla hemkommun. Bestämmelserna motsvarar till denna del den gällande lagen och genom den säkerställer man att en person inte mot sin vilja förlorar centrala rättigheter, förmåner och tjänster som grundar sig på den gamla hemkommunen endast på grund av kortvarigt boende i en annan kommun. Däremot slopas möjligheten att i större omfattning anmäla tillfälliga bostadsplatser och anteckna dem i befolkningsdatasystemet. Enligt förslaget kan en person också i fortsättningen behålla utflyttningskommunen som sin hemkommun inom ramen för de allmänna reglerna om bestämmande av hemkommun, det vill säga om en person har en bostad i sin användning i utflyttningskommunen och har sin fastaste anknytning till den. De föreslagna bestämmelserna står inte i strid med den grundlagsenliga rätten att välja bostadsort som garanteras var och en. Med tanke på jämlikt bemötande av människor kan det anses motiverat att möjligheten att bevara sin tidigare hemkommun ges om man bor i en annan kommun i högst ett år. Den här möjligheten föreslås vara tillgänglig för alla som byter bostadsplats i Finland och på det här sättet säkerställer man att bestämmelserna i lagen om hemkommun inte i onödan begränsar människors rörelsefrihet genom att de

UTKAST

facto göra en flyttning svar exempelvis på grund av avbrott i tjänster eller vårdrelationer eller förtroendeuppdrag.

I den nya lagen om hemkommun ska man på motsvarande sätt som i den gällande lagen föreskriva att en persons hemkommun i regel inte ändras om han eller hon med stöd av ett myndighetsbeslut är placerad i familjevård eller institutionsvård eller servicebostad. Om personen bor där i över ett år kan han eller hon ändå välja den kommun där verksamhetsenheten ligger till sin hemkommun. Med den här bestämmelsen strävar man efter att trygga möjligheten för särskilt äldre personer och personer med funktionsnedsättning att fritt välja bostadsplats. Om personen däremot själv flyttar till en annan kommun för att där få familjevård, institutionsvård eller boendeservice, ändras hans eller hennes hemkommun och han eller hon har inte möjlighet att bevara sin tidigare boendekommun som hemkommun. Också till denna del motsvarar bestämmelserna i den nya lagen den gällande lagen. I och med reformen av ordnandet av social- och hälsovården är det möjligt att en person ansöker om en plats i institutionsvård eller serviceboende i en viss kommun i ett annat välfärdsområde, men välfärdsområdet erbjuder honom eller henne plats i en annan kommun än den önskade. Om personen då tar emot den erbjudna platsen i institutionsvård eller serviceboende, blir hans eller hennes hemkommun den kommun där platsen i fråga ligger. De här situationerna kan inte anses problematiska med tanke på den i grundlagen tryggade rätten att välja bostadsort, eftersom personens rätt att välja bostadsort redan uppfyllts första gången då han eller hon ansökt om platsen och andra gången då han eller hon godkänt den plats som erbjudits. Däremot kan det anses strida mot de grundläggande utgångspunkterna för bestämmelserna om hemkommun och vara problematiskt med tanke på kravet på jämlikt bemötande av de flyttande, om en person i en dylik situation kan bevara utflyttningssommunen som sin hemkommun även om han eller hon inte nödvändigtvis längre har någon anknytning till kommunen i fråga.

12.3 Flyttningsanmälan

Enligt den nya lagen om hemkommun ska skyldigheten att göra en flyttningsanmälan utvidgas till att omfatta alla sådana situationer där en persons bostadsplats de facto ändras. Till skillnad från den gällande lagen ska en flyttningsanmälan göras också i situationer där boendet på den nya platsen varar högst tre månader. Anmälningsskyldigheten gäller ändå inte situationer där en persons vistelse på en annan plats inte kan anses vara en egentlig flyttning eller då det inte av annan orsak kan anses motiverat att göra en flyttningsanmälan. Exempel på detta är när en person vistas en del av sin tid i sin fritidsbostad eller i en så kallad andrabostad, om personen på grund av sjukdom eller olycksfall vårdas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, personen fullgör värnplikt eller civiltjänst eller avtjänar fängelsestraff eller om personen med stöd av ett myndighetsbeslut är placerad i familjevård eller i boende som ordnats med stöd av service på institution eller boendeservice. Att göra en flyttningsanmälan alltid då personen de facto flyttar är i linje med den grundläggande utgångspunkten i den nya lagen om hemkommun. Enligt den ska en persons bostadsplats och hemkommun motsvara hans eller hennes faktiska boende. Eftersom de grundläggande och mänskliga rättigheterna, exempelvis rätt till social trygghet, social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster och grundläggande utbildning, garanteras i alla finländska kommuner och välfärdsområden, anses inte skyldigheten att göra en flyttningsanmälan och ett därav föranlett byte av bostadsplats och eventuellt även hemkommun problematiskt med tanke på de grundläggande rättigheterna.

Om en person har flera bostäder i sin användning kan han eller hon i praktiken oftast låta bli att göra en flyttningsanmälan och behålla sin tidigare bostadsplats utifrån fastare anknytning till den jämfört med en person som endast har en bostad i sin användning. I detta avseende kan man ställa sig frågan om den föreslagna bestämmelsen försätter människor i en ojämlig ställning utifrån sina tillgångar. Det bör dock noteras att det enligt de föreslagna bestämmelserna inte är ägandet av

UTKAST

bostaden som är avgörande utan endast huruvida bostaden används och kan användas av personen. Det kan till exempel vara fråga om en bostad som personen själv hyr eller som en familjemedlem äger eller hyr, som personen har rätt att vistas i. Den anknytning personen har till de bostäder han eller hon förfogar över kan inte heller uteslutas ur bestämmelserna, eftersom utgångspunkten i lagen om boende på en viss plats förutsätter en bostad som finns där. I vilket fall som helst kvarstår i den nya lagen möjligheten att bevara den tidigare hemkommunen i situationer där man bor i en annan kommun i högst ett år. Propositionen ökar till denna del möjligheterna att bevara den tidigare hemkommunen eftersom en person enligt Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas nuvarande tillämpningspraxis kan bevara den tidigare hemkommunen endast om han eller hon fortfarande har en bostad i användning i utflyttningskommunen. I den nya lagen finns detta krav inte. Därför kan man inte anse att propositionen till dessa delar strider mot kravet på jämlikt bemötande av människor.

Det finns också skäl att med avseende på de grundläggande rättigheterna bedöma förslagen i propositionen om vilka aktörer som kan göra en flyttningsanmälan för en person som flyttar, framför allt med tanke på rättskyddet som garanteras i 21 § i grundlagen. Enligt paragrafen i fråga har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt propositionen är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland i fortsättningen inte skyldiga att fatta ett förvaltningsbeslut om ändring av en anteckning i befolkningsdatasystemet om ändringen av anteckningen grundar sig på en flyttningsanmälan som gjorts av en medflyttande familjemedlem eller av den flyttande personens intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig. Till följd av detta får de personer som flyttar i de här situationerna inte ett överklagbart beslut om att hemkommunen eller bostadsplatsen ändrats.

När ärendet bedöms gäller det att beakta att intressebevakare och intressebevakningsfullmäktige redan nu gör flyttningsanmälan för huvudmännens eller fullmaktsgivarnas räkning. Den föreslagna ändringen innebär alltså endast att rådande praxis skrivs in i lag. Den inverkar inte heller på huvudmannens eller fullmaktsgivarens rätt att själv göra flyttningsanmälan. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland kontrollerar uppgifterna om begränsning av en persons handlingsbehörighet samt om intressebevakning eller intressebevakningsfullmakt i befolkningsdatasystemet när den behandlar flyttningsanmälningar. Myndigheterna får ändra en i befolkningsdatasystemet införd anteckning om en persons hemkommun eller bostadsplats utifrån en uppgift som getts av någon annan än den berörda personen endast om uppgiften kan anses vara tillförlitlig. I annat fall ska myndigheterna begära ytterligare uppgifter i ärendet. Detta gäller även en situation där en persons hemkommun eller bostadsplats ändras med anledning av en flyttningsanmälan som en intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig har gjort. Dessutom kan myndigheterna även i fortsättningen fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut om att ändra en i befolkningsdatasystemet införd anteckning om en persons hemkommun eller bostadsplats, om myndigheterna anser detta vara befogat.

Det torde alltså kunna antas att den kontroll som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland på tjänstens vägnar gör av uppgifter som rör intressebevakare och intressebevakningsfullmäktige och myndighetens begäranden om ytterligare uppgifter räcker för att trygga huvudmännens eller fullmaktsgivarnas ställning i situationer där en intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig gör en flyttningsanmälan för huvudmannens eller fullmaktsgivarens räkning. Med tanke på huvudmannens eller fullmaktsgivarens rättskydd kan detta dessutom anses vara ett effektivare tillvägagångssätt än ett överklagbart förvaltningsbeslut som

UTKAST

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fattar i ärendet. Ofta uppger intressebevakare i samband med flyttningsanmälan sin adress som huvudmannens postadress, varvid förvaltningsbeslut som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fattat sänds till intressebevakaren som gjort flyttningsanmälan. Då får huvudmannen alltså inte själv nödvändigtvis förvaltningsbeslutet för kännedom. I ärendet gäller det också att ta hänsyn till de rättigheter som lagen om förmyndarverksamhet och lagen om intressebevakningsfullmakt garanterar huvudmän och fullmaktsgivare. För att nämna ett exempel föreskrivs det i 43 § i lagen om förmyndarverksamhet och 16 § i lagen om intressebevakningsfullmakt att intressebevakare respektive intressebevakningsfullmäktige innan de fattar beslut i ett ärende som hör till uppdraget ska ta reda på huvudmannens respektive fullmaktsgivarens åsikt, om ärendet kan anses vara viktigt för denne och hörandet kan ske utan betydande svårigheter. Allt som allt kan man alltså göra bedömningen att bestämmelserna i den nya lagen om hemkommun inte kan anses vara problematiska för huvudmännens eller fullmaktsgivarnas rättsskydd.

I den nya lagen konstateras det att flyttningsanmälan uttryckligen görs via den e-tjänst som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Posten tillsammans upprätthåller eller genom att lämna in en ifylld blankett för flyttningsanmälan. Dessutom får Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland behörighet att bestämma noggrannare om sätten att göra en flyttningsanmälan. Inom ramen för denna behörighet kan de till exempel undantagsvis ta emot flyttningsanmälningar per telefon eller låta bli att godkänna flyttningsanmälningar som lämnas in per e-post eller som bilagor i e-posten. Sådana här begränsningar kan behövas för att myndigheterna ska kunna försäkra sig om anmälarens identitet, dennes rätt att göra en anmälan samt att anmälan annars är tillförlitlig. Det kan vara mycket svårt att säkerställa de ovannämnda omständigheterna särskilt då anmälan görs per telefon eller e-post och de är således mer utsatta för identitetsstöld och annat missbruk. Dessutom kan det anses, att det att man gör flyttningsanmälan antingen i en e-tjänst som kräver stark autentisering eller genom att lämna in en ifylld blankett för flyttningsanmälan vid ett verksamhetsställe hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Statens ämbetsverk på Åland eller Posten eller genom att fylla i den i samband med ett kundbesök på verksamhetsstället i fråga, ger tillräckligt goda möjligheter att göra en flyttningsanmälan och att en anmälan per telefon eller e-post inte ger betydande mervärde jämfört med dessa. Således kan de föreslagna bestämmelserna också till denna del anses vara godtagbara med avseende på grundlagen.

12.4 Erhållande och förlust av hemkommun

Med tanke på jämlikhetsbestämmelsen i 6 § i grundlagen torde det kunna anses motiverat att man i den nya lagen om hemkommun tydligare än tidigare för utländska medborgare kopplar erhållande och förlust av hemkommun till det uppehållstillstånd eller uppehållskort eller den registrering av uppehållsrätt som de har. De här villkoren som gäller längre vistelse i Finland följer direkt av utlänningslagen och är objektiva kriterier för erhållande och förlust av hemkommun. Det faktum att den gällande lagen om hemkommun ger en möjlighet att få hemkommun endast på basis av den hemkommun som en familjemedlem har kan däremot ifrågasättas med hänsyn till likabehandling. Möjligheten kan nämligen anses försätta människor i en ojämlig position på grund av deras familjeförhållanden.

I religions- och samvetsfriheten, vilken är tryggad för alla genom 11 § i grundlagen, ingår bl.a. rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund. Förlusten av hemkommun kan inverka på hur en persons medlemskap i en församling i ortodoxa kyrkan bestäms. Enligt 45 § 1 mom. i lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006) är varje medlem i kyrkan medlem i den församling inom vars område han eller hon har hemkommun och bostad enligt lagen om hemkommun. Enligt lagens förarbeten är utgångspunkten att en person som hör till kyrkan är medlem i den lokalförsamling inom vars

UTKAST

område han eller hon är bosatt (RP 59/2006 rd, s. 30). Utgående från förarbetena kan bestämmelsen dock sannolikt tolkas också så att medlemskapet i en församling kan bestämmas oberoende av hemkommunen utgående från var personen de facto är bosatt. Denna tolkning medför att de föreslagna bestämmelserna om förlust av hemkommun inte är problematiska med avseende på 45 § i lagen om ortodoxa kyrkan. En förlust av hemkommun bedöms inte ha någon inverkan på församlingsmedlemskapet i Finlands evangelisk-lutherska kyrka. I 1 kap. 3 § 2 mom. i kyrkolagen (652/2023) föreskrivs det separat om hur församlingen bestäms i fråga om utländska medlemmar av kyrkan som saknar hemkommun.

Enligt 14 § i grundlagen och enligt vallagen är bara finska medborgare röstberättigade och valbara vid statliga val. Röstberättigade och valbara vid Europaparlamentsval är alla finska medborgare och andra EU-medborgare som bor i Finland och har hemkommun i Finland. Röstberättigade och valbara vid kommunalval och kommunala folkomröstningar och vid välfärdsområdesval och folkomröstningar i välfärdsområdet är enligt kommunallagen och lagen om välfärdsområden finska medborgare och medborgare i andra medlemsstater i EU samt isländska och norska medborgare vars hemkommun kommunen i fråga är den 51 dagen före valdagen. Röstberättigade är också andra utlänningar, om de vid nämnda tidpunkt har haft hemkommun i Finland i två år. Valbarheten till kommunens eller välfärdsområdets förtroendeuppdrag är i de nämnda lagarna kopplade till personens hemkommun och rösträtt i kommunal- och välfärdsområdesval det är då fullmäktige eller andra förtroendevalda väljs. Finska medborgare förlorar således sin rösträtt och valbarhet i statliga val och Europaparlamentsval endast när de förlorar sitt finska medborgarskap. När det gäller kommunal- och välfärdsområdesval och folkomröstningar som gäller dem förlorar de sin rösträtt och valbarhet också när de flyttar stadigvarande utomlands. Rösträtt och valbarhet i Europaparlamentsval för medborgare i andra medlemsstater i EU samt deras och tredjelandsmedborgares rösträtt och valbarhet i kommunal- och välfärdsområdesval och folkomröstningar som gäller dem är bundna till den hemkommun de har. De ska alltså för att få hemkommun och därmed rösträtt och valbarhet registrera sin uppehållsrätt eller få ett uppehållstillstånd som är giltigt minst ett år. Eftersom utlänningar enligt propositionen inte i fortsättningen kan få hemkommun direkt utifrån den hemkommun som deras familjemedlem har, behöver medborgare i andra medlemsstater i EU och tredjelandsmedborgare som flyttar till Finland i fortsättningen vänta på att deras uppehållsrätt registreras eller att uppehållstillstånd beviljas innan de kan få hemkommun och därigenom också rösträtt och valbarhet i Europaparlamentsval, kommunal- och välfärdsområdesval och folkomröstningar som gäller dem. Dessutom förlorar de sin rösträtt och valbarhet i dessa val och folkomröstningar då de förlorar sin hemkommun i Finland. Utlänningar som inte uppfyller villkoren för att få hemkommun enligt den nya lagen om hemkommun har inte heller rätt att vistas stadigvarande i Finland. Således kan det inte anses problematiskt med hänsyn till grundlagen att de inte heller har valrättigheter i Finland.

I 16 § i grundlagen tryggas allas rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning samt rätt att, enligt vad som närmare bestäms genom lag, oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning. I 6 § i lagen om småbarnspedagogik kopplas i princip kommunens skyldighet att ordna småbarnspedagogik till barnets hemkommun. Kommunen ska dock ordna småbarnspedagogik också för barn som har en annan hemkommun eller inte har någon hemkommun i Finland, om barnet bor i kommunen, i brådskande fall eller när omständigheterna annars kräver det. Enligt 4 § i lagen om grundläggande utbildning är en kommun skyldig att för barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervisning året innan läroplikten uppkommer. Skyldigheten att ordna småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande utbildning är alltså inte bunden till hemkommun enligt lagen om hemkommun utan till boende i kommunen. Det innebär att den omständigheten att ett barn eller barnets föräldrar förlorar sin hemkommun i Finland eller inte får hemkommun ens till en början inte

UTKAST

hindrar barnet från att få småbarnspedagogik eller förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Förlust av hemkommun inverkar inte heller på en persons rätt till gymnasie- eller yrkesutbildning, eftersom rätten att söka sig till sådan utbildning är fri enligt lagen om yrkesutbildning (531/2017) och gymnasielagen (714/2018).

Enligt 18 § i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Anteckningen om hemkommun inverkar inte till exempel på en utlännings registrering som arbetssökande. Registrering som arbetssökande förutsätter enligt 2 kap. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice av utlänningar att de är medborgare i ett av EU:s medlemsländer eller i ett land som kan jämföras med ett sådant eller att de har uppehållstillstånd som ger rätt att arbeta. Saken är alltså inte beroende av den hemkommun personen har. Däremot får näringsverksamhet enligt näringsverksamhetslagen i regel bedrivas endast av sådana utlänningar som är bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Utan tillstånd som beviljats av Patent- och registerstyrelsen är det alltså inte möjligt för utlänningar som är bosatta utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet att bedriva näringsverksamhet i Finland. De som bor i tredjeländer kan i princip börja bedriva näringsverksamhet i Finland först efter att ha fått uppehållstillstånd, hemkommun eller tillstånd av Patent- och registerstyrelsen. Detta kan anses vara endast en relativt liten lagstadgad begränsning av näringsidkande. Eftersom förlust av hemkommun och strykning av anteckningen om hemkommun enligt förslaget hänför sig till situationer där personen inte längre har ett giltigt uppehållstillstånd i Finland, kan personen inte heller vara registrerad som arbetssökande. Sådana personer har inte rätt till arbetslöshetsdagpenning, och kommunen är inte skyldig att ordna garanterat arbete för dem med stöd av 11 kap. 1 § i ovannämnda lag. Dessutom har en person som saknar hemkommun inte rätt till förhöjd kostnadsersättning enligt 9 kap. 2 § i lagen, vilken betalas till en person som deltar i service som ordnas utanför hemkommunen men inom pendlingsregionen då deltagandet orsakar logikostnader. Detta innebär att samma omständigheter utifrån vilka en utlänning förlorar sin hemkommun i Finland gör att han eller hon inte har möjlighet att vara registrerad arbetssökande med därtill hörande rättigheter. Enligt förslaget kan utlänningars rätt att bedriva näringsverksamhet i Finland upphöra vid förlust av hemkommun, men i bakgrunden till detta finns också att rätten att uppehålla sig i landet upphör. I dessa situationer är det dessutom möjligt att söka tillstånd hos Patent- och registerstyrelsen. Förslaget är sålunda inte problematiskt med avseende på 18 § i grundlagen.

Enligt 19 § i grundlagen har alla rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Genom lag ska dessutom var och en garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid t.ex. arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Enligt lagen om utkomststöd är erhållandet av utkomststöd inte bundet till en persons hemkommun i Finland, utan alla som vistas i Finland har rätt till stödet. Kostnaderna för grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljar hänförs till den kommun där den sökande stadigvarande vistas. Kompletterande och förebyggande utkomststöd beviljas av den kommun där den sökande stadigvarande vistas.

Så kallade bosättningsbaserade förmåner som Folkpensionsanstalten beviljar omfattas av lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall. Sådana förmåner är t.ex. folkpension, barnbidrag, handikappförmåner, moderskapsunderstöd, sjuk- och föräldradagpenningar och läkemedlersättningar samt allmänt bostadsbidrag och bostadsbidrag för pensionstagare. Enligt 4 § i lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall förutsätter beviljandet av bosättningsbaserade förmåner att vistelsen är laglig, och om uppehållstillstånd krävs för vistelsen ska tillståndet vara giltigt. En person som förlorar sin hemkommun därför att personen inte längre uppfyller villkoren för att få hemkommun har i regel inte ett giltigt uppehållstillstånd eller någon annan

UTKAST

giltig uppehållsrätt. Därmed har personen inte heller rätt till bosättningsbaserade förmåner. Också för att få flera andra förmåner än de så kallade bosättningsbaserade förmånerna ska den sökande bo stadigvarande i Finland. När Folkpensionsanstalten bedömer huruvida boendet i Finland är stadigvarande tar den hänsyn till anteckningen om hemkommun i befolkningsdatasystemet, men anteckningen är inte rättsligt bindande för Folkpensionsanstalten. Erhållandet av till exempel studiestöd förutsätter enligt lagen om studiestöd att en utlänning har ett giltigt uppehållstillstånd eller är en nordisk medborgare eller medborgare i ett av EU:s medlemsländer som har registrerat sin vistelse på det sätt som krävs. Dessa förutsättningar gäller också erhållande av hemkommun. Det innebär att samma omständigheter på basis av vilka en person förlorar rätten till hemkommun i Finland i vilket fall som helst medför att personen också upphör att ha rätt till studiestöd. I lagen om stöd för skolresor (48/1997) är rätten till skolrestöd bunden till studier som avses i lagen om studiestöd.

Rätten för personer med funktionsnedsättning att få tolkningstjänst som Folkpensionsanstalten ordnar är knuten till att personen i fråga har hemkommun i Finland. Enligt 2 och 16 § i lagen om tolkningstjänst har personer som enligt lagen om hemkommun ska anses vara bosatta i Finland rätt till tolkningstjänst, och rätten till tolkningstjänst upphör om personen inte längre har hemkommun i Finland. Förlusten av hemkommun innebär alltså direkt att också denna tolkningstjänst upphör. I ärendet gäller det att beakta också de förpliktelser som följer av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll (FördrS 26 och 27/2016), särskilt artiklarna 13, 19 och 21. Den tjänst som tillhandahålls enligt lagen om tolkningstjänst är sekundär i förhållande till tolkningstjänst som beviljas med stöd av andra lagar. En person med funktionsnedsättning kan, även om hemkommun saknas, ha rätt att få nödvändig tolkningstjänst till exempel för att den är brådskande. Därmed kan det inte bedömas, att det att tolkningstjänster som tillhandahålls med stöd av lagen om tolkningstjänst upphör till följd av förlusten av hemkommun, står i strid med de grundläggande eller mänskliga rättigheter som personer med funktionsnedsättning har.

Enligt 11 § i ungdomslagen kan en ung persons identifierings- och kontaktuppgifter med tanke på det uppsökande ungdomsarbetet lämnas ut till den ungas hemkommun oberoende av bestämmelserna om sekretess. Enligt bestämmelsen ska till exempel en undervisningsanordnare lämna ut uppgifter om unga som har avslutat sin grundläggande utbildning men inte har placerat sig i utbildning efter den grundläggande utbildningen. Utbildningsanordnare ska också lämna ut uppgifter om unga som avbryter sina yrkes- eller gymnasiestudier. Vidare ska försvarsmakten och civiltjänstcentralen lämna ut uppgifter om unga som befrias från sin värnplikts- eller civiltjänstgöring för att de inte är tjänstdugliga eller som avbryter sin tjänstgöring. Även andra myndigheter än de som avses ovan får enligt bestämmelsen i fråga lämna ut en ung persons identifierings- och kontaktuppgifter till den ungas hemkommun för det uppsökande ungdomsarbetet oberoende av bestämmelserna om sekretess, om myndigheten med stöd av information som den fått i sitt uppdrag samt med beaktande av den ungas situation och stödbehov som helhet bedömer att den unga utan dröjsmål är i behov av tjänster och annat stöd. Om en ung person som flyttat till Finland från utlandet förlorar sin hemkommun i Finland på det sätt som avses i denna proposition, eller inte skulle få en hemkommun ens till en början, kan kommunen inte från något annat håll få uppgifter om den unga som den eventuellt behöver för det uppsökande ungdomsarbetet, om det är fråga om sekretessbelagda uppgifter. Kommunens behov av att för det uppsökande ungdomsarbetet få uppgifter i situationer som avses i 11 § kan dock bedömas vara litet när det gäller unga som bor i landet utan att ha ett giltigt uppehållstillstånd eller någon annan giltig uppehållsrätt. Sådana unga deltar inte nödvändigtvis i exempelvis utbildning som avses i bestämmelsen, eller så har man kunnat nå dem via någon annan kanal och hänvisa till tjänster som de eventuellt behöver. Uppsökande ungdomsarbete utgår i princip från den ungas frivillighet och från samarbete med den unga. Det är möjligt att få kontakt med den unga och att erbjuda den unga tjänster inom det uppsökande ungdomsarbetet, även om myndigheten inte

UTKAST

framställer någon kontaktbegäran eller inte gör någon anmälan till hemkommunen. Situationen kan alltså inte anses vara problematisk med avseende på tillgodoseendet av de ungas grundläggande rättigheter.

I 19 § i grundlagen förutsätts det ytterligare att var och en genom lag ska tillförsäkras tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster. Valfärdsområdena är skyldiga att ordna socialservice och hälso- och sjukvårdstjänster för personer vars hemkommun ligger i valfärdsområdet i fråga. Brådskanande socialservice och brådskanande eller nödvändiga hälso- och sjukvårdstjänster ska dock med stöd av 12 § i socialvårdslagen, 50 § i hälso- och sjukvårdslagen och 56 a § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ges till alla som vistas i en kommun. Brådskanande eller nödvändiga tjänster ska därmed ges också personer som inte har hemkommun i Finland. Dessutom ska det för minderåriga som saknar hemkommun ordnas hälso- och sjukvårdstjänster i samma omfattning som till dem som har hemkommun. Detta bör anses garantera sådana tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster som förutsätts i grundlagen också i situationer där en person förlorar hemkommun eller inte får hemkommun ens till en början. Enligt 2 § i lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (1202/2013) tillämpas lagen i fråga på personer som ansöker om eller har fått hälso- och sjukvårdstjänster i en annan EU-stat än Finland och som har en hemkommun i Finland i enlighet med lagen om hemkommun eller som är försäkrad med stöd av sjukförsäkringslagen. Det innebär att personen inte har rätt att få ersättning från Folkpensionsanstalten för sjukvårdskostnader som uppkommit i en annan EU-stat, om personen inte har hemkommun i Finland eller inte är sjukförsäkrad i Finland.

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt propositionen kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland stryka en anteckning om en persons hemkommun i befolkningsdatasystemet utifrån personens egen anmälan eller uppgifter som myndigheten har fått från något annat håll. Om uppgifter som fås från något annat håll inte kan anses vara tillförlitliga, ska myndigheten begära ytterligare uppgifter i ärendet. Detta kan förutsätta att personen hörs eller åtminstone ges tillfälle att höras. Uppgifter som andra myndigheter gett, exempelvis uppgifter som Migrationsverket lämnat om upphörande av uppehållsrätt, ska i princip anses vara tillförlitliga och då behöver personen inte nödvändigtvis höras. Om personen trots det fortfarande kan ha rätt till hemkommun utifrån någon annan förutsättning än den som upphört enligt vad Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fått uppgift om, ska myndigheten till denna del utreda ärendet innan anteckningen om hemkommun stryks. Åtgärder för att stryka en anteckning om hemkommun får hur som helst vidtas först när ett ärende om upphörande av uppehållsrätt har avgjorts genom ett lagakraftvunnet myndighetsbeslut.

Om strykningen av en anteckning om hemkommun inte grundar sig på en uppgift som personen själv eller en av personens familjemedlemmar har anmält eller om anteckningen annars inte motsvarar personens önskan, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland fatta ett förvaltningsbeslut i ärendet. Personen i fråga ska underrättas om beslutet utan dröjsmål, och det ska vara möjligt att söka ändring i beslutet först genom att begära omprövning och sedan genom att anföra besvär hos den behöriga förvaltningsdomstolen. Förvaltningslagens bestämmelser ska tillämpas på delgivningen av beslutet. Om en part inte går att nå sker delgivningen av beslutet som en offentlig delgivning och beslutet hålls en viss tid tillgängligt för mottagaren hos myndigheten. Ett meddelande om att handlingen finns tillgänglig ska publiceras på myndighetens webbplats i det allmänna datanätet och vid behov också i en tidning eller i den officiella tidningen. För att personens rättsskydd ska tillgodoses bör anteckningen om hemkommun strykas i

UTKAST

befolkningsdatasystemet först när beslutet har vunnit laga kraft. Är det däremot fråga om en situation där inga uppgifter om personens bostadsplats eller vistelse ges av personen själv, andra personer eller myndigheter, iakttas förfarandet i 18 § i den föreslagna lagen med en tidsfrist på två år. Om information om en persons rätt att få hemkommun fås först efter att anteckningen har strukits, kan anteckningen rättas i enlighet med bestämmelserna om rättelse av fel i lagen om befolkningsdatasystemet. Dessutom kan personen givetvis alltid ansöka på nytt om att få hemkommun i Finland.

Därmed är bestämmelserna i lagen om hemkommun, lagen om befolkningsdatasystemet och förvaltningslagen heltäckande när det gäller att tillgodose en persons rättsskydd i en situation där personen förlorar sin hemkommun i Finland. Dessutom bör det noteras att andra myndigheter inte är rättsligt bundna av de avgöranden som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland gör om en persons hemkommun och bostad; i stället kan de avgöra saken utifrån sin egen prövning och den tillämpliga lagstiftningen. I den mån det är fråga om en rättighet, tjänst eller förmån som med stöd av någon annan lag beviljas en person på basis av hemkommun, föreskrivs det i denna andra lag om beslut om att bevilja eller avslå rättigheten, tjänsten eller förmånen och om de därtill hörande rättsmedlen. Enligt rättshjälpslagen beviljas rättshjälp med statlig finansiering också till personer som inte har hemkommun, om personens sak behandlas i en finsk domstol eller om det finns särskilda skäl att bevilja rättshjälp.

De föreslagna bestämmelserna om erhållande och förlust av hemkommun samt om strykning av anteckningen om hemkommun kan inte heller anses vara problematisk med avseende på andra grundläggande rättigheter. Enligt propositionen kan endast personer som har laglig uppehållsrätt som berättigar till annan vistelse än tillfällig vistelse i Finland få hemkommun. Det vanliga är att personer som förlorar uppehållsrätten i Finland lämnar landet, och förlusten av hemkommun saknar därmed betydelse för dem. I den utsträckning som sådana personer stannar i landet och vistas här bör det anses vara befogat att personer som vistas lagligt i Finland har en mer omfattande rätt till många av tjänsterna och förmånerna än de. Detsamma gäller personer vars ärende om uppehållsrätt ännu inte har avgjorts, och det därmed inte går att avgöra huruvida villkoren för stadigvarande inflyttning uppfylls för deras del. De kan emellertid få hemkommun så snart de har fått tillbörlig uppehållsrätt. Den föreslagna regleringen strider därmed inte mot jämlikhetsprincipen i 6 § i grundlagen. De praktiska svårigheterna som eventuellt följer av att en person förlorar sin hemkommun och anteckningen om personens hemkommun stryks, till exempel när det gäller möjligheterna att få sysselsättning och bostad och i det dagliga livet i övrigt, kan även de motiveras med att personen inte längre har uppehållsrätt. I den mån man vill trygga vissa rättigheter, förmåner eller tjänster för sådana personer bör detta göras i speciallagstiftning om dessa rättigheter, förmåner eller tjänster eller till exempel genom att ändra bestämmelserna om uppehållsrätt, inte genom att bevilja sådana personer hemkommun. De bestämmelser om personers hemkommun som finns i lagen om hemkommun ger uttryck för den i 9 § i grundlagen tryggade rätten att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort. Denna rätt omfattar emellertid bara finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet.

När propositionen bedöms gäller det att beakta också de krav som EU-rätten ställer. I artikel 20 och 21 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt garanteras varje unionsmedborgare rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. Högsta förvaltningsdomstolen har i sin rättspraxis på senare tid bedömt rätten för arbetstagarna vid Europeiska kemikaliemyndigheten att få hemkommun i Finland. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt årsboksavgörande HFD:2019:170 bekräftat den tolkning av lagen om hemkommun som innebär att en medborgare i ett av EU:s medlemsländer med stöd av 4 § 1 mom. 3 punkten i den gällande lagen i Finland kan få en hemkommun som antecknas i registret endast om personen har registrerat sin uppehållsrätt i enlighet med vad som föreskrivs i utlänningslagen. Därmed står utgångspunkten för propositionen,

UTKAST

enligt vilken unionsmedborgares rätt att få och behålla hemkommun i Finland förutsätter att deras uppehållsrätt registreras på det sätt som förutsätts i utlänningslagen, inte i strid med den grundläggande rätten för unionsmedborgare att fritt röra sig och uppehålla sig. Enligt propositionen skrivs det in i den nya lagen om hemkommun i motsvarighet till den gällande lagens tillämpningspraxis att anställda hos mellanstatliga internationella organisationer och deras familjemedlemmar har rätt till hemkommun om de så vill, om de är medborgare i ett EU-land, Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz och uppfyller villkoren för att få hemkommun. Bakgrunden till denna tillämpningspraxis är det ovannämnda avgörandet av högsta förvaltningsdomstolen. Däremot ska inte heller i fortsättningen anställda hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller internationella organisationers verksamhetsställen i Finland eller deras familjemedlemmar ha rätt till hemkommun, om de inte omfattas av den fria rörligheten inom EU. Att EU-medborgare behandlas annorlunda baserar sig i enlighet med högsta förvaltningsdomstolens avgörande på den fria rörligheten inom EU, men behandlingen utvidgas till medborgare i Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz, som också omfattas av rörelsefriheten.

12.5 Flyttning utomlands och dess inverkan på hemkommun

Enligt propositionen förlorar de personer som flyttar utomlands för längre tid än ett år oberoende av medborgarskap sin hemkommun i Finland. Bestämmelserna motsvarar till denna del den gällande lagen. Enligt den nya lagen kan finska medborgare dock behålla sin hemkommun i högst tre år om de har fastare anknytning till Finland än till sitt utländska bosättningsland. I fortsättningen har inte utländska medborgare samma möjlighet. Avsikten är att också på finska medborgare tillämpa möjligheten att behålla hemkommun snävt. Eftersom finska medborgare är mer benägna att besöka och återvända till Finland än utländska medborgare kan det anses att de har ett större behov än utländska medborgare att bevara sin hemkommun och de rättigheter och skyldigheter som anknyter till den. Därför kan det anses att det finns en godtagbar grund för att behandla finska och utländska medborgare olika. Vid bedömningen bör det också beaktas att möjligheten att behålla hemkommunen kommer att tillämpas endast relativt sällan och i vilket fall som helst kan både finska och utländska medborgare ansöka om och få hemkommun på nytt genast när de flyttar tillbaka till Finland för att bosätta sig.

Enligt den nya lagen om hemkommun får finska medborgare som arbetar i utvecklingsamarbetsuppgifter eller missionsarbete och deras familjemedlemmar inte behålla hemkommun i Finland om de flyttar utomlands för över ett år. Enligt den ovan beskrivna undantagsbestämmelsen kan de dock behålla sin hemkommun utifrån fastare anknytning i högst tre år. Propositionen innebär till dessa delar en ändring i den gällande lagen. Enligt den gällande lagen bevarar personer som arbetar i utvecklingsamarbetsuppgifter eller missionsarbete och deras familjemedlemmar sin hemkommun i Finland. Det kan dock inte anses motiverat att dessa två grupper med tanke på bevarande av hemkommun sätts i en annan ställning än alla andra grupper av personer som flyttar utomlands. Därför kan det anses att kravet på likabehandling talar för ett slopande av att personer som arbetar i utvecklingsamarbetsuppgifter eller missionsarbete och deras familjemedlemmar behåller sin hemkommun. Enligt förslaget behandlas dessa personer i fortsättningen som andra finska medborgare som flyttar utomlands, det vill säga en folkbokföringskommun antecknas i befolkningsdatasystemet i stället för hemkommun och de får en hemkommun genast när de flyttat tillbaka till Finland.

I den nya lagen om hemkommun bevaras bestämmelsen i den gällande lagen enligt vilken folkbokföringskommunen för en finsk medborgare som bor stadigvarande i utlandet är den kommun som senast var personens hemkommun i Finland. Folkbokföringskommunen kan inte heller i fortsätt-

UTKAST

ningen bytas om inte personen återvänder till Finland. I avsnitt 5.1.4 beskrivs noggrannare de utmaningar som möjligheterna att byta folkbokföringskommun medför vid ordnande av val. Folkbokföringskommunen har med avseende på en persons rättsliga ställning betydelse endast när det kommer till rösträtt och valbarhet vid statliga val och folkomröstningar. När det gäller dessa kan det inte anses vara problematiskt med tanke på 14 § i grundlagen att en persons rösträtt och valbarhet begränsas till den valkrets som han eller hon hade hemkommun i då han eller hon senast bodde i Finland. Tvärtom kan bytet av folkbokföringskommun och därmed byte av valkrets utan att personen de facto bor i kommunen i fråga anses problematiskt med tanke på kravet på likabehandling i jämförelse med röstberättigade i Finland.

12.6 Skydd för personuppgifter

Enligt 10 § i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. I 10 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs vidare att det genom lag kan föreskrivas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång, vid säkerhetskontroll och under frihetsberövande samt för att inhämta information om militär verksamhet eller sådan annan verksamhet som allvarligt hotar den nationella säkerheten. Även enligt de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande rättigheterna ska begränsningarna vara lagstadgade och nödvändiga. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis (t.ex. GrUU 35/2018 rd, GrUU 15/2018 rd och GrUU 17/2016 rd och de utlåtanden som nämns i dem) betonat att det vid en särskiljning mellan behövlighet respektive nödvändighet att få eller lämna ut uppgifter är frågan inte bara om omfattningen av innehållet i uppgifterna utan också om att de intressen som berättigar ett informationsutbyte som går före sekretessbestämmelserna åsidosätter de grunder och intressen som skyddas av sekretessen. Ju mer generella bestämmelserna om rätt till information är, desto större är risken att sådana intressen kan åsidosättas per automatik. Utlämnande av uppgifter bör enligt utskottets uppfattning bindas till nödvändighetskravet. Grundlagsutskottet har inte ansett att grundlagen tillåter en generös och ospecificerad rätt att få uppgifter, inte ens om den är förenad med nödvändighetskriteriet (t.ex. GrUU 71/2014 rd, GrUU 62/2010 rd och GrUU 59/2010 rd).

Det som föreslås i propositionen om att samla bestämmelserna om informationsutbyte mellan myndigheter i lagen om befolkningsdatasystemet förtydligar det rådande rättsläget, där det delvis överlappande föreskrivs om detta i lagen om hemkommun och i lagen om befolkningsdatasystemet. Innehållet i bestämmelserna om myndigheters rätt att få uppgifter, anmälningsskyldighet och utlämnande av uppgifter ändras i regel inte. Till förteckningen i lagen om befolkningsdatasystemet över myndigheter som vid behov ger uppgifter till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland fogas välfärdsområdena, polismyndigheterna, försvarsmakten och Institutet för hälsa och välfärd. Alla dessa myndigheter kan inneha uppgifter som är nödvändiga för att uppdatera en persons bostadsplats och hemkommun samt andra uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet, säkerställa att uppgifterna är riktiga eller för att behandla dem på något annat sätt. Därför ska de nämnas i lagen om befolkningsdatasystemet. Det föreslås att lagen om befolkningsdatasystemet också preciseras så, att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland av andra myndigheter får alla sådana uppgifter som de behöver inte bara för registrering i befolkningsdatasystemet utan också för att utreda innehållet i och riktigheten hos de uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet. Det kan till exempel vara fråga om uppgifter om en persons inkomster eller betalda skatter med hjälp av vilka Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller Statens ämbetsverk på Åland kan utreda personens faktiska vistelse och boende i Finland. Det är motiverat att även separat nämna sådana här situationer med tanke på en noggrann avgränsning av bestämmelsen.

UTKAST

Den rätt Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland har att få uppgifter gäller även sekretessbelagda uppgifter. Enligt lagen om offentlighet i myndigheters verksamhet är uppgifter om en persons hemkommun och bostad i regel inte sekretessbelagda och också då personen begärt att de ska hållas hemliga tillåter lagen att myndigheter lämnar ut uppgifter om dessa till andra myndigheter. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter kan således komma i fråga främst då man behöver uppgift om en persons vistelse för att fastställa en persons bostadsplats eller hemkommun eller för att säkerställa riktigheten i de uppgifter som redan registrerats i befolkningsdatasystemet, och detta förutsätter uppgifter om personens inkomster i Finland eller erhållen socialservice eller hälso- och sjukvårdstjänster, avtjänande av fängelsestraff eller personens uppehållsrätt i Finland. Enligt förslaget är Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Ålands rätt till uppgifter i alla dessa situationer begränsad till de uppgifter som behövs för att uppdatera uppgifterna i befolkningsdatasystemet, för att säkerställa uppgifternas riktighet och för annan behandling av uppgifterna. Vid behandling och utlämnande av uppgifter ska dessutom alla krav på dataskydd och informationssäkerhet som fastställs i lagen om befolkningsdatasystemet och informationshanteringslagen följas.

12.7 Offentliga förvaltningsuppgifter

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock endast anförtros myndigheter. Enligt förarbetena till den gällande lagen om hemkommun (RP 67/2004 rd, s. 11, 20 och 23) är mottagande av flyttningsanmälningar och införande av anteckningar i befolkningsdatasystemet en offentlig förvaltningsuppgift. Å andra sidan konstaterar man i förarbetet att mottagandet av skriftliga flyttningsanmälningar och vidarebefordran av dem till dåvarande magistrat samt mottagandet av flyttningsuppgifter som lämnats per telefon och lagringen av dem i en datafil som förmedlas vidare elektroniskt till magistraten kan till sin natur betraktas som uppgifter av biträdande art vid en myndighet och i dem ingår inte någon sådan beslutanderätt som riktar sig mot individens bästa eller individens rättigheter. Utifrån dessa grunder har det ansetts att mottagande och behandling av flyttningsanmälningar kan trots 124 § i grundlagen anförtros Posten eller en annan organisation till vilken Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata bestämmer att enligt avtal ge uppdraget. Posten eller en annan organisation ska ändå sköta uppdraget under tjänsteansvar och med iakttagande av allmänna förvaltningslagar. Bestämmelserna i den nya lagen motsvarar till denna del den gällande lagen.

På de grunder som anges ovan är lagförslagen i propositionen inte problematiska med avseende på tillgodoseendet av de grundläggande rättigheter som tryggas i grundlagen. Lagförslagen kan därmed behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

UTKAST**LAGFÖRSLAG****1.****Lag om hemkommun**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Denna lag innehåller bestämmelser om hur hemkommunen och bostadsplatsen där för en person som stadigvarande bor i Finland samt folkbokföringskommunen för en finsk medborgare som stadigvarande bor utomlands bestäms.

2 §

Förhållande till annan lagstiftning

En persons hemkommun och bostadsplats samt folkbokföringskommun ska antecknas i det befolkningsdatasystem som avses i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009).

Om inte något annat föreskrivs i någon annan lag, tillämpas bestämmelserna i denna lag också när en statlig myndighet, välfärdsområdesmyndighet eller kommunal myndighet, Folkpensionsanstalten eller sametinget fattar beslut som påverkas av personens hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun.

Vad som i 12, 13, 17–21 och 25 § föreskrivs om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata tillämpas på Statens ämbetsverk på Åland inom dess verksamhetsområde.

Bestämmelser om rätten för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Statens ämbetsverk på Åland att få uppgifter av myndigheter och andra aktörer samt om skyldigheten att anmäla uppgifter finns i 3 kap. i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

2 kap.

Tillämpning av lagen på finska och utländska medborgare

3 §

Finska medborgares hemkommun och folkbokföringskommun

Hemkommunen och bostadsplatsen för en finsk medborgare som bor i Finland bestäms enligt denna lag.

UTKAST

Om en finsk medborgare inte bor i Finland eller flyttar utomlands för längre tid än ett år, antecknas folkbokföringskommunen i befolkningsdatasystemet i stället för hemkommun och bostadsplats. En sådan person kan dock ha hemkommun i Finland, om personen med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land personen bor i och om personen bor utomlands högst tre år.

En finsk medborgare som har flyttat utomlands har dock fortfarande hemkommun i Finland, om personen i fråga är anställd hos finska staten vid en diplomatisk eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul. Vad som föreskrivs i detta moment gäller också en medflyttande make, den andra parten i ett registrerat partnerskap, en person som fortlöpande lever tillsammans med personen i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden och de i detta moment nämnda personernas ogifta barn under 18 år.

4 §

Bestämmande av hemkommun för utländska medborgare

Hemkommunen och bostadsplatsen för en utländsk medborgare som kontinuerligt och huvudsakligen vistas i Finland bestäms i enlighet med bestämmelserna i denna lag, om

- 1) personen är medborgare i ett annat nordiskt land,
- 2) personen är medborgare i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller i Liechtenstein eller Schweiz och har registrerat sin vistelse i Finland i enlighet med bestämmelserna i utlänningslagen (301/2004),
- 3) personen har beviljats ett i utlänningslagen avsett uppehållskort för en familjemedlem,
- 4) personen har ett giltigt tillstånd som berättigar till kontinuerlig eller permanent vistelse, eller har motsvarande uppehållsrätt, eller
- 5) personen har ett giltigt tillfälligt uppehållstillstånd som ensamt eller tillsammans med tidigare tillstånd berättigar till minst ett års vistelse, och personen visar att personen har för avsikt att stadigvarande bosätta sig i Finland.

Som omständigheter som visar att en i 1 mom. 5 punkten avsedd person stadigvarande bor i Finland beaktas att

- 1) personen tidigare har haft hemkommun i Finland,
- 2) personen har ett giltigt arbetsavtal eller något annat jämförbart bevis på minst ett års huvudsakligt arbete eller huvudsakliga examensstudier i Finland,
- 3) personen är familjemedlem till någon som har i denna lag avsedd hemkommun i Finland,
- 4) personen har bott i Finland i minst ett års tid utan avbrott efter inflyttningen,
- 5) det i ärendet finns andra omständigheter som är jämförbara med dem som nämns i 1–4 punkten.

5 §

Hemkommun vid flyttning mellan de nordiska länderna eller mellan Finland och Estland

Om en person flyttar från ett annat nordiskt land till Finland eller från Finland till ett annat nordiskt land, tillämpas denna lag samt överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om folkbokföring.

Om en person flyttar från Estland till Finland eller från Finland till Estland, tillämpas denna lag samt överenskommelsen mellan Republiken Finland och Republiken Estland om folkbokföring.

UTKAST

6 §

Bestämmande av hemkommun för anställda vid beskickningar och internationella organisationer

En person som är anställd hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning, vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul eller vid en internationell organisations verksamhetsställe i Finland har inte hemkommun i Finland, om inte personen är finsk medborgare eller sedan tidigare har hemkommun i Finland. Hemkommun i Finland har inte heller en i detta moment avsedd persons make, den andra parten i ett registrerat partnerskap, en person som fortlöpande lever tillsammans med personen i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden eller personens eller någon av de andra ovannämndas ogifta barn under 18 år eller någon som är i personens privata tjänst, om inte denna andra person är finsk medborgare eller sedan tidigare har hemkommun i Finland.

En person kan dock ha hemkommun i Finland, om personen är medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen eller i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz och är anställd vid en internationell organisations verksamhetsställe i Finland eller vid ett av Europeiska unionens organ i Finland eller får anställning i Finland hos en främmande stats diplomatiska beskickning eller någon annan jämförbar beskickning eller vid ett konsulat som förestås av en utsänd konsul. En förutsättning för att en person ska ha hemkommun i Finland är att personen har registrerat sin uppehållsrätt i Finland i enlighet med bestämmelserna i utlänningslagen och meddelar sin vilja att ha hemkommun i Finland. Dessutom kan en i 154 § i utlänningslagen avsedd familjemedlem till en person som avses i detta moment ha hemkommun i Finland, om familjemedlemmen har registrerat sin uppehållsrätt i Finland eller har beviljats uppehållskort för en familjemedlem i enlighet med bestämmelserna i utlänningslagen.

7 §

Utländska medborgares förlust av hemkommun

En utländsk medborgare har inte hemkommun eller bostadsplats i Finland, om personen i fråga flyttar utomlands för längre tid än ett år eller inte uppfyller villkoren i 4 eller 6 §.

3 kap.

Bestämmande av hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun

8 §

Bestämmande av bostadsplats

En persons bostadsplats som ska antecknas i befolkningsdatasystemet är, med de undantag som anges nedan i detta kapitel, den byggnad och den lägenhet i den som personen bor i. I den byggnad som antecknas som personens bostadsplats ska det finnas en bostadslägenhet eller ett bostadsrum som har antecknats i befolkningsdatasystemet. Ett nyfött barns bostadsplats är den byggnad och lägenhet där den förälder som har fött barnet har sin bostadsplats när barnet föds.

Om en person har flera bostäder i sin användning, är personens bostadsplats den byggnad och lägenhet som personen på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv betraktar som sin bostadsplats och till vilken personen med hänsyn till de ovannämnda omständigheterna har den fastaste anknytningen. Om en persons egen uppfattning om vilken plats som är personens bostadsplats inte har kunnat utredas, är bostadsplatsen den byggnad

UTKAST

och lägenhet till vilken personen har den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter.

9 §

Bestämmande av hemkommun

En persons hemkommun är, med de undantag som anges nedan i detta kapitel, den kommun där personen har sin i 8 § avsedda bostadsplats.

Om en person inte har någon bostad alls i sin användning, är personens hemkommun den kommun som personen på grund av sina familjeförhållanden, sin utkomst eller andra motsvarande omständigheter själv betraktar som sin hemkommun och till vilken personen med hänsyn till de ovan nämnda omständigheterna har den fastaste anknytningen. Om en persons egen uppfattning om vilken kommun som är personens hemkommun inte har kunnat utredas, är hemkommunen den kommun till vilken personen har den fastaste anknytningen med hänsyn till sitt boende, sina familjeförhållanden, sin utkomst och andra motsvarande omständigheter.

10 §

Undantag i fråga om ändring av bostadsplats och hemkommun

En persons hemkommun och bostadsplats ändras inte, om personen bor någon annanstans huvudsakligen på grund av

- 1) fullgörande av värnplikt eller civiltjänst,
- 2) vistelse till sjöss som besättningsmedlem,
- 3) avtjänande av straff i en straffanstalt,
- 4) ett uppdrag som riksdagsledamot, medlemskap i statsrådet eller ett annat offentligt förtroendeuppdrag.

Om en person flyttar till en annan kommun ändras personens hemkommun inte och för personen antecknas det i befolkningsdatasystemet en temporär bostadsplats i den andra kommunen, om personen kommer att bo i den kommunen högst ett år och meddelar sin vilja att behålla sin tidigare hemkommun.

Hemkommunen och bostadsplatsen ändras inte för en person som placeras i familjevård eller i boende som ordnats med stöd av service på institution eller boendeservice inom en annan kommuns än hemkommunens område. En person kan emellertid som ny hemkommun uppge den kommun inom vars område personen bor i familjevård, vid en verksamhetsenhet för service på institution eller boendeservice eller i en bostad, om vården eller boendet beräknas vara eller har varat längre än ett år. En persons hemkommun och bostadsplats ändras emellertid om personen flyttar till en annan kommun i en situation som avses i 55 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021).

11 §

Bestämmande av folkbokföringskommun

Folkbokföringskommun för en finsk medborgare som stadigvarande bor utomlands är den kommun som senast var personens hemkommun i Finland.

UTKAST

Om en finsk medborgare inte har haft hemkommun i Finland, bestäms personens folkbokföringskommun enligt hemkommunen eller folkbokföringskommunen för den förälder som har fött personen, för den andra föräldern eller för maken, i den ordningen. Folkbokföringskommun är den kommun som vid den tidpunkt då personen fick finskt medborgarskap var en förälders eller makens hemkommun eller folkbokföringskommun. Om varken föräldrarna eller maken vid den tidpunkten hade hemkommun eller folkbokföringskommun i Finland, är folkbokföringskommunen Helsingfors. Anteckningen om folkbokföringskommunen görs när uppgifter om personen första gången antecknas i befolkningsdatasystemet.

4 kap.

Flyttningsanmälan och behandlingen av den

12 §

Anmälningsskyldighet för den som flyttar

En person som byter hemkommun eller bostadsplats ska tidigast en månad före och senast en vecka efter flyttningsdagen göra en flyttningsanmälan till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. En flyttningsanmälan ska göras också i de fall som avses i 3 § 3 mom. samt om en person flyttar från en bostad och därefter inte har någon stadigvarande bostad. En person som utnyttjar sin rätt enligt 10 § 3 mom. att välja hemkommun ska omedelbart göra en anmälan om detta till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Anmälningsskyldigheten enligt 1 mom. gäller inte en person som fortfarande har den fastaste anknytningen till sin tidigare bostadsplats på det sätt som avses i 8 § 2 mom. och inte heller situationer som avses i 10 § 1 mom.

13 §

Flyttningsanmälan för en annan persons räkning

Flyttningsanmälan för en person som flyttar får göras av en medflyttande make, den andra parten i ett registrerat partnerskap och en person som fortlöpande lever tillsammans med personen i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden samt av en sådan släkting i rätt upp- eller nedstigande led eller ett sådant syskon som bor i samma hushåll som personen. Anmälan får göras av en intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig för en person som har fyllt 18 år.

Om den person som flyttar inte kan göra en flyttningsanmälan på grund av sjukdom eller av någon annan motsvarande orsak och personen inte har någon intressebevakare eller intressebevakningsfullmäktig, får anmälan göras av en av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata godkänd nära anhörig eller annan person som huvudsakligen sköter personen. Om en person i ett fall som avses i detta moment vistas vid en verksamhetsenhet inom institutionsvården eller öppenvården, får anmälan dessutom göras av den verksamhetsenheten.

14 §

Flyttningsanmälan och innehållet i den

Flyttningsanmälan kan göras via Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas e-tjänst eller genom att en ifylld blankett för anmälan lämnas till myndigheten. En anmälan kan godkännas endast om det är möjligt att försäkra sig om personens rätt att göra anmälan och om anmälan kan anses

UTKAST

vara tillförlitlig. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata bestämmer de sätt och formulär för anmälan som avses i denna paragraf.

Av flyttningsanmälan ska framgå den flyttandes namn och personbeteckning, flyttningsdag, uppgifter om den bostad till vilken personen flyttar, övriga uppgifter som behövs för en anteckning om hemkommun och bostadsplats samt uppgift om grunden för besittningen av lägenheten. Om en person flyttar utomlands, ska av flyttningsanmälan framgå den flyttandes namn och personbeteckning, flyttningsdag, adress utomlands, syftet med flyttningen utomlands, tiden för vistelsen utomlands samt övriga uppgifter som behövs för en anteckning om hemkommun och bostadsplats. I samband med en flyttningsanmälan kan också andra uppgifter som ska antecknas i befolkningsdatasystemet lämnas. Uppgifter om i 13 § 1 mom. avsedda personer som flyttar samtidigt kan lämnas genom en gemensam anmälan.

En person som avses i 12 och 13 § är dessutom skyldig att lämna Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata sådana ytterligare uppgifter som behövs för att bestämma hemkommun och bostadsplats för den person som flyttar.

15 §

Mottagande av anmälan någon annanstans än hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

En flyttningsanmälan kan lämnas också till någon annan myndighet eller organisation än Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, om en överenskommelse om detta har träffats med myndigheten eller organisationen. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan ingå avtal med andra myndigheter och organisationer om mottagande av flyttningsanmälningar och om vidarebefordran av dem till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

En förutsättning för att mottagandet av anmälningar ska kunna föras över på någon annan än en myndighet är att den organisation som tar emot anmälningar har tillräckliga resurser och att de personer som tar emot anmälningar har tillräcklig sakkunskap och kompetens för detta.

I ett avtal om mottagande av flyttningsanmälningar ska det åtminstone avtalas om

- 1) omfattningen av de skyldigheter som hänför sig till mottagandet av anmälningar,
- 2) skyddet för personuppgifter och datasäkerheten,
- 3) introduktionen och utbildningen av personalen,
- 4) fördelningen av kostnaderna,
- 5) avtalets giltighet och upphörande.

Den som tar emot flyttningsanmälningar handlar i denna uppgift under tjänsteansvar.

16 §

Skyldigheter i samband med mottagande av flyttningsanmälningar

Den som tar emot en flyttningsanmälan ska kontrollera att anmälan innehåller de uppgifter som anges i 14 § 2 och 3 mom. Om den som tar emot anmälan är någon annan än Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, ska mottagaren utan dröjsmål sända uppgifterna i anmälan till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

UTKAST

En anmälan som har tagits emot av någon annan myndighet eller organisation än Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata anses vara gjord inom den tid som anges i 12 §, om anmälan har tagits emot inom den tiden.

17 §

Anteckning om hemkommun, bostadsplats och folkbokföringskommun

När en anmälan som avses i 14 § har kommit in till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska myndigheten, utan obefogat dröjsmål efter mottagandet av anmälan, i befolkningsdatasystemet utifrån anmälan göra en anteckning om hemkommun och bostadsplats, en temporär bostadsplats som avses i 10 § 2 mom. eller folkbokföringskommun. Anteckningen kan göras direkt med stöd av anmälan, om anmälan gäller flyttning inom Finland, om anteckningen inte kräver ytterligare uppgifter och om en felfri registrering av uppgifterna kan säkerställas genom tekniska kontroller.

Om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata av någon annan aktör än en som avses i 12 eller 13 § har fått uppgift om att en persons hemkommun eller bostadsplats har ändrats, att personen stadigvarande har bosatt sig utomlands eller att personen inte längre uppfyller villkoren i 4 §, kan myndigheten göra motsvarande anteckning i befolkningsdatasystemet. En förutsättning för anteckningen är att den uppgift som myndigheten har fått kan anses tillförlitlig och att ett beslut av en annan myndighet som eventuellt ligger till grund för uppgiften har vunnit laga kraft.

Om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har anledning att misstänka att de uppgifter som har anmälts i fall som avses i 1 eller 2 mom. är felaktiga eller om anmälan är bristfällig eller annars är sådan att en tillförlitlig anteckning inte kan göras utifrån den, ska myndigheten vid behov begära ytterligare uppgifter utan obefogat dröjsmål efter det att anmälan har kommit in.

18 §

Anteckning om hemkommun och bostadsplats i vissa fall

I befolkningsdatasystemet antecknas endast hemkommunen för en person, om

- 1) personens bostadsplats inte uppfyller villkoren i 8 § 1 mom.,
- 2) personen inte har någon bostad i sin användning och inte heller har anknytning till någon bostad på det sätt som avses i 8 § 2 mom.,
- 3) adressen till personens bostadsplats trots ytterligare uppgifter inte kan anses tillförlitlig.

Om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte kan få uppgifter om en persons bostadsplats eller vistelse i Finland, kan det antecknas i befolkningsdatasystemet att personen befinner sig på okänd ort. Om det inte har kommit in några uppgifter om personens bostadsplats eller vistelse i Finland inom de två följande kalenderåren efter det att det antecknades att personen befinner sig på okänd ort, kan det antecknas i befolkningsdatasystemet att personen saknar hemkommun. Innan det antecknas att en person saknar hemkommun ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata göra förfrågningar om huruvida personen är vid liv och om personens boende hos andra myndigheter som kan bedömas ha uppdaterade uppgifter om saken.

19 §

Flyttningsdag

Som en persons flyttningsdag betraktas den dag som har uppgetts i flyttningsanmälan, om anmälan har gjorts inom en månad från flyttningen. Om anmälan kommer in efter denna tid, betraktas den

UTKAST

dag då anmälan har kommit in som flyttningsdag. Om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata gör en anteckning om flyttning i befolkningsdatasystemet på basis av uppgifter som har fått av någon annan aktör än en som avses i 12 eller 13 §, betraktas den dag då myndigheten fick uppgiften om flyttningen som flyttningsdag.

Om en person utnyttjar rätten enligt 10 § 3 mom. att välja hemkommun och gör en anmälan om detta enligt 12 § 1 mom., betraktas den dag då anmälan har kommit in som flyttningsdag.

20 §

Förvaltningsbeslut om en anteckning om hemkommun

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska fatta ett förvaltningsbeslut om en anteckning i befolkningsdatasystemet som gäller en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun, om

- 1) anteckningen avviker från det som personen har anmält,
- 2) anteckningen inte heller efter en begäran om ytterligare uppgifter som avses i 17 § 3 mom. har kunnat göras i enlighet med personens önskan, eller
- 3) anteckningen har gjorts utifrån uppgifter som har fått av någon annan än den som har flyttat eller av en aktör som avses i 13 § 1 mom.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska underrätta personen om sitt beslut och om möjligheten att begära omprövning av beslutet.

21 §

Hörande av vårdnadshavarna

Om flyttningsanmälan har gjorts av ett barn under 15 år, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ge vårdnadshavarna tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan. Om anmälan har gjorts av en 15–17-årig person, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata vid behov ge vårdnadshavarna tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan. Om anmälan har gjorts för en person under 18 år av en i 13 § 1 mom. avsedd medflyttande familjemedlem, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata när det finns särskilda skäl ge vårdnadshavarna tillfälle att inom utsatt tid lämna upplysningar med anledning av anmälan.

5 kap.

Särskilda bestämmelser

22 §

Begäran om omprövning och ändringssökande

Omprövning får begäras av beslut som avses i 20 §. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen (434/2003).

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Om en förvaltningsdomstol har upphävt eller ändrat ett beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, får myndigheten söka ändring i förvaltningsdomstolens beslut genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

UTKAST

23 §

Rättelse av fel som gäller hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun

På rättelse av registeranteckningar som har gjorts i befolkningsdatasystemet med stöd av denna lag tillämpas vad som i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata föreskrivs om rättelse av fel.

På begäran om omprövning och ändringssökande som gäller beslut om rättelse av fel tillämpas vad som i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata föreskrivs om begäran om omprövning och ändringssökande.

6 kap.

Ikraftträdande

24 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om hemkommun (201/1994), nedan *den gamla lagen om hemkommun*.

25 §

Övergångsbestämmelser

På ärenden som vid ikraftträdandet av denna lag är anhängiga vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller vid en domstol och som gäller flyttning eller utflyttning ur landet eller något annat bestämmande av en persons hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

De anteckningar i befolkningsdatasystemet som gäller tillfällig bostad enligt den gamla lagen om hemkommun ska ändras till att ha upphört att gälla senast den 31 augusti 2025. Om en anteckning som ska ändras till att ha upphört att gälla har varit i kraft längre än ett år, ska Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata underrätta personen i fråga om ändringen och vid behov innan ändringen görs ge personen tillfälle att inom utsatt tid lämna uppgifter om sitt boende.

26 §

Tidigare hänvisningsbestämmelser

Med en hänvisning någon annanstans i lag eller i en förordning till den gamla lagen om hemkommun och till i den lagen avsedd hemkommun, bostad där eller folkbokföringskommun avses efter ikraftträdandet av denna lag en hänvisning till denna lag samt till hemkommun, bostadsplats eller folkbokföringskommun som avses i denna lag.

UTKAST**2.****Lag om ändring av lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om befolkningsdatasystemet och de certifikattjänster som tillhandahålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (661/2009) det inledande stycket i 9 § 1 mom. och 9 § 1 mom. 2 punkten, 13 § 1 mom. 3 punkten, 23 § 1 mom., 24 § 1 mom. 5 punkten och 3 mom. samt 31 § 3 mom.,

av dem det inledande stycket i 9 § 1 mom. och 9 § 1 mom. 2 punkten sådana de lyder i lag 55/2019 samt den finska språkdräkten i 23 § 1 mom. sådan den lyder i lag 670/2016 och den svenska språkdräkten i 23 § 1 mom. sådan den lyder i lag 670/2016 och delvis ändrad i lag 55/2019, som följer:

9 §

Förutsättningar för registrering av utländska medborgare

Uppgifter om utländska medborgare ska registreras i befolkningsdatasystemet, om dessa har hemkommun i Finland och bostadsplats där enligt lagen om hemkommun (/). Uppgifter om andra utländska medborgare kan registreras i befolkningsdatasystemet, om

2) dessa vistas tillfälligt i Finland och registreringen behövs för att de ska kunna göra sina rättigheter gällande och fullgöra sina skyldigheter när det gäller arbete, studier eller andra motsvarande omständigheter,

13 §

Personuppgifter som registreras i systemet

Följande uppgifter om personer som är föremål för registrering ska registreras i befolkningsdatasystemet:

3) hemkommun och bostadsplats där, temporär bostadsplats samt sådana uppgifter om en fastighet, byggnad och lägenhet som specificerar personens hemkommun och bostadsplats där,

23 §

Rätt att få uppgifter från myndigheter

Trots sekretessbestämmelserna har den personuppgiftsansvarige rätt att av andra myndigheter få i 13–17 § avsedda behövliga uppgifter som gäller dessa myndigheters verksamhetsområde för uppdatering av uppgifterna i befolkningsdatasystemet och för kontroll av uppgifternas riktighet och annan behandling av uppgifterna. Rätten att få uppgifter gäller också uppgifter som behövs för att klarlägga vilka uppgifter som ska registreras i befolkningsdatasystemet. De andra myndigheter som avses i denna paragraf är

- 1) domstolarna och Brottspåföljdsmyndigheten,
- 2) religionssamfunden,
- 3) verksamhetsenheter och yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården,
- 4) verksamhetsenheter och yrkesutbildade personer inom socialvården,

UTKAST

- 5) de kommunala myndigheterna,
- 6) välfärdsområdena,
- 7) Lantmäteriverket,
- 8) myndigheterna inom utlänningsförvaltningen,
- 9) Skatteförvaltningen,
- 10) polismyndigheterna,
- 11) försvarsmakten,
- 12) Institutet för hälsa och välfärd,
- 13) Folkpensionsanstalten,
- 14) utrikesministeriet och dess verksamhetsenhet.

24 §
Annan rätt att få uppgifter

Trots sekretessbestämmelserna har den personuppgiftsansvarige rätt att för att uppdatera och i övrigt behandla uppgifterna i befolkningsdatasystemet få följande uppgifter:

- 5) av ägare och innehavare av byggnader som avses i 15 § och bostadslägenheter som avses i 16 § eller av deras företrädare, på begäran uppgifter om byggnaderna och bostadslägenheterna och om dem som bor eller har bott i dem,

Bestämmelser om den anmälan som ska göras med anledning av att hemkommunen, bostadsplatsen där eller en temporär bostadsplats har ändrats finns lagen om hemkommun.

31 §
Utlämnande av uppgifter för finansierings- och försäkringsverksamhet och annan motsvarande verksamhet

Uppgifter om fastigheter, byggnader, lägenheter eller lokaler i befolkningsdatasystemet som lämnats ut för sådan verksamhet som avses i 1 mom. får med undantag för anteckningar som specificerar hemkommunen, bostadsplatsen där eller en temporär bostadsplats inte användas vid rättsligt beslutsfattande som berör en person, om inte personen i samband med beslutsfattandet får en utredning om innehållet i uppgifterna och om hur de använts.

3.**Lag om ändring av 5 § i lagen om beskattningsförfarande**

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) 5 § 1 och 2 mom., av dem 1 mom. sådant det lyder i lag 671/2016, som följer:

UTKAST

5 §
Hemkommun

Som en skattskyldig fysisk persons hemkommun betraktas den kommun där personen vid utgången av året före skatteåret ska anses ha haft en bostadsplats som avses i lagen om hemkommun (/) (*hemkommun vid årsskiftet*). Om det på det sätt som avses i 18 § i den lagen har antecknats i befolkningsdatasystemet att en person saknar hemkommun eller om anteckningen om personens hemkommun har strukits men personen anses vara bosatt i Finland enligt 11 § i inkomstskattelagen (1535/1992), ska den kommun som senast varit personens hemkommun betraktas som personens hemkommun.

Med hemkommun vid årsskiftet jämställs en till Finland inflyttad persons hemkommun enligt lagen om hemkommun eller den kommun där personen först har bosatt sig efter inflyttningen. Hemkommunen för en person som har flyttat utomlands anses i fråga om verkställandet av beskattningen vara oförändrad under den tid som personen enligt 11 § i inkomstskattelagen anses vara bosatt i Finland.

4.**Lag om ändring av 4 § i lagen om grundläggande utbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 4 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1216/2020, som följer:

4 §
Skyldighet att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning

Trots vad som föreskrivs i 8 § i lagen om hemkommun (/) är kommunen skyldig att för i 26 § 1 mom. avsedda barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervisning året innan läroplikten uppkommer. Kommunen är dessutom skyldig att ordna förskoleundervisning det år läroplikten uppkommer för barn som omfattas av sådan förlängd läroplikt som avses i 2 § 3 mom. i läropliktslagen och för barn som med stöd av 27 § i denna lag inleder den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs. Kommunens skyldighet att ordna grundläggande utbildning upphör när eleven har fullgjort den grundläggande utbildningen på det sätt som föreskrivs i 26 § 1 mom. De tjänster som avses i denna lag kan kommunen ordna själv eller i samråd med andra kommuner eller genom att skaffa tjänsterna av de anordnare av grundläggande utbildning som avses i 7 eller 8 §. Kommunen kan skaffa tjänster som gäller förskoleundervisning också av någon annan offentlig eller privat serviceproducent. Kommunen svarar för att de tjänster som den skaffar ordnas enligt denna lag.

UTKAST**Övriga lagförslag som ska ingå i denna proposition**

Lag om ändring av 10 § i lagen om bosättningsbaserad social trygghet i gränsöverskridande fall

Lag om ändring av 14 § i lagen om identitetskort

Lag om ändring av 34 § i medborgarskapslagen

Lag om ändring av 4 och 31 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

Lag om ändring av 89 § i räddningslagen

Lag om ändring av 5 § i lagen om penninginsamlingar

Lag om ändring av 12 och 57 § i socialvårdslagen

Lag om ändring av 16 § i hälso- och sjukvårdslagen